

Esterházy Pál  
és  
Esterházy Orsolya  
levelezése

Készült  
a MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁR ÉS INFORMÁCIÓS KÖZPONT,  
a MAGYAR NEMZETI MÚZEUM,  
a MISKOLCI EGYETEM BTK TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZET  
és a SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM BTK  
KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG ÉS HUMÁN INFORMÁCIÓTUDOMÁNYI TANSZÉK  
közreműködésével

A kutatást a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal,  
OTKA 116154 számú pályázata támogatta



# Esterházy Pál és Esterházy Orsolya levelezése

Sajtó alá rendezte  
VISKOLCZ NOÉMI és ZVARA EDINA

KIRÁLY PÉTER és KISS ERIKA  
közreműködésével

Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ  
Kossuth Kiadó

# ESTERHAZYANA

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ Esterházy-közleményei

Sorozatszerkesztő

VISKOLCZ NOÉMI

Szerkesztőbizottság

KIRÁLY PÉTER, KISS ERIKA

MONOK ISTVÁN, VISKOLCZ NOÉMI, ZVARA EDINA

ISBN 978-963-09-9724-9

Díszkiadás ISBN 978-963-09-9725-6

Minden jog fenntartva

© Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ 2019

© Kossuth Kiadó 2019

Felelős kiadó Kocsis András Sándor,  
a Kossuth Kiadó Zrt. elnök-vezérigazgatója  
A kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók  
és Könyvterjesztők Egyesülésének a tagja  
Műszaki vezető Papp Miklós  
Nyomdai előkészítés Gróf Levente  
Korrektor Török Mária  
[www.kossuth.hu](http://www.kossuth.hu) / [kiado@kossuth.hu](mailto:kiado@kossuth.hu)



A nyomtatás és a kötés a debreceni nyomdászat  
több mint négy évszázados hagyományait őrző  
Alföldi Nyomda Zrt. munkája  
Felelős vezető György Géza vezérigazgató



## *Esterhazyana, egy új ikersorozat*

A családtörténeti kutatások újabb reneszánszát éljük. A reneszánsz persze elsősorban az ilyen jellegű érdeklődés mennyiségének a megnövekedését jelenti, nem feltétlenül a minőségét. Sokféle-képpen élénkült meg ugyanis a történelmi családok iránti érdeklődés. Lelkes, a családi hagyományok megismerését szorgalmazó ma élő családtagok, oldalági rokonok aktivitásától kezdődően, a spekuláns, ügyvédi nyereszkesedésre vágyó, a restitúció zavaros vizében való halászatot, az újra-izzított, a nemzeti múltra emlékezés pátoszát lelkesen átélő érdeklődők kutakodásán keresztül a tudományos megismerésre törekvés együttesen eredményezi ezt a mennyiségi növekményt. Igen, a második világháború után az egyes családok vagy az egyes történelmi szereplők szerepének kutatása a tiltott szabadságfokról a megtűrt kategórián át eljutott ugyan a támogatni is lehet szintig, de a kutatás módszertana, a kutatók tájékozódása a nemzetközi szakirodalmi korpuszban nem tudta követni ezt a felszabadultságot. A Nyugat-Európában, majd Csehországban is jelentős eredményeket felmutató udvariélet-kutatás komoly visszhangot keltett már az 1980-as években is Magyarországon, de igazán új szemléletű, az udvar kulturális szerepét, életét feltáró, illetve feltárható dokumentumok teljességének áttekintésére alapozó kutatások csak az utóbbi két évtizedben kezdődtek. Komoly eredményeket is hoztak, részben úgy, hogy az egyes főúri udvarokról alkotott új képet tanulmánygyűjteményben együttesen mutatta fel a szakma, vagy úgy, hogy egy egész kutató-csoport foglalkozott egyetlen család kora újkori udvari életének nyomaival. Ez utóbbi kutatási korszakok közül a legsikeresebb a Nádasdy-udvarok (Sárvár, Léka, Pottendorf) bemutatása volt, de – ha csak a Magyar Királyság nyugati részein maradunk – a Batthyányokról is új képet alkothatunk.

Részben a Nádasdy család történetét kutató munkának a folytatása az Esterházy család 17. századi művelődési életét feltáró tevékenység, amely érdeklődése középpontjába Esterházy Pál nádort állította. Sem az Esterházy-udvartörténet dokumentálása, sem Pál nádor személyének megismertetése nem új a magyar historiográfiában. A mostani kutatás keretében az Esterházy hercegi család levéltárának kutatástörténete külön témává is vált, hiszen Viskolcz Noémi több ilyen tanulmányt is írt már, és várható, hogy az Esterhazyana ikersorozat kis formátumú részében monográfia szinten is összefoglalja eredményeit.

A levéltári állományok átnézésében módszerek szeretnénk lenni, még akkor is, ha az anyag örömdetes és elkeserítően hatalmas. Örömdetes, hiszen az ilyen részletességig megőrzött gazdasági levéltár áttekintése olyan részletekre derít fényt, amelyek az udvari élet hétköznapijait, azok minden mozzanatában, élénk állítják. Elkeserítően, hiszen kilátástalannak tűnik a munka végére jutás, az anyag mennyisége miatt.

Ahogy említettem, ikersorozat az Esterhazyana. Az album méretű kötetekben nagyobb szövegtömeget adunk közre, tematikusan elkülönítve, és ebben a méretben tudjuk csak egy kötetben zárni a könyvtárra vonatkozó ismereteinket is. A herceg Esterházy Pál udvari rézmetszőjének munkásságát a teljességre törekedve mutatja be Szalai Béla, a képek akár nagyobb albumméretet is követelhetnének. Rézmetszőről az európai szakirodalomban sem gyakran születik monográfia.

A 21. század elejének közéleti témájává vált az Esterházy-kincstár története. Kiváló művészettörténészek foglalkoztak már ezzel, mégis, tudunk majd újat mondani. Arról nem is beszélve, hogy

a hosszú távon is használható korpusz, a kincstár korabeli összeírásai, azok tételes egybevetése, majd csak ennek a sorozatnak a révén válik elérhetővé.

Esterházy Péter regényének köszönhetően a *Harmonia caelestis* is közismertnek mondható. Esterházy Pál udvari zenei életének apró részleteit azonban soha senki nem vette következetesen számba, nem beszélve arról, hogy most, komoly, részletes forrásvizsgálat után mondható ki, hogy a jeles zenei kompiláció bizony nem a nádor munkája.

A fiatal kutatók sajnos sok okból nem engedhetik meg maguknak a hosszú évtizedes forráskutatásokat. A tudománymetria erőszakossága meg a megélhetés gondjai a főbb okai ennek. Abban bízunk, hogy a sorozatban elégséges mennyiségű új forrást adunk a kezükbe, amelyekről már a friss, soknyelvű szakirodalom ismerete és új módszerek elsajátítása alapján egy új képet alakítanak majd ki a 17. századi Magyar Királyságról. Esterházy Pál személyét pedig nem egyszerűen a labanc és a kuruc, Szküllá és Kharübdisz közt hanyódva ítélik majd meg. Persze, a történelem poharába „tisztá vizet önteni” törekvés badarság (amellett, hogy képzavar a kifejezés), az egyes események, jelenségek sok szempontú látásának és láttatásának megtanulása viszont nagyon is fontos. Ehhez szeretnénk hozzájárulni.

Monok István

## Bevezetés és kutatástörténeti áttekintés

A kora újkori főrangú házaspárok levelezéseiből eddig csak kevés jelent meg nyomtatásban, a legnépszerűbbeknek az erdélyi fejedelmek és feleségeiké bizonyultak. Szilágyi Sándor 1875-ben adta ki a Rákóczi fejedelmi család levelezését, benne Lorántffy Zsuzsanna és I. Rákóczi György egymásnak írt leveleit, ezt Bethlen Gábor és Károlyi Zsuzsanna, valamint Kemény János és Lónyay Anna levélváltása követte.<sup>1</sup> Majdnem 80 évnek kellett eltelnie egy újabb házaspári levelezés megjelenéséig, 1975-ben a Nyáry Pál és Várday Kata közti leveleket Benda Kálmán tette közzé, majd 1988-ban Nádasdy Tamás nádor és felesége, Kanizsay Orsolya egymásnak, illetve orvosuknak küldött leveleit Vida Tivadar.<sup>2</sup> Gyakoribb eljárás volt a múlt századtól kezdve, hogy csak az egyik házastárs leveleit közölték, a régebbi kiadások közül említhetők Thurzó György Czobor Erzsébethez, Révai Kata Szidónia Ostrosith Mátyáshoz és Esterházy Miklós második feleségéhez, Nyáry Krisztinához címzett levelei vagy újabban Rákóczi Erzsébet Erdődy Györgyhöz írt levelei.<sup>3</sup>

A fent felsoroltak közül mennyiségére nézve kiemelkedik Esterházy Orsolya és Pál levelezése, amely a Magyar Nemzeti Levéltár Országos

Levéltárában, az Esterházy hercegi család iratai között a P 125 jelzetű szekcióban található. A Pál nádor iratait tartalmazó levéltári egységet Hárich János (1904–1990) hercegi levéltáros hozta létre az 1930-as években a hitbizomány akkori feje, Esterházy Pál herceg (1901–1989) megbízásából. A fiatal herceg szerette volna elődei személyes jellegű dokumentumait teljes egészében rendben látni. A hatalmas családi levéltár fő állományát 1921-ben, Kismarton és környéke osztrák fennhatósága alá kerülése előtt Eszterházára, majd 1926-ban Budapestre költöztették, míg a gazdasági jellegű levéltár Fraknón maradt.<sup>4</sup> Az 1930-tól levéltárosi pozíciót betöltő Hárich 1932-ben fogott neki a rendezésnek a budai Tárnok utcai palotában, amelyről így számolt be a hercegnek:

„Főméltóságod a levéltár munkaprogramjául a szoros értelemben vett családi iratok rendezését és jegyzékelését kegyeskedett elrendelni. E munka eredményeként Pál nádor bizalmas családi levelezésének kétkötetes részletes jegyzékét bátor voltam Főméltóságodnak mély tisztelettel felterjeszteni. A rendezésre nemcsak azért választottam Pál nádor iratait, mert

1 *A két Rákóczy György családi levelezése*, kiad. SZILÁGYI Sándor, Bp., 1875 (Magyar történelmi emlékek. Okmánytárak, 24.); *Bethlen Gábor és nejének Károlyi Zsuzsannának levelezése*, kiad. SZABÓ Károly, Történelmi Tár 1(1879) 201–218.; *Kemény János és Lónyay Anna levelezése*, kiad. TÓTH Ernő, Történelmi Tár 1(1900), 161–218.

2 *Nyáry Pál és Várday Kata levelezése 1600–1607*, kiad. BENDA Kálmán, Kisvárd, 1975 (A Kisvárdai Vármúzeum Kiadványai 7.); „*Szerelmes Orsikám...*” *A Nádasdyak és Szegedi Kőrös Gáspár levelezése*, kiad. VIDA Tivadar, Bp., Szépirodalmi, 1988.

3 *Bethlenfalvi gróf Thurzó György levelei nejéhez Czobor-Szent-Mihályi Czobor Erzsébethez*, I. kötet 1590–1600 és II. kötet 1601–1616, kiad. ZICHY Edmund, Bp., 1876; *Révai Kata Szidónia levelei férjéhez (1656–1702)*, közli KOMÁROMY András, Magyar Történelmi Tár 12(1889), 150–180. és 270–298. *Esterházy Miklós levelei Nyáry Krisztinához*, közli MERÉNYI Lajos, Történelmi Tár 23(1900), 16–60., 264–295. *Esterházy Miklós újabb levelei Nyáry Krisztinához*, közli MERÉNYI Lajos, Történelmi Tár 24(1901), 354–386., 481–512.; *Rákóczi Erzsébet levelei férjéhez 1672–1707*, kiad. BENDA Borbála és VÁRKONYI Gábor, Bp., 2001.

4 RESS Imre, *Hajnal István, a kismartoni hercegi levéltáros*, *Korall* 15–16(2004), 284–315., 286–287. és 297.

a kétségtelenül sokoldalú és eredeti egyéniséggel már korábbi munkáim kapcsán foglalkoztam, hanem főként azért, mert Pál nádor iratai közelről sincsenek annyira rendezve, mint Miklós nádoréi.

Pál nádor idejéből maradt, talán az összes családtagok közül, a legtöbb irat ránk. Az egész hozzáférhetőlegesen száz köteget fog kiteni. A hatalmas anyagot az alábbi nagy csoportokon belül szándékozom elrendezni.

#### I. Levelezések

1. Bizalmas családi levelezések
  - a) Pál nádor és első felesége Esterházy Orsolya,
  - b) Pál nádor és második felesége Thököly Éva levelei.
2. Családtagok és rokonok levelezése
3. Idegenek levelei Pál nádorhoz
4. Pál nádor levelei idegenekhez

#### II. A nádor politikai iratai (az anyag zöme)

#### III. Művelődéstörténeti és gazdaságtörténeti iratok

1. Hercegi várak, kastélyok építési iratai
2. Gazdasági feljegyzések, számozások
3. Pál nádor irodalmi munkáinak kéziratai

#### IV. Esterházy Orsolya iratai (vegyesen levelezések, feljegyzések stb.)

#### V. Thököly Éva iratai (vegyesen m. f.)

A bizalmas családi levelezéseknél az anyagot úgy iparkodtam elrendezni, amint a levelezés lefolyt. Pál nádor és Esterházy Orsolya közti levelezésnél ez nagyjából sikerült is, Thököly Éva levelezése azonban igen hiányos. Amint a levelek szövegéből megállapítható, sok levél már az akkori posta kezén elveszhetett. A Pál

nádornak Thököly Évához elválásuk után intézett összes levelei hiányoznak, a meglévők csupán egykorú másolatok.

E levelezések (úgynevezett missilisek, küldönc által kézbesített levelek) nemcsak a szoros értelemben vett családtörténeti vonatkozásban nyújtanak gazdag és eddig felhasználatlan forrásanyagot, hanem általános történeti szempontból is érdekes adalékokat foglalnak magukban. A missilis levelek történeti szempontból különösen fontosak, mert ezekben sokszor bizalmasan kifejezésre jut az akkori események titkos rugója, ami egyéb forrásokból talán sohasem lenne felderíthető.

Pál nádor eddig rendezett levelezése belső családi élete derűs és árnyas oldalainak visszatükröztetésén kívül fontos adatokat foglal magában az 1663–64. évi török hadjáratról, melyben Pál nádor Zrínyi oldala mellett vett részt és személyes bátorságról, diplomáciai és hadvezéri képességeiről tett bizonyosságot, valamint érdekes részleteket közöl Buda várának 1684. évi ostromáról is. Azonkívül számos művelődéstörténeti kisebb adat található, mely az akkori életviszonyokra jellemző.

Az egyes levelekre a levéltári jelzés (Pál nádor iratai ... csomag ... szám) gumibélyegzővel van rányomva. Főmértősséggel kegyes engedélyével karton borítékfedőket készítettem, ami az iratok kezelését nagyban megkönnyíti. Eddig 684 db levél nyert ilyenformán elhelyezést. Pál nádor iratainak teljessége végett szükséges volna a fraknói úgynevezett Acta Varia több mint 100 köteget kitevő gyűjteményéből kikeresni a nádor eredeti iratait és a rendezés folyamán az itteni gyűjteménybe sorozni.”<sup>5</sup>

Hárich – ahogy évente több alkalommal tett jelentéseiből tudható – már 1932 nyarán Fraknóra utazott, hogy kiválogassa Esterházy Pál iratait:

5 Hárich János Esterházy Pálnak, Budapest, 1932. július 4. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL), Esterházy hercegi család levéltára (E. cs. lt.) P 114 26.d. hiányzó f.szám.

„Főméltóságod a nyár folyamán megengedni kegyeskedett, hogy két hetet Fraknón és Kismartonban tölthessek, az ottani levéltári és könyvtári anyag rendezése és tanulmányozása céljából. Minthogy az ott végzett munkámról írásbeli jelentést nem tettem, most bátorkodom beszámolni arról, hogy a fraknoi levéltárban elsősorban Pál nádor levelei után kutattam. Az ott talált, legtöbbször saját kezűleg írt leveleket Pál herceg itteni, jelenleg rendezés alatt álló iratainak kiegészítése céljából elhozattam. (...)

Pál nádor Fraknóról ideszállított levelezését a közeljövőben rendezendő anyag közé helyeztem. A családi levelezés e csoportjának rendezésében eddig az időrendi beosztásig és a levélírók megállapításáig jutottam. E munka a már végzettnél annnyival is inkább több időt fog igényelni, mert számbelileg is jóval meghaladja a már jegyzékelt anyagot. A most munkában lévő anyag kisebb része Pál nádor közelebbi hozzátartozóinak, gyermekeinek és rokonainak, a nagyobbik része pedig idegen személyeknek, köztük igen sok magas állású egyházi és világi személynek, a nádorhoz intézett leveleit foglalja magában. Ez az anyag is inkább a szorosan vett családtörténeti szempontból nézve képvisel, különösen a nádor személyére nézve, gazdag forrásanyagot.”<sup>6</sup>

Hárich a több ezer levél rendezésével lassan haladt előre, és közben nemcsak a Fraknóról hozott iratokkal bővítette az anyagot, hanem a főlevéltárból, az ún. Repositoriumokból is kiemelt fontosnak vélt dokumentumokat.

„A jegyzékkel párhuzamosan folyt a több időt igénylő anyagkiválasztás és csoportosítás. Külön csoportban helyeztem a vármegyék, kormányzervek, egyházi, katonai és egyéb testületek Pál nádorhoz intézett leveleit. Ha-

sonlóképpen külön csoportba kerültek a nádorhoz írt folyamodványok, az idegen személyek egymásközi levelezése és Pál nádornak idegenekhez intézett levelei. Az egyes csoportoknak a jegyzékelés előtt való belső elosztására mindenkor ügyeltem, hogy az anyagban való esetleges változás még a jegyzékelés előtt keresztülvihető legyen. Ilyenformán a rendezendő iratok előzetes csoportosítása csaknem több időt igénylő munka volt, mint a már csoportosított anyag.

Külön kötegeltem azonkívül Pál nádor korán elhunyt bátyjának, László grófnak iratait, melyek rendezésére csak a későbbiek folyamán, Pál nádor iratainak rendezése után fog sor kerülni.”<sup>7</sup>

A levéltáros 1936 nyarán zárta le az első négyezer levél rendezését és jegyzékelését, erről akkor részletes jelentést tett.

„Pál nádor iratainak szétválogatása és jegyzékelése e negyedévben is a levéltári rendezési munka gerincét képezte. A Főméltóságodnak legutóbbi átnyújtott XXI. jegyzék a Pál nádorhoz a családon és nemzetségen kívülálló személyektől intézett levelek utolsó három kötegét foglalja magában s ezzel a nádor levelezésének egyik nagy csoportja szakszerű elintéztetést nyert. Csak ismétlésekbe bocsátkoznék, ha az anyagnak értékét és fontosságát hangsúlyoznám, csupán annyit szabadjon megjegyezni, hogy Főméltóságod levéltára e szempontból is egyedülálló, mert alig van családi levéltár, ahol ennyi 17. századbeli missilis-levél lenne még, különösen rendezve, található.

A most elkészült jegyzék végén abécérendben indexet állítottam össze a levélírókról. Ebből kitűnik, hogy 789 levélírótól közel 4400 levél fekszik az eddig jegyzékelt 46 köteggben.

6 Hárich János Esterházy Pálnak, Budapest, 1933. január 4. MNL OL, E. cs. lt. P 114 26.d. f.2417.

7 Hárich János Esterházy Pálnak, Budapest, 1935. január 15. MNL OL, E. cs. lt. P 114 26.d. hiányzó f.szám.

Az előre megállapított rendezési elvnek megfelelően Pál nádor iratainak első főcsoportjából két nagyobb egység anyaga nyert eddig végleges elhelyezést:

I. rész. Pál nádor levelezései

1. Bizalmas családi levelek

- a) Pál nádor és első felesége, Esterházy Orsolya levelezése
- b) Pál nádor és második felesége, Thököly Éva levelezése

2. Pál nádorhoz intézett levelek

- a) családtagok és nemzetségbeliek levelei
- b) idegen személyek levelei

A legközelebbi jegyzék a megyei hatóságoknak Pál nádorhoz intézett leveleit fogja magában foglalni.”<sup>8</sup>

Hárich János az Esterházy Pál és családtagjai által vagy nekik írt mintegy 7000 missiles rendezését végül 1939-ben fejezte be, azaz a munkálatok hét éven keresztül tartottak.<sup>9</sup>

Esterházy Pál és felesége, Orsolya levelezését Hárich kronológiai sorrendbe állította, azonban több alkalommal is tévesen olvasta a dátumokat, illetve a datálatlan vagy hiányos dátumú leveleket a csomag végére helyezte. A munkálatok során korrigáltuk Hárich tévedéseit és a leveleket helyes időrendbe állítottuk. A Hárich által adott sorszámot, amely egyben az adott levél levéltári jelzete is, a szövegegység végén közöljük.

A levelezés egy kis részét, háromtucatnyi Esterházy Pál által az 1663–1664. évi török hadjáratokból írt levelet már kiadtak a korábbiakban: előbb Merényi Lajos és Bubics Zsigmond az Esterházy Pálról szóló monográ-

fiájukban, majd Iványi Emma a *Mars Hungaricus* című kötetben.<sup>10</sup>

A levelezés nem teljes, számos levélnek nincs meg a párja, vagyis sok levél eltűnt az idők folyamán, így ma összesen 362 darabot ismerünk. Az első levelek röviddel a titkos házasság előtt íródtak 1652 első felében, az utolsók 1681 november–decemberében. Vannak évkörök – így például 1658–1662, 1669, 1674–1676 –, amelyekből egyáltalán nem vagy csak nagyon kevés levél maradt ránk, ez összefügghet azzal is, hogy Esterházy Pál ekkor hosszabb ideig együtt, egy helyen tartózkodott a családjával, ami szükségtelenné tette a levélváltást.

Érdekesek a megszólítási és elköszönési formulák. Esterházy Orsolya, aki végig magázódva írt férjének, a tényleges házasságuk előtt „édes bátyámuram”-nak szólította Pált, 1655 után „édes szerelmes uram”-nak. Esterházy Pál az elejétől fogva tegezte és „édes atyámfiá”-nak hívta Orsolyát, és „szerelmes” vagy „hites” uraként búcsúzott el tőle, majd 1659-től gyakrabban vált a „szeretettel szolgál”, amelyből aztán a „neked igaz jóakaród” kifejezés állandósult évtizedekre.

A levelek – Pál egy-két deákkal íratott levélétől eltekintve – saját kezűek, eredetiek és magyar nyelvűek. A levelek írásképe igen eltérő. Esterházy Pál rendezett, jól olvasható sorai rendszerezett ismereteket, tanultságot tükröznek. Orsolyáé ezzel szemben gyakorlatlan, csúnya, kiforratlan, sokszor központozás nélküli. Maga is tisztában van írási nehézségeivel, egyszer azt írja Pálnak, bocsássa meg, hogy ilyen rútul írt, majd nem sokkal később megismétli, hogy ha valami vétek van a levélben, megbocsássa.<sup>11</sup> Kezdetben megfigyelhető nála í-zés

8 Hárich János Esterházy Pálnak, Budapest, 1936. június 30. MNL OL, E. cs. lt. P 114 26.d. f.2473.

9 Hárich János Esterházy Pálnak, 1939. április 13. MNL OL, E. cs. lt. P 114 26.d. f.2503–2504.

10 BUBICS Zsigmond – MERÉNYI Lajos, *Herczeg Esterházy Pál nádor 1635–1713*, Bp., Magyar Történelmi Társulat, 1895, 147–189.; Esterházy Pál levelei feleségéhez, Esterházy Orsolyához 1663–1664-ből = ESTERHÁZY Pál, *Mars Hungaricus*, ford. jegyz. IVÁNYI Emma, bev. szerk. HAUSNER Gábor, Bp., 1989, 321–332.

11 Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1653. március 6. és Fraknó, 1654. hónap nélkül, 23.



Edele Baron von und zu  
 et mlatom hogg in st et mlatom  
 nemlatogatan volna ez his leu  
 onel az ingeggezen felol az  
 vhatom stnek hogg in st  
 az vstnek ingeggezen  
 vaggok mlatom et nekis  
 urvanok stentol

Niv il most albul mires reg mioro hest un  
 elcham il mustu ni hogi ne iugul livimul  
 a mel ita la vin livimul ha hest foz utra  
 eie as alba mat lan vore negu e vimbun  
 vin livim iogof it e s as varatt is must  
 is togia mint vagimul cum totom helam  
 e livim foz gini hox na ni ni Khonim  
 is mior foz hox hox hox hox hox hox  
 vore is ha hox hox hox hox hox hox  
 livimul atunde, ne lban must sudi sudi hox hox  
 hox hox hox hox hox hox hox hox hox hox  
 hox hox hox hox hox hox hox hox hox hox hox

biggest and best  
 of all  
 of all

I am tired of looking in  
 the old box but not of looking  
 at the old paper and the old  
 the old is very much  
 the old is very much  
 the old is very much  
 the old is very much

Liebes mich freundlich  
 gefasste Felleuge,

Griff Eberhard  
Vermuth

11



Continuo Ricordato  
Proff. Paolo P. P.

1847  
 1848  
 1849  
 1850  
 1851  
 1852  
 1853  
 1854  
 1855  
 1856  
 1857  
 1858  
 1859  
 1860  
 1861  
 1862  
 1863  
 1864  
 1865  
 1866  
 1867  
 1868  
 1869  
 1870  
 1871  
 1872  
 1873  
 1874  
 1875  
 1876  
 1877  
 1878  
 1879  
 1880  
 1881  
 1882  
 1883  
 1884  
 1885  
 1886  
 1887  
 1888  
 1889  
 1890  
 1891  
 1892  
 1893  
 1894  
 1895  
 1896  
 1897  
 1898  
 1899  
 1900  
 1901  
 1902  
 1903  
 1904  
 1905  
 1906  
 1907  
 1908  
 1909  
 1910  
 1911  
 1912  
 1913  
 1914  
 1915  
 1916  
 1917  
 1918  
 1919  
 1920  
 1921  
 1922  
 1923  
 1924  
 1925  
 1926  
 1927  
 1928  
 1929  
 1930  
 1931  
 1932  
 1933  
 1934  
 1935  
 1936  
 1937  
 1938  
 1939  
 1940  
 1941  
 1942  
 1943  
 1944  
 1945  
 1946  
 1947  
 1948  
 1949  
 1950  
 1951  
 1952  
 1953  
 1954  
 1955  
 1956  
 1957  
 1958  
 1959  
 1960  
 1961  
 1962  
 1963  
 1964  
 1965  
 1966  
 1967  
 1968  
 1969  
 1970  
 1971  
 1972  
 1973  
 1974  
 1975  
 1976  
 1977  
 1978  
 1979  
 1980  
 1981  
 1982  
 1983  
 1984  
 1985  
 1986  
 1987  
 1988  
 1989  
 1990  
 1991  
 1992  
 1993  
 1994  
 1995  
 1996  
 1997  
 1998  
 1999  
 2000  
 2001  
 2002  
 2003  
 2004  
 2005  
 2006  
 2007  
 2008  
 2009  
 2010  
 2011  
 2012  
 2013  
 2014  
 2015  
 2016  
 2017  
 2018  
 2019  
 2020  
 2021  
 2022  
 2023  
 2024  
 2025  
 2026  
 2027  
 2028  
 2029  
 2030  
 2031  
 2032  
 2033  
 2034  
 2035  
 2036  
 2037  
 2038  
 2039  
 2040  
 2041  
 2042  
 2043  
 2044  
 2045  
 2046  
 2047  
 2048  
 2049  
 2050  
 2051  
 2052  
 2053  
 2054  
 2055  
 2056  
 2057  
 2058  
 2059  
 2060  
 2061  
 2062  
 2063  
 2064  
 2065  
 2066  
 2067  
 2068  
 2069  
 2070  
 2071  
 2072  
 2073  
 2074  
 2075  
 2076  
 2077  
 2078  
 2079  
 2080  
 2081  
 2082  
 2083  
 2084  
 2085  
 2086  
 2087  
 2088  
 2089  
 2090  
 2091  
 2092  
 2093  
 2094  
 2095  
 2096  
 2097  
 2098  
 2099  
 2100  
 2101  
 2102  
 2103  
 2104  
 2105  
 2106  
 2107  
 2108  
 2109  
 2110  
 2111  
 2112  
 2113  
 2114  
 2115  
 2116  
 2117  
 2118  
 2119  
 2120  
 2121  
 2122  
 2123  
 2124  
 2125  
 2126  
 2127  
 2128  
 2129  
 2130  
 2131  
 2132  
 2133  
 2134  
 2135  
 2136  
 2137  
 2138  
 2139  
 2140  
 2141  
 2142  
 2143  
 2144  
 2145  
 2146  
 2147  
 2148  
 2149  
 2150  
 2151  
 2152  
 2153  
 2154  
 2155  
 2156  
 2157  
 2158  
 2159  
 2160  
 2161  
 2162  
 2163  
 2164  
 2165  
 2166  
 2167  
 2168  
 2169  
 2170  
 2171  
 2172  
 2173  
 2174  
 2175  
 2176  
 2177  
 2178  
 2179  
 2180  
 2181  
 2182  
 2183  
 2184  
 2185  
 2186  
 2187  
 2188  
 2189  
 2190  
 2191  
 2192  
 2193  
 2194  
 2195  
 2196  
 2197  
 2198  
 2199  
 2200  
 2201  
 2202  
 2203  
 2204  
 2205  
 2206  
 2207  
 2208  
 2209  
 2210  
 2211  
 2212  
 2213  
 2214  
 2215  
 2216  
 2217  
 2218  
 2219  
 2220  
 2221  
 2222  
 2223  
 2224  
 2225  
 2226  
 2227  
 2228  
 2229  
 2230  
 2231  
 2232  
 2233  
 2234  
 2235  
 2236  
 2237  
 2238  
 2239  
 2240  
 2241  
 2242  
 2243  
 2244  
 2245  
 2246  
 2247  
 2248  
 2249  
 2250  
 2251  
 2252  
 2253  
 2254  
 2255  
 2256  
 2257  
 2258  
 2259  
 2260  
 2261  
 2262  
 2263  
 2264  
 2265  
 2266  
 2267  
 2268  
 2269  
 2270  
 2271  
 2272  
 2273  
 2274  
 2275  
 2276  
 2277  
 2278  
 2279  
 2280  
 2281  
 2282  
 2283  
 2284  
 2285  
 2286  
 2287  
 2288  
 2289  
 2290  
 2291  
 2292  
 2293  
 2294  
 2295  
 2296  
 2297  
 2298  
 2299  
 2300  
 2301

[illegible]

12



(„kírem”, „níkül”, „adazzik”), ez a későbbiekben eltűnik. Szókezdő helyzetben a v és az f gyakran felcserélődik, például voltam helyett „foltam”, farsang helyett „varsang” szerepel. Orsolya a helynevek, nevek és idegen szavak írásában rendkívül bizonytalan, hallás után írja le azokat eltorzult formában, így lesz Illésházból „Ilisazy”, Montecuccoliból „Matakokoli”, gvárdiánból „gardinan”, processzióból „prosetcion”, Keresztúrottból „Keresorát”, katzelsdorfból „cacilsdorfi”. A dátumot néha elfelejtette vagy egyszerűen rosszul, hiányosan írta. Az 1670-es évek végére tovább romlott Esterházy Orsolya írása, az olvashatatlan szavak és kifejezések sokasodása összefügghetett szellemi és fizikai állapota rosszabbodásával.

A 362 levél mellett néhány olyan forrást is közreadunk, amelyek szorosan hozzátartoznak a házasság történetéhez. Így az Esterházy Orsolya ingó vagyonát leíró inventáriumot, amelyet 1653 márciusában, nem sokkal a házasság megkötése után vettek fel a láncséri

tárházban. Ugyancsak fontosnak véltük a móringlevelek közlését is, ezek a házassági vagyonszerződések jól jellemezték a két fél közötti viszonyt.

A levelek közreadásakor a következő alapelveket követtük: a szöveg átírásakor a mai helyesírási és központoszási normát tartottuk szem előtt, illetve ahhoz közelítettünk. Az eredetiben j helyett: i, j vagy y = j-nek; u helyett: v = u-nak; i helyett: j, y = i-nek írtuk át. Az egyes szavaknak mondaton belüli, a mai szokásostól eltérő, nagybetűs írásával (pl. Török, Comedia stb.) törekedtünk a barokk levélírási gyakorlat követésére a levélhangulat felidézése érdekében.

A mai hosszú mássalhangzók helyén a forrásokban sokszor csak rövidet találunk, s mivel ezek nem az egykori hangzásállapotot, hanem inkább a helyesírás szabályozatlanságát, következetlenségét tükrözik, így ezeket az alakokat javítottuk. A mai helyesírás szerint fölösleges mássalhangzó-kettőzéseket megszüntettük,



7. Esterházy Pál grófi címere 1655-ből

a magánhangzók hosszúságát és rövidségét a mai nyelvi normákhoz igazítottuk. Az archaikus és tájnyelvi alakokat, ejtési sajátosságokat, ahol csak lehetett, megtartottuk. A feloldásokat kurziválással jelöltük (a szó végi 'n', 'm'-ek kivételével); a szöveg érthetlenségét [?], téves írásmódját [!], hiányos voltát vagy olvashatatlanságát ..., szándékos kihagyást [...] jelöli. A betűhívtséget a személy- és helynevekben megtartottuk.

A levelek kronologikus sorrendben, folyamatos sorszámozással követik egymást. Elöl áll a levél megírásának helye és ideje. A szövegátiratban lévő idegen szavakat lábjegyzetben magyarázzuk. A levélegység végén az esetlegesen a címzésben lévő helyneveket és a mai levéltári jelzetet adjuk meg.

Munkánk során mind az átolvasásban, mind az értelmezésben sok segítséget és tanácsot kaptunk kollégáinktól. Itt szeretnénk köszönetet mondani Buzási Enikőnek, Fazekas Istvánnak, Jankovics Józsefnek, Nagy Gábornak, Pálffy Gézának, Sudár Baláznak és Varjassy Péternek.

A kötet képanyagának összeállításához és engedélyezéséhez a következő intézményeknek fejezzük ki köszönetünket:

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (Rácz György),

Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Képcsarnok (Gödölle Mátyás),

Esterházy Privatstiftung (Florian Bayer, Margit Kopp).

*Viskolcz Noémi*

## Esterházy Pál és Esterházy Orsolya

Esterházy Pál (1635–1713) sokrétű és tevékeny munkásságát a halálának 300. évfordulójára rendezett konferencia és az azt követő tanulmánykötet méltóképpen bemutatta.<sup>12</sup> Család- és magánéletének egyes fejezetei az „egodokumentumok” – családi naplók, az ifjúkori visszaemlékezése, útinaplója és végrendeletei – alapján szintén ismertek. A jelen kötet most mégis egy olyan pillantást enged az ő és első felesége, Esterházy Orsolya grófnő (1641–1682) életébe, amely eddig szinte láthatatlan maradt.

De nemcsak a házaspár közös életéről volt eddig kevés tudásunk, hanem Esterházy Orsolyáról is, aki pedig a család kulcsfigurája a 17. század közepén, nagyon egyszerűen fogalmazva, rajta állt az Esterházy család további sorsa. Az Esterházy Pál által nyomtatásban megjelentetett, a családi múltat és jelent reprezentáló nemzetségeköny, a *Trophaeum*,<sup>13</sup> a férfiakkal méltán egyenrangú szerepben láttatja a család nőtagjait, az anyákat, a feleségeket és a lányokat, nem csupán azért, mert a házasságokkal az Esterházyak az európai arisztokrácia részeivé váltak,<sup>14</sup> hanem talán azért is, mert a 17. században egyértelműen a támogató és odaadó nőkön múlt a család sikere, Dersffy Orsolyán, Nyáry Krisztinán, Thurzó Erzsébeten és Esterházy Orsolyán. Az Esterházy férfiak jó helyen, jó időben, sok ravaszsággal, kitűnően választottak társat, és ezek a múlttal, előkelőséggel, hírnévvel és nem mellesleg nagy vagyonnal



8. kép. Ismeretlen festő: Nyáry Krisztina, 1626

járó párkapcsolatok aztán magasra repítették őket.

Míg Nyáry Krisztináról monográfia is íródott,<sup>15</sup> a többiekéről kevesebbet lehet tudni.

<sup>12</sup> Esterházy Pál, a műkedvelő mecénás. Egy 17. századi arisztokrata életpályája a politika és a művészet határvidékén, szerk. ÁCS Pál, munkatárs BUZÁSI Enikő, Bp., reciti, 2013.

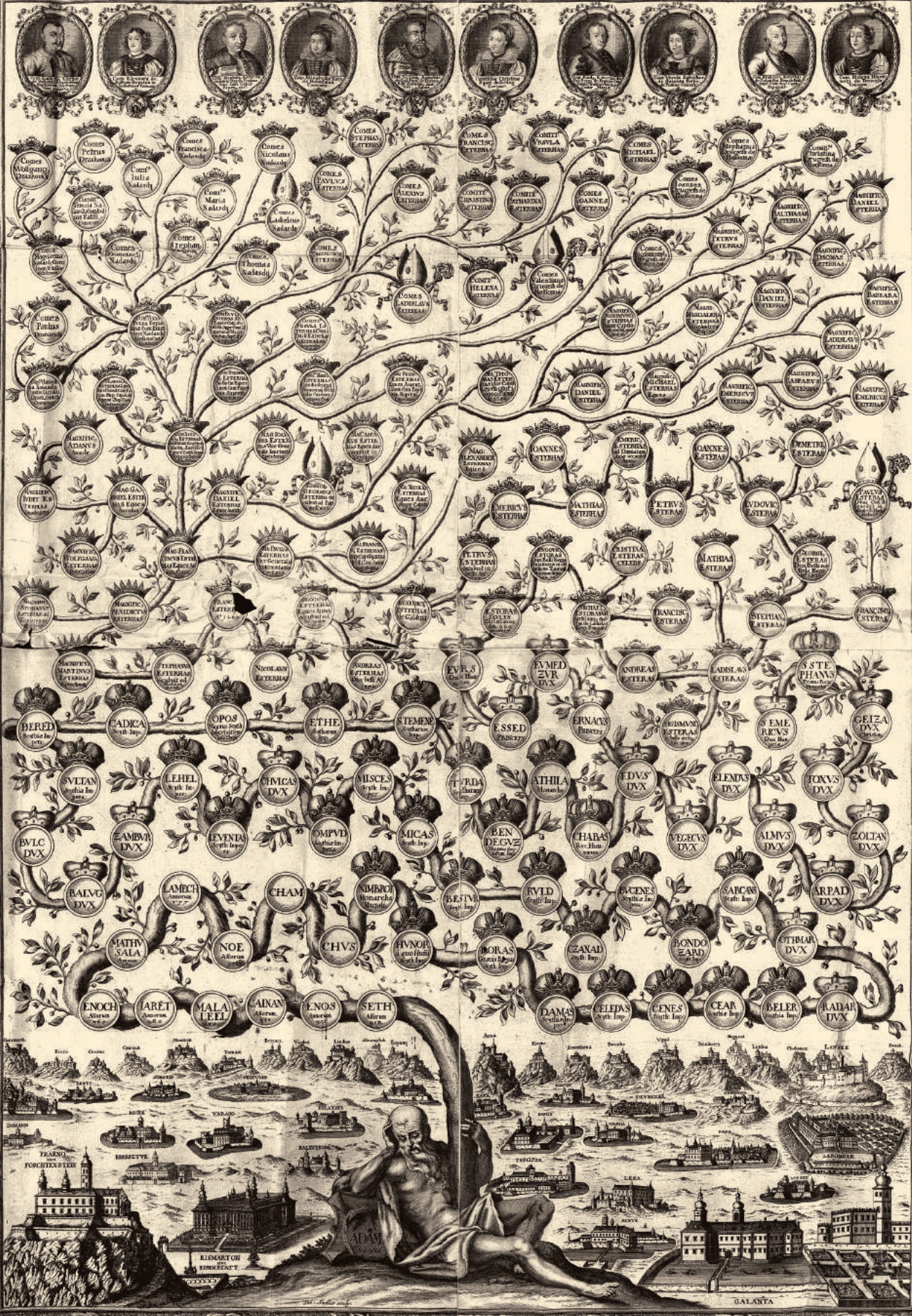
<sup>13</sup> *Trophaeum Nobilissimae ac Antiquissimae Domus Estorasionae In Tres Divisum Parte...*, Viennae, 1700.

<sup>14</sup> BUZÁSI Enikő, *Fikció és történetiség az Esterházy család ősgalériájában és a Trophaeum metszeteiben = Történelem-Kép. Szemelvények múlt és művészet kapcsolatáról Magyarországon*, szerk. MIKÓ Árpád és SINKÓ Katalin, Bp., 2000 (A Magyar Nemzeti Galéria kiadványai), 415.

<sup>15</sup> IPOLYI Arnold, *Bedegi Nyáry Krisztina 1604–1641*, Bp., 1887.



ARBOR GENEALOGICA INCLITA. FAMILIA. ESTERHAS. AB ORBE CONDITO VSQUE AD A.D. MDCLXX







10–11. kép. Ismeretlen festő: Esterházy Miklós, 17. század közepe és Dersffy Orsolya, 17. század közepe

Előző oldalon: 9. kép. Tobias Sadler: Az Esterházy család családfája, 1670. Rézmetszet

Esterházy Orsolyát Pál dinamikus és bonyolult személyisége is árnyékba borította. A most közzétett levelek és egyéb források segítségével egy

30 évig tartó házasság mozaikdarabkait rakosgatjuk össze.

## ESTERHÁZY ORSOLYA SZÜLEI

1638. szeptember 26-án lakodalmat tartottak Kismartonban. Esterházy István és Thurzó Erzsébet házasodott össze, akik 1624 óta együtt nevelkedtek Esterházy Miklós és Nyáry Krisztina udvarában.<sup>16</sup> Mindketten szüleik első házasságából születtek: István anyja Dersffy Orsolya

volt, Thurzó Erzsébet apja pedig a nagy hatalmú és gazdag Thurzó György nádor egyetlen fiúörököse, Imre. Erzsébet különösen nagy vagyont tudhatott magáénak, egyrészt apja, a Thurzók ágán, másrészt anyja révén, hiszen a Nyáry család is komoly birtokokkal és javakkal

<sup>16</sup> BUBICS Zsigmond – MERÉNYI Lajos, *Herczeg Esterházy Pál nádor 1635–1713*, Bp., Magyar Történelmi Társulat, 1895, 39–40.

rendelkezett. A házasság egy jól kigondolt stratégia részeként a vagyont az Esterházy családban tartotta, megakadályozta Erzsébet „kiszakadását” és örökségének idegeneknek való kiszolgáltatását.

A fiatal házaspárnak nem adatott sok idő boldogságra. A Dersffyektől örökölt lakompaki kastélyban éltek, de mindennapjaikat beárnyékolta folytonos betegeskedésük,<sup>17</sup> amely Miklós nádornak is sok aggodalmat okozott. Leveleiben mindig óvja és tanácsokkal látja el fiát, orvost küldet hozzájuk. Erzsébet 1640-ben teherbe esett, de nem sokkal a szülés előtt – 1641. február 1-jén – váratlanul elhunyt anyja, Nyáry Krisztina, hátrahagyva egy néhány hetes csecsemőt, Ferencet. Esterházy Miklós ekkor ezt írta István fiának: „valami derék embert kellene kerestetnetek a feleséged mellé, ha szinte Bécsbe kell is küldenetek érette. Amely bábaasszony Forgácsné asszonyom

mellett volt, ott vagyon Bécsben s derék okos embernek mondják. Mert ez aki itt vagyon egy tudatlan paraszt asszony csak. Hadd vigyázzanak és viselnének gondot reá, ne lenne ő neki is szegénynek valami akadékjá.”<sup>18</sup> Hogy érkezett-e bába Bécsből, az nem ismert, de 1641. március 7-én megszületett Orsolya. Néhány hónapra rá 1641. július 4-én meghalt az apa, Esterházy István.<sup>19</sup> Thurzó Erzsébet, hogy ne legyen egyedül, apósához költözött, hol Fraknóban, hol Kismartonban tartózkodott a kislánnyal, akire a nádor külön gondot viselt: „ami penig az én kis onokácskamat illeti, úgy értem, hogy valami apró vörös fakedékcsekák vannak az álla alatt, ki nem árt-hatna, úgy gondolom, neki, mindazáltal közleni köll azt is doctorral.”<sup>20</sup> Pontosan egy évvel férje halála után Thurzó Erzsébet is elhunyt.<sup>21</sup> Orsolya alig múlt egyéves, amikor árván maradt.

Esterházy Miklós (1582–1645)	Dersffy Orsolya (1583–1619)	Thurzó Imre (1598–1621)	Nyáry Krisztina (1604–1641)
Esterházy István (1616–1641)		Thurzó Erzsébet (1621–1642)	
Esterházy Orsolya (1641–1682)			

1. táblázat. Orsolya szülei és nagyszülei

## HARC A GYÁMSÁGÉRT

Orsolya gyámja Esterházy Miklós lett, az ő udvarában nevelték rokon és familiáris asszonyok együtt a többi félárva Esterházy gyerekekkel:

a nála néhány héttel idősebb Ferencsel, a 4 éves Máriával, a 7 éves Pállal és a 12 éves Anna Júliával. Sorsa akkor vált érdekessé, amikor

17 Gróf Eszterházy Miklós nádor levelei István fiához (1639–1641), Történelmi Tár 30(1907), 310–319., itt 312–313.

18 Uo., 315.

19 Orsolya születése és István halála: Az Esterházyak családi naplója, kiad. SZILÁGYI Sándor, Történelmi Tár 11(1888), 209–224., itt 212–213.

20 Esterházy Miklós Thurzó Erzsébetnek, Sempete, 1641. szeptember 7. = Gróf Eszterházy Miklós nádor levelei István fiához (1639–1641), i. m., 317.

21 Az Esterházyak családi naplója, i. m., 213.

a nádor-nagyapa 1645 szeptemberében meghalt és Orsolyáért – még ha csak a családon belül is – kitört a háborúskodás.<sup>22</sup>

Esterházy Miklós utolsó végrendeletében 1641-ben Orsolyáról is rendelkezett: az atyafiak igyekezzenek „mind aszerint contentálni Orsiczkát, mivel mindazok édes atyját is illetik”.<sup>23</sup> Hosszasan tárgyalta a tennivalókat arra az állapotra nézve, hogy mi történjék, ha Thurzó Erzsébet életben marad és Orsolya meghal, de a fordított esetre – mint ahogy az be is következett – érdekes módon nem gondolt, sőt Erzsébet halála után sem írt új testamentumot. Ez viszont viszályra adott okot 1646–1647 folyamán a két legidősebb testvér, a családfőve előlépő, de még kiskorú Esterházy László és húga, Anna Júlia között, akinek érdekeit férje, a határozott és céltudatos Nádasdy Ferenc képviselte. Nemcsak Orsolya gyámsága volt a tét, hanem Kismarton várának és uradalmának örökös jogon való megszerzése és nem mellékesen

a Sopron vármegyei főispáni tisztség betöltésének kérdése. László végül mindhárom ügyben sikerrel járt a gyámi tanács segítségével és befolyásával: 1645. szeptember 25-én kinevezték főispánná<sup>24</sup> és 1648. szeptember 30-i adománylevelével III. Ferdinánd örökjogon neki adományozta Kismartont.<sup>25</sup> A gyámság ügyében azonban volt még egy csavar: 1645. december 20-án Nádasdyt nevezte meg az uralkodói rendelet a gyámi tisztre, Esterházy László nagykorúságáig. Az 1626. január 1-jén született László 1647 legelején vált nagykorúvá, így Nádasdyék csak alig egy évig lehettek tutorok.<sup>26</sup>

A gyám szerepe egy árva lány életében igen jelentős: házasságáig gondoskodik a lány ellátásáról, kezeli a vagyonát, irányítja a birtokait, vezeti az elszámolást a befolyt jövedelmekről és a kiadásokról, és a házasságkötéskor pontosan elszámol a férjnek. A gyámnak szabadkeze volt a gyámság alatti időszakban hitelt felvenni, zálogba adni, készpénzt kivenni, a tárház javait használni.<sup>27</sup>

1642. július 4. – 1645. szeptember 11.	Esterházy Miklós
1645. december 20. – 1647. január 1.	Nádasdy Ferenc
1647. január 1. – 1652. augusztus 26.	Esterházy László
1652. szeptember 14. – 1655. február 6.	Esterházy Pál

2. táblázat. Orsolya gyámjai 1642–1655

Orsolya gyámjai ki is használták a helyzet adta lehetőségeket, egy Esterházy Farkas által Pál számára összeállított jegyzék 1653-ból ponto-

san felsorolta, hogy Orsolya mit követelhetne férjhez menetele esetén.<sup>28</sup>

22 Mindezt már Fejes Judit is részletesen megírta kitűnő tanulmányában, így a következők részben az ő eredményeinek összefoglalása és kiegészítése. FEJES Judit, *Az Esterházyak házassági politikája 1645 után = Gyermek a kora újkori Magyarországon, „adott Isten hozzánk való szeretetéből ... egy kis fraucimmerecskét nekünk”, szerk. PÉTER Katalin, Bp., MTA Történettudományi Intézete, 1996 (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok, 19), 115–166.*

23 BUBICS–MERÉNYI, *Herczeg Esterházy Pál nádor, i. m.*, 274.

24 MARTI Tibor, *Gróf Esterházy László (1626–1652). Fejezetek egy arisztokrata család történetéhez*, Doktori (PhD) értekezés, Bp., 2013, 58.

25 FEJES, *Az Esterházyak házassági politikája, i. m.*, 133.

26 *Uo.*, 131–132.

27 HORN Ildikó, *Nemesi árvák a kora újkorban = Gyermek a kora újkori Magyarországon, i. m.*, 51–90., itt 56–59.

28 A forrást közölte Marti Tibor a disszertációja függelékében, mint Esterházy Lászlónak szánt feljegyzést. Mivel Esterházy Farkas „szegény”-nek nevezi Lászlót, biztosra vehetjük, hogy már nem élt és így az Pálnak szól, ld. MARTI, *Gróf Esterházy László, i. m.*, 282–283.

Gyám	Orsolya követelései / forint	
Esterházy Miklós	Munkács, Zólyom, Dobrovina és Sztrecsény után (Dersffy-örökségből)	170 000
	Orsolya négy Fertő melléki falvának elzálogosítása 1643-ban Kéry Jánosnak	44 000
	a négy falu 1643–1653 közti készpénz jövedelme	32 000
	Pápa árából maradt	13 000
	Esterházy István után a lánzséri tárházban maradt	4 500
	Orsolya falvának, Raidingnak (Doborján) az elzálogosítása Szilvássynénak	10 000
	<i>összesen</i>	<i>273 500</i>
Esterházy László	helmeci pénz	8 000
	a lánzséri jövedelemből a négy falu kiváltására	9 000
	Batthyány Eleonórával kötött lakodalmára	4 000
	<i>összesen</i>	<i>21 000</i>
Esterházy Pál	Orsolya csicsvai birtokrészének zálogba adása	5 000
	a nagyszombati apácáknak	300
	fejéregyházi kúria megvétele a lánzséri jövedelemből	7 200
	<i>összesen</i>	<i>12 500</i>
	<b>Mindösszesen</b>	<b>307 000</b>

3. táblázat. Esterházy Orsolya lehetséges követelései 1653-ban

Az összeírás végén Esterházy Farkas még azt is megemlíti, hogy Munkács és a lánzséri uradalomban két zálogosítás, valamint a lánzséri

uradalomból befolyt jövedelmek Esterházy István halála óta is szintén Orsolyát illetik.

## ESTERHÁZY ORSOLYA VAGYONA

Az előbbi táblázatból világosan látszik, hogy a gyámok, és közéjük már Pál is oda értendő 1653-ban, egyrészt szabadon kivesznek a lánzséri uradalomból befolyt készpénzből, másrészt el is zálogosítanak birtokokat belőle. Ezekkel az összegekkel el kellett volna számolni, amennyiben Orsolya férjhez megy. Orsolya vagyona bonyolult öröklések révén tevődött össze, elsősorban anyai ágon: a két nagyszülő,

Dersffy Orsolya és Nyáry Krisztina, valamint az anya, Thurzó Erzsébet és természetesen Esterházy István révén. A legjelentősebb vagyonrészt Dersffy Orsolya hagyatéka képezte. A lánzséri-lakompaki uradalom 22 települését és két várát Esterházy Miklós még 1618-ban bérbe vette feleségétől 50 000 forintért és 1624-ben birtokba is iktatták. 1638-ban, amikor Esterházy István elvette Thurzó Erzsébetet,



a nádor visszaszármaztatta a domíniumot a fiának.<sup>29</sup>

A többi Dersffy Orsolyával szerzett birtokvagyon tulajdonképpen elveszett, ahogy Esterházy Miklós meg is írta a végrendeletében: feleségének „sok szép javai voltak, de ami hazánknak Bethlehem Gábor idején való nagy változási, uram hívsége és hitem mellett maradván s nem akarván törvénytelen fejedelmet édes eleink bő vérével szerzett szabadságok ellen urallanom, tudja az egész ország, hogy mindazok tőlem elvesztek vala úgy annyira, hogy semmi, az egy puszta Lánzsér várnál az én kezemben nem maradt volt; ingó javaimat is pedig, kit felprédáltak, s kit életem s becsületem megtartásáért el kellett költenem”.<sup>30</sup> Természetesen a nádor kissé túlzásba esett, hiszen nem csupán Lánzsér maradt a kezében, hanem Fraknó dominium örökjogon és Kismarton zálogbirtokként (Munkácsért cserében), tovább Regéc vára és egyéb, részben per alatt lévő portiók (Alsólendva, Belatinc). Fraknó esetében Dersffy Orsolya is részes volt a tulajdonszerzésben, emiatt a családi számítások szerint 200 000 forint illette Esterházy Istvánt és rajta keresztül Orsolyát. A gyámság ideje alatt a birtokok jövedelmei (201 166 forint) és a felgyűlt kamat (191 191 forint) is igen jelentős összeget tett ki.<sup>31</sup>

Másodszor az anya, Thurzó Erzsébet halála után a tőle felvett kölcsönök és a tárházban lévő készpénz összesítése alapján 53 234 forint járt neki.<sup>32</sup> A család seniorjai, Dániel és Farkas is jelen voltak akkor, amikor 1653. március 22-én „gróf Esterházy Ursa kisasszony ő nagysága számára” inventálták a lánzséri tárházat (ld. Kiss Erika tanulmányát), az itt összeírt felette érté-



12. kép. Ismeretlen festő: Esterházy Farkas, 17. század közepe

kes ingóságok – ékszerek, aranyművek, ruhák, kárpitok és lószerszámok – szintén Orsolya tulajdonát képezték.

Összességében Orsolyát a család számításai szerint 645 591 forint illette volna idegennel való házasságkötése esetén, ami elképzelhetetlenül nagy és előteremthetetlen összeg volt.

29 DOMINKOVITS Péter, *A Kürtössy család a 17. századi Sopron vármegyében. Adalék a megyei nemesség összetételéhez, változásaihoz = Memoria Rerum – Tanulmányok Bán Péter tiszteletére*, szerk. OBORNI Teréz és Á. VARGA László, Eger, 2008, 143–155., itt 145–146.

30 BUBICS-MERÉNYI, *Herczeg Esterházy Pál nádor*, i. m., 267.

31 FEJES, *Az Esterházyak házassági politikája*, i. m., 153.

32 *Uo.* és Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL), az Esterházy hercegi család levéltára (E. cs. lt.), P 108 Rep. 7. Fasc. A. Nr. 11.

Orsolya kiházásítása romba döntötte volna az Esterházy családot.<sup>33</sup>

A házasság éveinek múlásával és Pál társadalmi státusának növekedésével Orsolya „érdemei” a közös vagyonban egyre fogytak. A Pál által az 1680–1690-es években a birtokszerzésekről készített táblázatok csak az ő vagyongyarapító képességét és tehetségét domborítják ki. Az 1688-ban a kezén lévő várak és tartozékaik becsértéke 2 780 000 forintot tett ki, ebből felesége vagyona, Lánzsér és Lakompak 350 000, illetve 50 000 forintot ért.<sup>34</sup> Kismarton és Fraknó Pált „természetesen” saját jogon illette, Dersffy Orsolya és Thurzó Erzsébet hozományának fénye pedig teljesen elhalványult.

Esterházy Pál az 1695-ben írt végrendeletében teszi rá a koronát a saját életművére: „mindenekelőtt tudni kell, melyek az atyámtól öröklött javaim, melyek az anyai jusson szereztek vagy női hozományból eredettek, és melyek az általam személyesen szereztek! Ezeket

következőleg osztályozom: Istenben boldogult atyámtól nem bírok egyebet, mint Fraknó és Kismarton várakat és uradalmakat; szintén Istenben boldogult anyámtól teljességgel semmit nem bírok, minthogy az ő birtokai nővéreim közt felosztattak. Istenben boldogult feleségemtől pedig bírom Lánzsér és Lakompak várakat és uradalmakat, nemkülönben nyolcas telkeket Alsó-Lendván, és Nemptiben: önmagam pedig szereztem a következőket: Léka, Klastrom, Körösztúr, Kapuvár, Köpcsény, Csobánc, Hegyesd, Hartnstein, Feketevár vagy Schwarzenbach, Végles, Szádvár, Léva, Kőszeg, Keszthely, Alsó-Lendva, Nemthi, Tátika, Rezi, Dombó, Sásd, Döbrököz és Tábor várakat és uradalmakat, továbbá Strigó hegyen fekvő kúriát és szőlőkerteket, ezeken kívül Zsolna mezővárost, kúriával és Sztrecsen várhoz tartozó öt faluval. Hasonlóképpen Szarvkő várat és uradalmat, örök időkre.”<sup>35</sup>

## A HÁZASSÁG

„Minthogy az egész familiának s legfőképpen nagyságtoknak elkezdett méltóságában való megmaradására Isten után ennél nagyobb medium nincsen, Istenért is kérem nagyságot, mindenek előtte által jöjjön, szép szókkal s ajándékokkal az kisasszony lekötven vegye ki nagyságod kezét, sőt minthogy Eszterházy Pál uramnak teljességgel való akaratja az, nagyságod mint bátya, öccse képében váltson gyűrűt, ez végben menvén is, ... az kisasszonyt ... köldje fel Fraknóban, ott is derekasabb, mint

ezelőtt, legyen vigyázás alatt” – írta Esterházy Farkas Lászlónak 1652. június 15-én.<sup>36</sup> Esterházy Pál és Orsolya házasságát a család férfitagjai, különösen az előrelátó Farkas, már az 1640-es évek végén el kezdték tervezni, figyelembe véve azt is, hogy az elsőfokú rokonok között egyházi engedély nélkül kivihetetlen a dolog. Egy 1650-ben kelt 12 pontból álló feljegyzésben elsősorban az Esterházyak eretnekek közti katolikus bástya szerepét kidomborítva igyekeztek a házasság szükségességét

33 FEJES, *Az Esterházyak házassági politikája*, i. m., 153.; J. ÚJVÁRY Zsuzsanna, *Az Esterházy család birtokpolitikája, különös tekintettel Esterházy Pálra = Esterházy Pál, a műkedvelő mecénás*, i. m., 76.

34 FÜLÖP Éva, *Az Esterházy család hercegi ága birtoklástörténete a hűbéri korszakban*, Limes, 1995, 1–2. sz., 125–138., itt 129.

35 Esterházy Pál 1695-ös végrendelete magyar fordításban, MNL OL, E. cs. lt., Acta Varia, P 113 IV. B. 19. Nr. 7. f.2.

36 Esterházy Farkas Esterházy Lászlónak, Galánta, 1652. június 15. MNL OL, E. cs. lt., László gróf iratai, Nr. 184. FEJES, *Az Esterházyak házassági politikája*, i. m., 151.

a legfőbb egyházi hatóságnak megindokolni.<sup>37</sup> A következő hónapok a terv kidolgozásával teltek: utat kellett találni a pápához, közvetítőket, akik sikerre vihetik az ügyet. Így jutottak el a karmelita rend német tartományának tagjaihoz, ahogy Pál visszaemlékezéseiben megjegyezte: „két carmelita pater barátot küldöttünk Rómába (egyikének neve pater Alexander a Jesu Maria, másikának pater Michaël ab Angyelis volt neve), hogy dispensatiót szerezzenek ezen házasságra”.<sup>38</sup> Esterházy Farkas már 1650 márciusában sürgeti a római követ megajándékozását, mert „a szekér kenetlen, nehezen mégyen”.<sup>39</sup>

Két hosszú év után X. Ince pápa 1652. augusztus 23-án írta alá az engedélyt. Pál megfogalmazásában így történt: „a pater carmeliták levelét vevém Rómából, kik azt írták, hogy a dispensatiót megadta a szentséges Pápa, de egy Olimpia nevű asszony által állott a dologban, kinek ezer tallért kellett adni, nem lehetvén más mód a dologban; és így jutottak a dispensatiohoz, maga azon Olimpia vivén bé a Pápához a subscriptióra a dispensatiót, kit kezekhez is adott. Kire én azt adtam válaszul, hogy igen jól esett, s azon ne is törődjenek; küldjék ki a dispensatiót. Mellyet már postára is adtak volt; amint hogy páter Bátorinévű carmelita barát ugyanoda Fraknóba hozta a dispensatiót”.<sup>40</sup> Az említett Olimpia nem más, mint X. Ince pápa bátyjának özvegye, aki nagy befolyással bírt a sógorára, sokak szerint irányította is a pápát. Különös jelentőséget nyer ez a pápai aláírás annak a fényében, hogy éppen 1652 első felében

tártak fel a diszpenzációs brevékkel kapcsolatos korrupciót a Vatikánban.<sup>41</sup>

A családi házassági stratégia helyességét mi sem bizonyította jobban, mint Esterházy László hirtelen bekövetkezett halála. A fiatal gróf a vezekényi csatamezőn a török elleni harcban vesztette életét 1652. augusztus 26-án, így Esterházy Pál lépett elő családfővé, maga mellett tudva az öreg atyafiákat tanácsadóként. Szeptember 14-én az Orsolya feletti gyámi tisztséget is megszerezte az uralkodótól.<sup>42</sup> Maga a tragikus eset rávilágított arra, hogy az Esterházyak gyors emelkedése és a szerencse mennyire múlandó is lehet és felgyorsította a házasság előkészítésének folyamatát. A diszpenzáció alapján Szalkovich Ádám, Pál prefektusa és esztergomi kanonok Püsky János kalocsai érsektől beszerezte az egyházi hozzájárulást október 17-i keltezéssel,<sup>43</sup> majd négy nappal később, október 21-én összeeskette Pált és Orsolyát Fraknóban. Ez az elsőfokú rokonok közti gyermekházasság – fiatal koruk miatt az elhálás sem történhetett meg –,<sup>44</sup> a törvényeknek és a józan észnek ellentmondó kapcsolat, a pénzen vett engedélyek nem vetettek volna jó fényt a családra, ezért teljes titoktartás övezte. Ráadásul a kor törvényei kimondták, hogy egyik felet sem lehet házasságra kényszeríteni. A 11 éves Orsolyát a külvilágtól elzárva tartották, még a szűkebb családdal is csak ritkán érintkezhetett. Vajon a kislánynak tett ígéretek, a rábeszélés, az ajándékok nem vetették volna-e fel a kényszerítés gyanúját? A tanúságlevél szerint csak Szalkovich, Esterházy Farkas, Olasz-Kolosváry

37 MNL OL, E. cs. lt., P 108. Rep. 7. Fasc. A. Nr. 1. FEJES, *Az Esterházyak házassági politikája, i. m.*, 150–151.

38 *Esterházy Pál visszaemlékezése ifjúkorára (1635–1653)* = ESTERHÁZY Pál, *Mars Hungaricus*, ford., jegyz. IVÁNYI Emma, bev., szerk. HAUSNER Gábor, Bp., 1989, 305–320., itt 315.

39 Esterházy Farkas Esterházy Lászlónak, Galánta, 1650. március 11. MNL OL, E. cs. lt., László gróf iratai, P 124 Nr. 162.

40 *Esterházy Pál visszaemlékezése ifjúkorára, i. m.*, 319.

41 TUSOR Péter, *A barokk pápaság*, Bp., Gondolat, 2004, 134.

42 FEJES, *Az Esterházyak házassági politikája, i. m.*, 179. MNL OL, E. cs. lt. P 108 Rep. 5. Fasc. A. Nr. 4.

43 FEJES, *Az Esterházyak házassági politikája, i. m.*, 185–186. MNL OL, E. cs. lt. P 108 Rep. 3. Fasc. A. Nr. 6.

44 PÉTER Katalin, *Házasság a régi Magyarországon – 16–17. század*, Bp., L'Harmattan, 2008, 58.





13. kép. Ismeretlen festő: Esterházy Pál és Esterházy Orsolya eljegyzési képe, 1650

István és Kürtössy György – utóbbiak az Esterházyak hűséges emberei – vettek részt a szertartáson.<sup>45</sup> Naplójába ezt jegyezte be Pál: „anno 1652. die 21. Octobris délután négy-öt óra közben esküdtem meg az én szerelmes feleségemmel gróf Esterházy Orsik asszonnal Fraknóban, kit Isten sokáig éltesen szent nevének dicséretire, énnekem is örömemre, Innocentius decimus római pápa dispensatiójából”.<sup>46</sup>

Az elkövetkező bő két évben minden beavatottnak sikerült titokban tartani a házasságot,

amelynek bejelentésére 1655. február 6-án került sor. Esterházy Pál ekkor 19 éves múlt, Orsolya pedig még nem töltötte be a 14-et. Rejtély, hogy kiket hívhattak meg az eseményre, mert értesítés eddig még nem került elő. Megmaradt viszont egy január 26-i keltezéssel Batthyány Ádámnak címzett meghívó: „ez utolsó Farsang napjaiban üresek lévén mindenütt inkább az emberek az munkától, én is ahhoz képest kedvezném kívánván az üdeőnek jóakaró Uraimmal s Atyámfiaival együtt determináltam böcsöletesen elmúlatnom s töltenem azon következő Farsang napjait. Minekokáért nagy bizodalmasan kérem kegyelmedet, mutassa jóakaróját, ne szánja fáradságát az jövőendő Februarius havának 7. napján itt, Kismartonban ebéden és vacsorán másnap is jelen lenni, s az böcsöletes companiat maga jelenlétével ékesíteni”.<sup>47</sup> A farsangra hívó tréfálkozó hangnemű levél alapján arra lehet gondolni, hogy valóban az utolsó pillanatig titkolóztak.

A hír azonnal véget vetett az amúgy is törékeny családi békének, hiszen Esterházy Pálék a legközelebbi rokonok, a család beleegyezését nem szerezték meg, hiába volt erre egy társadalmilag elfogadott szokásjog.<sup>48</sup> Esterházy Anna Júlia, Mária és Ferenc a pozsonyi káptalannál léptek fel az érvénytelenítés igényével, de mivel 1655. január 16-án III. Ferdinánd is aláírta a házassági engedélyt – az ország törvényei ugyanis Mátyás király óta büntették a negyedízen belüli rokonházasságot –, így sem az egyházi, sem a világi bíróságot nem tudták meggyőzni a tiltakozásuk jogosságáról.<sup>49</sup>

Pál, mint általában mindenről, a házasság előkészítése és a lakodalom költségeiről is készített egy kimutatást.<sup>50</sup> Meglepő módon nem

45 FEJES, *Az Esterházyak házassági politikája*, i. m., 187. MNL OL, E. cs. lt. P 108 Rep. 3. Fasc. A. Nr. 7.

46 *Az Esterházyak családi naplója*, i. m., 213.

47 Esterházy Pál Batthyány Ádámnak, Kismarton, 1655. január 26. MNL OL, Batthyány hercegi család levéltára, P 1314 Missiles, Nr. 12720

48 PÉTER, *Házasság a régi Magyarországon*, i. m., 62–63.

49 FEJES, *Az Esterházyak házassági politikája*, i. m., 157.; PÉTER, *Házasság a régi Magyarországon*, i. m., 59–61.

50 MNL OL, E. cs. lt. P 108 Rep. 3. Fasc. A. Nr. 13. FEJES, *Az Esterházyak házassági politikája*, i. m., 161.

is a pápai diszpenzáció, hanem a kancelláron, Szelepcsényi Györgyön keresztül a királynak juttatott 4500 forint tette ki a legnagyobb összeget a lefizetések sorában, de a Szalkovich Ádám-

nak adott nagyhöflányi beneficium és 150 forint is jelentősnek látszik a pápa és az uralkodó igényei mellett. Maga a menyegző nagyságrendben annyiba került, mint az engedélyek.

Kiadások	Összeg / forint
Elsőben adtam Romában aranyat 666, azaz hatszázhatvánhatszot s két forintot, mely térsen	2 000
Tettem fundatiot az Eremusban tíz czöbör bort, tíz köből gabonát esztendőnként, mely térsen per köből cir.	30
Útikölczégre Rómában adtam száz aranyat	300
Adtam Cancellarius Uramnak pro contentu Regis	4 500
Szalkovicz Uramnak copulatioért az beneficiumot Heflányban, s emellett	150
Sokfelé való küldözésekért, kik igen caute, s periculose voltak	300
Az menyegzőre ruhákkal együtt költ	12 696
Az elkölt bort pénzre vetvén	1 500
Facit Summa	26 376

4. táblázat: Esterházy Pál kimutatása a menyegző költségeiről

Pál 1655. február 7-i keltezéssel ezt írta naplójában: „az én szerelmes feleségemmel háltam el az nagyságos gróf Eszterhás Orsik asszonyommal Kismartonban die 7-a Februarii 1655., kin

Istennek dicsértessék az ő szent neve, s engedje, hogy jó csendességében élvén az igaz római hitben is múltunk ki ez világból.”<sup>51</sup>

## MÓRINGLEVELEK ÉS VÉGRENDELETEK

Az elhalás utáni napon azonnal megírták és aláírták Orsolyával a móríng- vagy hozománylevelet. Egy különös érvet is felvonultatott Orsolya a vagyonszerződés indoklására: 1654-ben halálos beteg volt, amelyből Pál gondos ápolása miatt gyógyult fel. A megállapodás igencsak előnyös Pálra nézve: 150 ezer forintig a lánzséri, további 50 ezer forintig a lendvai-lenti-belatinci jószágokat köti neki Orsolya, továbbá a tárházakban lévő minden ingó javával rendelkezhet, eladhatja őket. A korból

más, ilyen hatalmas összegű kötetést tartalmazó mórínglevél nem ismert. A szerződés kimondja még, hogy amennyiben Pál hozzátesz a birtokokhoz, építtet például, akkor az rá írássék. A megszerzendő jószágok esetében pedig Orsolya lemond minden jussáról, azt is a férje szabad rendelkezésére bocsátja. Az eredeti pecsétetes irat hátuljára Pál ezt jegyezte fel: „az Atyámfia móríngolása Anno 1655. kihez én is hasonlót adtam”,<sup>52</sup> azonban ez a Pál-féle mórínglevél még nem került elő. Pálnak a ház-

<sup>51</sup> Az Esterházyak családi naplója, i. m., 214.

<sup>52</sup> MNL OL, E. cs. lt. P 108 Rep. 3. Fasc. A. Nr. 12.

ság miatt komoly problémái keletkeztek a testvéreivel, Máriával és Ferencsel való osztozkodásai csak az 1660-as évek elején zárultak le.<sup>53</sup> Az első móringlevelet, ami úgy tűnik, hogy nem nyújtott elég biztosítékot, egy nappal később egy újabb követte, amelyben Esterházy Orsolya immár a teljes lánzséri-lakompaki uradalmat biztosította Pálnak, sőt, már az öröklést is továbbgondolta úgy, hogy mindezeket „szerelmes uram fiúról fiúra bírassa”.<sup>54</sup> Egy későbbi becslés szerint a két vár és az uradalom értéke 400 000 forint volt, és nem lehet lebecsülni a lánzséri uradalomból származó jövedelmeket sem: egy 1685-ös feljegyzés alapján az évi 12 ezer forintos készpénz bevétellel Fraknó után a második volt a domíniumok sorában.<sup>55</sup>

A közös vagyonban történt változásokat, a gyarapodást és a két fél viszonyát Pál szemszögéből a végrendeleteiben lehet jól nyomon követni. Míg 1664-ben csupán néhány értékes tárgyról tett említést Orsolya javára – egy jáspis kannát hagy rá, „kit ő neki én ajándékban vettem” egy unikornis szarvval és egy rinocérosz pohárral együtt, illetve ezüstművet, sraibtiseket és vánkosoakat –,<sup>56</sup> 1678-ban már a birtokviszonyokra is kitért: Lánzsérből ő apja után csupán 20 ezer forintot kapott, de a felesége a többi részt is átengedte neki, ugyanakkor ő a saját pénzén váltott ki zálogjóságokat és sok építkezéssel gyarapította a birtok értékét. A tárházakból származó javakat „Isten tisztességére is adtuk s el is költ egy része úgy, hogy abból majd igen kevés maradott”. Pál halála esetén tehát tulajdonképpen szinte semmi nem illetné Orsolyát, de „pro residentia” élete végéig használhatja Lakompak várát és a néhány hozzárendelt falu jövedelmét.<sup>57</sup>

Orsolya egy újabb móringlevelében 1679-ben nemcsak elismerte Pál és az előző gyámok rá és vagyonára nézve hasznos tevékenységét, hanem újra megerősítette férje szabad rendelkezését saját és a házasság óta szerzett közös javakat illetően, ráadásul kijelentette, hogy az utóbbiakban ő bizony „semmit nem cooperált”.<sup>58</sup>

Orsolya házasságba vitt vagyonának eljelentéktelenítése tehát már életében megkezdődött, de igazán halála után nyert világos megfogalmazást. Pál 1685-ös végrendeletében azt írta, hogy „noha szegény Feleségem minden ingó javait nékem ad liberam dispositionem meam kötötte, mindazáltal annakutána azt egyenlő akarattal nagyobb részint Isten tisztességére szentegyházakban adtuk, az köntösöket maga szegény elviselte, az többit Isten tisztességére maga adta; az arany mív több is vezett el holmi szegény Feleségem keze közül, úgyhogy ötezer forint érő in universum nem maradott mind szegény Atyámuram s mind szegény Atyámfia ingó javaiból. Így azért azok mind proprium aquisitumim lévén, szabadon is disponálhatok felőlek, annyival is inkább, hogy szegény üdvözült Feleségem a maga részit, melyben quoquo modo coaquisitrixnak mondhatnék lenni per totum nékem cedálta; noha ő szegény igen együgyű szelégý tökéletes jámbor Asszonyállat lévén azon aquisitiok iránt csak egy garasban sem concurrált, mindazonáltal ugyan minden ingó s ingatlan jószágokban való jussát nékem cédalta ad liberam meam dispositionem”.<sup>59</sup>

A jámbor és szelíd Orsolya azonban – egy furcsa és nehezen értelmezhető forrás alapján – egyszer csak meggondolta magát. A már

53 BUBICS-MERÉNYI, *Herczeg Esterházy Pál nádor, i. m.*, 136–144.

54 MNL OL, E. cs. lt. P 108 Rep. 12. Fasc. B. Nr. 36.

55 MNL OL, E. cs. lt. P 125 Nr. 10526b f.8.

56 *Esterházy Pál 1664. évi végrendelete*, közli MERÉNYI Lajos, *Történelmi Tár* 12(1911), 151–156., itt 153–154.

57 *Esterházy Pál 1678. évi végrendelete*, közli MERÉNYI Lajos, *Történelmi Tár* 12(1911), 598–619., itt 605., 614.

58 MNL OL, E. cs. lt. P 108 Rep. 7. Fasc. F. Nr. 83

59 MNL OL, E. cs. lt. P 108 Rep. 4. Fasc. G. Nr. 58. f.10.

említett móringlevelei között található egy 1680-as keltezésű dokumentum, amelyben a Pálnak tett vagyoni rendelkezéseit részben visszavonja. Birtokait ugyan továbbra is 300 ezer forint erejéig Pálnak köti, de nem szabad rendelkezésre, hanem – gyermekeik érdekeit figyelembe véve – csak addig, amíg a férje 300 ezer forintot ki nem vesz azok jövedelméből. Egy zárójeles megjegyzés szerint reméli, hogy javait a jövőben nem idegeníti el az édes gyermekeitől („pedig noha Isten ne adja, úgy gondolkodnám, hogy idegenétője lenne hasomló édes Gyermekitől örökségemnek jövedőben is előgyelme”).<sup>60</sup> Az irat 1680 elején, Lakompakon készült és Orbán István királyi személynök hitelesítette. Vajon mi készítette a mindig engedelmes Orsolyát ennek a megszorításnak a megtételére? Mi történhetett? A következő gondolatmenet bizonytalan és egyértelmű források hiányában csak feltételezés marad. Minden jel szerint Esterházy Pál és gyámleánya, az 1671 óta az Esterházy-udvarban nevelkedő Thököly Éva között szerelem bontakozott ki. Nem ez lett volna az első félrelépés Pál életében, az 1670-es évek elején Rákóczi Erzsébettel szövődött viszony, amely költészetükben és leveleikben is visszatükröződik.<sup>61</sup>

Pál és Thököly Éva 1679-ben egyre több levelet váltottak egymással (többet, mint Pál Orsolyával), de mivel Pál levelei nem maradtak meg, így Éváéra kell hagyatkoznunk. A megszólítás Éva részéről szokatlanul bizalmas, „édes gróf uram”-nak nevezi Pált. 1679 októ-

berében Pál tanácsát kérte, hogy Lakompakon várja-e meg vagy menjen Kismartonba.<sup>62</sup> Egy héttel később már Kismartonból írt, hogy bár örömet maradt volna, de inkább eljött Semptéről attól félve, hogy megszólják az emberek.<sup>63</sup> Október 30-án pedig már Lakompakra vitette Esterházy. Tehát ekkoriban titokban találkoztak, Thököly Éva levelei ijedt és boldog várakozással teliek.

A levelezés itt megszakadt, majd 1680 közepétől folytatódott, július 29-én Éva kétségbeesve írja Pálnak, hogy a pestis miatt Orsolya Lakompakra megy, és Ádámkót is magával akarja vinni, holott „talám jobb volna, ha itten maradna én velem”.<sup>64</sup> A kis Ádám a családi feljegyzések szerint Pál és Orsolya 18. gyermeke, akinek a születési dátuma egyedülként sem a magyar, sem a latin nyelvű családi naplóba nem került be. A kisfiú Bécsben született 1680. június 2-án, keresztelőjére június 10-én került sor a bécsi Szent Mihály-templomban.<sup>65</sup> Vajon miért jelentett problémát Évának, hogy a kisbábát el akarták vinni, holott addigi leveleiben egyszer sem foglalkozott a kisebb Esterházy gyermekekkel. 1681 novemberében Éva panaszkodott, hogy már vagy egy éve nem látták egymást Pállal, néhány nappal később pedig azt kérte, hogy legalább a dajka hadd mehessen a gyermekkel Sopronba, ahol december 9-én a ferences templomban megkoronázták I. Lipót harmadik feleségét, Eleonóra Magdolnát.<sup>66</sup>

A két nő, Esterházy Orsolya és Thököly Éva között egyébként valóságos háború dúlt,

60 MNL OL, E. cs. lt. P 108 Rep. 7. Fasc. F. Nr. 85.

61 UHL Gabriella, *Gróf Rákóczi Erzsébet levelei Esterházy Pál herceghez (1671–1704)*, Lymbus Művelődéstörténeti Tár V., Szeged, 1994, 51–76., itt 54–56.; ld. még *Rákóczi Erzsébet levelei férjéhez 1670–1707*, kiad. BENDA Borbála, VÁRKONYI Gábor, Bp., Osiris, 2001, 13.

62 Thököly Éva Esterházy Pálnak, Lakompak, 1679. október 9. MNL OL, E. cs. lt. P 125 Nr. 374.

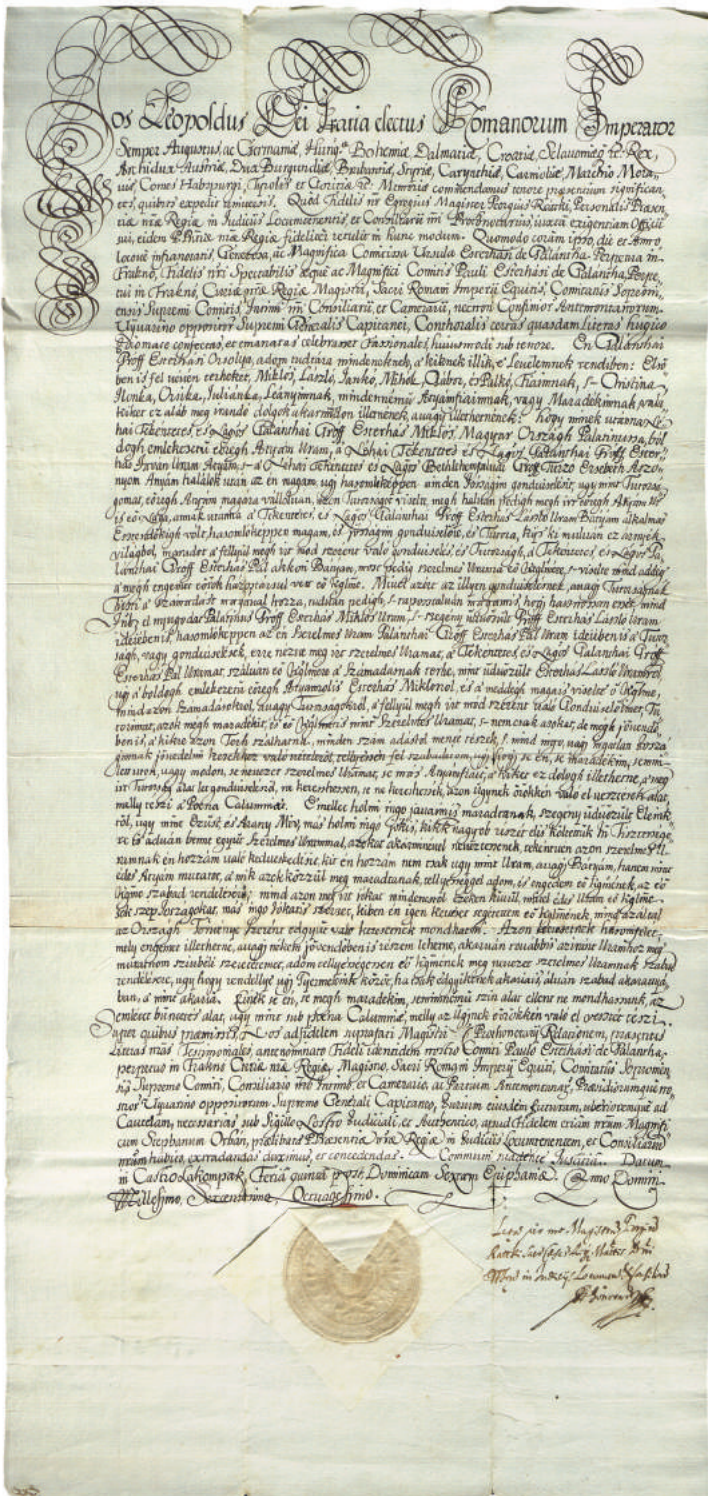
63 Thököly Éva Esterházy Pálnak, Kismarton, 1679. október 14. MNL OL, E. cs. lt. P 125 Nr. 375.

64 Thököly Éva Esterházy Pálnak, Kismarton, 1680. július 29. MNL OL, E. cs. lt. P 125 Nr. 379.

65 A bécsi Szent Mihály-templom digitalizált anyakönyvében (Taufbuch 1673–1686, f.324.) szerepel a pontos születési dátum, és a keresztszülők neve is.

66 Thököly Éva Esterházy Pálnak, Kismarton, 1681. november 28. és Kismarton, 1681. december 1. MNL OL, E. cs. lt. P 125 Nr. 404. és 405.





Orsolya Lakompakra akart költözni 1680 augusztusában, de a személyzet nem engedte azzal, hogy a két külön udvartartás – a lakompaki és kismartoni – túlságosan sokba kerülne.<sup>67</sup> Mindeközben Orsolya egyre türelmetlenebbül sürgette Pált a hazajövetelre, aki éppen ezekben a magánéleti szempontból válságosnak tűnő hónapokban Sopronban időzött az országgyűlésen, ahol politikai pályája csúcsára jutott, hiszen nádorrá választották. Orsolya leveleinek írásképe ezekben a hónapokban sokat romlott, zaklatott lelkiállapota az állandóan ismételt „mikor jön kegyelmed” kérdésben jól mérhető.

A feltételezésem tehát az, hogy Thököly Éva 1680 nyár elején megszület Esterházy Pál Ádám nevű fiát. Orsolya 1680 januárjában tudomást szerezve a viszonyról, saját gyermekei érdekeit



14–15. kép. Esterházy Orsolya móringlevele 1680-ból és az üres lap az aláírásával

67 Thököly Éva Esterházy Pálnak, Kismarton, 1680. augusztus 12. MNL OL, E. cs. lt. P 125 Nr. 381.



védve visszavonta móríngolását – legalábbis részben. Pálnak hosszú idejébe telt felesége megbékítése, többet nem találkozott Évával és mindent megígért Orsolyának. Ő a botrány elkerülése érdekében elfogadta férje békülési kísérletét és elismerte Ádámot saját fiaként. 1681. február 22-én újabb móringlevelet állított ki, ebben a törvények szerint közösen szerzett kaboldi és kapuvári jószágokat („kiknek megszerzésében noha én semmit nem coo-peráltam s munkálkodtam”) Pál szabad rendelkezésére bocsátja.<sup>68</sup> Orsolya utolsó móringlevele halála napján keletkezett, ahogy Pál kívülre

rírta: „Gróf Esterás Orsolya nékem adott levele, kit adott azon napon, amelyben meghala szegény”. Ebben minden javát, név szerint említve a kapuvári várat, valamint a bécsi külső házat, Pálnak köti szabad dispositójára.<sup>69</sup> Ezt a levéltári iratot követi egy üres lap Orsolya aláírásával, tulajdonképpen egy biankó csekk, amelyet úgy tűnik, hogy végül nem kellett felhasználni.<sup>70</sup> Pál tehát rendkívüli alapossággal járt el, amikor a jogi iratokkal – többek között a feleségétől megszerzett móringlevelekkel – bástyázta körül a vagyont, amelynek gyarapítását csakis saját érdemének tudta be.

## EGYÜTTÉLÉS – KÜLÖNÉLÉS

A házasság két nagyon különböző személyiség között jött létre. Pál érzékeny, kíváncsi, a világot a maga színességében és sokféleségében látó, állandóan jövő-menő, tevékeny és erős akaratú ember, akin „fogott” az iskola, előbb a néhány hónapos gráci, majd a hosszú nagyszombati évek. Visszaemlékezéseit olvasva egy boldog gyermekkor tárul a szemünk elé, tele kalandokkal, kirándulásokkal, vigasságokkal. Még a nagyszombati jezsuita tanárok és a szigorú praeceptorok sem szegték kedvét, a sok biflázás, a komédiák szövegének betanulása – visszaemlékezésében felsorolta, hogy egy-egy alkalommal hány verset, azaz milyen terjedelmű szöveget kellett elsajátítania – kitűnőre fejlesztették a memóriáját. A kollégiumban nem győzték jutalmazni a szorgalmas diákot. Jól beszélt és írt latinul és németül, szeretett rajzolni, zenélni, táncolni.

A kiváló képességeket aztán látványosan kamatoztatta a család gazdasági ügyeinek rendbehozatalában, a birtokok gyarapításában és



16. kép. Esterházy Pál saját kezű rajza a verseskönyvében, 1670 körül

68 MNL OL, E. cs. lt. P 108 Rep. 7. Fasc. F. Nr. 87.

69 MNL OL, E. cs. lt. P 108 Rep. 7. Fasc. F. Nr. 88.

70 MNL OL, E. cs. lt. P 108 Rep. 7. Fasc. F. Nr. 89.



17. kép. Benjamin Block: Esterházy Pál, 1655

fejlesztésében, az uradalmak mindennapjainak a megszervezésében. Már apja, Miklós is ügyelt a birtokok gondos kezelésére, de Pál messze túlszárnyalta őt. Mindenhová megtalálta a megfelelő embereket, akik megértették azokat az elvárásokat, hogy a bevételek növelésének az egyik feltétele a pontos és részletes adminisztráció. Ma is megcsodálható Pál ezernyi saját kezű táblázata, kimutatásai, kamatszámításai, bevétel-kiadás naplói. Az ő korától nyílik teljes rálátás az egyes birtokok és uradalmak gazdálkodására évekre és hónapokra lebontva, a hihetetlen gazdagságú levéltári anyag a mai napig nincs feltárva és kutatva.



18. kép. Benjamin Block: Esterházy Orsolya, 1659

László bátyja halálával Esterházy Pál vette át a családfőiséget. Esterházy Dániel és Farkas ugyan mellette álltak, de a 17 éves Pál már ekkor is gyorsan és határozottan döntött. Az okos és előrelátó, mindig a család érdekeit szem előtt tartó Farkas Esterházy Lászlót könnyen befolyásolta, a sok levélből, feljegyzésből látható, hogy milyen irányokat szabott a fiatalembernek. A még kiskorú Pálra is hasonlóképpen próbált hatni, neki is írt útmutatókat, hogy mire kell figyelnie: a javakat összeírni (Fraknó, Lánzsér), az adósságokat elrendezni, a szolgálkkal és tisztviselőkkel számot vetni, instrukciókat, rendtartásokat szabni nekik, javítani a személyzet életminőségén, a főispánságnak meg-

adni a módját, a vármegyét megvendégelni, Orsolya tutorságát közzétenni, a pápai főkapitányságra „becsületes szerrel bemenni”. Az egyes jószágokat rendbe tenni, a vitás ügyekben tárgyalni és így tovább.<sup>71</sup> Pál kezdetben biztosan hasznosította is a jó tanácsokat, de aztán hamar önállósult. Nem tartott igényt Farkas szolgálataira, s ez pontosan lemérhető a fogytokozó számú levélen kettőjük között.

A másfél éves korára árva Orsolya is szeretetteljes környezetben nőtt föl nagyapja, majd féltestvérei udvaraiban. Gondoskodtak róla, óvták, kiszolgálták, de hogy megfelelő tanítást kapott-e, az kétséges. Írni és olvasni megtanult, de szemmel láthatólag kint okozott neki az írás. Ha idegen nyelvű híreket küldött neki Pál, azt felolvastatta magának, időnként pedig maga is kért kalendáriumokat, históriákat.<sup>72</sup>

Pállal egy közelálló, kedves személyt nyert férjül, aki mindig tudta, mi a jó, mi a helyes, aki elmondta és elmagyarázta, mit hogyan csináljanak. Viszonyuk kétségkívül szeretetteljes, de Pál uralja a mindig utasításra váró Orsolyát. A szoros és kizárólagos érzelmi kapcsolat beszűkítette a fiatal nő lehetőségeit. Hiába keressük az idegenektől neki szóló vagy másoknak általa írt leveleket, néhány tucatnyi csupán, ami ma megvan. Nincsenek barátnők, nincs nagy vendégsereg, az egyetlen említésre méltó külső kapocs sógornője, Nádasdy Ferenc felesége, Esterházy Anna Júlia és az ő családja. Amíg Anna élt, kölcsönösen látogatták egy-

mást és vitték a gyerekeket is magukkal.<sup>73</sup> Nem ismert Orsolya női udvara, pedig biztosan voltak támaszai és bizalmasai. Egyszer azt kérdezte Páltól, hogy a neki ajánlott Szunyogh kisasszonyt bevegye-e az udvarába.<sup>74</sup> Pál felháborodik, ha valami a tudta nélkül történik, például amikor Orsolya felfogadott egy Fricz nevű német öregasszonyt, valószínűleg a női udvar irányítására, akkor Pál azt írta, hogy „kérlek, ne cselekedd azt ellenemre”.<sup>75</sup> Időnként ő ajánlott be lányokat felesége udvarába: 1672-ben Nagyszombatból vitt magával egy kilencéves árvát, 1678-ban pedig egy olyan ügyes cseh lány felvételét szorgalmazta, aki ért a líktáriumokhoz és az öltözetekhez is.<sup>76</sup>

A házaspár sokat élt egymástól külön, ennek okai főként Pál hivatali teendőiben keresendők: az országgyűléseken mindig részt vett, amikor az uralkodó Bécsbe hívatta tanácskozássokra, elment, és amikor 1668-ban kinevezték a dunáninneni kerületi és bányavidéki országrész főkapitányává, majd 1670. április 24. óta az északnyugati határ főkapitányává, akkor ettől kezdve rendszerint a Nyitra megyei Semptén, a főkapitányi központban – egyben családi várban – tartózkodott az év jó részében.<sup>77</sup> Harcolt a törökök ellen, először 1663–1664 folyamán, az ekkor írt levelei történeti értékét már régen felismerték, egy részüket Merényi Lajos közölte az életrajzi monográfiában, majd Iványi Emma a *Mars Hungaricus* kiadásban is.<sup>78</sup> Az utóbbi években nagy jelentőséget tulajdo-

71 Esterházy Farkas feljegyzése a birtokok és uradalmak igazgatásáról (dátum nélkül, 1653 körül) MARTI, Gróf Esterházy László, i. m., 279–281.

72 Hírek: Pál Orsolyának, Bécs, 1656. augusztus 12.; kalendárium: Orsolya Pálnak, Fraknó, 1660. november 6.; históriák: Orsolya Pálnak, Höflány, 1659. augusztus 26.

73 Orsolya Pálnak, Kismarton, 1660. május 1. „Az öcsémasszonyt is elhoztam”, itt Nádasdy Krisztináról van szó.

74 Orsolya Pálnak, h. n., 1664. május 23. ld. még Esterházy Anna Júlia Orsolyának, Keresztúr, 1664. május 11. MNL OL, E. cs. lt. P 125 Nr. 6877.

75 Pál Orsolyának, Sempte, 1670. július 23.

76 Pál Orsolyának, Sempte, 1672. június 26. és Sempte, 1678. augusztus 8.

77 IVÁNYI Emma, *Esterházy Pál közigazgatási tevékenysége (1681–1713)*, Bp., Akadémiai Kiadó, 1991 (Hatóság- és hivataltörténet, 10), 97.

78 ESTERHÁZY Pál, *Mars Hungaricus*, i. m.



nítanak azoknak a rajzoknak, amelyeket a táborozás során készítettett Pál.<sup>79</sup> Egy delineatiót Zrínyiivárról és az egyik csatáról Orsolyának is megküldött azzal, hogy „el köll tenni, mert képiróval akarom leíratni”.<sup>80</sup> Bubics Zsigmond a *Mars Hungaricus*-ról írt tanulmányában 11, a kézírathoz csatolt illusztrációt sorolt fel, ezekből nyolcat közre is adott.<sup>81</sup> A családi hagyomány mindenesetre Pál egy festményét is számontartja,<sup>82</sup> elképzelhető tehát, hogy az említett rajzokat valóban az ő vázlatai alapján készítette el a mérnöke.

vélt vagy valós tűzfészkei felszámolásának, bevette Thököly István és az Ostrosith család várait, e hadjárat során 1672-ben egészen Erdély határáig eljutott csapataival.

De utazott is, 1653 nyarán sógorával, Nádasdy Ferencsel tett egy öthetes utat Dél-Németországban,<sup>83</sup> 1656-ban Prágában járt I. Lipót cseh királlyá koronázásán,<sup>84</sup> Bécsben pedig rendszeresen megfordult. Orsolyát általában nem vitte magával útjaira, még akkor sem, amikor megígérte neki, például a pozsonyi koronázásokra 1655 nyarán. Pál egyik ekkori



19. kép. Ismeretlen mester: A török fővezér sátra, 1664. Tollrajz, akvarell

Esterházy Pál az 1670-es években is csatázott a törökök ellen, ezekről rövid, érzékletes beszámolókat küldött feleségének, például 1672-ben az Érsekújvár és Nyitra környéki összecsapásokról, 1678-ban a semptei harcokról. Emellett tevékeny részese volt a Wesselényi-mozgalom

levelében megfogalmazott egy furcsán hangzó érvet is: azért ne jöjjön, mert sok a „rossz ítélő ember”,<sup>85</sup> azaz megszólnák a feleségét. A gróf feltehetőleg a rokonházasságra és az azzal összefüggésben elterjedt hírekre gondolhatott, mindenesetre a saját bőrén is megtapasztalta

79 KOVÁCS Gyöngyi, *Oszmán erődítmények a Dél-Dunántúlon. Gondolatok Szigetvár-Turbék régészeti kutatása előtt*, Mediterrán és Balkán Fórum IX(2015), 20–33.

80 Pál Orsolyának, Zrínyiújvár, 1664. június 24. és Körmendi mező, 1664. augusztus 9.

81 BUBICS Zsigmond, *Esterházy Pál Mars Hungaricus*, Bp., 1895, 17. A következőket közli: eszéki híd, Berzence, Turbék, Barcs, Kanizsa, Segesd, két Léva és Zrínyiújvár

82 MELLER Simon, *Az Esterházy képtár története*, Bp., Orsz. Magyar Szépművészeti Múzeum, 1915, XIV–XV.

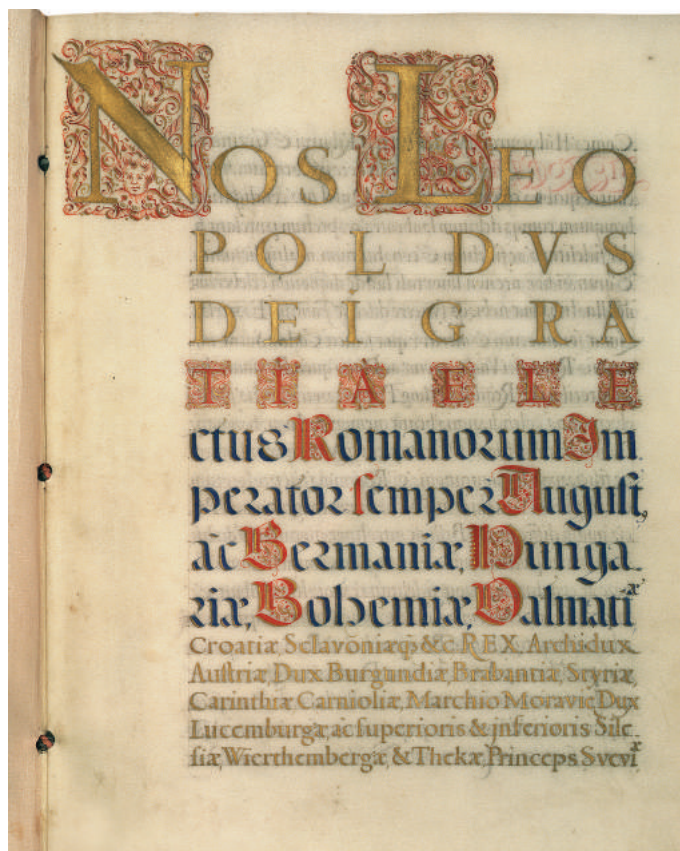
83 KIRÁLY Péter: *Itinerarium in Germaniam 1653. Nádasdy Ferenc és Esterházy Pál regensburgi útja az újabb ismeretek tükrében = Esterházy Pál, a műkedvelő mecénás*, i. m., 417–434.

84 Pál Orsolyának, Prága, 1656. szeptember 8.

85 Pál Orsolyának, Pozsony, 1655. június 22.







21. kép. Esterházy Pál nádori diplomájának első oldala, 1681

A levelek alapján azonban az is látszik, hogy időnként Orsolyának is sikerült keresztülvinni az akaratát, 1681 év végén a Kismartonhoz közel fekvő Sopronban megjelenhetett a királyné koronázásán.<sup>90</sup> A frissen nádorrá választott Pál valószínűleg nem talált megfelelő kifogást, hogy miért ne vehetne részt a felesége az ünnepi eseményen, amelyhez ráadásul csak egy kőhajításnyit kellett utaznia.

Esterházy Pál tehát élte a külön életét, de azért Orsolyára is gondja volt. Házasságuk kezdeti éveiben rendszeresen utasította, hogy mit csináljon, merre menjen: „lévén holmi dolga-im ottan, Kismarton táján, édes Atyámfia, ki-jöhetsz estvére Büdöskútra”<sup>91</sup> vagy „azmeddig én Pápán mulatok, addég alkalmasabb lészen, Atyámfia néked, Lánzerban menned...”, hiszem megláthatod onnéd Pápát”.<sup>92</sup> Ha Orsolya maga szeretett volna menni, Pozsonyba az apákához vagy akár Nádasdyékhoz a közeli Seibersdorfbba, kikérte a férje engedélyét.<sup>93</sup>

Az 1670-es években már önállóbbá és talán felszabadultabbá is vált Esterházy Orsolya, és különösen felélénkült, amikor Pál – megszerzve a Thököly lányok feletti gyámságot – 1671 szeptemberében az udvarba vitte Thököly Máriát és Évát.<sup>94</sup> Velük kirándult Lánzsérban, Lakompakon és a környéken, társaságukhoz pedig időnként csatlakozott a harmadik Thököly lány, Katalin is, aki 1670-ben sógor-nője lett, hiszen Esterházy Ferenchez ment feleségül. Boldogasszonyban együtt nézték meg a pünkösdi táncot és fürdöztek Höflányban.<sup>95</sup>

Ekkoriban vált Orsolya kedvenc tartózkodási helyévé Höflány, illetve az újhelyi malom, amely korábban egy bécsújhelyi borkereskedő családé volt.<sup>96</sup> A kismartoni kastélytól csak néhány kilométerre, vízparton fekvő, kényelmes és belakható malomépület kellemes nyári pihenőhelynek bizonyult. Pál értetlenül fogadta felesége kedvtelését és próbálta rábírní, hogy ne időzzön ott: „értem, hogy mind az malomban lakol, bizony édes szívem, jobb volna, ha Kismartomban vagy Fraknóban lagnál, költség is

<sup>90</sup> Egy korabeli beszámoló alapján: *Königliche ungarische Krönung Eleonora Magdalena Teresia, Römischer Kayserin*, Wien, 1682, Biiij v.

<sup>91</sup> Pál Orsolyának, Lakompak, 1656. február 22.

<sup>92</sup> Pál Orsolyának, Csorna, 1656. május 25.

<sup>93</sup> Orsolya Pálnak, Fraknó, 1656. november 27., Höflány, 1659. augusztus 25. és Kismarton, 1660. november 16.

<sup>94</sup> Pál Orsolyának, Sempete, 1671. szeptember 13.

<sup>95</sup> Orsolya Pálnak, Kismarton, 1672. június 9., Kismarton, 1672. június 20., Kismarton, 1678. november 20.

<sup>96</sup> Harald PRICKLER, *Castellum Paris und Pfeiferei – Beiträge zur Kunst-, Gewerbe- und Industriegeschichte des Nordburgenlandes*, Eisenstadt, 2000 (Burgenländisches Forschungen, Bd. 80), 49.



22. kép. Ismeretlen művész: Kismarton látképe, 17. század vége

kevesebb volna”.<sup>97</sup> Orsolya azonban megmakacsolta magát, végül maradhatott a malomban.

Különben Orsolya ügyesen gazdálkodott, utasította és elszámoltatta a tisztartókat – az 1650-es évek második feléből sok általa aláírt számla maradt meg –,<sup>98</sup> rendben tartotta a jószágokat, szellőztette férje bepállott ruháit,<sup>99</sup> és felügyelte a kismartoni építkezéseket, 1667-ben ő sürgette a stukkátorokat és festőket Bécsből, hogy minél hamarabb lássanak munkához.

Érdekes adat az a megjegyzése 1659-ből, amikor őt és a Bolond Vak Jancsit már meg-

festette a képíró, s már csak Pált várták haza a portréhoz.<sup>100</sup> Egyedül is döntött, ha kellett, 1663-ban befogadott 44 Pozsonyból érkezett apácát, akik a török veszély elől Kismartont útba ejtve Bécsújhelybe menekültek, ahol 13 hónapot töltöttek.<sup>101</sup> 1673-ban tőle szokatlanul lelkesen számolt be a nagymartoni vásárról, ahol rengeteg kígyóbőrt látott, de még eleven kígyókat is.<sup>102</sup>

Orsolya részéről politikai-közéleti jellegű megjegyzések ritkán fordulnak elő, arra is csak egy példa olvasható, hogy valamiben befolyá-

97 Pál Orsolyának, Semppte, 1670. július 23.

98 MNL OL, E. cs. lt. P 125 Esterházy Orsolya személyi iratai, Nr. 11769–11800.

99 Orsolya Pálnak, Fraknó, 1663. augusztus 24.

100 Stukkátorok, képírók: Pál Orsolyának, Kassa, 1667. február 25., Besztercebánya, 1667. március 10., Orsolya Pálnak, Kismarton, 1667. március 22., Bolond Vak Jancsi: Orsolya Pálnak, Kismarton, 1659. április 26.

101 KARÁCSONYI János, *Szt. Ferencz rendjének története Magyarországon 1711-ig*, 2. kötet, Bp., 1924, 525.

102 Orsolya Pálnak, Höflány, 1673. július 29.



solni igyekezett a férjét: amikor Zichy István és felesége 1663-ban Lánzsérban kértek szállást, Pál valamiért vonakodott nekik válaszolni, de Orsolya rábeszélte, hiszen a Magyar Kamara elnökeként tevékenykedő Zichyvel való kapcsolat ápolásában komoly előnyt vélte felfedezni.<sup>103</sup>

Az 1670-es évek végére kapcsolatuk megváltozott, amit Esterházy Orsolya leveleinek írásképe is jól mutat. A szinte olvashatatlan sorok romló szellemi és egészségi állapotra utalnak, míg a „tudasétson, mikor jön kegyelmed” forma makacs ismételtetése a magányosságára. A helyzetet súlyosbította Orsolya és az udvarban nevelkedő Thököly Éva már fentebb is említett konfliktusa. Míg 1679-től Esterházy Pál rendszeresen levelezett a fiatal lánnyal – igaz, csak Thököly Éva rajongással teli leveleit ismerjük az 1679–1682 közötti évekből –, eközben feleségének alig írt. Orsolya egyre ingerültebben tudakozódott 1681-ben a nádorválasztás után, hogy valóban jön-e hozzájuk a császár látogatásra, mert már a szakácsok és inasok is ezt beszéltek, csak ő nem tud róla.<sup>104</sup> Szinte szét kellett választani a két nőt, hogy a helyzet ne váljék kezelhetetlenné. Thököly Éva szemmel tartotta vetélytársát, és jelentett róla Pálnak. Kedvenc kutyája halála nagyon megviselte Orsolyát, ekkor ezt írta kissé vitriolosan Éva: „nem tudom édes Nagyságos Uram, hogy ha hallotta-i nagyságod az Asszony inagysága kis kutyájának az veszedelmét, kiért eligen nagy kesierőségben is volt aznap inagysága, de azután nem igen törődött rajta. Úgy értettem, hogy Nagyságod mást akar venni, de ha Nagyságodnak úgy tetszenék, talám jobb volna, ha nem venne, mert sokkal jobb azóta, mióta az nincsen”.<sup>105</sup>



23. kép. Ismeretlen festő: Öleb az Esterházy Katalint ábrázoló festményről (26. kép), 1670 után

A távolléteket Esterházy Pál ajándékokkal igyekezett feledtetni. Sokat vásárolt Pozsonyban és Bécsben, nyusztüveget, ruhaanyagokat, cipellőket, kesztyűket, de csináltatott szoknyaabroncsot, vett pézsma macskafejet, klárisképet és gyűrűket.<sup>106</sup> Orsolya is küldött időnként apróságokat neki: „egy formás pohárt 8 garason”, citromot, pogácsát.<sup>107</sup> De a legnagyobb örömet kétségtelenül a különleges állatok okozták Orsolyának: a Bécsből kapott galambok,

<sup>103</sup> Orsolya Pálnak, Fraknó, 1663. augusztus 13.

<sup>104</sup> Orsolya Pálnak, Kismarton, 1681. június 15.

<sup>105</sup> Thököly Éva Esterházy Pálnak, h. n., 1681. május 5. MNL OL, E. cs. lt. P 125 Nr. 390.

<sup>106</sup> Nyusztüveg: Orsolya Pálnak, Sempete, 1653. szeptember 16.; anyagok: Pál Orsolyának, Pozsony, 1655. április 21.; szoknyaabroncs: Pál Orsolyának, Bécs, 1660. május 1.; pézsma macskafej és kláriskép: Pál Orsolyának, Bécs, 1664. december 12. és 14.; gyűrűk: Pál Orsolyának, Bécs, 1662. február 23.

<sup>107</sup> Pohár: Orsolya Pálnak, Kismarton, 1662. december 3.; citrom: Orsolya Pálnak, Kismarton, 1673. november 19.



amelyek két szép fehér fiókat költöttek ki, mindféle színű papagájok és egy majom is érkezett Páltól.<sup>108</sup> Az ölebek pedig, ahogy Thököly Éva is írta, szinte elválaszthatatlanok voltak tőle. Az 1681-ben elpusztult Pikulina kutyát gyorsan pótolta Pál egy kicsit kisebbel, de ha-

sonlóval: „ez is vörös s feje fótos kutyácska, de az orra nem oly fitos, másképpen igen szép s friss. Gyöngynek, azaz Perlinek híák, ez jövő pénteken alá igyekezem menni, s akkor alá viszem magammal”.<sup>109</sup>

## GYERMEKEK

Az Esterházy családban a 17. században nem volt gond a gyermekáldással: Miklósnak két házasságból 12 gyermeke született, majd lányának, Anna Júliának Nádasdy Ferencről 14,<sup>110</sup> a legkisebb Ferencnek 9, Pálnak pedig ugyancsak két házasságból 25 gyermeke volt, az Orsolyával való házasságából hivatalosan 18.

A gyermekek születési és halálozási idejét, illetve egyéb fontos családi eseményt is gondosan bejegyzett Esterházy Pál az anyja, Nyáry Krisztina által megkezdett magyar nyelvű családi naplóba. Ezen kívül létezik egy valamivel részletesebb latin nyelvű napló is, amely kiegészíti és megerősíti az ismert adatokat.<sup>111</sup> Esterházy Orsolya még nem volt 14 éves, amikor az első gyermekkel várandós lett. Pál Pozsonyban vette a hírt: „értettem, édes Atyámfia, hogy valami fogantatásnak jele volna rajtad, kérlek, mentől hamarabb tudósíts felőle”.<sup>112</sup> 1655. december 31-én megszületett első fiuk, Miklós Antal és innentől kezdve a szülések kb. másfél évente követték egymást, hol kicsit rövidebb, hol kicsit hosszabb időszakoként.

Az Esterházy Ádám körüli bizonytalanságokat figyelembe véve utoljára 1677-ben vagy 1680-ban szült Orsolya, előbbi esetben 36, utóbbiban 39 évesen, azaz 25 év alatt összesen 17 vagy 18 gyermeket. Kilencszer Fraknón, hétszer Kismartonban jöttek a világra a gyerekek, ezekben a rezidenciákban megfelelő körülményeket és személyzetet tudtak biztosítani ehhez, egy vagy két alkalommal pedig Bécsben történt a szülés.

A levelezésben a terhességekről és szülésekről csak ritkán esik szó. Az első várandósságnál az izgatott Pál a távolból szervezte a bábaasszonyt, akit a Batthyányaktól küldetett a feleségéhez.<sup>113</sup> A tapasztalatlan Orsolya fájdalmai miatt nagy volt az ijedtség, de a baba végül csak másfél hónappal később jött a világra. A negyedik gyerek, István születésekor 1660-ban már jóval könnyedebben mentek a dolgok, Orsolya még Höflányban tartózkodott, ide érkezett a bába szeptember 2-án s kísérte fel az asszonyt Fraknóba,<sup>114</sup> ahol szeptember 27-én megszületett István József. Orsolya problémamentesen

108 Galambok: Orsolya Pálnak, Kismarton, 1660. május 1.; papagáj: Pál Orsolyának, Bécs, 1664. december 23.; majom: Orsolya Pálnak, Kismarton, 1681. [május]

109 Pál Orsolyának, Bécs, 1681. május 5.

110 VISKOLCZ Noémi, *Esterházy Anna Júlia (1630–1669)*, Századok 149(2010), 873–903.

111 *Az Esterházyak családi naplója, i. m.*; a latin nyelvű napló: *Protocolum in Quo Diversae Antiquitates, res Memorabiles et Nativitates Ac Mortes Inclitae Familiae Estoras Ex Variis Manuscriptis In Unum Collectae Continentur*, jelzete: MNL OL, E. cs. lt. P 125 Nr. 11887.

112 Pál Orsolyának, Pozsony, 1655. június 5.

113 Pál Orsolyának, Fraknó, 1655. november 14.

114 Orsolya Pálnak, Höflány, 1660. szeptember 2.



24. kép. Ismeretlen művész: Fraknó látképe, 17. század vége

hozhatta világra a gyerekeket, egy különleges születését azonban Pál is lejegyzésre méltónak tartott: „Adott isten egy leánkát Kismartomban die 3 Septembris 1676, kit Anna Juliának köröszöltöttünk..., lett pedig kilencz-tíz óra közt délelőtt, senki jelen nem levén, hogy az atyámfia az házban sétálna csak maga, egyszer-smind az földre esett az gyermek, kit fölvevén maga kezivel az atyámfia, vitte az hálózásban, elszakasztván az kődökét, istennek hála, szerencsésen”.<sup>115</sup>

A megszületett gyermekeket hamarosan megkeresztelték. Pál naplójából nemcsak a keresztszülők ismertek, de a keresztelő pap is, utóbbira általában magas rangú személyt kértek fel, többször is az esztergomi vagy kalocsai

érseket, illetve a bécsújhelyi püspököt. Az 1677. november 7-én világra jött és csupán egy napot élt Imrét a kismartoni várkaplán, Thomas Walperger tartotta keresztvíz alá.<sup>116</sup> A keresztszülőket a szűkebb rokonságból választották. Nádasdy Ferencék, a Batthyányak és a Kéryek mellett egyszer-egyszer sikerült komoly potentátokat is megnyerni Bécsből: Gábor (1673) számára például Johann Christian Eggenberg herceget és feleségét, egy Schwarzenberg hercegnőt. A legelőkelőbb keresztszülők kétségtelenül Lászlónak jutottak I. Lipót uralkodó és az özvegy Gonzaga Eleonóra császárné személyében. A kisiút Bécsben keresztelte „a szentkereszt praelatus” – Klemens Schaffer, a heiligenkreuzi cisztercita apát – az ágostonos

<sup>115</sup> Az Esterházyak családi naplója, i. m., 218.

<sup>116</sup> Uo., 218.

templomban 1662. augusztus 27-én.<sup>117</sup> 1668-ban a kis János Benedek július 19-i fraknói keresztelőjére Szelepcsényi György érsekkel együtt Bécsből jött haza Pál.<sup>118</sup>

A gyerekek állapota, fejlődésük a levelezés állandó témája volt. Pál távolléte alatt elvárta, hogy felesége folyamatosan tudósítson magáról és a gyerekekről. Orsolya szükségű, főként egészségügyi beszámolóit nem sok örömet szerezhetek Pálnak. A kisebb fiúk és a lányok Fraknóban nevelkedtek, 1657-ben például az egy évet már betöltött Miklós dajkáknak volt kiadva, akikre a hűséges belső ember, Olasz-Kolosváry István felügyelt. Áprilisban arra figyelmeztette őt Orsolya, hogy a dajka ne szoptassa tovább a kisfiút (aki ekkor már 16 hónapos volt), inkább fogják gyenge ételre. A száraz-dajkát már felküldte Fraknóba.<sup>119</sup> 1657 novemberében – ekkor már a második gyermek, Pál is megszületett – a fiúk egészségéről érdeklődött Olasznál az anya és a Bécsből hozott ajándékokat akarta Fraknóba felvinni.<sup>120</sup> 1659 végén Vikárius János számolt be Orsolyának, hogy a gyerekek jól érzik magukat, viszont az udvart vezető öregasszony 10 napja nincs magánál. Várják, hogy az úrnő Miklós-napra eljön és ajándékot hoz a gyermekeknek.<sup>121</sup>

A nagyobb fiúkkal külön praeceptor foglalkozott és maga Esterházy Pál is jobban ügyelt rájuk, mint a lányokra, magával vitte őket, például 1667-ben Kismartonból ő tudósítja a feleségét a gyerekek hurutos megfázásáról.<sup>122</sup> Pál

1664-ben Marcaltón vette a hírt, hogy Miklós először ministrált.<sup>123</sup> 1668-ban utasítja feleségét, hogy „Mikloskát, Istokot, Laczkót hozasd alá Kismartomban”, illetve kérdezi, hogy mi történt Miklóssal, mert úgy hallotta, hogy lenyúzta az arcát.<sup>124</sup> Az elsőszülött miatt máskor is kifakadt és leszidta Orsolyát: „Az Istenért, az Mikloskát ne hordozd imide-amoda, had tanuljon, mert éppen számár lesz belőle. Jövendőben is Isten előtt adsz számot róla, ha temiattad rossz lesz, nagy bűnis”.<sup>125</sup> Esterházy Orsolya szót fogadhatott, mert Miklós a későbbiekben Bécsben és Rómában tanult. 1677-ből édesanyjának írt egy hosszú beszámolót római élményeiről. Innen visszatérve pappá szentelték, esztergomi kanonok lett, végül tinnini címzetes püspökként Pozsonyban hunyt el 1695-ben.<sup>126</sup>

Esterházy Lászlót bátyjához hasonlóan egyházi pályára irányították a szülei, 1669. szeptember 8-ára a következő eseményt jegyezte be Esterházy Pál a családi naplóba: „szenteltettem meg Förtön túl való Boldogasszony szentegyházamat, s ugyanakkor öltöztettem Laczkó fiamat clericában, az hol az quatuor minorest is fölvette, azaz kisasszony napján kalocsai érsek, győri püspök Szécsény György uram által; adja isten, szolgálhasson mind istennek, mind hazájának megmaradván holtig az igaz hitben, a papi rendben”.<sup>127</sup>

Esterházy Orsolya egyébként gyakran hozott-vitt magával egy-egy fiút és lányt a birtokokra, hol Lackót és Krisztinkát, hol Lackót és

117 Az Esterházyak családi naplója, i. m., 215–218., *Protocolum*, i. m., f.73.

118 Pál Orsolyának, Bécs, 1668. július 15.

119 Esterházy Orsolya Olasz-Kolosváry Istvánnak, Kismarton, 1657. április 13. MNL OL, E. cs. lt. P 125 Nr. 6906.

120 Esterházy Orsolya Olasz-Kolosváry Istvánnak, Kismarton 1657. november 6. MNL OL, E. cs. lt. P 125 Nr. 6911.

121 Vikárius János Esterházy Orsolyának, Fraknó, 1659. november 27. MNL OL, E. cs. lt. P 125 Nr. 6897.

122 Pál Orsolyának, Kismarton, 1667. július 24.

123 Orsolya Pálnak, Fraknó, 1663. augusztus 24.

124 Pál Orsolyának, Bécs, 1668. október 6.

125 Pál Orsolyának, Sempete, 1670. július 23.

126 Pál Orsolyának, Sempete, 1672. október 3.; BADÁL Ede, *Az ifjú Esterházy Miklós római vakációja avagy idegenvezetés 1677-ben*, Művészettörténeti Értesítő 31(1982), 303–306.

127 Az Esterházyak családi naplója, i. m., 216.





Terszinkát, míg a többiek Fraknóban hagytak.<sup>128</sup> 1671 nyarának végén, miközben Pál Semp-tén teljesített főkapitányi szolgálatot, I. Lipót császár Bécsújhely környéki vadászatán a 16 éves Miklós és a 9 éves László is megjelent. Az uralkodó is felfigyelt rájuk és Herberstein gróffal kérdeztette meg, hogy kinek a fiai – jelentette Pálnak a büszke Orsolya.<sup>129</sup> 1673-ban Krisztinka sorsáról döntöttek a szülők: az akkor 10 éves lányt – Pál többszöri sürgetésére – az anyja maga vitte el az alsó-ausztriai Wechsel melletti Kirchberg ágostonos zárdájába. Az apácák Ilonkára is bejelentették az igényüket, de Orsolya határozatlan volt és a férje parancsát várta, hogy még abban az évben beadják-e a kislányt vagy sem.<sup>130</sup> Néhány évvel később, 1679-ben, Esterházy Pál és Orsolya szerződést kötöttek a kolostor fejedelemszövegével, ebben kirchbergi mintára Kismartonban alapítanak egy filiálét. Esterházy Krisztinát öt másik társával együtt átvitték az új intézménybe, ahol 1693-ban Krisztina lett a főnöknő, és azután 36 éven keresztül sikeresen igazgatta a kolostort.<sup>131</sup>

Az Esterházy házaspár életét nem kevés gyász is beárnyékolta. Összesen nyolc gyermeküket temették el közös életükben. Az egy

napot élt Imrén – az összes közül őt nem látta egyedül Pál, mert éppen úton volt<sup>132</sup> – és a háromhetes Györgyön kívül a többiek mind himlőben vagy valamilyen lázas megbetegedésben haltak meg 5–14 éves koruk között.

1664. április 6-án egyszerre két gyermeket is elvesztettek, Palkót és Katicát. A fájdalmat ezúttal talán nem egyedül kellett viselnie Orsolyának, hiszen február végén Pál hazatért a török elleni harcokból. A himlőről vagy annak veszélyéről gyakran írt Orsolya, de egyetlen egyszer kellett az egyik gyermekük halálát levélben közölnie, 1673-ban Ferkóét: „Nem akartam elmúlatni, hogy az szegény Ferkó halálát meg ne írjam. Ma három óra tájban holt meg, ma el fogok temetni is estvére”.<sup>133</sup> Ugyanakkor a kis Orsolya is megbetegedett himlőben, de ő túlélte a ragályt.<sup>134</sup> Esterházy Orsolya megfogalmazása szikár, nem ismert, hogy hogyan éltek meg a gyászt, hogyan dolgozták fel a veszteséget, hogyan vigasztalták egymást, egy biztos, hogy az élet nem állt meg az udvarban. Az elhunyt gyermekeket a ferences kolostorban kialakított családi kriptába temették.<sup>135</sup>

## EGÉSZSÉG – BETEGSÉG

A levelezés egyik fő témája Esterházy Orsolya, Pál és a gyerekek egészsége, betegsége. Orsolya már gyermekként és serdülő lányként is sok

betegséggel küzdött, és a Pálnak adott első móringlevele szerint halálos bajából 1654-ben csakis férje „hű és szorgalmatos forgolódása”,

128 Orsolya Pálnak, Höflány, 1670. június 28. és július 3.

129 Orsolya Pálnak, Kismarton, 1671. augusztus 28.

130 Pál Orsolyának, Semp-te, 1672. szeptember 27., Orsolya Pálnak, Lakompak, 1673. július 4., Orsolya Pálnak, Fraknó, 1673. július 20.

131 MOHL Adolf, *Herceg Esterházy Krisztina Jozefa a kismartoni sz. ágostonrendi kanonokapácák fejedelemszövege 1663–1728*, Sopronvármegye 1937. december 24., 4–5.

132 *Az Esterházyak családi naplója*, i. m., 218.

133 Orsolya Pálnak, Kismarton 1673. június 22.

134 Orsolya Pálnak, Újhelyi malom, 1673. június 28.

135 VISKOLCZ Noémi, *Az Esterházyak temetkezéseiről a 17. században*, Művészettörténeti Értesítő 59(2010), 245–269.





28–29. kép. Ismeretlen festő: Esterházy János, 1670 után és Esterházy Gábor, 1670 után

vagyis odaadó gondoskodása gyógyította meg. Egy ekkori levele szerint Pál éppen egy rohanci útját szakította meg Orsolya „nagy hirtelen való betegsége” miatt.<sup>136</sup> Esterházy Orsolyának kezdetektől fogva azonnal tudósítania kell Pált, ha bármi baja van, „hogy nagyobb tűz ne támadjon az szikrából”.<sup>137</sup> A levelezésből az derül ki, hogy fiatalon a kisebb betegségeket

gyorsan leküzdötték. Pál fogfájásra panaszkodott 1655-ös pozsonyi tartózkodása idején, végül egy borbély segített rajta. Máskor Orsolyának volt flukszus a fogán, talán fogínygyulladás lehetett. Börbájára Nádasdyné javasolt népi gyógymódot, reggel és este kecsketejjel kellett lemosnia a kivörösödött és lukacsos bőrt – valószínűleg valamilyen kiütésnek vagy

136 Esterházy Pál Batthyány Ádámnak, Lakompak, 1654. október 18. MNL OL, Batthyány hercegi család levéltára, P 1314 Missiles, Nr. 12715.

137 Pál Orsolyának, Fehéregyháza, 1655. február 24.



himlőnek a nyomait.<sup>138</sup> Hurutosság, láz, kisebb sérülések (Miklóska lenyúzta az arcát)<sup>139</sup> szinte folyamatosan előfordultak a sokgyermekes családban. Esterházy Orsolya értesülve a kis Miklós szemfájásáról, vérkövet küldött Fraknóba, ha nem használna, másként kell a bajt orvosolni.<sup>140</sup> 1668-ban már Niczky Mária törődött a gyermekekkel, akinek a leveleiből megtudjuk, hogy a téli hideget nem bírták jól Fraknóban: Lászlót harmadnapos hideg lelte, Istók is beteg volt, Elekről azt hitték, hogy meghal, a kis Jankó is nehezen volt.<sup>141</sup> Néhány nappal később a gyermekek és a szoptatós dajkák részére jobb bort és gyertyát kért Niczky Mária.<sup>142</sup>

A házaspárhoz rendszeresen jártak bécsi és bécsújhelyi orvosok. Ferdinand Johann Slavius, Paul Sorbait ismertek név szerint, akik az 1670-es évek elejétől purgáltak, eret vágtak Esterházy Orsolyán, pirulákat írtak föl és savanyúvizet javasoltak neki. A szinte folyamatos várandósság nagy mértékben megterhelhette Orsolya szervezetét, a szénsavas, ásványi sókat is tartalmazó savanyúvizek fogyasztása, kúra-szerű használata és a diétázás elsősorban emésztőrendszeri megbetegedésre utalhatnak. Megmaradt borsos számlák tanúskodnak a közeli nagyvárosok patikáiból származó gyógyszerekről: például 1655. november 30-án Gottfried Dauscha bécsújhelyi gyógyszerész

állított ki részletes számlát az 1654 áprilisa és augusztusa között szállított gyógyszerekről 132 forint 20 krajcár értékben.<sup>143</sup> 1671-ben Orsolya arról értesítette a férjét, hogy meghalt a bécsújhelyi patikárius, valószínűleg éppen az említett Dauscha.<sup>144</sup>

Sok időt fordított Orsolya a gyógyfürdőzésre is, erre a saját birtokukon is adódott lehetőség, mégpedig a höflányi fürdőben. „Azomban javallanám, ha Heflánban fürdenél vagy kétszer, mégis tisztulásnak okáért” – írta neki Pál.<sup>145</sup> A kismartoni kastélytól csak néhány kilométerre fekvő, de már a fraknói grófságba tartozó höflányi kúriát és a fürdőt 1633-ban szerezte meg Esterházy Miklós. A kénes forrás-víz gyógyító ereje már a középkorban ismert volt, egy Szent Radegundisznak ajánlott kápolnát is építettek fölé. Az egyházi beneficiumhoz tartozott még egy kis szántó és szőlő, amiért cserébe a javadalmas misézett és a betegeket kezelte. A reformációval megszűnt a beneficium, és a fürdőt önállóan működtették. Végül bonyolult jogi úton Esterházy Miklóshoz került, aki zálogba adta Varanyi Borbély István seborvosnak. Az elhagyatott kápolnát a nádor 1639-ben újjáépíttette. Pál és családja is sokat használta a fürdőt, ahol 1660-ban egy bizonyos Hans Pühtler volt a fürdőmester.<sup>146</sup>

138 Fog: Pál Orsolyának, Pozsony, 1655. március 2.; kecsketej: Lakompak, 1659. július 20.; flukszus: Orsolya Pálnak, Újhelyi malom, 1670. május 19.

139 Pál Orsolyának, Bécs, 1668. október 6.

140 Esterházy Orsolya Olasz-Kolosváry Istvánnak, Kismarton, 1657. március 21. MNL OL, E. cs. lt. P 125 Nr. 6904.

141 Niczky Mária Esterházy Orsolyának, Fraknó, 1668. december 4. MNL OL, E. cs. lt. P 125 Nr. 6740.

142 Niczky Mária Esterházy Orsolyának, Fraknó, 1668. december 15. MNL OL, E. cs. lt. P 125 Nr. 6741.

143 MNL OL, E. cs. lt. P 125 107. köteg Nr. 10783/1.

144 Orsolya Pálnak, Újhelyi malom, 1671. szeptember 7.

145 Pál Orsolyának, Sempte, 1672. május 23.

146 Harald PRICKLER, *Aus Großhöfleins Vergangenheit*, Burgenländische Heimatblätter 38(1976), 131–144., itt 139–144.

Az Esterházy házaspár életét átszötte a mély vallásosság, amely sokféle formában megnyilvánult. Bár Pál az 1678-as végrendeletében azt írja, hogy Orsolya „ingó bingó javai[nak] nagyobb részét egyenlő akarattal Isten tisztességére adtuk”, a közös támogatás és alapítások ténye azonban többnyire nem látszik a forrásokban, Pál az eredményeket sajátjaiként tartja számon („csináltattam”, „építtettem”)<sup>147</sup> és Orsolya alig jelenik meg az egyház patrónájaként.

Pedig vallási ügyekben ő is aktívan tevékenykedett. Egy példa erre a házaspár és a kirchbergi Domonkos-rendi apácák főnöknője között létrejött megállapodás egy Kismartonban létesítendő kolostorra, amelynek rendházát és templomát az alapítók építik fel, és az ott elhelyezett 6 apáca eltartásához évi 900 forinttal járulnak hozzá. Az alapítólevelében Orsolya egyenrangú félként szerepel.<sup>148</sup>

A hit gyakorlása a kastélyok, várak magánkápolnáiban történt legtöbbször, de a közeli kolostorokat is gyakran látogatták ünnepnapokon: így a lorettói szervitákat – akiket még Nádasdy Ferenc telepített le és támogatásukat Esterházyék is folytatták –, a katzelsdorfi és boldogasszonyi ferenceseket.<sup>149</sup> Lorettóban, ha úgy adódott, Orsolya meggyónt és megáldozott, majd együtt ebédelt a barátokkal.<sup>150</sup>

A grófnő időnként fogta magát és útra kelt távolabbi helyekre is, így 1668-ban Maria

Taferlbe. Pál értetlenkedett is, nem tudta, hogy melyik „Taferlire” megy, a Melken túliba – ma Alsó-Ausztria egyik legjelentősebb zarándokhelye, amelynek Pál már 1666-ban adományozott egy ezüst fogadalmi táblát és ezüstlámpát<sup>151</sup> – vagy a közelibe, amely „Hoisz gróf” birtokán található.<sup>152</sup> Valószínűleg ez utóbbit vehette célba Orsolya, ahol a Johann Balthasar von Hoyos alsó-ausztriai birtokán lévő Mariahilfbergnél egy fára szegezett Mária-képnél történtek csodák. 1672-ben Hoyos szervitákat telepített ide, hogy gondozzák a kegyhelyet, és később kolostort is épített nekik.<sup>153</sup> Máskor Kirchenbichlbe indult a grófnő, mert hallotta, hogy „az minemő szent kút vagyott ottan” és visz valami képet is magával ajándékba.<sup>154</sup> A helynevet nehéz azonosítani, valószínűleg az alsó-ausztriai Unterhöflein Maria Kirchbüchl nevű búcsújáró helyéről van szó.

A legfontosabb zarándokhely Mariazell volt a házaspár számára. Együtt és külön is rendszeresen felkeresték a kegyhelyet. Pál először 1655-ben a születésnapján járt ott, és még a halála előtti évben, 1712-ből is tudunk egy látogatásáról, Fazekas István szerint ekkor már 58. alkalommal zarándokolt oda.<sup>155</sup> A mariazeili feljegyzések csak részben adják meg, hogy mikor tartózkodott valamelyikük a kegyhelyen: 1665. szeptember 8-án, 1666. szeptember 14-én, 1667. november 6-án, 1669. november 26-án, 1670. szeptember 7-én, 1671. július 14-én,

147 Esterházy Pál 1678. évi végrendelete, i. m., 605.

148 MNL OL, E. cs. lt. P 108 Rep. 1. Fasc. F. Nr. 115.

149 Boldogasszony: Pál Orsolyának, Sempte, 1678. augusztus 12.; katzelsdorfi barátok: Orsolya Pálnak, Höflány, 1673. július 29.

150 Orsolya Pálnak, Kismarton, 1671. augusztus 26.

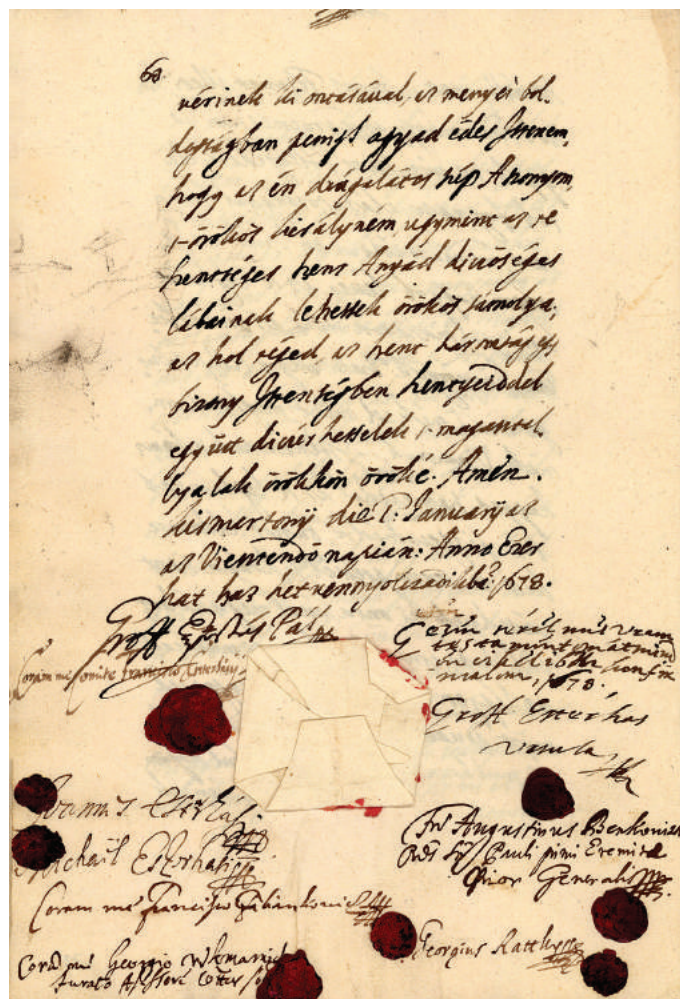
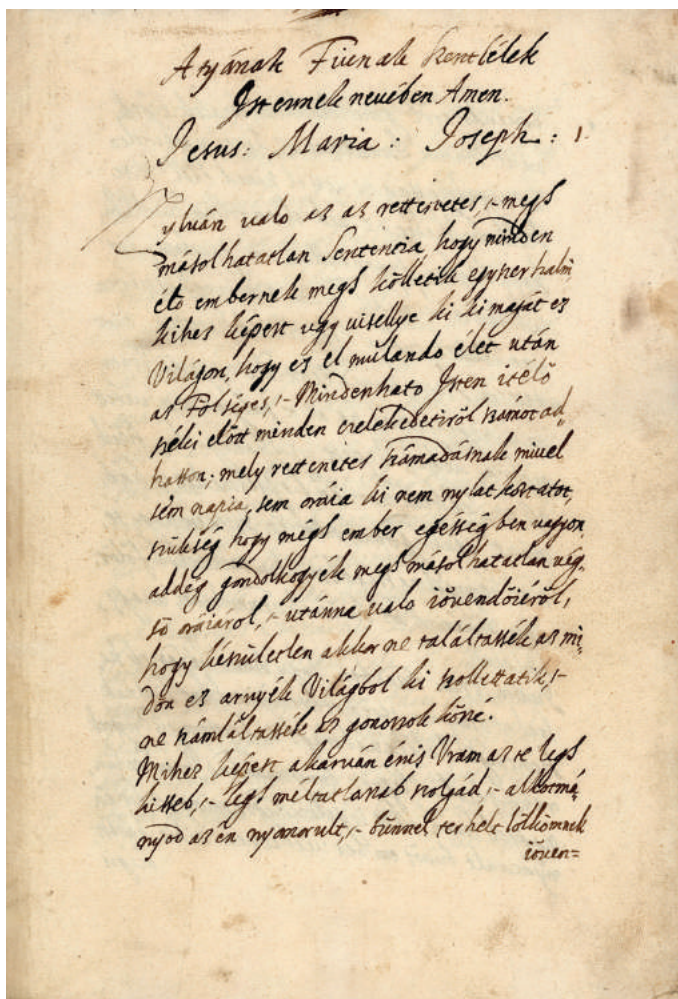
151 MNL OL, E. cs. lt. P 108 Fasc. M. Nr. 177.

152 Orsolya Pálnak, Kismarton, 1668. november 6., Pál Orsolyának, Bécs, 1668. november 7.

153 Werner KITLITSCHKA, *Mariahilfberg bei Gutenstein*, N.Ö., Salzburg, 1984.

154 Orsolya Pálnak, Höflány, 1670. július 3.

155 FAZEKAS István, *Arisztokraták és zarándokok: az Esterházy család tagjai Mariazellben*, Limes Tudományos Szemle, 2005. 3. sz. 37–47., itt 39.



30–31. kép. Esterházy Pál 1678-as, saját kezű végrendeletének első és utolsó oldala

1672. november 11-én.<sup>156</sup> Orsolya biztosan elment a férje nélkül is, 1671 nyarán az indulásról tudósított.<sup>157</sup> Pál a leveleiben azonban csak egyszer tett említést arról, hogy útban van Cell felé és ekkor ajándékokat is küldött Orsolyának,<sup>158</sup> de az biztos, hogy születésnapján (szep-tember 8.) több alkalommal is ott volt. A házaspár 1666-ban alapította meg a bazilikában a Szent Katalin-kápolnát, amelyben a közös

címerüket és a védőszentjeiket – Szent Pál szob-rát az oltáron, Szent Orsolyát pedig a mennye-zetfreskón – is megformálták a művészek.<sup>159</sup> Pál 1669-ben még egy öröklámpásra is ado-mányt tett, ezért évi 30 forintot fizetett, amiről a nyugták is fennmaradtak az 1675–1685 kö-zötti évekből.<sup>160</sup>

Votívajándékokat más helyekre is juttattak, így 1670-ben a lengyelországi częstochowai

<sup>156</sup> Uo., 45.

<sup>157</sup> Pál Orsolyának, Sempte, 1671. július 23., Orsolya Pálnak, Kismarton, 1672. július 9.

<sup>158</sup> Pál Orsolyának, Tirnic, 1662. október 20.

<sup>159</sup> GALAVICS Géza, A mariazelli kegyltás és Esterházy Pál = Mariazell és Magyarország. Egy zarándokhely emlékezte, szerk. SERFÖZŐ Szabolcs, Bp., 2004, 113–124., 119.

<sup>160</sup> MNL OL, E. cs. lt. P 108 Fasc. M. Nr. 180.



pálos kolostorba egy nagy méretű ezüst fogadalmi táblát, amelyen az egyesített Esterházy-címer alatt az 1670-es évszám mellett mindkettőjük neve olvasható.<sup>161</sup> A táblán látható jelenetben Mária trónol az üdvözült lelkek serege felett, alul pedig Esterházy Pál térdel, mögötte hat fia, vele átellenben Orsolya a három lányukkal. A valamikor 1668–1670 között készült táblával Esterházyék Mária oltalmába ajánlották a családjukat.

Mária-tiszteletük más módon, a magánáhitat formáiban is megmutatkozott. A „Förtői Csudálatos Boldogságos Szűz Képe” különösen közel állt mindkettőjükhöz. Esterházy Pál elbeszélése szerint 1246-tól Fraknón őrizték a gótikus stílusú szobrot, amely tehát a birtokkal együtt került a családhoz. Nyáry Krisztina annyira megszerette a várkapornában álló Mária-szobrot, hogy elkérte férjétől. Állandóan előtte imádkozott, eközben Esterházy Pál szerint különféle csodák és látomások történtek. Anyja halála után Pálé lett, ő is Mária előtt fohászzkodott, és amikor 1646-ban Grácba ment tanul-

ni, Esterházy Orsolya örökölte meg a szobrot. A házasságkötés után a fraknói tárházban tartották, majd 1656. szeptember 8-án, éppen a születésnapján, a faragott kép előtt tett fogadalmat Pál, hogy az 1530-ban I. Szulejmán által leromboltatott boldogasszonyi templomot újjáépítteti, sőt kolostort is emeltet a ferenceseknek. A családi ereklyeként kezelt szobrot 1661-ben vitték át a boldogasszonyi templomba, ahol ma is látható.<sup>162</sup>

A vallásos mindennapoknak más jellemzőire is rávilágít a levelezés. Orsolya több alkalommal is misét mondatott a hadban lévő férjéért és jótékonykodott a szegényekkel.<sup>163</sup> Pál az egyik leveléhez két német nyelvű nyomtatott szentképet csatolt, 1665-ben pedig arról írt feleségének, hogy Modestus páter megtartotta az ígéretét, és megkaptak két ereklyét, Szent Domonkos ruhájából és Szent Terézia testéből egy-egy darabot.<sup>164</sup> Ezekről egyelőre nem tudni, hová kerültek, ha nem valamelyik házikápolnába, akkor bármely általuk patronált templomba eljuttathatta a házaspár.

## HALÁL, TEMETÉS

Esterházy Orsolya 1682. március 31-én hunyt el Kismartonban. Pál így emlékezett meg róla: „Kismartomban estve nyolcz s kilencz óra között, midőn az vacsorátúl fölkelnénk, az én szerelmes édes feleségem fraknai gróf Esteras Orsik audientiás házomban egy zsellyés székben leülvén, csak nagy véletlenül meghala szegénke, nekem mondhatatlan szomorúságomra; ki

mivel éltében is ártatlanságban volt, úgy holta után is nyugodjék lelke az örök életben. Holt meg harminczkilencz esztendő korában, szegénke ugyan az én ölemben adta ki lelkét az ő istenének”.<sup>165</sup> A temetéséről eddig nagyon kevés adat került elő, még a napja sem ismert. Maradt azonban egy részletes feljegyzés 1682. április 20-i keltezéssel, amely felsorolja a teme-

161 Jerzy ZMUDZINSKI: *Esterházy Pál és Esterházy Orsolya fogadalmi plakettje a częstochowai pálos kolostor gyűjteményéből = Barokk Történelem – Irodalom – Művészet*, Warszawa, 2010, 169–185., itt 169.

162 ESTERHÁZY Pál, *Az egész világon levő csudálatos boldogságos Szűz kepeinek rövideden fol tet eredeti*, Nagyszombat, 1690, 65–69.

163 Orsolya Pálnak, Kismarton, 1678. november 1–4. között, Orsolya Pálnak, Kismarton, 1679. október 31.

164 Pál Orsolyának, Bécs, 1665. november 29.

165 *Az Esterházyak családi naplója*, i. m., 219.

téshez vásárolt dolgokat, főként fekete anyagokat. A végösszeg tetemes, 1391 arany.<sup>166</sup> 1682. április 5-én Pál megparancsolta Johannes Strenberger kismartoni intézőnek, hogy a kismartoni és fraknoi uradalmak templomaiban 500 misét mondasson az ő legkedvesebb feleségéért, ugyanezt június végén is megismélték.<sup>167</sup> A boldogasszonyi ferencesek májusban 100 mise megtartásáért kaptak fizetést.<sup>168</sup>

Esterházy Orsolyát a kismartoni ferences templom kriptájának nagyobbik termébe temették elég különös módon. Bél Mátyás a Sopron vármegyéről szóló művében a következőképpen írta le a látványt: „a templomhoz kapcsolódik a kolostor, melynek udvarából az Esterházy család temetkezésére kialakított üreg vezet a templom alá. A bejáratnál egy kissé lejt, s inkább hosszú, mint széles; közepén két márványkő fedi Pál herceg és hitvese csontjait. A falban bal felé egy kis, ember nagyságú mélyedés látható. Ebben őrzik a herceg első feleségének földi maradványait, aki az Esterházy családból származott. Hihetetlen bár, de a tetem még most is ép, s minden tagja, melyekre az emberi test felbomlik, kölcsönösen egybetartozik. Úgy tűnik, mintha élő asszony állna előttünk, ragyogóan felöltözve. Pál ugyanis felállította ebben a kis mélyedésben és minden évben új ruhával ékesítette, amíg csak ő maga élt, továbbá üveggel és vasráccsal fedette, nehogy valami gyalázat érje. Szinte egy egyiptomi múmiára emlékeztet. A közvélekedés azt tartja, hogy a tetemet bebalzsamozták és így biztosították számára az öröklétet...”<sup>169</sup> Orsolya mu-



32. kép. Johann Jacob Hoffmann – Johann Jacob Hermundt: Esterházy Orsolya halotti képe, 1704. előtt. Rézmetszet

mifikálódott holttestéről metszetet is készített Pál, 1704-ben keltezte a számlát Johann Jacob Hoffmann bécsi rézmetsző, 135 forintot számolt fel a metszésért, több mint 15 forintot pedig 62 példány kinyomtatásáért.<sup>170</sup>

A kép feletti felirat Principissának nevezi Orsolyát (holott halálakor még nem volt herceg

166 Archiv der Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein, Rentamtsrechnungen der Herrschaft Eisenstadt 1682. Nr. 141.

167 Uo., Nr. 207–208.

168 Uo., Nr. 146.

169 BÉL Mátyás, *Sopron vármegye leírása – Descriptio Comitatus Semproniensis*, II. C sorozat 3. kötet, gond. és ford. TÓTH Gergely, Sopron, 2006 (Sopron Város Történeti Forrásai), 25.

170 MNL OL, E. cs. lt. P 125 107. köteg Nr. 10759/a., ld. még Gizella CENNER-WILHELMB, *Totenbild der Fürstin Ursula Esterházy = Triumph des Todes*. Ausstellungskatalog des Museum Österreichischer Kultur, Eisenstadt, 1992, 334.

Pál), és arról szól, hogy a boldog emlékeztű hercegnőnek romlatlan a teste.<sup>171</sup> A kép alatti verset Esterházy Pál szerezte, saját kezű írásával

Principis Estoras Pauli Castissima Coniunx  
Ursula Flos hic stat, Viuit at Illa DEO  
Vitae Incorruptae Corpus Corruptare Nequit  
Mors, Animam Cuius servat in Axe DEUS  
Chare Viator Ave, et Mecum Mirare Sepultam  
Stantem, Quam Nunquam Contigit Esse Ream  
Scilicet hanc Monstrant Virtutis Praemia Laudem  
Et post Mortem etiam Vita Perennis erit  
Stat, Quae non cecidit, dum vixit Labe Maligna  
Aeternumque stabit, Coelica Sceptra Tenens  
Hoc posuit Moestus Consorti Lemma Maritus  
Et Requiem Sanctam, Corde Precatur Ei.

A temetetlen holttest azonban megütközést keltett, a kriptát gondozó ferencesek 1701-ben a konventjükön rosszalálták is az eljárást, de

a mai napig megvan a levéltárban *Aepitaphium Principissae Ursulae Estorasi Kismartonij in Crypta Positum* címmel.<sup>172</sup>

Estorás Pál herceg hitvesi tiszta virágja,  
Orsolya szendereg itt s mennyei életet él.  
Gazdag erényű lelke ragyog fent isteni honban,  
S ártatlan testet vajh' hogy emésztene a halál?  
Légy üdvözölve vándor! s meghatva csodálad a holtat:  
Lelke egét sohasem vont a bűnös árny.  
Mert e dicsőséget szerzek meg néki erényi:  
Hogy örök életet él, bár pihen itt teteme.  
Él, kit, míg dobogott szíve, nem sebzett meg a vétek,  
S tündöklő diadém rajta ragyog örökön.  
Emlékül állítá ezt a kesergő férj, esedezvén:  
Légyen a hitvesnek része örök nyugalom.<sup>173</sup>

nem mertek a patrónus ellen fellépni.<sup>174</sup> Orsolya testét valamikor a 18. század folyamán helyezték Pál mellé a koporsóba.

## ÖSSZEZÉS

A levelezés egy hosszú házasság érdekes, de sokszor egyoldalú lenyomata. Sok mindenről nem esik szó a levelekben, mintha mindkettőjüknek lett volna egy másik, külön élete. Esterházy Pál fiatal korától verseket szerzett, első próbálkozásai 1653 környékéről datálhatók, egy másik kéziratos kötetben 1670 szerepel. Történeti érdeklődése vitathatatlan, nemcsak

a *Mars Hungaricus* írta, hanem összeállította a magyarországi nemesi családok genealógiáját és saját családi múltja is izgatta. Kedvelte a zenét, festett, szeretett táncolni és mulatni. Fraknón és Kismartonban értékes gyűjteményeket, képtárat, kincstárat, könyvtárat hozott létre.<sup>175</sup> Ennek a Pálnak nyomát sem látjuk a levelekben, mint ahogy Orsolya sokszor rövid és sem-

171 A kép feletti felirat: Hic Stat Corpus Incorruptum Beatae Memoriae Principissae Ursulae Estoras de Galantha, perp. in Frakno Celsis. Sac. Rom. Imp. Principis ac Regni Hung. Palatini Pauli Estoras de Galantha perp. in Frakno Coniugis Delictissimae Quae Kismartonii Obiit in Domino die 31 Martii, Anno MDCLXXXII hora Octava Vespertina Aetat: suae Annu: 41, nata 7. Martii, Anno: 1641.

172 MNL OL, E. cs. lt. P 125 Nr. 11800.

173 NAGY Béni, *Herczeg Esterházy Pál nádor, a „ferenczesek jótevője”*, Eger, 1903 (Külön lenyomat az Egri Kath. Főgymnasium 1902–1903. Értésítőjéből), 46–47.

174 Uo., 40–41.

175 FAZEKAS István, *Esterházy Pál nádor és a család története*, Századok 143(2009), 853–882., BUZÁSI Enikő, *Vonzások és választások a gyűjtő Esterházy Pál mecenatúrájában = Esterházy Pál, a műkedvelő mecénás, i. m.*, 117–150., KISS Erika, *A fraknói tárház, ahogy Esterházy Pál megalkotta* = Uo. 151–174., MONOK István – ZVARA Edina, *Esterházy Pál könyvtára és olvasmányai* = Uo. 199–218.



mitmondó soraiból is ijesztően hiányoznak az érzelmek, akár a feleség szerelme, vágyódása a távollévő férj iránt, akár az anya gyásza az éppen elhunyt gyermek felett. Esterházy Orsolya számára Pál volt az apa (tutor), a fivér és a férj, Esterházy Pál számára Orsolya pedig az együgyű, szelíd, tökéletes, jámbor asszony.

Míg Pálról számos portré készült az évtizedek folyamán, Orsolyáról – társadalmi pozíció-

jához képest – szokatlanul kevés. A halála után sok évvel később kiadott metszet egy fiatal, kedves arcú nőt ábrázol fején virágkoszorúval, aki szépen felöltöztetve, kezét a testén nyugtatva, lehunyt szemmel, szinte merengve áll egy fölkében. Pál ezzel nyilvánosan is emlékművet állított első feleségének, és úgy örököltette meg, ahogy megszépült emlékeiben élt: Istennek tetszően, tökéletesen és ártatlanul.

KISS ERIKA

## „Ami megvan, az megvan – No de mi lett a hozománnyal?”<sup>176</sup>

*Esterházy Pál és Orsolya kincsei*

A fraknói vár állandó kiállításában ma is látható egy 1650 körül készült festmény, amely két díszesen öltözött gyermeket ábrázol.<sup>177</sup>

A magyarországi művészetben szokatlan, egész alakos kettős portrén a rózsát tartó fiú gróf Esterházy Pál, jövődó nádor, aranygyapjas lovag és a Magyar Királyság első birodalmi hercege, a neki szegfűkoszorút nyújtó leányka pedig jövődóbelije, Esterházy Orsolya. A bonyolult módon rokon gyerekek – a kislány a fiú féltestvérének gyermeke és édesanyjának unokája – kézfogójának állít emléket a szép festmény. Egy olyan eseménynek, amelyik a 17. századi Magyar Királyság egyik legsikeresebb – családi – konspirációja eredményeként jött létre. A család jövődója szempontjából rendkívül fontos frigyhez pápai diszpenzáció és uralkodói engedély szükségeltetett, mindehhez pedig rengeteg kapcsolat, idő és nem kevés pénz. De a sikerhez a teljes titoktartásra is szükség volt, a szűkebb-tágabb családon belüli várható ellenvélemények és ellenakciók kivédésére. Ehhez mérten kifejezetten merész vállalkozás volt a kézfogóról ilyen kifinomult módon megemlékezni. Talán a megrendelő – a fiú bátyja, Esterházy László – kezdeményezése lehetett, hogy a gyerekek szülei, képmáson is megörökített öltözködését viseljék.<sup>178</sup> A kislányt, Orsolyát édes-



33. kép. Ismeretlen, valószínűleg bécsi mester:  
Thurzó Erzsébet, 1641

anyja, Thurzó Erzsébet ruhájában festették le, Palkó pedig édesapja, Esterházy Miklós nádor-

176 Mindkét idézet Esterházy Péter *A gyömbér* című írásából való = *Az Esterházy-kincstár*, Esterházy Péter előszavával, szerk. SZILÁGYI András, Bp., 1994, 8–10.

177 Lásd a 13. képet. Nyugat-magyarországi mester, *Hochzeitsbild*, 185×115,5 cm, olaj, vászon. Burg Forchtenstein, Fürstlich Esterházyische Sammlungen, Nr. I/1/12 (353). Irodalom: ENIKŐ BUZÁSI, *Porträts, Maler, Mäzene. Zur Geschichte des Porträts im 16.–17. Jahrhundert im Königreich Ungarn*, *Acta Historiae Artium* 55(2014), 23–104., itt 63., Abb. 36.

178 Erre elsőként Buzási Enikő hívta fel a figyelmet, ld. BUZÁSI Enikő, *Két kép a fraknói Esterházy-gyűjteményből. Esterházy Orsolya portréja Benjamin Bloctól és Esterházy Pál mint Szent Imre*, *Művészettörténeti Értesítő* 44(1995), 269–279.

nak a nagyszombati jezsuita templom *alapító-portéján* is látható dolmányát és mentéjét hordja.<sup>179</sup> A tizenöt esztendő, magabiztos tekintetű *Palkó* ekkor még vékonydongájú természetű sátorként borul a finom bársonyból, gazdag sújtásokkal díszített mente. A kilencéves Orsolya nagyon műves, fémfonallal, skóffiummal gazdagon díszített – ifjú kora ellenére fekete színű – *lant ujjú* ruhát és előkelő, gazdag ékszereket visel. Házasságuk tétje nem más volt, mint az, hogy közös felmenőjük, Esterházy Miklós üstököszerű felemelkedését követően az Esterházy család megmarad-e a Magyar Királyság elitjének egén, vagy visszahull a sötétbe. A már kortársai véleménye szerint is rendkívüli képességekkel megáldott Miklós nádor rangja, hatalma növekedését vagyona gyarapodása is követte ugyan, de a vagyon szerkezete nagyon problematikus volt. A nádor kitűnő, jól jövedelmező birtokait, Munkácsot és Regécet politikai alku keretében veszítette el, „cserélte el”.<sup>180</sup> De az üzlet nem volt kifejezetten előnyös a jövőre nézve: a két legfontosabb új szerzemény közül csak Fraknó vált örökös birtokká, a családi ékszerek másik gyémántja, Kismarton azonban erősen billegő pozícióban volt, lévén csak zálogos birtok. Mindezt tetézte a folyamatos készpénzhiány. Ez pedig felértékelte azoknak a jövedelmező birtokoknak a jelentőségét, amelyek Miklós

nádor első házassága révén kerültek a család kezelésébe, Dersffy Orsolya hozományával. Ennek az aranytartaléknak a sorsát kellett biztosítania a két, a festmény készítésekor már árva gyereknek. A nagyon céltudatos és okos családi konspiráció végül sikerre jutott: *Palkó* és *Orsika* 1652 októberében Fraknó várkapósnájában házasságot kötött, amely tény az azonban egyelőre hétpecsétetes titokként őrizték.<sup>181</sup>

Házasságukkal az elsősorban Orsolyát illető hatalmas vagyon családon belül maradt, később pedig a gondos gazda, Pál kezén tovább is gyarapodott. A birtokok mellett ez jelentős mennyiségű ingóságot is jelentett, a főúri háztartás működésének, reprezentációjának eszközeit, kellékeit: öltözékeket, ékszereket, ezüstműveket, liturgikus tárgyakat, díszfegyvereket és lóra való felszerelést. Házasságuk kezdetén az ingó és ingatlan javak tekintetében Orsolya egyenlege messze Pálé fölött állt. Ez a hozomány szolgált alapul az „Esterházy birodalom” felépítéséhez, amelyben Pálnak elvitathatatlan érdemei voltak. A birtokok gyarapításával párhuzamosan azonban a tárgyi környezet is fokozatosan átalakult. Erről a gazdasági összeállítások, kimutatások mellett ékesen tanúskodik Pál gróf, majd nádor, herceg végrendeleteinek sora.

Esterházy Pál 1664-es végrendeletében így írt: „*Több ingó bingó javaimról ilyen dispositiót*

179 Ismeretlen festő, *Thurzó Erzsébet képmása*, 1641, olaj, vászon, 208×116 cm. Burg Forchtenstein, Fürstlich Esterházyische Sammlungen, Nr. I/1/5 (378); Ismeretlen festő, *Esterházy Miklós nádor*, Bp., Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Képcsarnok, lt.sz. 36.

180 Munkács várát az 1622-es nikolsburgi béke értelmében kellett átadnia Bethlen Gábor erdélyi fejedelemnek. Esterházy Miklós az uralkodótól kárpótlásul ekkor kapta Fraknót és Kismartont. Az Esterházy által 1633-ban megszerzett regéci várát 1644-ben I. Rákóczi György seregei elfoglalták, majd a linzi békeszerződésben az erdélyi fejedelem megkapta a várat. Az 1647. május 7-én aláírt megállapodás szerint Rákóczi 160 000 forint kárpótlást fizetett Esterházy Miklós örökösének, László grófnak. Ld. MARTI Tibor, *Gróf Esterházy László (1626–1652). Fejezetek egy arisztokrata család történetéhez*, Doktori (PhD) értekezés, Bp., 2013, 53–54.

181 Azt, hogy milyen szorosra zárt a titkok őrzésében az alig féltucatnyi beavatott, pontosan jellemzi, hogy a házasság nyilvánosságra hozatala – és az elhalás – előtt néhány nappal keletkezett iratokban az udvartartás belső emberei is még mindig *kisasszonynak* nevezik Orsolyát és *úrfinak* Pált. Annak megfelelően, ahogy levelezésükben is ugyaneddig Orsolya *bátyámnak* szólítja hivatalos, ámde titkos férjét. Ld. Anno 1655. 22. január. Az mely fejer ruhakat az kis aszony eő nagysaga magához vett... MNL OL, P 125, Nr. 11.680.; illetve Orsolya 1655. január 21-én kelt levelét (Nr. 16.) e kötetben.



tészek: hogy tudniillik a minemő aranymívem vagyon, tizenkétezer forint pénzzemmel együtt mindenestől légyen az én kedves feleségemé, mivel ezen aranymívek egy része ugysis Lánzsérből hozatott alá, ki azonkivöl is ötet illetné. Tudnivaló, hogy a minemő ezüst mívem vagyon, nagyobb részit magam pénzemen vettem, s arról szabad dispositiót is tehetek.”<sup>182</sup> Az 1678-as végrendeletben már módosult a kép: „Ingó bingó javaimat (mivel szegény Uram Atyámtól, sőt Lánzsérből is mindenestől tizenöt vagy huszezer forint érőnél több én reám nem maradott) mind magam pénzemen vettem sok más jószágokkal együtt, kik aquisitumim lévén, azokról szabadon is disponálhatok, annyival is inkább, hogy feleségem is a maga részit, melyben coaquisitrixnak mondathatnék lenni, per totum nékem cédálta confirmálván ezen következő irásom által megmagyaráznom.”<sup>183</sup> A felesége által neki leköötött drágaságoknak „... mindazáltal nagyobb

részét egyenlő akarattal Isten tisztességére is adtuk, s el is költ egy része úgy, hogy abból majd igen kevés maradott.” Az 1685-ös végrendeletben leírtak még ennél is továbbmennek, az ingó értékekről ez olvasható: „...az köntösöket maga szegény [ti. Orsolya] el viselte, többit Isten tisztességére maga atta az arany mívöl is veszet el holmi szegény feleségem keze közül, úgy hogy ött ezer forint érő in universum nem maradot mind szegény Atyám Uram -s mind Szegény Atyámfia ingo javaiból.” Ezek után még hozzát teszi, mintegy magyarázatképpen, hogy azok mind proprio aquisitumim hiszen elhunyt felesége, Orsolya „per totum nékem cedálta”.<sup>184</sup> Ez a legutolsó mondat az újabb kutatások alapján más hangzást kap,<sup>185</sup> de az állítás, miszerint Orsolya halálának idejére az ingó marhák, a tárgyak, a kincsek nagyobbik része az ő, Esterházy Pál szerzeménye volt, mégis többé-kevésbé igaz.

## A SZÜLŐK ÖRÖKSÉGE

Thurzó Imre 1621-ben bekövetkezett halálát követően a két félárva kislánya javait a Thurzó család kiadta az anyának, Nyáry Krisztinának. Ez azonban elhúzódó folyamat volt, az anya csak egykori anyósa, Czobor Erzsébet halála (1626) után jutott hozzá minden, őt és gyermekeit illető ingósághoz, pénzhez, sőt mindkét

gyermek felügyeleti jogához is. Ennek forrásai nagyrészt ma is ismertek: az egymást követő összeírások alapján kirajzolódik a két kislány ingóságainak sora.<sup>186</sup> A Thurzó Imre halála után készített, sajnos csak az öltözékeket, a tárházi fegyvereket, lóra való felszerelést és a kinnjáró hadi felszerelést összesítő lista alapján lát-

182 MNL OL, E. cs. lt., P 108 Rep. 4. Fasc. G. Nr. 53. Kiadása: Esterházy Pál 1664. évi végrendelete, közli Merényi Lajos, Történelmi Tár 12(1911), 151–156., itt 152.

183 MNL OL P 108 Rep. 4. Fasc. G. Nr. 54. Kiadása: Esterházy Pál 1678. évi végrendelete, közli Merényi Lajos, Történelmi Tár 12(1911), 598–619., itt 605.

184 Esterházy Pál végrendelete 1685-ből, MNL OL, E. cs. lt., P 108 Rep. 4. Fasc. G. Nr. 58. f.9.

185 Ld. Viskolcz Noémi tanulmányát a jelen kötetben.

186 A Thurzó-árvák örökségére vonatkozó források: [A Thurzó árvák ezüstje] 1622, MNL OL, Batthyány hercegi család levéltára, P 1341, Ladula 27. Fasc. 4. f.342–343.; Anno 1623 2 Februari Mikor Lethawan voltunk, adtunk az Iffiu Aßonak Niary Christina aßonnak, MNL OL, Batthyány hercegi család levéltára, P 1341, Ladula 27. Fasc. 4. f.447–448.; Anno 1627 die 4 Octobris... Thurzo Eörzebet és Christina szamara jutot marhának szama, MNL OL, E. cs. lt., P 108 Rep. 29. Fasc. C. Nr. 40.; Az arany miveknek szama, az ky nalunk volt es Wizkelety Janos urek pro parte Orphanarum die 4 Octob: Anno 1627 in Arce Lethava ky adtak, MNL OL, E. cs. lt., P 108 Rep. 29. Fasc. C. Nr. 41.; Az Arvak Arani es ezüst miveinek szama [1627, lófelszerelés, díszfegyverek]; MNL OL, E. cs. lt., P 108 Rep. 29. Fasc. C. Nr. 42.

szik, hogy vajmi kevés jutott az özvegy kezéhez.<sup>187</sup> A férjének adományozott, személyes szerzeménynek minősülő díszfegyvereket azonban ugyanúgy megkapta, mint a kislányok is a Pfalzi Frigyes által apjuknak ajándékozott két csodás nürnbergi aranyozott ezüst serleget.<sup>188</sup> Ez utóbbiakat a gyermekeknek a fejenként 72 girányi (kb. 18 kg) ezüstművön felül juttatták, a későbbi inventáriumokhoz hasonlóan pontosan feltüntetve a tárgyak eredetét is. A különböző kezek által készített összeírások nem mindig ugyanazon ismérvek alapján sorolták fel a tárgyakat, de az ezüstművek, az ékszerek és a díszfegyverek többsége jól azonosítható, az 1622–1627 közötti átadás-átvételi iratokban, majd később Thurzó Erzsébet elismervényeiben lényegében ugyanaz a tárgye gyütt es szerepel. Thurzó Krisztina 1632-ben bekövetkezett halála után az ő tárgyai is Erzsébetet illették, egészen az Erzsébet férjhezmenetelekor készített elszámolásig mindig feltüntették, hogy mely tárgyak – többnyire asztali ezüstművek – voltak eredetileg hűgáé.

Thurzó Erzsébet 1638-ban, Esterházy Istvánhoz való férjhezmenetelekor édesanyja, Nyáry Krisztina az ingók egy részét át is adta, majd a következő év nyarán a két nő külön-külön rögzítette az átadás tényét és az átvett tárgyak sorát.<sup>189</sup> Az ekkor készült listákban ugyanazok a tárgycsoportok jelennek meg, mint korábban, lényegi számbeli változás nincs.<sup>190</sup> Mindezen iratsorok alapján megerősíthető az állítás: a két árva által örökölt ingó „Thurzó-vagyon” nem volt igazán nagy. Sem az átadott tárgyak, sem pedig a számukra befolyt pénzjövedelem, amelynek összegét 1626-tól pontosan könyvelték és el is számoltak vele a Thurzó-atyafiak az anyának.<sup>191</sup> Ugyanígy cselekedett Esterházy Miklós menyje/nevelt lánya, Thurzó Erzsébet férjhezmenetelekor. Mindezek alapján a kislányok örökségét képező (rész)birtokok nem hoztak kiemelkedő bevételt. Így például az árvai uradalomból évente körülbelül 2500 forintnyi összeg jutott a Thurzó-árváknak.<sup>192</sup>

Édesanyjuk után sem kaphattak jelentős javakat. A forrásokból az látszik, hogy Nyáry

187 Anno Domini 1621 die 4 Novembris Üdvezult Úr ruhainak rend szerent szama. MNL OL, Batthyány hercegi család levéltára, P 1341, Lad. 27. Fasc. 4. f.274–275.; Inventarium rerum infrascriptarum post obitum Illustrissimi quondam domini Comitis Emerico Thurzo Anno 1622 die 5 Mensae Novembris in arce Lethava... MNL OL, Batthyány hercegi család levéltára, P 1341. Ladula 27. Fasc. 4. f.344–352.

188 *Fedeles díszserleg a jó kormányzás allegóriájával*, Hans Petzolt, 1600 körül, Nürnberg; *Fedeles díszserleg Prudentia allegorikus alakjával*, Hans Petzolt, 1603–1609 között, Nürnberg. Ld. *Műtárgyak a fraknoi Esterházy-kincstárból az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében. Thesaurus Domus Esterhazyanae I.*, szerk. SZILÁGYI András, Bp., 2014. Kat. I.7., 74–83.; Kat. I.8., 83–89.

189 Groff Thurzo Eörsébet Asszony számára adatot ezust miv es eszközők s- marhák száma... az Arvai Lethavai es Eleskoi jövedelemmel eggiot, mellicet 1638 12. Septembris irattunk fel, amint következnek, MNL OL, E. cs. It., P 108 Rep. 29. Fasc. C. Nr. 52.; Thurzó Erzsébet elismervénye apai örökségének átvételéről, MNL OL, E. cs. It., P 108 Rep. 29. Fasc. C. Nr. 54.; [Thurzó Erzsébet elismervénye arról, hogy mit vett át anyjától 1638–1639-ben Kis-martonban], MNL OL, E. cs. It., P 108 Rep. 8. Fasc. C. Nr. 48/U, f.73–75.

190 Az 1638–1639-es forrásokban szerepelnek olyan ékszerek, amelyeket Nyáry Krisztina már azután vett lányainak, miután azok az ő és második férje, Esterházy Miklós felügyeletébe kerültek. Ezek az ékszerek többnyire „napi”, hordott darabok lehettek, többet közülük el is vesztett Erzsébet, illetve ezek közül kerültek ki azok a darabok (aranylánc, egy pár *perecz* [karkötő] és egy gyémántos gyűrű), amelyekkel eltemették a kis Krisztinkát.

191 1638 szeptemberében Thurzó Erzsébet hozományjegyzékében Esterházy Miklós számol el ugyanígy menyje/nevelt lánya jövedelmével, pontosan rögzítve a tartására fordított összegeket is. MNL OL, E. cs. It., P 108 Rep. 29. Fasc. C. Nr. 29. f.103.

192 Groff Thurzo Eörsébet Asszony számára adatot ezust miv es eszközők s- marhák száma... az Arvai Lethavai es Eleskoi jövedelemmel eggiot, mellicet 1638 12. Septembris irattunk fel, amint következnek, MNL OL, E. cs. It., P 108 Rep. 29. Fasc. C. Nr. 52. f.19.

Krisztina ingó javainak az ebből, az Esterházy Miklóssal kötött második házasságból született gyermekei lettek a fő haszonélvezői. Erre utal az a szokatlan tény is, hogy amikor 1635-ben Krisztina, immár Esterházy Miklós feleségeként átveszi Várdán a Báthory/Várday/Nyáry örökség még öt megillető részét, annak címzésében őt és férjét, Miklós nádort együtt jelölik meg, mint a javak jogos tulajdonosát.<sup>193</sup> Ismert, hogy a feleségek több esetben is hozományukat, egyes jövedelmeiket lekötötték, esetleg bérbe adták férjüknek. Itt azonban egy addig még „ki nem utalt” szülői örökségről van szó. Az ebben szereplő tárgyak közül többet – szigorúan véve csak az azonosíthatóakat – a Nyáry–Esterházy házaspár gyermekeinél látunk viszont a későbbiekben. Így például a Báthory István nevével és címerével díszített súlyos *lavabot*, mosdókészletet majd Esterházy Mária hozományában, 1652-ben, amikor Homonnai Drugeth György felesége lett.

Thurzó Erzsébet és Esterházy István házasságkötésük után már közösen tanúskodtak arról, hogy Erzsébet minden, apja után őt illető ingóságot kézhez vett édesanyjától.<sup>194</sup> A Thurzó-örökség tárgyai ezt követően az Esterházy István – Thurzó Erzsébet házaspár lánzséri tárházába vándoroltak. Az ismert források alap-

ján a házaspár javait együtt kezelték, ez azonban lehet a körülmények okozta hibás ítélet. Az ismert összeírások ugyanis az ifjú férj korai halálát követően, 1641 júliusában, majd felesége napra pontosan egy évvel későbbi elhunytá után, 1642 júliusában készültek.<sup>195</sup> A család lakóhelyén, Lakompakon, illetve a tárházat őrző Lánzséron egyidejűleg leltározott tételek között együtt szerepelnek az általuk birtokolt ingóságok, a két inventárium tartalma a legtöbb ponton egyezik. A tárgyakat működési helyük alapján sorolták föl, így Lakompakon elsősorban a napi életvitelhez szükséges holmikat, Lánzsérban pedig jellegzetesen kincstári mobiliákat. Lakompakon azok a tárgyak voltak, amelyek *kinnjárók*, vagyis használatban lehettek, illetve a lakásra szolgáló helyiségekben tartották őket. A lakompaki tárház fegyverei mellett az asszony és az *Úr ő nagysága* ruháit, a pohárnok gondozására bízott asztali ezüstműt sorolták fel.<sup>196</sup> A „valódi” tárházi ingóságokat, ékszereket, díszfegyvereket, ezüstműveket, a reprezentáció eszközeit Lánzsérban írták össze. Esterházy István és Thurzó Erzsébet ingósgágleltárainak csaknem azonos anyaga azt mutatja: nem elsősorban az ő *személyes* hagyatékuknak tekintették a javakat, hanem az egyetlen, kiskorú gyermek örökségének.

193 Az Tarhazbeli Memoriale Vardaban Die 13 Marti 1635., MNL OL, E. cs. lt., P 108 Rep. 26. Fasc. F. Nr. 276.; Specificatio Argenteriae Stephano Batori relictæ, MNL OL, E. cs. lt., P 108 Rep. 4. Fasc. B. Nr. 18. Kiadása: *Gróf Nyáry Krisztina öröklött arany művei*, kiad. Merényi Lajos, Magyar Gazdaságtörténeti Szemle 9(1902), 369–373.

194 [1640. 3ia Junii] Quietantia Comitiss Stephani Eszterhazy Consortisqem eiusdem Elisabetha Thurzo, super assignata argenteria et Pecunia Dno Caspari Illeshazy et Consor ejusdem Helena [áthúzza] Elisabetha Thurzo. MNL OL, E. cs. lt., P 108 Rep. 7. Fasc. B. Nr. 20. Ennek tartalmában bővebb előkészítő irata, piszkozata: MNL OL, E. cs. lt., Rep. 8. Fasc. C. Nr. 48/6. f.76.

195 Az szegeni megholt Úr javairol valo Inventarium Lakompakon die 15 Julii Anno 1641; Inventatio rerum mobilium in Arce Lánser. Anno 1641. die 15 Julij ezej jegizettek feöl szegeni megholt Úr partekaiba[n]. MNL OL, E. cs. lt., P 108 Rep. 12. Fasc. Q. Nr. 633.; Inventarium rerum Illustrissimæ Elisabethæ Thurzó, alias Ill. quondam Domini Comitiss Stephani Esterhazi relictæ viduæ, in Arce Lánser, dei 14. Juli, anno 1642., MNL OL, E. cs. lt., P 108, Rep. 12. Fasc. Q. Nr. 635.; Inventarium rerum mobilium Illustrissimæ condæ Dominae Elisabethæ Thurzo, ...in Lakenpach sub cura Castellani relictarum., MNL OL, E. cs. lt., P 108 Rep. 12. Fasc. Q. Nr. 636.

196 Megjegyzendő, hogy Esterházy István nagyon korszerű, elegáns háztartással rendelkezett. A pohárnok és a *tálnoki* funkció elkülönülése ezt mutatja, de rendelkezett egy *olasz pohárnokkal* is, aki a finom asztalműt gondozta: alsó és felső terítőket illetve asztalkendőket. Ő tehát a főúri asztal megfelelő terítéséért volt felelős. Vö. *Magyar udvari rendtartás*, sajtó alá rend., bev. KOLTAI András, Bp., 2001. 9., 10., 17., 18. számú iratok.



## ORSOLYA 1653-AS „HOZOMÁNYJEGYZÉKE”

Orsolya örökségét – elsősorban az ingóságokra gondolunk – a két fiatal csak jóval a titkos házasságkötést követően kapta kézhez. Esterházy László 1652-es halála után Esterházy Miklós még életben lévő gyermekei között osztották fel az elhunyt nádor és László hagyatékát. Ennek a feltehetően Esterházy Dániel és Farkas által irányított munkálatnak a dokumentumai Esterházy Mária 1652-ben, férjhezmenetelekor felvett hozományjegyzéke,<sup>197</sup> továbbá az Esterházy Ferencnek 1653-ban<sup>198</sup> és Pálnak 1654-ben Fraknóból kiadottak jegyzéke, illetve Orsolya javainak 1653-ban Lánzsérban felvett összeírása.<sup>199</sup> Esterházy Orsolya inventáriumában eltér nagynéni-sógornői és más kortárs főúri hajadonok hozományától: több oldalon keresztül sorolnak különféle *leveleket*, azaz dokumentumokat, iratokat: adásvételi, peres iratokat, jogbiztosító adományleveleket.<sup>200</sup> Bár nagyon körültekintően nem nevezték hozományjegyzéknek a dokumentumot, mégis ezek a jogbiztosító iratok, *levelek* mutatták meg,

mi is volt – nagyon sarkosan fogalmazva – ennek a házasságnak a hozadéka, milyen árfo-lyamon mérték az értékét. Az iratok között vannak Thurzó Erzsébet apai javaival kapcsolatosak is, de azok elsősorban tiltakozások, vitákat rögzítő tételek. Amelyek azonban igazán fontosak, azok mind az apa, Esterházy István anyai örökségére vonatkoznak. Elsősorban a lánzséri-lakompaki uradalomra, amelynek szinte minden iratát, előzményének tudósítóját gondosan őrizték. Az ingóságok között a korábban, a szülők halála után felvett jegyzékekben található tárgyak köszönnek vissza. Orsolya hozományának összetétele értelem-szerűen nem az ő saját, hanem édesanyja, sőt talán anyai nagyanyja korának ékszerviseletét tükrözi.<sup>201</sup>

Az elterjedt vélekedés szerint Esterházy Orsolyával, „a hatalmas Thurzó-vagyon egye-düli örökösével” a mesés Thurzó-kincsek is az Esterházyak, nevezetesen Pál gróf birtokába jutottak.<sup>202</sup> Az 1653-ban készült „hozomány-

197 Esterházy Mária (1638–1684) 1652-ben, Homonnai Drugeth Györggyel való házasságkötésekor kapta meg az őt illető javakat. 1652. Die 30. April. Specificatio Clenodiorum et Argentearum Comitissa Mariae Eszterhazy, MNL OL, E. cs. lt., P 108 Rep. 7. Fasc. D. Nr. 54.

198 Esterházy Miklós és Nyáry Krisztina legkisebb gyermeke, Esterházy Ferenc (1641–1683) javai: Anno 1653. die 25 Martii. Inuentarium rerum pertinentium ad Comitiss Franciscum Eszterhazi Continentium in Arce Frakno, ordine ut Signatur, MNL OL, E. cs. lt., P 108 Rep. 7. Fasc. E. Nr. 67.; Inuentarium pro parte Illustrissimi Domine Comitiss Francisci Eszterhazi factum in Arce Frakno. 1653. Die 25. Martii. Rerum aurearum, argentearum, aliarumque mobilium, MNL OL, E. cs. lt., P 108 Rep. 7. Fasc. E. Nr. 68.

199 Orsolya és Ferenc holmijának összeírására néhány nap különbséggel került sor 1653 márciusában: Originale Inventarium in Arce Lansér conservatarum rerum aurearum, Argentearum, Clenodiorum, aliarumque rerum pretiosarum et litteralium Instrumentorum pro parte Domicellae Ursulae Eszterhazy factum. Anno 1653. 22 Martii, MNL OL, E. cs. lt., P 108 Rep. 12. Fasc. Q. Nr. 638.

200 Anno 1653 die 22 Martii. Ezek az ide alab megh irt mindenemű eszközök Inuentaltattanak az Lanseri Tarhazban Groff Eszterhazi Ursa Kis Aszszonj eő nagsaga számara. MNL OL, E. cs. lt., P 108 Rep. 12. Fasc. Q. Nr. 328. Átirását ld. a függelékben.

201 Nincs benne fülbevaló és csak egyetlen *pereczet*, karkötőt említenek: egy olyan darabot, amely már édesanyja, Thurzó Erzsébet halála után felvett jegyzékben is szerepelt.

202 A kérdésről korábban: Kiss Erika, *A fraknói tárház, ahogyan Esterházy Pál megalkotta = Esterházy Pál, a műkedvelő mecénás. Egy 17. századi arisztokrata életpálya a politika és a művészet határvidékén*, szerk. ÁCS Pál, munkatárs BUZÁSI Enikő, Bp., 2013, 151–173. A kincsek sorsához hasonló a Thurzó-könyvtárnak az Esterházy-gyűjtemények-be olvadása legendája a régi könyves szakirodalomban, ld. MONOK István – ZVARA Edina, *Esterházy Pál könyvtára és olvasmányai = Esterházy Pál, a műkedvelő mecénás, i. m.*, 199–218., itt 205–206.

jegyzék” alapján ez nem állítható. Esterházy Orsolya ingó örökségében nem az anya, hanem az apa, helyesebben az apai nagyanya hagyatéka volt az igazán súlyos. Az ékszerek nagyobb részét 1641-ben és 1642-ben is inventálták mint a szülők ingóságait. De Thurzó Erzsébet hozománya és e két lista között sokkal kisebb az átfedés, mint a „szülői közös” és Orsolya holmijának jegyzéke között. Ezzel együtt pedig kimondhatjuk, hogy Orsolya és Pál házassága előtt az igazi nagy ötlet a kis Esterházy fiú, István és Thurzó Erzsébet összeházasítása volt. Valójában az anya és leánya, Thurzó Erzsébet és Esterházy Orsolya szerepe nagyon hasonló volt: bent tartani egy bevételi forrást, vagyont, a birtokokat, a Dersffy Orsolyával az Esterházak örökébe, használatába került vagy potenciálisan oda kerülendő birtokokat a család vagyoni vérkeringésében. Az Esterházy Farkas által írt feljegyzés, amely azt sorolja, hogy Orsolya mire tarthat(na) igényt kiházasításakor, ennek a ténynek a pontos felismerése, tudatosítása.<sup>203</sup>

Orsolya egykori örökségének néhány tárgya máig fennmaradt a fraknói kincstárban. Közülük a két, Pfalzi Frigyes ajándékozta szépséges nürnbergi fedeles serleg története jól ismert. Vándorlásuk a Thurzó-árvák, később az Esterházy István, majd Thurzó Erzsébet halála után felvett inventáriumokban, később Esterházy Orsolya hozományában pontosan követhető a fraknói kincstárig és egészen az Iparművészeti Múzeum gyűjteményéig, hogy azután a 21. század elején veszítsük el, remélhetőleg csak szem elől.<sup>204</sup> A fontos történet nélküli, vagy

egyszerűen a kortársak által nem különösebben figyelemre méltatott tárgyakkal kapcsolatosan nehezebb a helyzet. A fraknói kincstár egy karcsú, kitűnő arányú, aranyozott, maratott díszű kannáján Kosztka Borbála és Thurzó Ferenc címere látható.<sup>205</sup> Több mint valószínű, hogy ez a kanna is a Thurzó családtól, Thurzó Erzsébet, majd Esterházy Orsolya birtokából jutott az Esterházakhoz. Az ismert inventáriumokban azonban a tárgy nem fogható meg. Maga a típus is ritka a szóban forgó leltárakban, leginkább egy *öreg kanna* megjelölés mögött bújhat meg a tárgy. Vannak azonban több sikerrel kecsegtető lehetőségek. Ilyen a fraknói kincstár egy kettős pecsétgyűrűje, a gyűrűsín két átellenes oldalán egy-egy öntött fejben Thurzó Erzsébet és Esterházy István címerével.<sup>206</sup> A gyűrű minden bizonnyal azonos az 1653-ban szereplő *egy dupla peczítő arany gyűrű*-vel, majd a fraknói kincstár 1685-ben felvett leltárában szereplő *szegény Torzo Eörsebet és Esterhás István peöcsetes gyeöreie* tétellel.<sup>207</sup>

A láncséri kincstár egy további tárgyát más irányban követhetjük. A magyarországi főúri tárházakban szokásos módon, itt is őriztek öltözékeket. Nem a használati, hanem az előkelő vagy sok esetben az értékes, akár öröklött darabokat. Mindhárom említett láncséri inventáriumban szerepel egy fekete bársony női ruha.

1641-ben Esterházy István halála utáni említése:

*Egy fekete barsoni lant ujjú korczovagy, test szineö terciennel ujjával egyjött.*<sup>208</sup>

203 MARTI, Gróf Esterházy László, i. m., 282–283. A forrás datálásához lásd Viskolcz Noémi tanulmányát a jelen kötetben, Ld. 28. jegyzet.

204 Ld. 188. jegyzet

205 Részben aranyozott ezüst, észak-magyarországi mester műve, 1557 (?). Ld. *Műtárgyak a fraknói Esterházy-kincstárból*, i. m., Kat. I.5., 68–70.

206 Arany, véssett kalcedon kövekkel. A nagyobbik kövében Esterházy-címer és C.S.E.D.F. betűk, a kisebbikben véssett E.T.S. monogram, ld. *Műtárgyak a fraknói Esterházy-kincstárból*, i. m., Kat. IV.26. 228.

207 Ld. 200. jegyzet, f.3.

208 Inventatio rerum mobilium in Arce Lánsér. Anno 1641. die 15 Julij ezej jegizettek feöl szegeni megh holt Úr partekaiba[n], MNL OL, E. cs. lt., P 108 Rep. 12. Fasc. Q. Nr. 633/a. f.2.

1642-ben, Thurzó Erzsébet halála után hasonlóan említik:

*Item eggi fekete barson lant uju korczovagi, test szin terczenel ujal egiütt.*<sup>209</sup>

Ugyanez a tétel a leány, 1653-ban, Esterházy Orsolya ingóságai között kicsit bővebb leírással szerepel:

*Egy fekete sima barsony szoknia, az allian ket rend keskenj skofiummal varrott prem, egj rend szellies, s- az elein négy rend keskeny ket rend szelies. Az lant uyan szkoffium[m]al viragok, habos aranyos test szin tabit az bélése.*<sup>210</sup>

A tételek azonosítását az inventáriumban elfoglalt helyük és szöveggörnyezetükön túl a különbségek csak erősítik. A korábbi forrásokban a *korcovány* magát az egész felső öltözetet, a hosszú ujjú zekét és a fűzős, merevített ruhaderekat jelölte.<sup>211</sup> Trapéz alakú derékfordorral, eredetileg *epolettes*, az ujjatlan karnyílást tömeggel is hangsúlyozó szabással készült felsőruha volt, férfiak és nők ruhatárában is találkozhatunk vele. Divatja a 16. századi spanyol udvari viselet hatására terjedt el Európában.<sup>212</sup> A 17. század elejétől a Királyság és az Erdélyi Fejedelemség területén egyaránt viselték. Az 1630-as években szépségük teljében lévő, előkelő, ma úgy mondanánk, „divatosan öltözött”,

tehát a kor nyugati udvari viseletét követő hölgyeinek képmásain láthatunk ilyen szabású öltözeteket.<sup>213</sup> A forrásokban is a hierarchia csúcán lévő családok leányainak, asszonyainak tulajdonában olvashatunk *korcoványokról*.<sup>214</sup> Így kerülhetett be Thurzó Erzsébet ruhatárába is egy fekete bársony *korcovány*, melynek *lant ujját* a szokásos módon, a ruha színétől elütő, *testszin*, azaz sötétebb rózsaszín kelmével bélelték. A bélés a korábbi forrásokban *terczenel*, Esterházy Orsolya inventáriumában viszont *tabit*. Mindkettő selyem alapú, fémfonallal díszített, egymással könnyen összetéveszthető, drága textiltípus volt, a tabit gyakran ripsz jellegű, finoman bordázott hatású.<sup>215</sup> Az 1653-as inventárium készítője valószínűleg nem ismerte a speciális elnevezését a ruhának, de a kicsit régies terminológiájú leírás ugyanazt az öltözetet jelenti. Korábban a női ruha egészét nevezték *szoknyának*, a felső, vele egybeszabott rész volt az *ujja*. A 17. század elejétől a két, különvált, külön szabott ruhadarabot hívták *szoknyának* és *vállnak*. A három leírás tehát ugyanarról az öltözékről szól, arról, amelyben 1641-ben Thurzó Erzsébetet, majd 1650 körül lányát, Esterházy Orsolyát is lefestették. Az 1653-as leírás még a ruha díszítésére szánt *prémet*<sup>216</sup> is pontosan, a képnek megfelelően írja le.

Az írott és képi források ilyen összekapcsolásának lehetősége sajnos meglehetősen ritka a hazai emléktárhelyen. Itt azonban még ennél

209 Inventarium rerum Illustrissimae Elisabethae Thurzó, alias Ill. quondam Domini Comitis Stephani Esterhazy relictæ viduæ, in Arce Lansér, dei 14. Juli, anno 1642., MNL OL, E. cs. lt., P 108 Rep. 12. Fasc. Q. Nr. 635. f.8.

210 Ld. 199. jegyzet, f. 22.

211 Szoknya részét, amelyhez hozzáfűzték, -gombolták, a magyar nyelvű források nem említik külön.

212 TOMPOS Lilla, *A korcovány az inventáriumok tükrében*, Ars Decorativa 13(1993), 91–100.

213 Csáky Istvánné Forgách Éva (1610–1639) képmása, Bp., Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Képcsarnok, Csáky-letét, Nr. 3.

214 Pálffy István, a győri hős fiának inventáriumában, Brandenburgi Katalin viseletei között. De számos korcovány volt Nyáry Krisztina Várdában, 1635-ben leltározott javai között és Thökölly Katalin hozományában is 1643-ban. Utóbbi hölgy Thurzó Erzsébet unokatestvére volt, ld.: TOMPOS, *A korcovány*, i. m., 9., 11. sz. jegyzetek.

215 *Az Esterházy-kincstár textíliái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében*, Thesaurus Domus Eszterházyanae II., szerk. PASZTOR Emese, Bp., 2010., 308–309.

216 Ez esetben nem szőrme, hanem a ruhaszegélyt díszítő zsinór- vagy szalagdísz.



is többről van szó, hiszen a festmények elkészítetésekor bizonyára a megrendelő iniciatívája szerint öltöztették a két modellt ugyanabba a viseletbe. A ruhaválasztás nem volt véletlen, a gyermekek viselete az érthető, elvárt reprezentativitáson túl is jelentőséggel bírt: a két gyermek – akkor legfontosabb – szerepükbe, a „családba

öltözve” állnak a színen, szüleik fiaként, lányaként. Az eljegyzési portrét nemcsak műfaja, kvalitása, hanem ez a tudatos „dokumentatív” volta is kiemeli a korszak hazai emlékanyagából. Ismét rávilágít arra, hogy hol kereshetők Esterházy Pál nagyon gazdag, különleges mecénási, gyűjtői pályájának ős-mintái.<sup>217</sup>

## ESTERHÁZY PÁL ARANYMŰVEI 1666-BÓL

Utóbbi megrajzolásához nem önmagában a gazdag forrásadottságok, hanem a források sokszínűsége nyújt lehetőséget. Esterházy Pál és Orsolya levelezése, kettőjük aszimmetrikus kapcsolatának lenyomata is ilyen különleges forrás. A tevékeny, sokat utazó, sokakkal kapcsolatban álló férj és a kevés emberrel érintkező, szűk fizikai és mentális térben mozgó feleség kommunikációja. Mégsem haszontalan olvasmányok. A „párbeszéd” újabb források is egyben, amelyek – elsősorban természetesen a férj, Esterházy Pál – életének, működésének más írott forrásait egészítik ki, mecenatúrájának, személyes alkotói életútjának emlékeihez szolgálnak újabb adatokkal. Több esetben is olyan, látszólag apró információkat hordoznak, amely korábban ismert vagy újabban feltárt források között teremt kötőanyagot, általuk értelmes sorba rendeződnek korábban „lebegő” ismeretek.

Egy 1666 januárjában kelt levelében Esterházy Orsolya egy Nádasdy Ferencnével, Esterházy Juliannával bonyolított, ékszerekkel kapcsolatos ügyletet említ:

*Nem akartam elmúlatni, hogy meg ne írjam kiendnek, hogy az aranymívnek nagyobb részit elköldte Nadazdyni Asszonyom [...] 3 tokkal együtt, úgymint az tiszta gyémántost és gyémánttal gyöngyest, és robintosnak egy részit, és az simaragdosnak az tokját és gyakravalóját [!],<sup>218</sup> és saferosest [!] tesettet [!]<sup>219</sup> is, és az nyakbanvetőket, mind az kettőt egy kis iskatalában. Holmi köveket és gyengyet, kik maradtak az termés saferal együtt, [...] az jegyzist is, mit köldett is, mi maradt meg ottan, azon köll,<sup>220</sup> miképpen végezett az ötvesse, pecsét alatt megköldte.<sup>221</sup>*

Az Esterházy Orsolya által említett *aranymívek* olyan ékszerkészletek, amelyek a korszak legújabb, mondhatnánk legdivatosabb viseleti darabjai voltak. Ilyen műveket, öt különböző készletet, valamint két nyakbavetőt küldetett el Fraknóba a sógornő, Esterházy Anna Júlia. Arról is szól Orsolya, hogy Nádasdynénál még maradtak ékszerek és *holmi kövek* és gyöngyök, amelyekről listát is küldött. Itt tehát egy részben lezárult, részben még függőben lévő ügyletről van szó. A szóban forgó tárgyakra vonatkoznak további források: egy 1666. január

217 Philipp Jakob II. Drentwett, 1654(?), Augsburg; ld. *Műtárgyak a fraknói Esterházy-kincstárból*, i. m., Kat. I.15., 111–115.

218 nyakravaló

219 zafírral díszített

220 azon kívül

221 Ld. Esterházy Orsolya 1666. január 14-én kelt levelét (Nr. 159.) e kötetben.

1-jén kelt összeírás, amelyben Esterházy Pál *arany míveit sorolták fel* és két, ugyanazon kéz által írt lista.<sup>222</sup> Utóbbiak dátum, helymegjelölés és aláírás nélküliek, de a bennük foglaltak a januári listával és a levéllel együtt zárt kört alkotnak. A január 1-jén készített felsorolás egy vörös tokban lévő két köves nyakbavetővel kezdődik, majd különféle, szintén saját tokjukba helyezett *ööltözök* következnek. Ezzel a megjelöléssel a kor magyar nyelvű forrásaiban az összetartozó, azonos típusú drágakövek és gyöngyökkel, hasonló formai megoldásokkal kialakított, díszített ékszerkészleteket illették, melyekre használatban volt a német megnevezésből alakított *smuk* kifejezés is.<sup>223</sup> Az Esterházy Pál *arany műveit* soroló listában szerepel egy *tiszta gemantos*, egy *giöngiel gemantal* való, egy zafiros – gyöngyös-gyémántos, egy tiszta rubinos, egy *árva kövel* (opállal) és *rubintal* való és egy türkizköves *ööltöző* is. A két utolsó esetében két készletet említ ugyan, egy ametiszt-gyémántost és egy smaragdost, de az együttesből itt csak egy-egy ékszerdarab szerepel: egy ametiszt- és gyémántkövel díszített *Contrafe castli*, azaz nyitható függő<sup>224</sup> és egy smaragdost, gyémántos nyakék.

Egy másik – az 1666-os ékszerjegyzés után besorolt – iratban olyan ékszerekről van szó, amelyek „*megh nalam*” maradtak. Ez azonos lehet avval a listával, amelyet Esterházy Júlia

Anna küldött Orsolyának. Ezekben a sógornő a következőket említi:

1. *Egi türkeses nakra valo*
2. *Egi türkeses mtol*
3. *Egi türkeses Masli*
4. *Egi macka szemö kö türkesek*
5. *Egi arua kö resketö tö arani tie nelkül*
6. *Egi arua kö nakra valo*
7. *Egi arua kö kontra fekasli*
8. *Egi rubintos nakra valo*
9. *Egi par rubintos perec*
10. *Egi rosas rubintos görö*
11. *Egi rubintos tol*<sup>225</sup>

Ez a sorozat és az Esterházy Orsolya levelében tételesen említett készletek együtt kiadják a január 1-jén felsoroltakat. Egy további, az előzővel megegyező írásképű, ortográfiájú iratban olyan ékszerek szerepelnek, amelyeket – feltehetően Esterházy Anna Júlia – öccsétől, Esterházy Páltól vett át, és amelyeket egy közelebbiről meg nem nevezett ötvöshöz vittek *elbontani*. Ez utóbbi utalhat az ékszerek szétzedésére, arany nyersanyaguk beolvasztására és a bennük foglalt kövek akár egy későbbi időpontban történő újrahasznosítására, egy új, korszerűbb, divatosabb formában történő újrafoglalására. Ezt látszik megerősíteni, hogy olyan darabokról van szó, amelyek között

222 Anno 1666 die 1 Januari Groff Esterhas Pal Ur[am] eő Kegielme arani muveinek szama. MNL OL, E. cs. lt., P 125 115. köteg Nr. 11.673.; Helymegjelölés és aláírás nélkül; Marad meg nalam eni Arani türkizes és opálos ékszerek, uo. Nr. 11.674; Az minemő arani mivet öcsém Esterhas Pal nálam hagyott, uo., Nr. 11.675.

223 Maga Esterházy Pál is így nevezi a készleteket a század végén több feljegyzésében, például Memoriale az mit ki vette innét az tarhazbul, MNL OL, E. cs. lt., P 108 Rep. 8. Fasc. C. Nr. 39/6.

224 A magyar nyelvű forrásokban *kontrafe kasztlinak*, *-caklinak* nevezett ékszerek mindig függőként, esetleg hajban viselt boglárként azonosíthatók. További jelzőik alapján kerek, esetleg ovális medalionok voltak, amelyeket nyitható, belsejében kis üreget rejtő formára alakítottak. A fennmaradt emlékek alapján egy öntött előoldalból és ehhez egyetlen stifttel, vagy apró sarnírral rögzített, elmozdítható, nyitható hátoldalból álltak. A kis üregben lehetett portré-miniatűr vagy portré-érem. Ez utóbbiakról azonban nem ismert említés a 17. századi forrásokban.

225 Keltezés, helymegjelölés és aláírás nélkül, MNL OL, E. cs. lt., P 125 115. köteg, Nr. 11.674. A kézírás bizonyosan nem Esterházy Pálé. Az irat tartalma és más, hasonló írásképű források alapján feltételezzük, hogy Esterházy Anna Júlia feljegyzése.

*maganos*, azaz foglalatlan vagy *nasfakbul kitörött* kövek is voltak.

Esterházy Pál kincseiről a legkorábbi ismert összeírás 1654-ből való.<sup>226</sup> Ebben, testvérei, felesége kincseinek inventáriumában csakúgy, mint Esterházy Anna Júlia egy évtizeddel korábban, 1644-ben készült hozományjegyzékében,<sup>227</sup> a régi módon, típusonként sorolják az ékszereket. Az ekkoriban felvett jegyzékekben ritkán említene az ékszerekhez készült, saját tokokat.<sup>228</sup> Az 1666-os listában említett ékszerek – a két nyakbavetőt leszámítva – újak lehetnek: az ékszerek típusa, az alkalmazott drágakövek alapján, de elsősorban *készlet*, garnitúra voltak alapján.

A 17. század közepének ékszerkészletei többnyire együtt is viselt darabok voltak, amelyek a fej/haj, a nyak, a fül és a kar díszítésére szolgáltak. Először a 16. századi spanyol szabású udvari viseletek kiegészítőjeként találkozzunk avval a jelenséggel, hogy – elsősorban a fej és a nyak/dekoltázs – ékszereinek kompozícióját, foglalataikat, köveiket ugyanannak a dekorációs sémának megfelelően alakítják. Esterházy Orsolya 1653-ban összeírt ingóságai között nincsenek ilyen ékszerkészletek, mint

ahogyan nagynéni-sógornőinek hozományában sem. Az *öltöző* megnevezés az 1660-as évek elején tűnik fel a Magyar Királyság nyugati részében birtokos főúri családok környezetében.<sup>229</sup> Esterházy Anna Júlia férje, Nádasdy Ferenc országbíró sárvári kincstárában 1669-ben már több ilyen saját tokba helyezett *öltözővel* találkozunk. Ezek a készletek mint „divatos” darabok újdonságnak számítottak a korszakban, az Esterházy Orsolya levelében említett példányok pedig szinte vadonatújok voltak. Ezt azokból a további forrásokból rekonstruálhatjuk, amelyek Esterházy Pál iratai között, illetve a hercegi levéltár más egységeiben maradtak fenn.

Esterházy Pál nagyon sikeresen integrálódott abba a főúri „csúcsfogyasztói” körbe, amely rendszeresen készítettett, vásárolt luxusrút a bécsi udvar környezetében tevékenkedő mesterektől.<sup>230</sup> Fraknói kincstárával kapcsolatban a szakirodalomban régóta ismert állítás, miszerint Pál nagy szerzeményezési időszak az 1660–1670-es évekre esett. Ezt a herceg iratai között fennmaradt számlák, elszámolások is igazolják. A ma is Fraknóban őrzött ezüstbútorok többsége például ebben az idő-

226 Inventarium rerum omnium Illustrissimi Domini Comitis Pauli Eszterházi in Arce Fraknó existentium, Anno 1654, die 16. Novembris juxta Cathalogum infra scriptum, MNL OL, E. cs. lt., P 108 Rep. 8. Fasc. C. Nr. 33NB. Közlése: *Az első herceg Esterházy fraknóvári ingóinak leltára 1654-ből*, kiad. MERÉNYI Lajos, Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle 10(1903), 166–179.

227 Az mi groff Eszterhazi Julianna Aszoniom ugi mint 6. 7bris Anno 1644. el viszen Kismartonbul magaua annak lajstroma, MNL OL, E. cs. lt., P 108 Rep. 7. Fasc. C. Nr. 29.

228 Csak a gyűrűk esetében gyakoribb, hogy jelölik, valamilyen dobozkában, skatulyában tárolták őket. Erre minden bizonnyal elsősorban a tárgyak kis mérete miatt volt szükség.

229 Egyik korai példája Esterházy Ferenc első felesége, Illésházy Ilona 1661-ben hozományul *diamantos egész öltözete*, amely a következőkből állt: *nyakravaló, egy pár fölbevaló föggő, egy pár [kar]perek, hajba való tő*. Ld. Gróf Illésházy Ilona *menyasszonyi hozománya*, közli Szerémi, Történelmi Tár 1880, 195–201. Továbbá: Forgách Zsigmondné Batthyány Borbála ékszerei, 1680 MTA Kézirattár 00572–83; Sárúarj Tarhaznak Inventariuma, MNL OL, E 185 Archivum Familiae Nádasdy, 59. d. (52. cs.), 278r–314v.; KATONA Imre, *A fraknói kincstár 1685. évi leltára*, Savaria 17–18(1983–1984), 461–502., itt 468–474.

230 Figyelmünket elsősorban az (iparművészeti) tárgyakra: ékszerekre, ezüstművekre, *Kunstammer*- és kincstári darabokra irányítjuk. Esterházy Pál képzőművészeti mecénási, gyűjtői portréja, e téren kifejtett működésére legújabban lásd Buzási Enikő kutatásait. BUZÁSI, *Porträts, Maler, Mäzene, i. m.*; Uő., *Vonzások és választások a gyűjtő Esterházy Pál mecénatúrájában = Esterházy Pál, a műkedvelő mecénás, i. m.*, 117–150.



ben került tulajdonába.<sup>231</sup> Az 1666-os listában és a levélben is említett ékszerkészletekben ennek az akvizíciós lendületnek újabb fontos emlékeit azonosíthatjuk. 1665 nyarán készült az a szerződés, amelynek külzetén a következő olvasható: *1655 Öcsém Uram kontraktusa mint volt az ötvessel az ötves kontraktusat vissza atam.*<sup>232</sup> A szerződés 1665. június 15-én kelt Bécsben, Esterházy Pál és Matthias Präinkhl *goldt arbeiter* – vagy ahogyan Esterházy feljegyzéseiben őt nevezte: *Prancli ötves* – aranyműves között, különféle ékszerek készítése tárgyában.<sup>233</sup> Három oldalon keresztül soroltak fel különféle ékszereket, részletesen feltüntetve a hozzájuk felhasznált drágakövek és gyöngyök fajtáját, számát. Szakértő kéz munkája: a kövek típusát, csiszolási módját, nagyságát is részletesen megadja. A német nyelvű listát összevetve

az 1666-os jegyzékkel, számos ponton találunk egyezést. A tiszta gyémántos készlet négy darabja szerepel itt, még sorrendjük is azonos az 1666-os listáéval. (1. számú táblázat) Ezt követően a második oldalon a gyöngyös-gyémántos készlet egyes tételei következnek (2. számú táblázat), majd a rubinos készlet néhány darabja (3. táblázat). Egyik esetben sem fedti teljesen az 1666-os listát a felsorolás, a magyar nyelvű inventárium tartalma minden készlet esetében bővebb. Így például a gyűrűk teljesen hiányoznak az ötvössel kötött szerződésből. A zafíros készletben viszont szerepel egy olyan nyakék és függő, amely hiányzik a későbbi listából. A szerződésben esetenként különbözik a felhasználandó drágakövek száma, de a nagyságrend, az arányok alapján a két irat azonos tárgyakra vonatkozik.

1665. június 15. <sup>234</sup>	1666. január 1. <sup>235</sup>	
	Tiszta gyémántos öltöző	2. Masodik vörös tokban tiszta gyémántos öltöző
<b>Khundterfe Castel</b> mit diemant összesen 137 különféle kővel	<b>Gyémántos nyitható függő</b> összesen 146 különféle kővel	Igen Eöreggh gemant benne niolcz Egi keorett kisseb Gemant het Apro gemant ki kisseb ki nagiob szaz harmincz eggi egi meczet gemant, niom huszon Eöt s Egi fertali korona Araniat,

231 Stefan KÖRNER, *Mit königlichem Anspruch. Glanz, Macht und Mythos der Fürsten Esterházy durch die Silbermöbel der Forchtensteiner Schatzkammer = Die Familie Esterházy im 17. und 18. Jahrhundert*, Hrsg. von Wolfgang GÜRTLER, Eisenstadt, 2009 (Wissenschaftliche Arbeiten aus dem Burgenland, Bd. 128.), 219–248.; SZILÁGYI András, *Esterházy Pál megrendelése és szerzeményei = Esterházy Pál, a műkedvelő mecénás, i. m.*, 175–198.

232 Den 15. Junij 1665. hat herr Matthias Präinkhl goldt arbeiter undt hoffbefreidter von unnß das geschmukh zu ar-beiten empfangen, wie volgt... Wien, 1665. június 15. MNL OL, E. cs. lt., P 125 107. köteg Nr. 10.722

233 Matthias Präncchl/Pränckl/ Prängl /Prancl bécsi udvari ötvös, uralkodói pátenssel a céhes kötöttségek alól fel-szabadított (*hofbefreite Goldarbeiter*) mester volt. 1661-től 1689 júniusában bekövetkezett haláláig mutatható ki működése. Ld. Herbert HAUPT, *Das Hof- und hofbefreite Handwerk im barocken Wien 1620 bis 1770*, Innsbruck-Wien-Bozen, 2007 (Forschungen und Beiträge zur Wiener Stadtgeschichte, Bd. 46.), 265, Nr. 572.

234 1665 Ocem Uram kontraktusa mint volt az ötvessel asz ötves kontraktusat vißa atam. MNL OL, E. cs. lt., P 125 Nr. 10.722. Viskolcz Noémi olvasata. A külzetén a kézírás nem Pálé. Az aláírás a szerződés alatt azonban saját kezű Pál. A szerződés 1665. június 15-én kelt Bécsben, Esterházy Pál és Matthias Präinkhl *goldt arbeiter* (*hoffbefreidter*) között ékszerek készítése tárgyában.

235 Az első oszlopban az átitrt, a másodikban a betűkép szöveg szerepel. Anno 1666 Die 1 Januarij Groff Esterhas Pal Uram eö Kegielme Aranmiveinek ßama, MNL OL, E. cs. lt., P 125 115. cs. Nr. 11.673.

1665. június 15.	1666. január 1.	
<b>Zidterdte Nadl</b> összesen 76 kővel	<b>Rezgőtű</b> 76 kővel	Masodik Egi Reskető tö Arani töiuel Egiöt Gemant vagion benne Eöregestöl hetve[n] hat, niom Araniat tiz s három fertali koronat
<b>diemant Streisel</b> 141 kővel	<b>Tollforgó</b> , süvegbe, hajba való ékszer 196 kővel	Harmadik Egi Gemantos tol Egi Arani tö hoza, Eöregestöl Aprostúl Gemant benne szaz kilenczve[n] hat niom tizen Eöt s fel korona Araniat
<b>Kädten</b> 232 kővel	<b>Gyémántos lánc</b> 261 kővel	Negiedik Egi Gemantos Lancz huszon Eöt Boghlaral mindenik boghlarba[n] het het gemant huszon hat masfele boghlar mindenik boghlarban három három gemant s ket hatulso foghlalat mindenikbe[n] neg negi gemant niom harmincz Egi s Egi fertali Korona Araniat

1. táblázat. Az 1666. január 1-jén készült ékszer-inventárium és a Matthias Pränzl/Prainckl bécsi ötvössel kötött szerződés összevetése

1665. június 15 <sup>236</sup>	1666. január 1. <sup>237</sup>	
<b>Mäschen mit Perl undt diemant</b> 1 nagy gyöngy 1 nagy fél 2 kisebb 38 kártya 78 gyémánt  42 gyöngy 78 gyémánt	<b>Másli</b> 43 gyöngy 78 gyémánt	Első Egi masle Egi Igen Eöreggh mint Egi kis Dio Olloan giöngge fütiögh raita három igen Eöreggh giöngi azon kívül aprob kartia giöngiök ki kiseb ki nagiob negiven Gemant hetven niolcz, niom korona Araniat huszon Eötöt
<b>Ein Perdl mit diemant undt perl</b> 96 gyémánt 66 kártya gyöngy	<b>Párta</b> 117 gyémánt 66 kártya gyöngy	Masodik Egi parta Harmincz kilencz gemantos Boghlaral mindenik Boghlarban három gemant harmincz három mas fele Boghlarok mindenik Boghlarban ket ket kartia giöngi, niom korona Araniat hußon harmat.

236 Lásd a 234. jegyzetet. P 125 Nr. 10.722.

237 Lásd a 235. jegyzetet.

P 125 Nr. 10.722	1666. január 1.	1666. január 1.
<b>Ein Khädten mmit Perl undt diemant</b> 93 gyémánt 63 kártya gyöngy	<b>Lánc</b> 93 gyémánt 64 kártya gyöngy	Harmadik Egi Lancz Harmincz Egi Boghlaral mindenik Boghlarban harom harom gemant Harmincz ket mas fele Boghlar, mindenik Boghlarban ket ket szem kartia giöngi niom harmincz harom korona Araniat
<b>Ein hals pandt mit diemant undt khardthen perl</b> 48 gyémánt 37 gyöngyös említve	<b>Nyakravaló</b> 51 gyémánt 37 kártya gyöngy	Negiedik Egi niakra valo Eötven Egi Gemantal a fütiögöie giöngiel Egiöt Harmincz het kartia giöngi niom korona Araniat tizen hetet
<b>Ein ziderdte Nadl mit diemant und khardten perl</b> 28 gyémánt háromszögű 25 kártya gyöngy (1+24) említve	<b>Rezgőtű</b> 28 gyémánt 26 kártya gyöngy	Eötodik Egi Rezketeo az Arani töivel egiot Huszon niolcz gemantaval es huszon hat kartia giöngiel niom korona Araniat het s Egi fetalt

2. táblázat. A gyöngyös-gyémántos készlet egyes tételei

1665. június 15. <sup>238</sup>	1666. január 1.	
<b>Halß Pandt mit soffier, perl undt diemant</b> Zaf 9 20 kártya gyöngy 1 Pirnen Perl 66 háromszögű gyémánt		
<b>Ein khondrafe kästl mit perl soffier undt diemant</b> a középső zafír egyezik (itt: +1 kártya és 108 gyémánt, kis háromszögre csiszolt)		
<b>Ein par orhang mit diemant, sofier undt perl</b> 2 zafír 20 kártya gyöngy 30 gyémánt 6 kis gyémánt	<b>Fülbevaló pár</b> zafír 2 körte 20 kártya 30 gyémánt	Harmadik Egi par fülbe valo ket körtvel forma Safil fütiögh raita, es husz kartia giöngi s harmicz Gemant niom Het korona Aranat.
	<b>Tiszta rubinos öltöző</b>	5. Eöltözö Vörös tokban Tiszta Rubintbul. Egi zomanczos Tol Eöregestül Aprostul harmincz het Rubint.

<sup>238</sup> Lásd a 234. jegyzetet.



1665. június 15.	1666. január 1.	
<b>alt Robinene Mäschen kondtrafe pixen</b> 1 termés rubin 4 termés rubin 83 kicsi rubin 55 kis rubin 15 kicsi rubin összesen 58 kővel	<b>Masli nyitható medalionos függővel</b> 2 öreg rubin 1 termés rubin 4 apróbb termés rubin 138 kicsiny rubin összesen 145 kővel	Egi Rubintos masli Egi Contrafe Castli fitiegh raita Ket Eöreg Rubintal, Egik termes Rubint negi Aprob Rubint termes szaz harmincz niolcz kicizin Rubint niom huszon Egi s harom fertali koronat
<b>Hals Pandt</b> 25 große undt miterne Robin darbey ain großer Räudten 125 khleine Robin	<b>Nyakra való</b> 24 öreg rubin 1 igen öreg termés rubin 127 kicsiny rubin 14,25 korona arany súlyú	Eötödik Egii niakra valo huszon negi eörögh Rubintal Egi igen Eörögh termes Rubintal szaz huszon het kicizin Rubintal, niom tizen negi s Egii fertali korona Araniat
<b>ein Par armen pandter</b> 1 nagy rubin 130 kis rubin összesen 131 kővel	<b>Karkötő pár</b> 2 öreg rubin 156 apró rubin 158 kővel kompozicionálisan egyezik	Hatodik Egi par perecz ket Eöreg Rubintal Rubintal szaz Eötven hat Apro Rubintal niolcz harom fertali korona Araniat niom.

3. táblázat. A rubinos készlet néhány darabja

A szerződés szerint az ötvös a nyersanyagot előre megkapta: aranyat, drágaköveket és gyöngyöt, összesen 347  $\frac{3}{4}$  *khranen*, gran súlyban. Csak a munkadíjat, 450 guldent, aranyforintot fizették meg készpénzben.<sup>239</sup> Egy másik elszámolás talán ugyanezen drágaköveknek a forrását világítja meg: 1665. június 17-én állította ki számláját az *safirok s' gyémantok veget* az Esterházy által *Franchi sido*-nak nevezett bécsi kereskedő. Ő talán Frankl Mayer bécsi *Hofjude*-val lehet azonos, akivel Esterházynak élénk üzleti kapcsolata volt. Az a tény, hogy a nyersanyagot

a megrendelő biztosítja, általánosan elterjedt szokás volt, különösen, ha a készítő ötvössel állapodott meg a vásárló. Ha a korszak másik fontos ékszerben, drágaságban utazó mesteremberét/vállalkozóját, a *jubilért*, *juweliert* foglalkoztatták, sokkal gyakoribb volt, hogy a vásárló egyenesen a kész árut vette meg.<sup>240</sup> Esterházy 1665-ös megrendelése tehát személyre szabott ügylet volt, a személyes mecenatúra körébe tartozó ékszereket készítettett.<sup>241</sup>

A hercegi levéltár egy másik egységében, a hozományok között találunk egy ugyanezzel

239 Item am Stain unndt Perl, unndt goldt Empfangen Dreyhundert siben und Vierzig khranen drey Viertl Actum Wien den 15 Juny 1665 vor dise abgesagte arbeith ist Verglichen worden Vierhundert fünffzig gulten maher lohn. A fizetség kiegyenlítése rendszeresen és hosszan elhúzódott. Ilyen esetben a mesterek kamatot számoltak fel az adósnak/megrendelőnek.

240 A jubilér, juwelier-ek működésére ld. *Archivalien zur Kulturgeschichte des Wiener Hofes*, 1. Teil: *Kaiser Ferdinand III.: Die Jahre 1646–1656*, Hrsg. Herbert HAUPT, Jahrbuch der Kunsthistorischen Sammlungen in Wien, 75(1979), I–CXX.

241 Moyzes Fränkl talán azonos Frankl Mayerrel. *Franchi* többször is feltűnik Esterházy Pál saját kezűleg vezetett kiadási jegyzékében. Ezüst műveket, más alkalommal *maslit*, azaz szalagcsokor alakú ékszert vásárolt tőle. MNL OL, E. cs. lt., P 125 Nr. 10.305 (1667), Nr. 10.307 (1668), A bécsi udvari zsidók 17–18. századi működéséről

az 1666-os inventáriummal, a benne szereplő ékszerekkel összefüggésbe hozható további forrást.<sup>242</sup> A címzés és dátum nélküli iratnak a külalakja erősen emlékeztet azokra a szám-lákra, amelyek Pál nádor iratai között is fennmaradtak: erőteljesen meghúzott margó, jól csoportosított, világosan elkülönülő tételek sorolása. Az iraton Esterházy Pál és Esterházy Orsolya saját kezű aláírása és pecsétje látható. De míg Orsolya magyarul, addig Pál gróf latinos formában írta alá nevét. A hosszú listában először ékszerek, majd ezüstművek szerepelnek, az ékszerek között felismerhetők az 1666-os inventárium tiszta gyémántos és smaragdos-gyémántos készletének darabjai. A gyémántos sorozat viszont több tárgyat említ, mint a korábbiak. Szerepel benne egy óra és egy újabb szalagcsokor alakú *másli*, függő. További újdonság, hogy a kövek megjelölése mellett a tárgyak árát is feltünteti az irat: a gyémántos ékszereket együttesen 4266 forintra értékeli. A korábban említett forrásokból nem sokat tudtunk meg a smaragdos készletről, mivel csak egyetlen darabját említették. E listában most egy teljes sorozat áll előttünk: egy nagy *másli*, egy toll, egy pár fülbevaló, egy függő, 2 hajbavaló tű, egy karkötőre való zárótag (*Schloss*), egy óra, egy lánc, egy nyakravaló és 2 gyűrű. Mindezek együtt pedig 2950 forintnyi summát értek. A listában ezt követően számos további, szintén értékes köves, gyöngyös ékszerek, majd néhány kincstárba való darab, *Kunstkammerstück* található, utóbbiak között egy zománcos lapis lazuli palack vagy például ametiszt-köves csészét is említve. Egy további ismerős tétel egy rubinnal, gyémánttal és gyönggyel díszített *Cupido*. A felsorolás utolsó negyedében különféle ezüstművek olvashatók, közöttük tekinté-

lyes súlyú, valószínűleg reprezentatív világi ötvöstárgyak. Így például két nagy ezüst mosdókészlet, *lavabo*, vagy egy több mint 7 kg súlyú, aranyozott ezüst palack. Az ezüstművek és a lapis lazuli palack mellett nincs ármegjelölés, csak súlyukat jegyezték le.

Felmerül a kérdés, hogy mi célból és mikor készülhetett az összeírás? Az, hogy olyan tárgyak szerepelnek benne, amelyek 1665 folyamán készültek, a lista keletkezésének idejét 1665 és Orsolya halálának (1682) bekövetkezése között határozza meg. Az 1666-os ékszerekészletek közül a gyémántos és a smaragdos készlet (*Geschmück*) szerepel az iratban: előbbi bővült a korábban ismertekhez képest, utóbbi darabjait itt ismerhetjük meg. Ez a forrás keletkezése szempontjából is fontos. A gyarapodás ugyanis olyan tárgyakat jelent, amelyek éppen az 1660-as, 1670-es években lettek nagyon divatosak. Elsősorban a kis, nők számára készített, díszes, ékszerező órák. A másik ilyen újszerű tárgytípus a fülbevaló. Esterházy Orsolya hozományában, de kortársai javai között is viszonylag alulreprezentált volt ez az ékszerfajta. Milyen alkalomból készült a lista? A hivatalos aláírások és pecsétek alapján valamilyen fontosabb szerződésre gondolhatunk: eladásra, esetleg zálogba vetésre, valószínűbb ez utóbbi. Az állandó készpénzigényt nagyon sokszor elégitették ki a tárház vagy a hölgyek ékszerekészletének darabjaival. A zálogügylet és a tárgyak későbbi visszaváltása mellett szól, hogy az ékszerek nem tűntek el végérvényesen Esterházy Pál és felesége javai közül. Sőt egy különleges forrásban nemcsak követni tudjuk a tárgyakat, hanem megjelenésükre, stílárius jellemzőikre vonatkozó információkra is lelhetünk.

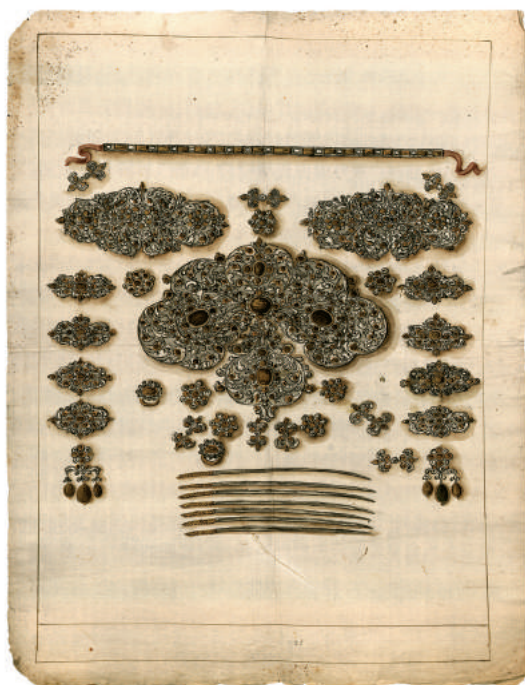
Id. Peter RAUSCHER, *Ein dreigeteilter Ort. Die Wiener Juden und ihre Beziehungen zu Kaiserhof und Stadt in der Zeit des Ghettos (1625–1670) = Ein Zweigeteilter Ort? Hof und Stadt in der Frühen Neuzeit*, Hsg. von Susanne Claudine Pils – Jan Paul NIEDERKORN, Wien, 2005 (Forschungen und Beiträge zur Wiener Stadtgeschichte, Bd. 44.), 87–122.

242 MNL OL, E. cs. lt., P 108 Rep. 7. Fasc. B. Nr. 22.

## AZ ÉKSZERRAJZOK

Az Esterházy család hercegi ágának levéltárából ismert a hazai emléanyagban rendkívüli ékszerábrázolás-sorozat.<sup>243</sup> A különféle drágaköves, gyöngyös ékszereket ábrázoló finoman lavírozott nyolc tollrajz először az Iparművészeti Múzeum és a kismartoni Esterházy Gyűjtemények közös kiállításán szerepelt 2006-ban, Budapesten. A kiállítási katalógus ékszertervekként azonosította őket, amely meghatározás máig használatos.<sup>244</sup> Az ábrázolásokon látható ékszerek azonban nem egykorúak: készítési idejük a stílus, a kőcsiszolás, a foglalatok, sőt, a tárgyak méretei alapján leg-

alább két idő-csomópont köré rendezhető. Az 17. század közepének zománcos, többszínű, – azaz többféle drágakövet és gyöngyöt egyszerre alkalmazó – ékességei mellett két olyan lap is van köztük, amelyek a század utolsó évtizedeinek gyémántos ékszerfajtáit ábrázolják. A nagyméretű lapokon életnagyság-közeli méretben megrajzolt darabok közül ez utóbbiak szemre is sokkal nagyobbak, kompozíciójuk is a század utolsó harmadának divatja szerint készült, csipkeszerű, áttört, a korszak francia udvari viseletéhez illeszkedő.



34. kép. Ékszerrajz. Gyémántokkal és gyönggyel díszített ékszerek, 17. század második fele.  
Lavírozott tollrajz



35. kép. Ékszerrajz. Gyémántos ékszerek és gyöngysor, 17. század második fele.  
Lavírozott tollrajz

243 MNL OL, E. cs. lt., P 113 Varia 125. d. f.567–574.

244 Esterházy-kincsek. Öt évszázad műalkotásai a hercegi gyűjteményekből, szerk., bev. SZILÁGYI András, Bp., 2006, 148. Később valamennyi lap szerepelt az Esterházy-gyűjtemények barokk ékszereit bemutató kiállításon Kismartonban, szintén ékszertervként. E kiállításon több esetben is sikerült azonosítani ma is meglévő ékszereket, ékszerteredékeket az ábrázoláson és a portrégaléria egyes ábrázolásain láthatóakkal, ld. *Barocker Schmuck der Fürsten Esterházy*, red. von Margit KOPP, Florian BAYER, Eisenstadt, 2013.

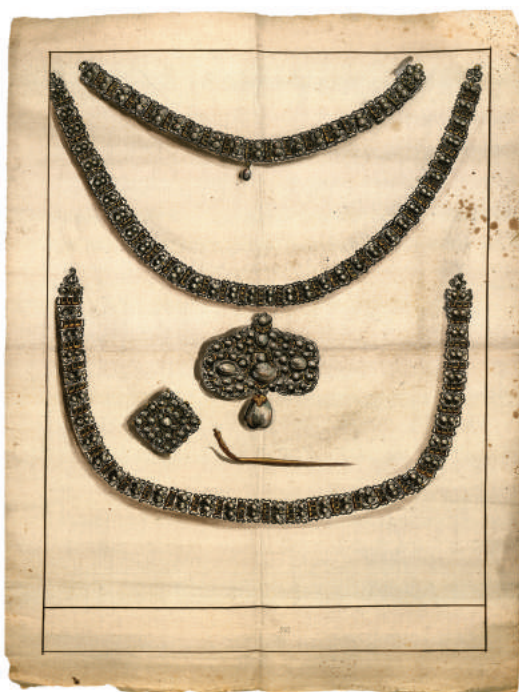




36. kép. Ékszerrajz. Gyöngyös övek, nyakravalók és karkötő, 17. század második fele. Lavírozott tollrajz



37. kép. Ékszerrajz. Gyémántokkal díszített öltöző, ékszerkészlet, 17. század második fele. Lavírozott tollrajz



38. kép. Ékszerrajz. Gyöngyös-gyémántos öltöző, ékszerkészlet, 17. század második fele. Lavírozott tollrajz



39. kép. Ékszerrajz. Smaragddal és gyémánttal díszített öltöző, ékszerkészlet, 17. század második fele. Lavírozott tollrajz



40. kép. Ékszerrajz. Zafírral, gyémánttal és gyönggyel díszített öltöző, ékszerkészlet, 17. század második fele. Lavírozott tollrajz



41. kép. Ékszerrajz. Rubinokkal díszített öltöző, ékszerkészlet. 17. század második fele. Lavírozott tollrajz

A nyolc lapon nyolc különféle köves-gyöngyös ékszercsoport látható, laponként összetartozó készletet alkotva. Csak egy tisztán kisebb-nagyobb gyöngyökből fűzött (nem pedig foglalt) ékszersorozat a kivétel: ezek a 17. század első évtizedeitől a magyarországi viseletben jellemző, három- vagy többsoros gyöngy nyakék-övet és négy kisebb gyöngysort ábrázolnak.<sup>245</sup>

Öt tábla ékszerei az 1660-as évek ékszerdivatját tükrözik: a gyönggyel és gyémánttal, a csak gyémánttal, a smaragddal és gyémánttal, a zafírral és rubinnal díszített készletek egy korszak gyermekei. A készletek darabjainak típusa, a színes drágaköveknek alárendelt sze-

repű, de mindegyik darabon jelen lévő, többnyire fekete/fehér színpárban alkalmazott festett zománc és a drágakövek csiszolásának módja mutatja mindezt. Ezeket a lapokat összevetve az Esterházy Pál ékszereiről 1666. január 1-jén készült listával, számos ponton találunk egyezéseket. Az azonosítást nagyban segíti, hogy az ékszerrajzok alkotója törekedett a pontosságra: a kövek száma és megmunkálási módja is jól azonosítható, a nyakékek esetében még a kis rögzítő – feltehetően selyem – szalagocskákat is lerajzolta. A képek és a források összefüggéseit az alábbi táblázat szemlélteti.

<sup>245</sup> MNL OL, E. cs. lt., P 113 Varia 125. d. f.574.

1666. január 1.	Záloglevél (?), 1666–1682 között		P 113 Varia 125. d. ékszerrajzai
2. Masodik vörös tokba[n] Egi tisza gemantos Eöltözö		Tiszta gyémántos öltözö	f. 569., ld. 37. kép
1. Első Egi Gemantos Contrafe Castli Igen Eöreggh gemant benne niolcz Egi keorett kisseb Gemant het Apro gemant ki kisseb ki nagiob szaz harmincz eggi egi meczet gemant, niom huszin Eöt s Egi fertali korona Araniat,	Contrafe Castn	Contrafe castli	Középen
2. Masodik Egi Resketö tö Arani töiuel Egiöt Gemant vacion benne Eoregestöl hetve[n] hat, niom Araniat tiz s három fertali koronat	Haarnadel	Rezgőtű, hajban viselt ékszer	Egy tűvel
3. Harmadik Egi Gemantos tol Egi Arani tö hoza, Eöregestöl Aprostúl Gemant benne szaz kilenczve[n] hat niom tizen Eöt s fel korona Araniat	Federbusch	Tollat imitáló, valószínűleg tű szerelésű ékszer hajba, süvegbe	Középen, jobbra
4. Negyedik Egi Gemantos Lancz huszon Eöt Boghlaral mindenik boghlarba[n] het het gemant huszon hat masfele boghlar mindenik boghlarban három három gemant s ket hatulso foghlatat mindenikbe[n] negi negi gemant niom harmincz Egi s Egi fertali Korona Araniat	Ketten	Különálló, egymáshoz rugalmasan kapcsolt tagokból álló lánc, a kövek elhelyezkedése és száma is az inventárium szerint	Alul, U alakban
5. Eötödik Egi Gemantos niakra valo Eöreggh Gemant huszon hat Apro gemant hetve[n] niom Araniat huszon Egi s három fertalt	Halsband 93 kővel	Nyakravaló. Rövidebb, a nyakvonalra illeszkedő nyakék	Fönt kiterítve
6. Hatodik Egi par Egi aranioso gemant Gemantos perecz benn hatvan negi, niomm korona Aranat, tizen harmat s három fertalt	Armbänder 57 kővel	Egy pár karkötő. A kövek száma a két darabban együtt számolva	Legfelül



1666. január 1.	Záloglevél (?), 1666–1682 között		P 113 Varia 125. d. ékszerrajzai
7. Hetedik Egi Gemantos masli Contrafe Castli fitiegh raita Eöregestül Aprosul gemant benne szaz Negive[n] Egi, niomot harmincz hat s fel koronat,	Große maschen	Kéttagú függő. Felül szalagcsokor, alatta kis nyitható medalion	Középen balra
8. niolczadik negi Gemantos Giörö Egik Egi Eöreggh meczet gemantal,	(4 gyűrű)	Gyűrű. A gyűrűfejben egy nagyobb fazettált gyémánt	Legfelül jobbra
masik Eöreggh meczet gemant az közepiben es tiz kiczin meczet gemat (!) körülé		Gyűrű. Fejében középen fazettált gyémánt, körülötte kisebb kövek	A középső függőtől balra fönt
Harmadik Egi meczet Gemant s hat szegletes gemant körülő czilagossa[n] körös körül tizen kilencz gemant.		Gyűrű. Csillag alakú fejjel	A toll fölött
Negiedik Egi Eöreggh szegletes Gemant körös körül tizen niolcz gemantnak köllöt lenni de Egik ki Eset niom het s Egi fertali koronat <sup>246</sup>		Gyűrű. Fejében egy nagyobb, fazettált gyémánt	Legfölül balra
	Ohrgehäng		[csak a Varia f. 569-en és a fraknoi dobozban]
	Uhr mit großen halbgründig diamant		[csak a Varia f. 569-en és a fraknoi dobozban]
			A tokban eggyel több nyakravalóhely
3. Vörös tokban Eöltöző Giöngiel Gemantal,		Gyöngyös gyémántos öltöző	f. 573., ld. 38. kép

<sup>246</sup> A négy gyűrű együttes súlya.

1666. január 1.	Záloglevél (?), 1666–1682 között		P 113 Varia 125. d. ékszerrajzai
1. Első Egi masli Egi Igen Eöreggh mint Egi kis Dio Olloan giöngge fütiögh raita három igen Eöreggh giöngi azon kívül aprob kartia giöngiök kis kiseb kis nagioib negiven Gemant hetven niolcz, niom korona Araniat huszon Eötöt		Masli, szalagcsokor alakú függő	Középen
2. Masodik Egi parta Harmincz kilencz gemantos Boghlaral mindenik Boghlarban három gemant harmincz három mas fele Boghlarok mindenik Boghlarban ket ket kartia giongi, niom korona Araniat hußon harmat.		Párta, a hajban viselt pánt. Az inventáriumban említett 39 boglár helyett a képen csak 32 szerepel	A kép alján U alakban kiterítve
3. Harmadik Egi Lancz Harmincz Egi Boghlaral mindenik Boghlarban három három gemant Harmincz ket mas fele Boghlar, mindenik Boghlarban ket ket szem kartia giöngi niom harmincz három korona Araniat		Lánc	A kép közepén, a nagy függő fölött, U alakban kiterítve
4. Negiedik Egi niakra valo Eötven Egi Gemantal a fütiögie giöngiel Egiöt Harmincz het kartia giöngi niom korona Araniat tizen hetet		Nyakra való	A kép felső részén U alakban kiterítve
5. Eötodik Egi Rezketeo az Arani töivel egio Huszon niolcz gemantaval es huszon hat kartia giöngiel niom korona Araniat het s Egi fetalt		Reszkető tű, rezgőtű. Rugós tű szereléssel ellátott köves boglár	A kép alján külön tűjével
4. Vörös tokban Egi Safilos Göngiel Gemantal valo Eöltözö		<b>Zafiros, gyémántos, gyöngyös öltöző</b>	<b>f. 568., ld. 40. kép</b>
1. Első Egi lancz Eöreggh Szegetes Safil tizen hat kartia giongi harmincz negi Gemant hetven harma ez kilencz korona Araniat niom		Lánc	Alul

1666. január 1.	Záloglevél (?), 1666–1682 között		P 113 Varia 125. d. ékszerrajzai
2. Masodik Egi Contrafe Castli Egi Eöreggh negi Szegetü Safil az közepiben, tizen ket kartia giöngi fütiögöivel es Eötven egi Gemant niom tizen hat korona Araniat.		Kontrafe kastli. Nyitható medalion, függő	Balra fent
3. Harmadik Egi par fülbe valo ket körtvel forma Safil fütiöggh raita, es husz kartia giöngi s harmincz Gemant niom Het korona Aranat.		Fülbevaló pár	Alul, kétoldalt
4. Negiedik Egi Rezkető tő Arani tőivell Egiöt, Egi negi szegetü Safil az közepiben tizen ket kartia giöngi tizen ket gemant niom kilencz korona Araniat.		Reszkető tű	Az órától balra
			Süvegbe való toll középén jobbra
			Óra középén
Eöltözö Vörös tokban Tiszta Rubintbul.		<b>Rubinos öltöző</b>	<b>f. 572., ld. 41. kép</b>
1. Egi zomanczos Tol Eöregestül Aprostul harmincz het Rubint.		Toll	Középén balra
2. Egi Rubintos masli Egi Contrafe Castli fitiegh raita Ket Eöreggh Rubintal, Egik termes Rubint negi Aprob Rubint termes szaz harmincz niolcz kiczin Rubint niom huszon Egi s három fertali koronat		Masli contrafe kastlival	Középén
3. Egi Rubintos Contrafe Castli szaz nagj Rubintal niom Araniat tizen Egi s három fertalt		Kontrafe kasztli	Középén jobbra
4. Egi Rubintos rezkető tő Arani tőivel Egiöt Eötven Eöt Rubintal, niom kilencz s egi fertali koronat.		Reszkető tű	Alul jobbra, túje középén



1666. január 1.	Záloglevél (?), 1666–1682 között		P 113 Varia 125. d. ékszerrajzai
5. Eötödik Egi niakra valo huszon negi eörögh Rubintal Egi igen Eöreggh termes Rubintal szaz huszon het kiczin Rubintal, niom tizen negi s Egii fertali korona Araniat		Nyakravaló	Fönt
6. Hatodik Egi par perecz ket Eöreggh Rubintal Rubintal szaz Eötven hat Apro Rubintal niolcz három fertali korona Araniat niom.		Karkötő	A képen a két boglárszerű, mert ez is „Schoßl”
7. Hetedik Egi Rubintos Giörö Egi Eöreggh tabla Rubint az közepiben körülő tizen ket Apro Rubint.		Gyűrű. A gyűrűfejen egy táblás csiszolású nagyobb kő, körülötte kisebb rubintok	Balra fent, a nyakék alatt
			Gyűrű egy ovális nagyobb kővel
			Kis óra masni alakú függőn
9. Eöltözö Egi Smaraghdal Gemantal	Ein geschmückh von Schmaral und Diemant	<b>Smaragdos gyémánttal</b>	<b>f. 567., ld. 39. kép</b>
1. Niakra valo Egi körtvel forma Smaraghd fitiegh raita aval Egiöt Tizen niolcz Smaraghd, Eötven negi Gemant niom huszon Eöt koronat s három fertalt.	Ketten	Nyakravaló függővel	Középen fent
	große Maschen	Szalagcsokor alakú függő	Középen
	Föderbusch	Toll	Középen, balra
	2 ohrehäng	Fülbevaló pár	Alul
	Anhäng püchs	Nyitható tokos, medalion alakú függő	Középen, jobbra, az óra fölött
	2 Haarnadln	2 hajtű	Fent középen

1666. január 1.	Záloglevél (?), 1666–1682 között		P 113 Varia 125. d. ékszerrajzai
	1 Armband Schloß	Karkötő zárótagja	Középen a nagy függőtől balra
	Uhr	Óra	Középen, teknősbéka alakú
	Haslband	Nyakra való	Alul, kiterítve
	[2 Ring]	[2 gyűrű]	Hiányzik

4. táblázat. Az ékszerrajzok és a források összevetése

Az ékszerekre vonatkozó írott források – az ékszerésszel kötött szerződés, az 1666. januári inventárium, a későbbi zálogjegyzék (?) –, valamint az ábrázolások közös nevezőjét keresve a következőkben foglalható össze. A gyémántos, a smaragd és a zafíros készletek az eredeti (1666) állapothoz képest gyarapodtak a zálogjegyzékig, és az abban szereplő sorozatokat hiánytalanul ábrázolták a tollrajzokon. Közülük a színes kövekkel díszített (smaragd és zafir) készletek a fraknói kincstár 1685-ben felvett inventáriumában is szerepelnek ugyanabban az összetételben. A gyöngyös-gyémántos készlet az 1666 januárjában ismert összeállításban látható a rajzon. Ez a készlet és a gyémántos 1685-re megbomlott: egyes darabjai szerepelnek, de új, későbbi gyémántos ékszerekkel csoportosítva. A rubinos készlet esetében is egy kibővített összeállítás látható a tollrajzon. Ez a garnitúra is megvolt 1685-ben, de nem a tárházban, hanem Esterházy Pál második felesége, Thököly Éva használatában. Az 1666-os inventáriumban szereplő, de ábrázolással nem rendelkező készletek közül az opálos ugyanabban az összeállításban van meg 1685-ben. Valószínűleg ugyanez érvényes a türkizes készletre, de ez is használatban volt akkortájt.

A különleges tollrajzok tehát bizonyosan nem ékszertervek, hanem Esterházy Pál gyűjteményének képes „leltár-lapjai”. Kérdés, hogy mikor, milyen célból készülhettek? Ismert, hogy az 1690-es évek elején létrehozott új kincstári helyiségekben elhelyezett műtárgyairól Esterházy Pál képes inventáriumot készített, vagy legalábbis elkezdte a munkálatokat.<sup>247</sup> Az ékszerrajzokon azonban olyan ékszerek is láthatók, amelyek 1685-ben már nem azonosíthatók a kincstári leltárban. Ezt a *terminus ante quem*-et erősíti egy Fraknón fennmaradt további emlék. A kincstár műtárgyai mellett itt őrzik Európa egyik legjelentősebb kora újkori tokgyűjteményét is. A bőrrel bevont fatokok között egy teljes sorozat is fennmaradt, amelyek belső kialakításuk alapján különféle ékszereket, órákat rejtettek.<sup>248</sup> Az egyik, aranyozott díszű vörös bőrtok belső kialakítása pontosan megfelel az órával és fülbevaló párral kiegészített 1666-os tiszta gyémántos készlettel, ahogyan azt a „zálogjegyzéken” olvashatjuk.<sup>249</sup>

A tollrajzok már önmagukban is – sajnos – egyedülálló emlékek, de további lehetőségeket is rejtenek. A fraknói ősgaléria képmásai között ugyanis több olyan művet is találunk,

247 Kiss, A *fraknói tárház*, i. m., 151–173.

248 A tokokat a 2010-es évek elején restaurálták, első ízben ezt követően szerepeltek kiállításon a kismartoni Esterházy-kastélyban, ld. *Barocker Schmuck*, i. m., 45.

249 Burg Forchtenstein, *Fürstlich Esterházyische Sammlungen, Schatzkammer*, Nr. K 794-Futtermal-c.



42. kép. Ékszerkészlet tokja, aranyozott bőr, bársonybéléssel

amelyeken az Esterházy család hölgytagjai a tollrajzokon is szereplő ékszereket viselik. A fraknói Esterházy-gyűjtemény korábban ismeretlen, frissen restaurált ékszerkincseit 2013-ban mutatták be először kiállításon. Itt párosították össze első ízben a Magyar Országos Levéltár ékszerrajzait a fraknói ősgaléria képeivel.<sup>250</sup>

A gyöngyös-gyémántos és a rubinos ékszerkészletek több darabja azonosítható több képmáson is. Meglepő módon azonban nem Esterházy Orsolyán, hanem Esterházy eljövendő második feleségén, Thököly Éván, és nővérén, Thököly Márián láthatjuk a rubinos és a gyöngyös-gyémántos készlet darabjait, ráadásul még Esterházy Orsolya életében, 1672-ben készült képmásaikon.



<sup>250</sup> Barocker Schmuck, i. m., 39.





43. kép. Ismeretlen festő: Thököly Éva, 1672



44. kép. Ismeretlen festő: Thököly Mária, 1672

Thököly István két leánya, Éva (1659–1716) és Mária (1656–1695) apjuk halála és birtokainak elkobzása után, 1671-ben kerültek gyámjuk, Esterházy Pál udvarába. Thököly Éva a rubinos készlet nyakékét, többtagú függőjét és függős nyakravalóját viseli, utóbbit pártaként. Mária a gyöngyös és gyémántos készlet *láncz*-át, a ruha nyakkivágását követő nyakéket és rajta csokor alakú függőt,<sup>251</sup> és a *nyakravalónak*, máshol pedig *pártának* nevezett darabot viseli a *reszkető tő*-vel, rugós rezgőtűvel. Ez a rezgőtű az egyetlen, máig fennmaradt emléke az 1666-os készleteknek, ma is Fraknón őrzik.

A láncot és a pártát azonban egy további képmáson is azonosíthatjuk. Felirata szerint ez az egész alakos kép Esterházy Katalint,



45. kép. Gyöngyös-gyémántos rezgőtű, arany, festett zománc, gyöngy és cirkónia kiegészítésekkel. Matthias Pränckl, Bécs, 1665

251 A német nyelvű forrásban *Banda*-nak nevezik az ékszert.





46. kép. Ismeretlen festő: Esterházy Katalin, 1670 után



47. kép. Ismeretlen festő: Esterházy Katalin, 1687 után

Esterházy Pál és Orsolya leányát ábrázolja 1664-ben.

A kislány 1659-ben született, Esterházy Pál 1664. január 8-án kelt végrendelete szerint apácának szánták a kis *Katicát*, az április 25-i kiegészítésben azonban már a kislány és *Palkó* testvére tragikus haláláról emlékezett meg az apa. Katalinnak két egész alakos portréja is ismert.<sup>252</sup> A felirata alapján 1664-ben készült képen látható kislány kerek, rózsás arca némileg

fiatalabb, mint amit a magassága, teste arányai sugallnak.<sup>253</sup> A gyermek nyakában és hajában a gyöngyös-gyémántos nyakék és párta látható. Fejét tollas dísz ékíti, ahhoz hasonló, mint amelyeket a Thököly nővérek 1672-es portréin láthatunk. Az ötesztendős korában elhunyt kislányról még életében, feltehetően 1664-ben készült képmása alapján születhetett ez az arckép, minden bizonnyal egy időben a két Thököly lányéval. Esterházy Katalin másik, szintén egész

252 A képmások datálása, leszármaztatása Buzási Enikő szakértő véleménye alapján szerepel. Ezúton is köszönöm segítségét, az együttgondolkodást.

253 Burg Forchtenstein, Fürstlich Esterházyische Sammlungen, Nr. B 496.

alakos képmásán arcvonásai sokkal „nagylányosabbak”, mint az 1664-esnek mondott képen, testarányai ahhoz hasonlóan egy bakfiséi.<sup>254</sup>

Ékszerei hasonlóak a másik képen láthatókkal, de ha a tollrajzzal, az ékszerek ábrázolásával vetjük őket össze, egyértelmű, hogy nem azok (vagy az eredeti darabok?), hanem az 1664-esnek mondott képmás után festette meg a portrét mestere, a felirat alapján 1687 után. A szöveg ugyanis a modell apját, Esterházy Pált már hercegnek nevezi.

A nagy készletek a fraknói kincstár 1685-ös leltárában még jól követhetők. A későbbi, 1693-as, illetve 1696-os inventáriumokban már kicsit nehezebb kimutatásuk, de ennek egyik oka, hogy közülük immáron több is a *celsissima principessa*, azaz a második feleség, Thököly Éva használatában volt. Egy 1702-es feljegyzés talán ezekre az ötvösművekre is vonatkozik:<sup>255</sup> Pál nádor saját kezűleg vetette papírra, mit emelt ki a kincstárból: 248 gira (több mint 60 kg) ezüstművet eladni, egy *öreg*

*gyémántos* és két smaragdos *smukot* pedig zálogba vetni szándékozott. Az bizonyos, hogy a Pál nádor, majd közvetlen örökösei halálát követően, 1721-ben készített leltárban már nyomuk sincs a drágaköves ékszerkészleteknek.<sup>256</sup>

A fraknói kincstár kincsei között maradt fenn egy aranyból készült lábas csésze, egy *tazza*, öblében Esterházy Pál és Orsolya címérével, monogramjaik köriratával.<sup>257</sup> Feltételezhetően erre a tárgyra vonatkozik a már korábban említett bécsi *jubilér*, Frankl Mayer számlája, amely 1667. augusztus 5-én kelt.<sup>258</sup> A számla hátoldalára Pál gróf saját kezűleg írta rá: „*Francli quietantiaja az Arany lábos czésze uégett.*” Esterházy Orsolya és Esterházy Pál közös élete kezdetének, eljegyzésüknek egy szép kettős portréval állított emléket a frigyük létrehozására szövetkező rokonság. Az aranycsésze megrendelője bizonyára Esterházy Pál volt; egy igazi *Kunstkammerstück*-kel örököltette meg Esterházy Orsolyával kötött házasságát.

254 Burg Forchtenstein, Fürstlich Esterházyische Sammlungen, Nr. B 237.

255 MNL OL, E. cs. lt., P 108 Rep. 8. Fasc. C. Nr. 39/5., 6.

256 Iparművészeti Múzeum, Adattár, ltsz. KLT 236/1957.

257 Ismeretlen, valószínűleg bécsi mester munkája, 1660-as évek. Magassága: 10,7 cm, talp átmérője: 7,8 cm, ld. *Műtárgyak a fraknói Esterházy-kincstárból*, i. m., Kat. I. 16., 117–118.

258 MNL OL, E. cs. lt., P 108 Rep. 8. Fasc. C. Nr. 48/6. f.79–80.



# Levelek

## 1. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1652. április 23.

*Isten* minden jókat adjon, Édes Atyámfia!

Egészségem, *Istennek* hála, jól szolgál, kiről ezen alkalmatossággal<sup>259</sup> tudósítani akartalak. Az mi-nemő gyűrűről emlékeztél ... fölkereshetem<sup>260</sup> Kismartomban olyat nem találni, az többit talám fölkereshetem. Itten még késnem köll, mindazáltal azon lések, hogy rövid nap alatt alá menjek.<sup>261</sup> *Isten* adja, egészségben lássalak. Béczben 23. *Aprilis* 1652.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 2.

## 2. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1652. május 31.

*Isten* minden jókat adjon, Édes Atyámfia!

Én itten elég unalmasan vagyok, háromszor is kérecedtem<sup>262</sup> innéd, de ugyan csak nem bocsátanak el, még az Tanácsnak,<sup>263</sup> ki tegnap volt, vége nem szakad. Azomban úgy esett értesemre, hogy Homonnai *Uram*,<sup>264</sup> Draskovicz Úrfiak<sup>265</sup> ottan lesznek ma vagy holnap, kihez képest néked galibás<sup>266</sup>

---

259 alkalommal

260 fölkereshetem: találok, vagyis reméli, hogy tud majd olyat vásárolni

261 „Bécsből alá”, tehát haza a birtokokra, amelyek Béctől távolabb, „alább” estek; hazamenjek.

262 kéredzkedtem

263 tanácskozás

264 Homonnai Drugeth György (1633–1661)

265 Feltehetőleg Draskovich Miklós (1625–1687) és testvére, János (1630–1692).

266 bajos, bonyodalmas

lenne ottan maradnod. Kérecclél el Néném Asszontól,<sup>267</sup> s menj Kismartomban. Én sem késem itten, mennél hamarabb lehet, alá megyek. *Isten* sokáig éltesse. Béczben 31. Maii 1652.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 3.

### 3. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Szentmiklós, 1652. október 5.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Mi itten, *Istennek* hála, jó egészségben lévén, nyulászunk, vadászunk. Volt ugyan szerencsénk is, de mivel igen kevés volt magunknak is, részt oda nem tehattünk belőle.<sup>268</sup> *Isten* jobb szerencsét adván azon leszek, oda is gazdálkodhassak. Kérlek, egészséged felől tudósíts. Eddég is írtam volna, [ha] az sok ide s tova való járás engedte volna. *Isten* sokáig éltesse egészségben. Datum Szent Miklos 5. *Octobris* 1652.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 4.

### 4. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1653. március 6.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint nekem szerelmes Bátyám *Uramnak*.<sup>269</sup> *Isten* minden jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Édes Bátyám Uram, nem akartam elmólatni, hogy én *kegyelmedet* meg nem látogattam volna ez kis levelemmel. Az én egészségem felől azt írhatom *kegyelmednek*, hogy én, hála az Úr Istennek, jó egészségben vagyok, melyet *kegyelmednek* is kívánok Istentől. Édes Bátyám *Uram*, örömet többet

---

267 Esterházy Anna Júlia (1630–1669)

268 nem adhatunk, nem küldhetünk belőle

269 Esterházy Orsolya azért nevezi Pált „Bátyám uram”-nak, mert ugyan 1652. október 21-én titokban már összeházastak, ezt viszont csak 1655. február 6-án tették nyilvánossá. III. Ferdinánd 1655 januárjában adta meg az engedélyt – Hunyadi Mátyás törvényei óta a világi hatóságnak is engedélyezni kellett a negyedik fokon belüli házasságokat –, tehát ezzel vált teljessé a hivatalos eljárások sora.

írtam volna *kegyelmednek*, de effel<sup>270</sup> is siettem igen. Ezzel *Istennek* ajánlom *kegyelmedet*. Datom Frakno 6. Marcios az 1653.

*Kegyelmednek szeretettel szolgál*  
Gróf Esterhaz Ursula m. p.

P. S.: Kérem *kegyelmedet*, Édes Bátyám *Uramat*, *kegyelmed* megbocsássa, hogy én *kegyelmednek* ily rótol<sup>271</sup> írtam.

*Címzés:* „adazzik<sup>272</sup> Pápára”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 5.

## 5. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Sempte, 1653. szeptember 16.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, Édes Bátyám *Uram*. *Isten* minden suk<sup>273</sup> [jókkal] áldja meg *kegyelmedet*!

Édes Bátyám *Uram*, nem akartam elmúlatni, hogy én *kegyelmedet* meg nem látugattam volna ez kis levilemmel. Az én egészségem felül azt írhatom *kegyelmednek*, hogy én gya[r]ló egészségben<sup>274</sup> vagyok most is, mert az nátha, horut van én rajtam. Édes Bátyám *Uram*, kérem *kegyelmedet*, *kegyelmed* vetetne innem egy nost süveget.<sup>275</sup> Édes Bátyám *Uram*, kérem *kegyelmedet*, *kegyelmed* mundjon az én szómmal az Bátyám *Uramnak*<sup>276</sup> szolgálatom és az Ángyom Asszonynak.<sup>277</sup> Ezzel *Istennek* ajánlom *kegyelmedet*, Édes Bátyám *Uram*. Datum, Szente 16. Szeptenber az 1653.

*A levél oldalán:*

[*A nyusztisüvegre vonatkozóan:*] Édes Bátyám *Uram*, mert én az níkül nem lehetek.

*Kegyelmednek szeretettel szolgál*  
Gróf Esterhaz Ursula Christina m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 6.

---

<sup>270</sup> evvel

<sup>271</sup> rútul, csúnyán

<sup>272</sup> adassík, adassék

<sup>273</sup> sok

<sup>274</sup> gyarló egészségben: rossz egészségi állapotban

<sup>275</sup> nyoszt/nyuszt süveget

<sup>276</sup> Valószínűleg Esterházy Pál öccséről, Ferencről (1641–1683) van szó.

<sup>277</sup> feltehetőleg Batthyány Eleonórának (1633–1654)



## 6. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Sempte, 1653. október 10.

Szolgálatamat ajánlom *kegyelmednek*. *Isten* minden jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Édes Bátyám *Uram*, kedvezen vettem az *kegyelmed* levelit, melyből irtettem az *kegyelmed* jó egészségit, melyen ín igen megörűtem. Ín is az Bátyám *Urammal*<sup>278</sup> jó egészségben vagyunk, hála az *Istennek*. Azt is irtettem az *kegyelmed* leveliből, hogy *kegyelmed* írt más levelet is. Édes Bátyám *Uram*, *kegyelmed* megmuszassa,<sup>279</sup> hogy ín nem adtam választat,<sup>280</sup> mert nem volt módomban benne, hogy elköddettem volna arra az levilre az választot. Ezzel *Istennek* ajánlom *kegyelmedet*. Datom Szene 10. ocktober az 1653.

*Kegyelmednek* szeretettel szolgál  
Gróf Eszterhaz Ursula m. p.

P. S.: *Kegyelmednek* szógálatját ajánlja az Bát[y]ám *Uram*.

*Címzés:* „adazzik Kismar[tonban]”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 7.

## 7. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Sempte, 1653

Szolgálatamat ajánlom *kegyelmednek*, édes Bátyám *Uram*. *Isten* minden jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Édes Bátyám *Uram*, nem akartam elmólatni, hogy *kegyelmednek* meg nem todazíttam volna, az Pater Janos<sup>281</sup> itt volt és megmondotta az *kegyelmednek* izenetit. Én nem szólottam, hála *Isten* szemmit, ne is adja *Isten*, én hogy szóljak. Én most, hála az *Istennek*, jó egészségben vagyok, melyet *kegyelmednek* is kívánok Istentől. Ezzel *Istennek* ajánlom *kegyelmedet*. Datom Szene ma szerdán az 1653.

*Kegyelmednek* szeretettel szógál  
Gróf Esterhaz Ursula m. p.

*Címzés:* „adazzik Feieregyházra”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 8.

---

278 Esterházy Ferenc (1641–1683)

279 megbocsássa

280 választ

281 Johannes Vicarius SJ (1603–1666)

## 8. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Sempte, 1653. december 11.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, Édes Bátyám *Uram*. *Isten* minden jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Édes Bátyám *Uram*, nem akartam elmúlatni, hogy én *kegyelemedet* meg nem látogattam volna ez kis levelemmel. Kírem *kegyelmedet*, *kegyelmed* bocsázza meg, hogy eddig is nem írtam. Azírt is kírem *kegyelmedet*, *kegyelmed* el ne velejtkezzék mirólunk. Édes Bátyám *Uram*, *kegyelmednek* szolgálatját ajánlja az Bátyám *Uram*, az Ferencz *Uram*.<sup>282</sup> Azmi az én egészségemet illeti, én hála *Istennek*, jó egészségben vagyok, mely jó egészséget én *kegyelmednek* tiszta szíből kívánok *Istentől*. Ezzel *Istennek* ajánlom *kegyelmedet*. Datom Szenté Karácson havának 11. napján az 1653.

Kegyelmének szeretettel szógál  
Gróf Esterhaz Ursula m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 10.

## 9. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Sempte, 1653. december 17.

Szolgálatomat ajánlom kegyelmének, Édes Bátyám *Uram*. *Isten* minden jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Édes Bátyám *Uram*, nem todom mire vilni, hogy kegyelmed ennyi ödőtől fogva nem ír. Én immár három levelet írtam *kegyelmednek*, ez az negyedik, egyikre sem ad kegyelmed válaztat. Én mégsem akartam elmólatni, hogy levelemmel ne dodazítanám<sup>283</sup> kegyelmedet, mint ennekotán is megcelekezem. Édes Bá[t]yám *Uram*, kérem kegyelmedet, kegyelmed tegy[en] annyi fáradságot is<sup>284</sup> feleljen ez levelemre, de ugyan az kegyelmed kedves jóakarátja, ha ír-i kegyelmed, avagy nem ír kegyelmed. Édes Bátyám *Uram*, az egészségem felől azt írhatom kegyelmedne[k], hogy hála *Istennek*, most törhetőképven vagyok. Ezzel *Istennek* ajánlom kegyelmedet. Datom Szenté Karácson havának 17. napján az 1653.

Kegyelmének szeretettel és e tiszta szóból szógál  
Gróf Esterhaz Ursula m. p.

Címzés: „adazzik Kismartonban”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 9.

282 Esterházy Ferenc (1641–1683)

283 tudósítanám

284 és

## 10. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Sempte [?], 1653

Szolgálatamat ajánlom *kegyelmednek*, Édes Bátyám *Uram*. *Isten* minden jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Édes Bátyám *Uram*, nem akartam elmúlatni, hogy in meg nem látogattam volna *kegyelmedet* ez kis levilemmel. In, hála *Istennek*, jó egészségben vagyok, melyet in *kegyelmednek* is kívánok. Írtam volt *kegyelmednek* kít levelet, nem tudom, megadták-i *kegyelmednek*, avagy nem. Az Bátyám *Uram*<sup>285</sup> *kegyelmednek* szolgálatját ajánlja is követi<sup>286</sup> *kegyelmedet*, hogy most [nem] írt, de írt volt ő is egy levelet *kegyelmednek*, nem tudom, megadták-i avagy nem *kegyelmednek*. Ezzel *Istennek* ajánlom *kegyelmedet*. Datom ma szerdán az 1653.

*Kegyelmednek* szeret[ett]el szolgál  
Gróf Eszterhaz Ursula m. p.

P. S.: Mink szívünk szerint örömes látná[n]k *kegyelmedet*.

Címzés: „adazzik F[r]aknoban”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 11.

## 11. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Sempte, 1653

Szógálatamat ajánlom *kegyelmednek*, Édes Bátyám *Uram*. *Isten* minden jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Édes Bátyám *Uram*, kedvezen vettem az *kegyelmednek* levelit, melyben azt írtam, hogy *kegyelmed* panaszkodik, hogy in nem írtam volna. De ídes Bátyám *Uram*, látja az *Isten*, hogy in íram, is<sup>287</sup> az *kegyelmed* levelire feleltem. Azt is írtettem az *kegyelmednek* leveliből, hogy *kegyelmed*, hála az *Istennek*, jó egészségben van, melyet in igen akarám. In is most, hála az *Istennek*, jó egészségben vagyok. Édes Bátyám *Uram*, azt is írta *kegyelmed*, hogy *kegyelmed* az más híten haz[a]jön, kin mi[n]k igen örülün[k]. Azt hallattam, hogy *kegyelmed* velől itt mind azt beszélék, most akarám

---

285 Esterházy Ferenc (1641–1683)

286 és megköveti, elnézését kéri

287 és



szentik kírni,<sup>288</sup> micsoda leány fölfedezés<sup>289</sup> is vagyon Szonbatban.<sup>290</sup> Ezzel *Istennek* ajánlom *kegyelmedet*. Datom Szene ma hétvőn az 1653.

*Kegyelmednek szeretettel szógál*  
Gróf Eszterhaz Ursula m. p.

*Címzés:* „adazzik Fraknoban”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 12.

## 12. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1654. március 1.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint nekem szerelmes Bátyám *Uramnak*. *Isten* minden kívánsági szerint való sok jók[al] áldja meg *kegyelmedet*!

Édes Bátyám *Uram*, nem akartam elmólatni,<sup>291</sup> hogy in *kegyelmedet* meh<sup>292</sup> nem látogattam volna ez kis levelemmel. In, hála az Úr *Istennek*, jó egészségben vagyok, melyet *kegyelmednek* is kívánok *Istentől* megadatni. Nem tudom mire vólni, hogy immár [*kihúзва*: egy] leveleket írtam enyányat,<sup>293</sup> egyikre szem jött változtam.<sup>294</sup> Nem tudom, megadták-e vagy nem *kegyelmének*, mivel megfogadtam volt, hogy írok *kegyelmednek* gyakran, de nem tudom, megate [!]<sup>295</sup> levelejimet *kegyelmednek* vagy nem. Ezzel *Istennek* ajánlom *kegyelmedet*. Datom Frakno 1. *marczios* az 1654.

*Kegyelmednek szeretettel szolgál*  
Gróf Esterhaz Ursula m. p.

*Címzés:* „adazzik Papara”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 13.

---

288 akarom szentül kérni

289 fölfedezés, felfedezés (?)

290 Nagyszombatban

291 elmulasztani

292 meg

293 egynehányat

294 válasz azután

295 megadta-e

### 13. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1654. március 2.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint nekem szerelmes Bátyám *Uramnak*. *Isten* minden kívánsági szerint való sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Édes Bátyám *Uram*, az *kegyelmed* levelit kedvezen vettem, melyet *kegyelmed* írt. Édes Bátyám *Uram*, ín most, hála az *Istennek*, jó egészségben vagyok *kegyelmed* szolgálatjára, melyet *kegyelmednek* is kívánok *Istentől*. Édes Bátyám *Uram*, *kegyelmed* megbocsázza, hogy *kegyelmednek* előbb ne[m] feleltem levelire, mert nem folt alkalmazottságom az írázban, hanem mos[t] találkozat csak alkalmazottságom az az [!] levélírásban. Ezzel *Istennek* ajánlom *kegyelmedet*. Datom Frakno marcziósna második napján az 1654.

*Kegyelmednek* szeretettel szolgál  
Gróf Esterhaz Ursula m. p.

P. S.: Nem todam, minthogy *kegyelmed* levelében nem is írja azt, ha megadták-e *kegyelmednek* az ín levelejimet, kettőt írtam, ez immár az harmadik.

Címzés: „adazzík Papara”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 14.

### 14. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1654. hónap nélkül, 23.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint nekem szerelmes Bátyám *Uramnak*. *Isten* minden jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Édes Bátyám *Uram*, kedvezen vettem az *kegyelmed* levelit [*beszúrva*: 2 órakor vettem az *kegyelmed* levelit], melyből azt írtam, hogy *kegyelmed* immár Lakonpakon van, is<sup>296</sup> holnap ide jön, melyet ín szívem szerint akarok. Csak azon kírem *kegyelmedet*, *kegyelmed* megjelentenéje, hogy ebé[d]re jön-e *kegyelmed*, vagy vazarár[a],<sup>297</sup> hogy t[u]dná[n]k magonkat mihez tartóztanyja [!].<sup>298</sup> Ín, hála *Istennek*, mos<sup>299</sup> jó egészségben vagyok. Kírem *kegyelmedet*, *kegyelmed* megbocsázza, hogy ilyen

---

296 és

297 vacsorára

298 tartóztatni, mihez tartani

299 most

rótul írtam, mert siettem. Ezzel *Istennek* ajánlom *kegyelmedet*, Édes Bátyám *Uram*. Datom Frakno 23. az 1654.

*Kegyelmednek szeretettel szolgál*  
Gróf Esterhaz Ursula m. p.

P. S.: Ha valami vétek van menne<sup>300</sup> az levélben, kérem *kegyelmedet*, *kegyelmed* megbocsázza.

*Címzés: „adassik Lakanpakra”.*

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 15.

## 15. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1654

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, Édes Bátyám *Uram*. *Isten* minden jókkal ál[d]ja meg *kegyelmedet*!

Édes Bátyám *Uram*, nem akartam elmúlatni, hogy *kegyelmedet* meg nem látugattam volna ez kis levellemmel. Ín, hála az *Istennek*, jó egészségben vagyok, melyet *kegyelmednek* is kívánok *Istentől*, Édes Bátyám *Uram*. Ezzel *Istennek* ajánlom *kegyelmedet*. Datum Frakno, az 1654.

*Kegyelmednek szeretettel szolgál*  
Gróf Esterhaz Ursula m. p.

*Címzés: „adazzik Kismartonban”.*

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 16.

## 16. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1655. január 21.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint nekem szerelmes Bátyám *Uramnak*. *Isten* minden jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Édes Bátyám *Uram*, szeretettel vettem az *kegyelmed* levelit, melyből azt írtettem, hogy úgy mivel holnap, avagy holnapután ide júne *kegyelmed*, melyet igen akarnék, hogy *kegyelmed* ide egészségben

---

300 benne





48. kép. Matthias Greischer: Fraknó látképe két nézetből, 1680-as évek. Rézmetszet



júne is. Kírem kegyelmedet, *kegyelmed* vetetne vörös tafatából<sup>301</sup> madracakat.<sup>302</sup> Kegyelmed megbocsássa innem, hogy evvel must búsítom *kegyelmedet*, mert tudom, hogy anélkül is elég dolga vagyon kegyelmednek must ottan. Ezzel *Istennek* oltalmában ajánlom *kegyelmedet*. Datom Kis Martony 21. ianuarius az 1655-ben.

Kegyelmednek igaz szívből szeretettel szulgál  
Gróf Esterhaz Ursula m. p.

P. S.: *Kegyelmed* mundja az Néném Asszonynak<sup>303</sup> szolgálatomat, és mundja *kegyelmed őkegyelmének*, *őkegyelme* megbocsássa, hogy mustanában nem írhattam *őkegyelmének*, mert látja *Isten*, nem folt múdom benne.

Címzés: „adazzik Beczben”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 17.

## 17. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Fehéregyháza, 1655. február 24.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Istennek hálá, jó egészségben érkeztem ide, Feiéregyházra. Holnap tovább akarván indulnom, magad pedig mikor menj Fraknoban, Fabiankovicz szolgámtól<sup>304</sup> megírom. Egyébaránt is egészséged felől gyakran tudósíts. Az Apácáknak<sup>305</sup> való szövétnekeket<sup>306</sup> küldd el, mert ott felejtettem; nem tudom, mikor mehessek hozzád vissza, azért kérlek, vigyázz egészségedre, s ha valami csak legkisebb nyavalyád léssen is, azontól<sup>307</sup> tudósíts felőle, hogy nagyobb tűz ne támodjon az szikrából. Hiszem, ha az iránt nem röstelled, vagyon módod benne, hogy írj, az Feketevárosi posta arra való. Mégis kérlek s intelek is, egészségedre viselj szorgalmatos gondot. Adja Isten, amikor látlak, láthatlak jó egészségben. Feiéregyház 24. *Februarii* 1655.

Szerelmes Hűtvösöd  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 19.

---

301 tafota: selyemszövetfajta

302 matrac: derékalj, ez esetben tafotával borítva

303 Esterházy Anna Júlia (1630–1669)

304 Fábiánkovich Ferenc, Esterházy Pál inasa

305 pozsonyi klarisszáknak

306 szövétnek: gyertya, fáklya

307 azonnal

## 18. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Fehéregyháza, 1655. február 26.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Tegnap eleget nem búcsúzhattam tőled, édes Atyámfia, most kölletik búcsúznom. Adja az Úr Isten, jó egészségben láthassalak, hamikor láthatlak. Az levelet elvettem, lészen is gondom reá, csak-hogy ki legyen jó, s ki gonoszakaróm, nem tudom; mindazáltal Istentől adatott okosságommal élek, tudván, hogy az jó Isten híveinek gonoszát nem ad, kihez hogy aszerént alkalmaztassad magad állapotodat, kívántatik; s ha mi gonosz nyavalya érne, tudósíts felőle, nem lévén magad mellett semmi oly ember, azki valamit értene betegségedhez. Tisztesség, böcsület adassék mindennek. *Isten* minden jókkal áldjon meg. Feiérhegyház die 26. *Februarii* 1655.

Szerelmes Hütvösöd  
Gróf Esterhas Pál m. p.

P. S.: Ma Gataíg megyek, holnap ő Fölsége<sup>308</sup> eleiben.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 20.

## 19. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Pozsony, 1655. március 2.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Tegnapelőtt akartam Kisicz *Uramat*<sup>309</sup> Fabiankovicz-csal<sup>310</sup> visszaküldeni, de az ő Fölsége<sup>311</sup> késése miatt magam is csak tegnap délután érkeztem ide bé Posomban,<sup>312</sup> elég nyavalyáson, mert az fogam úgy fájt, hogy bójöttem is, csaknem megbolondultam belé. Az Doctor is volt nálam, de az nem használt, hanem az barbélyt,<sup>313</sup> azki Annakátli [?] Ura hívattam ide. Most, hálá *Istennek*, már úgy vagyok, hogy azmint gondolom, két-három óra múlván jól lések. Az Császár holnap jön bé,

308 III. Ferdinánd (1608–1657)

309 Kisich György, kismartoni főporkoláb.

310 Fábiankovich Ferenc, Esterházy Pál inasa.

311 III. Ferdinánd (1608–1657)

312 Pozsonyban országgyűlés volt 1655. március 9. és július 3. között.

313 barbély: borbély, felcser

s azután egynehány nappal visszaküldöm Kisicz *Uramat*, s talám Fabiankoviczt is. *Isten* adja, jó egészségben látnánk egymást. Posony 2. Martii 1655.

Szerelmes Hűtvösöd  
Gróf Esterhas Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 21.

## 20. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Pozsony, 1655. március 4.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Tegnap érkezett bé Posomban ő Fölsége,<sup>314</sup> hálá *Istennek* egészségben, az Császárnéval<sup>315</sup> s kis Herceggel<sup>316</sup> együtt. Az Urak is igen megmutogatták magokat.<sup>317</sup> Én, hálá *Istennek*, jó egészségben vagyok, kívánván azon egészségedet neked is, kire hogy szorgalmatos gondod légyen, intlek is. Kisiczet<sup>318</sup> oly hamar még el nem bocsáthatom, lévén itten is szükségem réá, addég csak Kismartomban lehetsz. *Isten* adjon jó egészséget. Posony die 4. Martii 1655.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

P. S.: Úgy gondolkodnak az Emberek, hogy az Coronázat csak Húsvét után lenne meg.<sup>319</sup> Nádasdiné *Asszonyommal*<sup>320</sup> nem beszélhettem még, mert nem is tudom, ha itt van-é vagy nincsen. Az Apácák igen köszönik az szövétnekeket.<sup>321</sup>

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 22.

314 III. Ferdinánd (1608–1657)

315 Gonzaga Mária Eleonóra (1630–1686)

316 Lipót (1640–1705) főherceg – I. Lipót III. Ferdinánd fia, a későbbi I. Lipót német-római császár és magyar király.

317 kitettek magukért, illően reprezentáltak

318 Kisich György, kismartoni főporkoláb.

319 I. Lipót 1655. június 27-én koronázták magyar királlyá.

320 Esterházy Anna Júlia (1630–1669)

321 szövétnek: gyertya, fáklya



## 21. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Pozsony, 1655. március 24.

*Isten éltesen sokáig!*

Hála Istennek, azt tudtam, hogy az Ünnepekben<sup>322</sup> itt köll maradnom, de által megyek az Dunán e héten valamely nap, csak bocsásson el Gróf Porcia,<sup>323</sup> aki Fő komornyik; úgyis gondolom, hogy elbocsát. *Isten* adja, jó egészségben látnálak. Posony die 24. *Martii* 1655.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 23.

## 22. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Pozsony, 1655. április

*Isten* minden jókkal áldjon meg, Édes Atyámfia!

Leveledet vettem s értettem kívánságodat az ló végett. Hogy az hetedig lovat elküldjem, nincsen mostan módom benne, kár is volna szekérben vesztegetni, mert igen megszépül és udvari kezd lenni,<sup>324</sup> hanem mentől hamarébb mást veszek pénzen s általküldöm. E héten fogok szolgálni ott fönn az Várban.<sup>325</sup> Egészségem jól szolgál. Posony 1655. *Aprilis*.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 24.

---

<sup>322</sup> Húsvétra

<sup>323</sup> Johann Ferdinand von Porcia (1605–1665)

<sup>324</sup> A ló olyan kinézetű és valószínűleg szép járású, amivel majd az uralkodói udvarban vagy jeles eseményeken is meg lehet jelenni.

<sup>325</sup> a pozsonyi várban

## 23. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Pozsony, 1655. április 21.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Magam mentem volna által az Dunán,<sup>326</sup> de mivel az szolgálatban vagyok,<sup>327</sup> nincsen módomban benne, hanem ím, Esterhás Farkas Uram<sup>328</sup> megyen által. Az lovat megküldöttem volna, de azt hallottam, hogy meggyógyult immár azaz Fekete Ló. Egészségem, *Istennek* hálá, jól szolgál, *Isten* téged is sokáig éltesse, édes Atyámfia. Az szoknyának való materiáról<sup>329</sup> meglátom, minemő materiát köll venni, s minemű színőt szeretsz, írd meg, hogy olyat vétessek. *Isten* sokáig éltesse. Az Leányoknak<sup>330</sup> is ím, küldöttem, s magadnak is kesztyűket, cipellőket is. Posony 21. *Aprilis* 1655.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 25.

## 24. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Pozsony, 1655. április 29.

*Isten* minden kívánságid szerént való jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Ím, Komáromi Uram<sup>331</sup> megyen által Kismartomban, virágot itten nem találni, hanem azkit találhattam, küldöttem. Egészségem, *Istennek* hálá, jól szolgál, *Isten* téged is tartson meg abban az egészségben. Ma az Császár<sup>332</sup> kimegyen nyulászni, én is ő Fölségével. Az Koronáznak semmi híre nincsen még,<sup>333</sup> de úgy remélem, egy hét múlván megtudjuk, s mindjárt éretted küldök. *Isten* sokáig éltesse egészségben! Posony die 29. *Aprilis* 1655.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 26.

---

326 magam keltem volna át a Dunán

327 A koronázás (1655. június 27.) előkészítése miatt rá háruló feladatokra utal, ekkor ugyanis kamarás.

328 Esterházy Farkas (1614–1670)

329 materia: anyag, textília

330 Feltehetőleg az Esterházy Orsolya udvarában szolgáló kisasszonyok.

331 Komáromi János, Esterházy Pál udvari embere.

332 III. Ferdinánd (1608–1657)

333 I. Lipót (1655. június 27.) vagy talán Gonzaga Mária Eleonóra várható koronázására utal (1655. június 6.).

## 25. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Pozsony, 1655. május

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Azt gondoltam, hogy Ferkó Öcsém<sup>334</sup> tovább mulasson nálad,<sup>335</sup> de Szalkovicz Uram<sup>336</sup> volt az oka, elhitttem, mert innéd is igen hamar sietett el. Én olyan hiszemben vagyok, hogy *Isten* engedelmeiből, hozzád megyek Kismartomban rövid nap, holott nem mentem sok dolgaimra nézve.<sup>337</sup> Egészséged felől ritkán írsz, ki miatt panasz is lehet rád, kire nézve gyakrabban tudósíts ennek utána magad állapotjáról. *Isten* sokáig tartson egészségben. Posony Maii 1655.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

P. S.: Az minemű levelet írtam az Újhely<sup>338</sup> Apaticariusnak,<sup>339</sup> mindjárt küldd meg bizonyos ember által, ne is késsél semmit vele, s ha választ ad, azontól<sup>340</sup> küldd Posomban Úihelből.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 27.

## 26. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Pozsony, 1655. június 5.

*Isten* sokáig éltesse, Édes Atyámfia!

E minapi leveledet vettem, melyben írod, hogy az én szolgálaim, kiket érted küldöttem volt, nem tudom micsoda tévelygésből, Kismartomban nem mentenek. Ebben esett az fogyatkozás, hogy az Dunán túl valahol tartották lovokat, s az egy[i]knek lova elszaladott, kinek utána menvén mindnyájan elkéstek s csak másnap találták föl. De immár késő volna eljőnnöd, mert az Császárné<sup>341</sup> koronázatja holnap bizonyosan meglészen, hanem én azon leszek, hogy az más héten Kismartomban menjek, ha elmehetek. Egészségem, hálá *Istennek*, jól szolgál, hanem az szemeimben vagyok valami fogyatkozás, de remélem, jobban fog lenni. Úgy értettem, édes Atyámfia, hogy valami

334 Esterházy Ferenc (1641–1683)

335 tovább maradjon nálad

336 Szalkovich Ádám (†1672)

337 hacsak éppen sok dolgaim alól nem mentesülök

338 Újhely, ma Bécsújhely

339 patikusnak

340 azonnal

341 Gonzaga Mária Eleonóra (1630–1686)



fogantatásnak jele volna volna [!] rajtad,<sup>342</sup> kérlek, mentől hamarébb tudósíts felőle. Ím, az Apatariusnak<sup>343</sup> is írtam valami dolog felől, mely levelet mindjárt el köll néki küldeni bizonyos ember által, azki választ is hozzon. Ím, küldöttem valami egyet, mást újságot, ha *Isten* oda viszen, többet küldök s viszek magammal. *Isten* sokáig éltesen egészségben, édes Atyámfia. Posony 5. Junii 1655.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.  
MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 28.

## 27. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Pozsony, 1655. június 22.

*Isten* minden jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Én, hála *Istennek*, jó egészségben vagyok. Az Evát által köllenék ide küldeni, hadd látná az Apácát, s ha tetszenék néki, maradna meg ott benn, holott penig nem, hiszem, kijöhetne. Izentem Kisicz *Uramtúl*<sup>344</sup> bővebben ezen dolog végett. Az koronázat e jövő Vasárnap meg léssen talám,<sup>345</sup> de hogy arra eljőjj, semmi módját nem látom, az sok rossz ítélő emberek miatt is, erről is izentem Kisicz *Uramtúl*. Én az más héten hazamegyek, mivel az gyűlés,<sup>346</sup> úgy gondolom, elvégeződik. *Isten* sokáig éltesen egészségben. Datum Posony die 22. Junii 1655.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.  
MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 29.

## 28. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Lakompak, 1655. október 25.

Szolgálatumat ajánlom *kegyelmednek*, Édes szerelmes Uram. *Isten* minden kívánta jókkal áldja meg *kegyelmedet*, szívből kívánom!

---

<sup>342</sup> Esterházy Pál és Orsolya első gyermeke, Miklós Antal 1655. december 31-én született meg.

<sup>343</sup> patikusnak

<sup>344</sup> Kisich György, kismartoni főporkoláb.

<sup>345</sup> I. Lipót 1655. június 27-én koronázták magyar királlyá.

<sup>346</sup> országgyűlés

Édes szerelmes Uram, nem akartam elmúlatni, hogy én *kegyelmedet* meg nem látogattam volna ez kis levelemmel. Ín, hála az *Istennek*, jó egészségben vagyok, melyet *kegyelmednek* is kívánok Istentől. Ezzel *Istennek* ajánlom *kegyelmedet*. Datom Lakanpak 25. octobris az 1655-ben.

*Kegyelmednek* igaz szívből szeretettel szolgál  
Gróf Esterhas Orsulya m. p.

P. S.: Ím, küldök *kegyelmednek* valami két kenyeret és enyihány<sup>347</sup> pogácsát,<sup>348</sup> *kegyelmed* vegye jó néven, mert most nincs egyibbel kedveskednem *kegyelmednek*.

*Címzés:* „adazzik Fraknoban”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 30.

## 29. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Fraknó, 1655. november 14.

*Isten* sokáig éltesen egészségben!

Hogy Lakompakról Czindorf felé akartam mennem, jelentéd, hogy az Bábaért el köllenék Dobrára küldened,<sup>349</sup> ím azért írtam Szentmártony *Uramnak*,<sup>350</sup> hogy érette menjen, csak tudhassa fölta-  
lálni, az fejr lovakat kölly az paraszt üveges hintóba<sup>351</sup> fogni. Itten vagy Szalkovicz *Uram*<sup>352</sup> s az Uihelyi Apatecarius,<sup>353</sup> ha kívántatik, írd meg, s oda küldöm, jóllehet magam sem késem itten. Adja *Isten*, jó egészségben látnok. Frakno die 14. *Novembris* 1655.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 31.

---

<sup>347</sup> egynehány

<sup>348</sup> Pogácsának nevezték a különféle ízesített lisztből (pl. mandula vagy marcipán hozzáadásával) készült, többnyire édes, kisebb, legfeljebb cipócska nagyságú süteményfélét.

<sup>349</sup> Habár Miklós fiuk csak december 31-én született meg, Esterházy Orsolyának ekkor már fájdalmai lehettek.

<sup>350</sup> Valószínűleg Szentmártoni Mihály familiárisnak, Esterházy László (1626–1652) lánzséri tisztartójának írt.

<sup>351</sup> üvegezett, zárt terű, de egyszerű hintó

<sup>352</sup> Szalkovich Ádám (†1672)

<sup>353</sup> patikus

### 30. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Lakompak, 1655. november 14.

Szolgálatamat ajánlom *kegyelmednek*, mint nekem szerelmes Uramnak. Isten mi[n]den kívánta jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Kedvesen vettem az *kegyelmed* nekem írt levelét, melyből, mit írjon *kegyelmed*, megírtettem, az Bába felül azmit parancsolt *kegyelmed*. Azmi az hintót illeti és az lovakat, megcselekezem, hogy elküldém Szen[t]martony Urammal.<sup>354</sup> Azmi pedig az patikárost illeti, nem ártana, in azt tartanám, ha eljönne is. Egyíbaránt Néném Asszony nál<sup>355</sup> őkegyelménél is mi[n]denkor ott van, mikor gyermekágyban fekszik. Ezzel *Istennek* ajánlom *kegyelmedet*. Datom Lakanpak novembernek 14. napján az 1655-ben.

[Gróf Esterházy Orsolya m. p.]<sup>356</sup>

Címzés: „adazzik Fraknoban”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 32.

### 31. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Lakompak, 1656. január 28.

Áldjon meg *Isten* minden jókkal!

Lévén alkalmatosság, nem akartam elmúlatni, hogy levelemmel meg ne látogassalak, én hála *Istennek*, jó egészségben vagyok. Azon lévén, hogy mennél hamarább fölmennék. Adja *Isten*, jó egészségben találjalak. Datum Lakompak die 28. *Januarii Anno* 1656.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhas Pál m. p.

Csak az aláírás autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 33.

354 Valószínűleg Szentmártoni Mihály familiárisal.

355 Esterházy Anna Júlia (1630–1669)

356 Esterházy Orsolya nem írta alá a levelet.

### 32. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1656. január 31.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, Édes szerelmes *Uram*. *Isten* mi[n]den kívánta sok jókkal á[l]dja meg *kegyelmedet*, szívből kívánom Istentől!

Nem akartam elmúlatni, hogy in *kegyelmedet* meg nem látogattam volna ez kis levelem által. Én, hála az Úr Istennek, jó egészségben vagyok. Az gyermek is,<sup>357</sup> hála *Isten*, jól vagy, melyet *kegyelmednek* is tizta szívből, *Istentől* kívánok. Adj[a] az *Isten*, hogy rövid ödő alatt jó egészségben láthazam *kegyelmedet*. Datom Frakno Janoariusnak 31. napján az 1655-ben [!].<sup>358</sup>

*Kegyelmednek* igaz sz[í]ből, szeretettel szolgál  
Gróf Esterhaz Orsulya m. p.

Címzés: „adazzík Lakanpakra”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 18.

### 33. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Lakompak, 1656. február 22.

Köszönetem után, áldjon meg *Isten* minden jókkal, édes Atyámfia!

*Istennek* hála, én jó egészségben tértem meg Raidingrúl,<sup>359</sup> Kaldj Ferencz<sup>360</sup> uram Lakadalmárúl. Lévén holmi<sup>361</sup> dolgaim ottan, Kismarton táján, édes Atyámfia, kijöhetsz Estvére Búdöskútra; ha ottan nem találsz, várj meg ott engem, minden bizonnyal odamegyek én is estvére. Tartson meg *Isten* jó Egészségben! Datum Lakompak die 22. Februarii 1656.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Csak az aláírás autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 34.

357 Esterházy Pál és Orsolya első gyermeke, Miklós Antal, egy hónapja született meg.

358 Esterházy Orsolya elírta a dátumot, 1656 helyett 1655-öt írt.

359 Raiding, a Batthyány család birtoka.

360 ifj. Káldy Ferenc (†1692), Batthyány Ádám familiárisa.

361 egy s más



### 34. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Csorna, 1656. május 25.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, Édes Atyámfia!

Leveledet vévén egészségedet értettem, melyen örvendezek, *Isten* azon egészségben tovább is tartson meg. Az minap is akartam innéd írnom Pápára való menetelem felől, de az követ igen sietett, hírem nélkül is ment el. Azmi egészségemet illeti, tűrhetőképpen vagyok, azon is lések, hogy egészségemre gondot viselvén ne sokáig késsem Pápán, talám úgy történhetik, csak az Ünnepekre is visszatérek,<sup>362</sup> ha nem is, sokat nem késsem. *Isten* adja, jó egészségben láthassalak. Czorna die 25. Maii 1656.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

P. S.: Azmeddig én Pápán mulatok,<sup>363</sup> addég alkalmasabb leszen, Atyámfia néked, Lánzerban menned, mivel kevesed magaddal is vagy, s talám leszen az Nemes Asszonyoknak annyi udvariságok,<sup>364</sup> hogy néha-néha meglátogassanak, főképpen, ha magad is hívatod őket. Hiszem, megláthatod onnéd Pápát.<sup>365</sup>

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 35.

### 35. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Lakompak, 1656. június 25.

*Isten* sok jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Szent Pál Poharát veled együtt nem ihattam sok rendbeli szorgos dolgaim miatt, akartam volna ugyan, ha napját is együtt ilhettük<sup>366</sup> volna, mindazáltal itten való dolgaimtól megmenekedvén nem késsem, visszamegyek Fraknoban. Adja *Isten*, jó egészségben lássalak. Lakompak die 25. Junii 1656.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 36.

<sup>362</sup> Pünkösdre, ami abban az évben június 4-én volt.

<sup>363</sup> Pápán töltöm az időt, ott maradok.

<sup>364</sup> udvariasság, jólneveltség

<sup>365</sup> elláthatsz onnan Pápáig

<sup>366</sup> ülhattuk, megülhattuk

### 36. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1656. augusztus 12.

Áldjon meg *Isten* minden jókkal, édes Atyámfia!

Én, hála *Istennek*, ma jó egészségben érkeztem ide. Ma az Császárral<sup>367</sup> szemben nem lehettem,<sup>368</sup> holnap akarok szembe lennem. Bizonyosan megindul Csütörtökön, addig itt köllő késnem, azután semmit sem mulatok. Azmi új hírek vannak, ím, oda küldöttem, olvastasd meg Pater Janossal,<sup>369</sup> ki jó s ki rossz közölök. Picolomi Herceg is tegnapelőtt megholt,<sup>370</sup> más oly hír nincsen. Adja *Isten*, találhassalak jó egészségben. Vienna, die 12. Augusti 1656.

P. S.: Ha írnya<sup>371</sup> akarsz, Vukmanics<sup>372</sup> Hétfőn fölgyün, csak alá küldjed kezéhez<sup>373</sup> s fölhozza.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Csak az aláírás autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 37.

### 37. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1656. augusztus 25.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint szerelmes Uramnak. *Isten* minden kiváltképpen való jókkal áldja meg *kegyelmedet*, szívből kívánom!

Kedvesen vettem az *kegyelmed* nekem írt levelét, melyből étettem<sup>374</sup> az *kegyelmed* nyavalyáját, melyet szívem szerint bántam; hogy immár jobban vagyon, az önne szívem szerént örölek. Én, hála *Isten*, jó egészségben vagyok, mind az germenek [!],<sup>375</sup> kívánom *Istentől* *kegyelmednek* is azon jó

367 III. Ferdinánd (1608–1657)

368 nem találkozhatott vele személyesen

369 Johannes Vicarius SJ (1603–1666)

370 Ottavio Piccolomini (1599–1656) 1656. augusztus 10-én Bécsben, lovasbalesetben halt meg.

371 írni

372 Georg Wukmanich, fraknói udvarbíró.

373 juttasd el hozzá, küldd át neki

374 értettem

375 gyermeknek: Esterházy Orsolyának és Pálnak ekkor egy gyermeke volt, Miklós Antal.

egészséget. Ezzel az *Istennek* ajánlom *kegyelmedet*. Költ Fraknoban Kisasszony havának 25. napján az 1656.

*Kegyelmednek* alázatoz, méltatlan szolgája  
Gróf Esterhas Orsulya m. p.

Címzés: „adazzék Beczbe”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 38.

### 38. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Prága, 1656. szeptember 8.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, Édes Atyámfia!

*Isten* segítségéből jó reggel ma ide érkeztem, szerencsésen s egészségben. Volt ugyan valami akadályunk<sup>376</sup> az útban, kit *Isten* haza vivén, megbeszélek, de *Istennek* hála, által mentünk azon. Az koronázat ez jövő hetfőn meglészen, úgymint az Császárnée, az Királyé pedig ez jövő Csötörtökön.<sup>377</sup> Kérlek, tudósíts egészségedről, én is írok, mikor módom leszen benne. *Isten* veled, Édes Atyámfia. Praga, die 8. *Septembris* 1656.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 39.

### 39. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Pozsony, 1656. október 30.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, Édes Atyámfia!

Én, hála [*Istennek*], egészségben érkeztem ide, Posomban, tegnap estve, remélem, még ma Palatinus Uram<sup>378</sup> idejön, Nádasdiné Néném Asszon is,<sup>379</sup> s úgy ítélem, holnap Szempczre<sup>380</sup> megyünk,

---

376 akadályunk, problémánk

377 Gonzaga Mária Eleonórát 1656. szeptember 11-én cseh királynévá, I. Lipótot 1656. szeptember 14-én cseh királlyá koronázták.

378 Wesselényi Ferenc (1605–1667)

379 Esterházy Anna Júlia (1630–1669)

380 Szencse

onnéd tovább. Itten semmit nem akarok késnem, vissza fogok sietnem, azomban tudóséts egész-ségedről mentől hamarább. Posony die 30. *Octobris* 1656.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 40.

#### 40. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1656. november 10.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, Édes Atyámfia!

Csak szintén most, hat órakor estve érkezém ide, Semptére, Homonnainé Asszonyomat<sup>381</sup> jó egészségben hagyván, ki szolgálatját is izeni. Nádasdiné Néném Asszont<sup>382</sup> holnapra várom ide, egészségben lévén mindnyájan, Istennek hála. Itten kés[ni] nem sokáig akarok, mindazáltal legalább egy hétig kölly késnem sok dolgaim miatt, azokat végben vivén, *Isten* segítségéből, által megyek. Adja *Isten*, jó egészségben lássalak. Sempte die 10. *Novembris* 1656.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 41.

#### 41. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1656. november 23.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Régtől fogva semmit nem érthetek egészséged felől, három levelet is írtam, s egy[i]kre sem jöve válaszom, nem tudom, megadták-é leveleimet. Énnkem, *Istennek* hála, egészségem jól szolgál, s még egy kis ideig késnem kölly itten, Semptén, némely dolgaimra nézve. Annak utána, *Isten* segítségéből, által megyek az Dunán. Azomban egészséged felől tudóséts s gyakrabban írj. *Isten* adja, jó egészségben lássalak. Írtam Sentén die 23. *Novembris* 1656.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 42.

381 Esterházy Mária (1638–1684)

382 Esterházy Anna Júlia (1630–1669)



## 42. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1656. november 26.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Itten reménségem kívöl köllött eddig is késnem, mindazáltal azon lések, hogy ez jövő héten által induljak az Dunán. Egészségem, *Istennek* hálá, jól szolgál. Új híreim nincsenek, azkik vannak is, nem tudom, igazak-é, nem-é. Holnap Szombatban<sup>383</sup> megyek, onnét visszatérven dolgaimot végezem s semmit nem késsem. *Isten* adja, jó egészségen lássalak. Sempte die 26. *Novembris* 1656.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 43.

## 43. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1656. november 27.

Szolgálotamat [!] ajánlom kegyelmednek, mint szerelmes Uramnak. *Isten* minden jókkal áldja meg kegyelmedet, szívből kívánom!

Kedvesen vettem az *kegyelmed* nekem írt levelét, melyből értettem az *kegyelmed* jó egészségét, melyen szívem szerint örölkék, kívánom tovább ezenbeli jó egészséget *kegyelmednek*. Innem az Apácák<sup>384</sup> írtanak levelet, melyben igen kírnek, hogy kírjem *kegyelmedet*, hogy elbocsátana Posonban, hogy nem illendő, minthogy ín odvaromból vagyon, hogy én ottan ne legyek. Ín penig így el nem indolhatok, minthogy szenki itten nincsen ínmeltem, hanem ín az *kegyelmed* jóakarátjára hagyjam, mit feleljek reá, *kegyelmed* todósítana felőle. Az gyermek, hála az *Istennek*, jó egészségben vagyon, azt írhatom, minden velem együtt. Ezzel az *Istennek* ajánlom *kegyelmedet*. Költ Frakno 27. november az 1656.

*Kegyelmednek* alázatos szolgálója  
Gróf Esterhas Orsulya m. p.

*Címzés:* „adassék Szentere, cito cito cito citissime”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 44.

383 Nagyszombatba

384 pozsonyi klarisszák

#### 44. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Lakompak, 1657. január 27.

Szolgalotamat [!] ajánlom *kegyelmednek*, mint szerelmes Uramnak. *Isten* minden jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Nem akartam elmúlatni, hogy én *kegyelmedet* meg ne látogattam volna ezen levelemmel. Én, hála az *Istennek*, jó egészségben vagyok, melyet *kegyelmednek* es<sup>385</sup> kívánok *Istentől*. Mi tegnapelőtt elérkez-  
tönk ebédre az *kegyelmed* parancolatjára, ide. Mivel azelőtt való nap kézőn érkezett az *kegyelmed* le-  
vele, mi igen vártok *kegyelmedet* aznapra mihozzánk. Azt es véltök, hogy itt találjok *kegyelmedet*, de  
mivel hogy [nem] így történt, elvárjuk *kegyelmedet* ezottan is. Kírem *kegyelmedet*, *kegyelmed* todasét-  
son maga egészségéről, mint van. Ezzel az *Istennek* ajánlom *kegyelmedet*. Költ Lakonpak Boldog Ass-  
zony havának 27. napján az 1657.

*Kegyelmednek* alázasos szolgálója, még él  
Gróf Esterhas Orsula m. p.

Címzés: „adassék kezéhez Pápára”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 45.

#### 45. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Seibersdorf, 1657. május 30.

Szolgalotamat [!] ajánlom *kegyelmednek*, mint nekem szerelmes Uramnak. *Isten* minden jókkal  
áldja meg *kegyelmedet*!

Nem akartam elmúlatni, hogy én *kegyelmedet* meg ne látogattam volna ezen levelemmel. Én azt  
írhatom *kegyelmednek* egészségemről, hogy mostan, hála az *Istennek*, jól szolgál. Az Asszony<sup>386</sup>  
holnap az urat<sup>387</sup> hazavárja Homonayi Urammal<sup>388</sup> és Bottyani Urammal<sup>389</sup> együtt, csak alig vár-  
nám, hogy *kegyelmedet* az *Isten* meghozná. Miczkini Asszonyomnak szovát szem vehetik,<sup>390</sup> olyan

---

385 is

386 Esterházy Anna Júlia (1630–1669)

387 Nádasdy Ferenc (1623–1671)

388 Homonnai Drugeth György (1633–1661)

389 Batthyány Ádám (1610–1659)

390 szavát sem vehetik, szavát sem hallani

beteg mostan, bár eddig is elmentek volna.<sup>391</sup> Ezzel Istennek ajánlom kegyelmedet. Költ Czayberzdorf Maiusnak 30. napján az 1657.

Kegyelmednek szeretettel való alázatos szolgálója  
Gróf Esterhas Or[s]olya m. p.

Címzés: „adassék tolajdon kezéhez, Beczben”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 1.

#### 46. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1657. október 5.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint szerelmes Uramnak. *Isten* minden jókkal áldja meg kegyelmedet, szívből kívánom!

Kedvesen vettem az kegyelmed nekem írt levelét, melyből mit írjon *kegyelmed*, megértettem. Az *kegyelmed* egészségen igen örölek, engedje *Isten* tovább es<sup>392</sup> ezen jó egészséget *kegyelmednek*. Én is, hála legyen az *Istennek*, magam egészsége felől azt írhatom *kegyelmednek*, hogy hála az *Istennek*, jól szolgál, mind penig az gyermekeknek. Hanem az minap éjjel az Mikloskán<sup>393</sup> nagy forróság folt<sup>394</sup> és rettegett, de most, hála legyen az *Istennek*, jól vagy, mi[n]djárt másnap reggel szemmi dolga nem volt. Ennekotán ha az vadászatból ennékem es részt teszen kegyelmed, jó szívvel látom. Kérem kegyelmedet, gyakran todasítson *kegyelmed* maga jó egészségéről. Ezzel *Isten* oltalmában ajánlom *kegyelmedet*. Költ Fraknoban, Oktobernek ötödik napján, az 1657-ben.

P. S.: Bátyám Uramnak<sup>395</sup> mo[n]dja kegyelmed szolgálatomat, én szómmal kívánok őkegyelmének szerencsés otat Celben.<sup>396</sup>

Kegyelmednek alázatos szolgálója, még él  
Gróf Esterhas Orsulya m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 46.

391 Ha nem lenne beteg, már rég elmentek volna.

392 is

393 Esterházy Miklós Antal (1655–1695)

394 volt

395 Esterházy Ferenc (1641–1683)

396 Cell, ma Mariazell, búcsújárárhely Stájerországban.

## 47. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Fraknó, 1658. február 13.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Ide jövék, *Istennek* hálá, egészségben. Az Gyerme, *Istennek* hálá, sokkal is jobban vagyon, nem is szükség ide jönnöd. Én is alámegyek holnap, netalán megént megnehezédjék,<sup>397</sup> mindazáltal ha följössz is, meglehet,<sup>398</sup> az Apaticarius<sup>399</sup> is itten vagyon. *Isten* veled. Frakno die 13. Februarii 1658.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 47.

## 48. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1658. június 14.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint szerelmes *Uramnak*. *Isten* sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*, szívből kívánom!

Nem akartam elmúlatni, hogy kegye[l]medet meg ne látogattam volna levelem által, és az *kegyelmed* jó egészsége felől ne todakoztam volna. Én, hála legyen az Úr *Istennek*, jó egészségben vagyok az gyermekkel együtt. Az másik felől es<sup>400</sup> értettem, hogy hála az *Istennek*, jól vagyon. Holnap Czayberstorfra<sup>401</sup> megyek, ottan nem késsem,<sup>402</sup> az Terezia Öcsémet<sup>403</sup> oda vizem. Kírem *kegyelmedet*, todasétson maga jó egészsége felől, mint van mostan és azotán gyakrabban es. Igen kérem *kegyelmedet*, ne felejtkezzék el rólam levelével, [h]anem írjon, hogy todhazzam már, mint van

397 Ha esetleg újból rosszabbul lesz a gyermek.

398 lehetséges, ide jöhetsz

399 patikus

400 is – a másik gyermek Esterházy Pálnál volt

401 Seibersdorf, 1650–1661 között Nádasdy Ferenc birtoka.

402 nem maradok sokáig

403 Nádasdy Anna Terézia (†1683)



*kegyelmed.* Ezzel *Isten* oltalmában ajánlom *kegyelmedet*. Költ Kis Martony Júniusnak 14. napján, az 1658.

*Kegyelmednek* szeretettel való szolgálója  
Gróf Esterhas Orsulya m. p.

P. S.: Mi itten es imádkozonk *kegyelmedért*, hogy *Isten* meghozza *kegyelmedet* jó egészségben, kit *Isten* hamar anna.<sup>404</sup>

Autográf.  
MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 48.

#### 49. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Fraknó, 1658. november 30.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Ide érkezvén, szegény Kolosvari<sup>405</sup> testét az legalsó házban vitettem s koporsóban is tétettem, de még bé nem szegeztek, nem is szegezik addég bé, az még el nem temetik. Hanem holnap jöjj föl ide ebédre, még megláthatod szegénnek az testét, éppen olyan, mintha nevetne. Tudom, jó helyen is vagyon szegény. *Isten* hozzon egészségben. Frakno die 30 *Novembris* 1658.

Szerelmes Urad  
Comes Paulus Esterhas m. p.

Autográf.  
MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 49.

---

404 adna

405 Olasz-Kolosváry István (†1658)

## 50. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Csorna, 1659. február 28.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

*Istennek* hálá, egészségben érkeztem ide, Czornára, holnap Pápára igyekezem. Azonban hoztak két olvasót,<sup>406</sup> az küldötte, azoknak gallérra valót adtál emnap, néked egyet, az másikat nékem, ím, el is küldöttem. Adja *Isten*, jó egészségben lássalak. Czorna die 28. *Februarii* 1659.

Szeretettel szolgál  
Gróf Esterhás Pál m. p.

P. S.: Az olvasókat az[ki] hozta, az gallérra valót igen köszöni.

Autográf.  
MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 50.

## 51. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Pápa, 1659. március 5.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Ín Szent Martony *Uramat*<sup>407</sup> oda küldtem éretted, kérlek, ne késsél eljönni, már szinte meguntam [az] özvegységet,<sup>408</sup> még lélekben találász.<sup>409</sup> E napokban Deveczerben fogok mennem, s onnét talám Simeghben<sup>410</sup> is, mindazáltal azért hétfőhöz egy hétre okvetetlen<sup>411</sup> ín leszek. Adja *Isten*, jó egészségben lássalak. Papae 5. Martii 1659.

Szeretettel szolgál  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.  
MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 51.

---

406 zsinórra fűzött golyócskákból álló imaeszköz

407 Valószínűleg Szentmártoni Mihály familiáris.

408 Megunta az egyedüllétet, hiányzik a felesége.

409 még életben találász

410 Sümegben

411 feltétlenül

## 52. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Pápa, 1659. március 10.

*Isten minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!*

Ez már negyedik levelem azkit írok, mégsem vehetem válaszodat. Kérlek, tudósíts egészséged felől, s mikor indulsz meg, arról is írd, tudjak én is elődben küldeni. Egészségem, *Istennek* hála, jól szolgál. Adja *Isten*, azon jó egészségben lássalak. Papae die 10. Martii 1659.

Szeretettel szolgál  
Gróf Esterhás Pál m. p.

P. S.: Tegnap jöve valami Török hír, de megértvén<sup>412</sup> az Török, hogy magam is itten vagyok, nem jött ki, [noha] ide akart jönni.

Autográf.  
MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 52.

## 53. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Pápa, 1659. március 15.

*Isten minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!*

Szinte ma érkeztem Deveczerből, hogy leveledet vettem, örülök jó egészségeden, Isten tartson meg tovább is benne. Már azért ha megindulsz, jobb hétfőn megindulnod, aznap Széplakig jöhetsz, az három mélyfő<sup>413</sup> Kismartonyhoz; onnét másnap Czornára, az is három mélyfő Széplakhoz. Czornán nyugodhatol egy nap, csötörtökön bájöhetsz Pápára könnyen. Úgy hallok Vukmanicz-tól,<sup>414</sup> hogy Lákompakra akarsz menni, jó három magyarországi mélyfődet kerölsz arra, mi szükség oda menni, avval az fáradtsággal fele útját elmeheted<sup>415</sup> Pápának. Isten hozzon jó egészségben. Papae die 15. Martii 1659.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

P. S.: Ha Széplakra nem akarsz estvére menni, Szent Miklosra is jó lészen. Szelesteiné Asszonyom házánál meghálhatsz, tudja már Szent Mártony *Uram*,<sup>416</sup> mi is ehhez tartjuk magunkat.

<sup>412</sup> tudomást szerezvén

<sup>413</sup> mélyfő: magyar mérföld: 8,35 vagy 11,3 km

<sup>414</sup> Georg Vukmanich, fraknoi udvarbíró.

<sup>415</sup> Megteheted a Pápára vezető út felét.

<sup>416</sup> Valószínűleg Szentmártoni Mihály familiáris.

*A levélhez mellékelte kis cédulán:*

Az köntösöinek [!]<sup>417</sup> bár az szépit hozd el, ez nyári köntösöket elhozhatod, meleg idő jár itt.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 53.

#### 54. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1659. április 25.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Én itten reménségem kívül késem, s talám még vagy két nap költetik késnem.<sup>418</sup> Elvégezvém dolgaimot alá megyek, *Isten* egészségemet adván, hétfőn. Egészséged mint szolgál, nem tudom, semmi leveledet nem vehetem, talám szűk a papiros ott.<sup>419</sup> Adja az *Isten*, jó egészségben lássalak. Datum Beczben die 25. *Aprilis* 1659.

Szeretettel [?] szolgál  
Gróf Esterhás Pál m. p.

P. S.: Az tulipán [?] virágokat megvettem, az itt való híreket Despot<sup>420</sup> megmondhatja.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 54.

#### 55. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1659. április 26.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint szerelmes Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Kedvesen vettem az *kegyelmed* nekem írt levelét. Az *kegyelmed* egészségén igen örölek, hozza *Isten* *kegyelmedet* egészségben haza. Mi is, hála legyen az *Istennek*, egészségben vagyunk mindnyájan, az gyermekek is, melyet *kegyelmednek* is kívánok. Az képíró<sup>421</sup> leírt már engem, csak *kegyelmedet* várja,

---

417 köntösöknek – köntös: felsőruha

418 Talán még vagy két nap kell maradnom.

419 Talán nincs elég papír?

420 Simon Despot, kismartoni várnagy.

421 festő



az Bolond Vak Janczi ábrázatját is leírta.<sup>422</sup> Ezzel *Isten* oltalmában ajánlom *kegyelmedet*. Költ Kis Martony Áprilisnek [!] 26. napján 1659.

*Kegyelmednek* szívvel, szeretettel szolgál  
Gróf Esterhas Orsulya m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 55.

## 56. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1659. április 27.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Én mind ezideig is nem mehettem el innét, talán még vagy egy nap itten kölly késnem dolgaim miatt, mindazáltal azon leszek, hogy semmit ne késsem. Egészségedet értettem leveledből, *Istennek* hála, én is egészségben vagyok. Az virágokat megvettem azokiket kívántál, de nem mindenik selyem, noha igen szépek, tudom tetszeni fognak. Adja *Isten*, jó egészségben lássalak. Bécz 27. Április 1659.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 56.

## 57. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Lakompak, 1659. július 20.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Tegnap estve érkezém ide, Lakompakra, *Istennek* hála, egészségben. Ma fölmegek Lánzerban, ott sem késem sokáig, hanem visszatérvén Kismartonban megyek. Adja *Isten*, jó egészségben lássalak. Lakonpak die 20. Julii 1659.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

P. S.: Az köveket láttam, de semmire valók, mert csak füstölölő [!] üveg, mindazáltal szedjenek többet is, nem árt.

---

<sup>422</sup> Esterházy Pált – a korszakra jellemző módon – igen érdekelték a torz, különleges, a szokványostól eltérő tárgyak és személyek.

*A mellékelt kis cédulán:*

Azt mondja Nádasdiné Asszonyom,<sup>423</sup> kecsketejjel mossad magadat, lemegyen az vörösség s az likak is elmúlnak.<sup>424</sup> Reggel s estve köll ennek lenni.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 57.

## 58. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Pozsony, 1659. augusztus

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

*Istennek* hála, egészségben vagyok, azmely jó egészséget neked is kívánok. Magam sem tudom, mikor mehetek által az Dunán, mert mostan vannak legnagyobb dolgok,<sup>425</sup> mindazáltal üresedvén<sup>426</sup> azoktól, üdőt vészek magamnak az által menetelre. *Isten* adja, jó egészségben lássalak. Pozsony die Augusti 1659.<sup>427</sup>

Szeretettel szolgál  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 58.

## 59. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Höflány, 1659. augusztus 25.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*. *Isten* sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*, szívből kívánom!

Kedvesen vettem az kegyemed levelét, mit írjon kegyemed [!], megértettem. Az kegyemed egészségen igen örülök, én is azt írhatom magam felől, hogy hála legyen az *Istennek*, egészségben vagyok az *kegyelmed* sz[olg]álatjára az gyermekekkel együtt. Nádasdiné Néném Asszony<sup>428</sup> írt és igen kér, ha meglátogatnám. Kérem *kegyelmedet*, izennéje meg, mikor látogassam és köldjen egy lovast, azki velönk menjen, minthogy van immár itten egy, hogy valami két lovasonk lenne. Kegyemed haza-

423 Esterházy Anna Júlia (1630–1669)

424 Esterházy Orsolya himlős volt, sógornője erre ajánlja a kecsketejet.

425 Pozsonyban 1655. július 21. és december 4. között országgyűlést tartottak.

426 megszabadulván

427 Esterházy Pál nem írta be a napot.

428 Esterházy Anna Júlia (1630–1669)

jövetelét örömet látnám, kit az Úr *Isten* adna, hamar nap látnám. Ezzel *Isten* oltalmában ajánlom *kegyelmedet*. Költ Hevlandban 25. Augusti 1659.

*Kegyelmednek* szeretettel szolgál, még él  
Gróf Esterhas Orsulya m. p.

Címzés: „adassék Pozonban”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 59.

## 60. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Höflány, 1659. augusztus 26.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*. *Isten* sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Nem akartam elmúlatni, hogy *kegyelmedet* meg ne látogattam volna, és egészsége felől ne todakoztam volna. Én, hála legyen az *Istennek*, egészségben vagyok, mely jó egészséget *kegyelmednek* is kívánok. Kérem is *kegyelmedet*, írjon maga jó egészségéről, mint szolgál. Ne felejkezzék el *kegyelmed* mirúlonk is, mégis írjon *kegyelmed* néha egészségéről, mint szolgál, hadd érthessem *kegyelmed* jó egészségét mostan is. Minden nap vártam levelét *kegyelmednek*, mivel hogy nem jött, úgy remélem, nem volt üressige<sup>429</sup> *kegyelmednek*. Az istóriákat is kérem, vegye meg *kegyelmed*. Ezzel *Isten* oltalmában ajánlom *kegyelmedet*. Költ Hevland Aogustusnak 26. napján 1659.

*Kegyelmednek* szeretettel szolgál  
Gróf Esterhas Orsulya m. p.

P. S.: Kérem *kegyelmedet*, választat írjon levelemre. Azon is kérem *kegyelmedet*, todasítson, ha el menjek-é Néném Asszonyhoz<sup>430</sup> Keristorra<sup>431</sup> vagy nem.

*A levél melletti kis cédulán:*

Talán nem lészen ellenére *kegyelmednek*, ha adzig<sup>432</sup> meg akarnák kérni az Maredlit, az mosónít,<sup>433</sup> az An[d]ras kocsis, minek előtte megjön *kegyelmed*, todtára akartam *kegyelmednek* adni.

Címzés: „adassék Posonban”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 60.

<sup>429</sup> Esterházy Orsolya úgy véli, hogy férjének nem volt üres órája, szabad ideje levelet írni.

<sup>430</sup> Esterházy Anna Júlia (1630–1669)

<sup>431</sup> Keresztúrra

<sup>432</sup> addig

<sup>433</sup> mosónót

## 61. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Höflány, 1659. szeptember 9.

Szolgalatomat ajánlom *kegyelmednek*. Isten sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Nem akartam elmúlatni, hogy *kegyelmedet* meg ne látogattam volna levelem által, és egészsége felől ne tudakoztam volna. Én, hála az *Istennek*, egészségben vagyok az gyermekekkel együtt, de az Mikluska<sup>434</sup> rosszul volt egy kevésbé az hasára. Hála *Isten*, egészségben vagyok immár ő is. Keresturat<sup>435</sup> is voltunk, mind betegeskedtenek ottan is, pénteken jöttünk meg onnéd. Az kis Asszony velem jött, az öregbik,<sup>436</sup> az Néném Asszony<sup>437</sup> is itten volt szonbaton, hogy vizzatért Szayberstorfra,<sup>438</sup> de igen rosszul volt, az Szoprany-i dogtar<sup>439</sup> vele jött. Legtikán<sup>440</sup> hozták ide az Asszonyt, Szarkany Janusni<sup>441</sup> Asszonyom vele volt. Itten hatta az kis Asszonyt, de tegnap uda vittem, mer nem egetik<sup>442</sup> tovább itten lenni, most is igen rozzul van. Néném Asszony azt izeni *kegyelmednek*, hogy igen akarja, hogy *kegyelmed* gyakran az Úrhoz jár, Nadazdi Uramhoz,<sup>443</sup> és igen jó néven vezi *kegyelmedtől*. Kérem *kegyelmedet*, köldgye meg az kapcákat<sup>444</sup> és az palcát. Igen kérem *kegyelmedet*, írjon egészségéről, mint szolgál *kegyelmednek*. Ezzel *Isten* oltalmában ajánlom *kegyelmedet*. Költ Hevian Szent Mihál havának 9. napján, 1659.

*Kegyelmednek szeretettel szolgál*  
Gróf Esterhas Orsulya m. p.

Címzés: „adassék Posonban”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 61.

## 62. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Höflány, 1659. szeptember 12.

*Isten* megáldjon, Atyámfia!

Én úgy járék, mint aki Rómában ment, s a Pápát nem látta. Ma ebéd után indulék meg Posomból, s ide érkeztem, gondolván, hogy itten találjalak. Holnap ebédre Fraknóban megyek, délután meg-

434 Esterházy Miklós Antal (1655–1695)

435 Keresztúr, a Nádasdy család birtoka.

436 Nádasdy Krisztina (1646–1682)

437 Esterházy Anna Júlia (1630–1669)

438 Seibersdorf, 1650–1661 között Nádasdy Ferenc birtoka.

439 soproni doktor

440 legtika (lektika), feltehetően a német „Legtuch”, s annak elferdített alakja a „legtuk”, vagyis hordszék, gyaloghintó

441 Sárkány Jánosné

442 engedik

443 Nádasdy Ferenchez (1623–1671)

444 kapca: a mai jelentéstől eltérően, akkoriban bőrzoknihoz hasonló ruhadarab, amit rövid szárú csizmában, papucsához viseltek



indulok Posony felé. Ha most nem, másszor adja *Isten*, lássuk egymást jó egészségben. Heflány die 12. *Septembris* 1659.

Szerelmes Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 62.

### 63. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Pozsony, 1659. december 3.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Én még ma el nem mehetek innét,<sup>445</sup> mivel ő Fölsége<sup>446</sup> holnap megyen el, csak holnapután érkezik Béczben. Szombaton vagy vasárnap talán én is, *Isten* segítségével, Kismartonban mehetek én is. Adja *Isten*, lássalak egészségben, azki énnékem, Istennek hálá, mostan jól szolgál. *Isten* sokáig éltesen jó egészségben. Posony die 3. *Decembris Anno* 1659.

Nagyságodnak szeretettel szolgál  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 63.

### 64. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1660. február 19.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, Atyámfia!

Mi, *Istennek* hálá, itten jó egészségben vagyunk ugyan, de nem bánnánk, ha Béczből megmenekedhetnénk,<sup>447</sup> mindazáltal úgy hiszem, azt is megadja *Isten* hamar érnünk. Az kesztyűre, süvegére való nusztot<sup>448</sup> megvenném, de fölötte igen ócsó, negyven tallérnál alább nem akarja párját adni,<sup>449</sup>

---

<sup>445</sup> Esterházy az 1659. július 21-től tartott országgyűlésen vett részt.

<sup>446</sup> I. Lipót

<sup>447</sup> megmenekülhetnénk, hamar eljöhethetnénk

<sup>448</sup> nyusztot

<sup>449</sup> Esterházy a drágaságra utal.

mindazáltal meglássuk, ha mód leszen benne, megveszem. Azomban adja *Isten*, jó egészségben lássalak. Bécz, 19. *Februarii* 1660.

Szeretettel szolgál  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 64.

## 65. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Seibersdorf, 1660. április 27.

*Isten* éltesen sokáig!

Édes Atyámfia, nekem itt köll ma maradnom, s mivel Néném Asszon<sup>450</sup> is úgy akarja, ne késsél, jöjjél ma, ha időd van hozzá. Vukmanicz *Uram*<sup>451</sup> eljöhet, s az ott való étekfogók is egy szekérrel. *Isten* éltesen. Saibersdorf 27. *Aprilis* 1660.

*Istennek* szeretettel szolgál  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 65.

## 66. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1660. május 1.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Én itt, *Istennek* hálá, egészségben vagyok. Tegnap Laxenburgba<sup>452</sup> voltam, az itt való dolgok is igen jól folynak. Az kötött inget megvettem, de királ színőt nem találtam kettőnél többet, azokat is huszonnyolc nyolc talléron tartották, ez vörös azkit vettem.<sup>453</sup> Az Verdigál<sup>454</sup> is elkészöl, öt forintban telik. Itt sokat nem késem, de ugyan még harmad, negyed napot itt töltök. Mégsem mentek el

---

450 Esterházy Anna Júlia (1630–1669)

451 Georg Wukmanich, fraknoi udvarbíró.

452 A Habsburg uralkodók Bécs melletti nyári rezidenciája.

453 A király színe, vagyis a királyi címer színe Magyarországon általában a vörös. Esterházy Orsolya mély árnyalatú vörös anyagot kérhetett, de Pál csak egyszerű vöröset (pirosat) tudott venni.

454 verdigál: a széles, alul terebélyes női szoknyák kitámasztására szolgáló merevítő

innét az Pápaiak, de semmit nem nyernek, búsulnak igen.<sup>455</sup> *Isten* tartson jó egészségben. Bécz 1. Maii 1660.

Szeretettel szolgál  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 66.

## 67. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1660. május 1.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*. *Isten* sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Kedvesen vettem az *kegyelmed* nekem írt levelét, melyből megértettem, hogy *kegyelmed* megvette az kötött enget,<sup>456</sup> mind az verdigál is munkában van,<sup>457</sup> melyet igen jó néven vettem, igenis köszönöm<sup>458</sup> *kegyelmednek*. Az pápajiakon is igen örülék,<sup>459</sup> hogy nem vihetik véghez szándékjokat. Az skófiomat<sup>460</sup> is kérem, *kegyelmed* vettesse meg az Mattyassal,<sup>461</sup> ha még nem vette volna meg, [*utólag besúrvá*: vetesse meg *kegyelmed*] és hoznája el *kegyelmed* magával, hizem<sup>462</sup> megköldtem az pénzt is mind. Az tökröcskét is vetesse meg *kegyelmed* vele és hozza el. Kereny Asszonyom<sup>463</sup> is írt ma levelet és azt írja, hogy *kegyelmedtől* kért volna már ön tálokat. Azon kér, hogy szóljak *kegyelmednek*, hogy az temetésre adna *kegyelmed* neki kölcsen, el ne felejt[k]ezzem *kegyelmeddel*, mert már ígért, hizem *kegyelmed* az Temetésre neki. Az Öcsém Asszonyt is elhoztam magammal ide Szaybersttorfról,<sup>464</sup> Kiristinka [!] kis Asszonyt.<sup>465</sup> *Isten* hozza *kegyelmedet* jó egészségben, szívem szerint akarnám az *kegyelmed* jövetelit haza. Egyib új hír[t] nem írhatok, hanem aznap, azmely nap eljöttök, tegnapelőtt Szaybersttorffról, egy zidó Menyasszont adtak az várban<sup>466</sup> eszve,<sup>467</sup> és az onnani [?] galanbajink [!],<sup>468</sup> azkit Bátyám *Uram*<sup>469</sup> hozott Beczből, kikóttetik az fiai itt azon

455 Esterházy Pál erőszakos térítést folytatott a birtokain ezekben az években, a pápai reformátusok Bécsbe mentek panaszt tenni ellene.

456 kötött inget

457 a verdigál is készül

458 köszönöm

459 Lásd az előző levél vonatkozó részét és jegyzetét.

460 skófiomot – skófiom: díszítésre használt arany, ezüst vagy aranyozott ezüst fémszál

461 Mátyás: feltehetőleg Gombkötő Mátyás, gombkötő.

462 hiszen

463 Kéryné, Kéry János koronaőr második felesége, Czobor Orsolya.

464 Seibersdorf, 1650–1661 között Nádasdy Ferenc birtoka.

465 Nádasdy Krisztina (1646–1682)

466 a kismartoni várban

467 öszve, össze

468 galambjaink

469 Esterházy Ferenc (1641–1683)

éjjel,<sup>470</sup> hogy eljöttünk, kettét,<sup>471</sup> szép fehérek. Ezzel *Isten* oltalmában ajánlom *kegyelmedet*. Költ Kis Martony die első Maii 1660.

*Kegyelmednek* szeretettel szolgál  
Gróf Esterhas Orsulya m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 67.

## 68. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1660. május 3.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Leveledet vettem, az ott való dolgokat is értem. Ím, az kötött üngöt megvettem, el is kúttam, viseld egészséggel. Ha találok királ színőt,<sup>472</sup> azt is megveszem, az verdigál még nem kész. Mátyás<sup>473</sup> megveszi az szophiumot [!] <sup>474</sup> s elküldi. Ennékem még itten késnem köll, <sup>475</sup> magam sem tudom, meddég. *Isten* adja, jó egészségben lássalak. Bécz 3. Maii 1660.

Szeretettel szolgál  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Cristina Húgom Asszonnak<sup>476</sup> ajánlom szolgálatomat, ím, egy kesztyűt küldtem *őkegyelmének*.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 68.

## 69. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1660. május 5.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*. *Isten* sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Kedvesen vettem az *kegyelmed* nekem írt levelét mind az ajándékkal együtt, melyet igen is közönek<sup>477</sup> *kegyelmednek*. Öcsém Asszony<sup>478</sup> is közöni *kegyelmednek* az keztyőt. Kérem *kegyelmedet*,

---

470 éjjel kikeltek a galambfiókák

471 kettőt

472 király színűt, vagyis mély árnyalatú vöröset

473 Feltehetőleg Gombkötő Mátyás, gombkötő.

474 skófiumot

475 maradnom kell

476 Nádasdy Krisztina (1646–1682)

477 köszönök

478 Nádasdy Krisztina (1646–1682)



todasétson maga hazajöveteliről, mikor lezen. Talán edzig [!]<sup>479</sup> jobban megtodhatta *kegyel-med*, medzig [!] kézik,<sup>480</sup> mert én igen örömet jó hírt hallanék felőle. Ezzel *Istennek* ajánlom *kegyelmedet*. Költ Kis Martony, die 5. Maii 1660.

*Kegyelmednek szeretettel szolgál*  
Gróf Esterhas Orsulya m. p.

P. S.: Ím, megköldettem azt az levelet, melyet *kegyelmed* köldett, suskribáltam [!] is.<sup>481</sup>

*Címzés:* „adassík Bécsben”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 69.

## 70. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1660. május 5.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Ennékem itten mégis késnem kölly, de már nem sokáig, úgy ítélem. Alég<sup>482</sup> is várnám, hogy elme-  
hetnék egyszer, de dolgaim tartoztatnak. Egészségem mindazáltal jól szolgál, *Istennek* hálá. Kériné  
Asszonyom<sup>483</sup> miről írt légyen, értem. Az tálak azért s tányérok, mivel rész szerént Kismartonban  
vannak, tudja Szondi, mennyi légyen, oda küldhetem mind, szám szerént, hiszem ezüst tálakat,  
tányérok nem kért, úgy jütt eszemben, hanem csak ónmévet.<sup>484</sup> *Isten* adja, jó egészségben lássa-  
lak. Bécz 5. Maii 1660.

Szeretettel szolgál  
Gróf Esterhás Pál m. p.

P. S.: Kérlek, az magad cipellőének mértékét küldd el, itten akarok cipellőt csináltatni.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 70.

---

479 eddig, most már

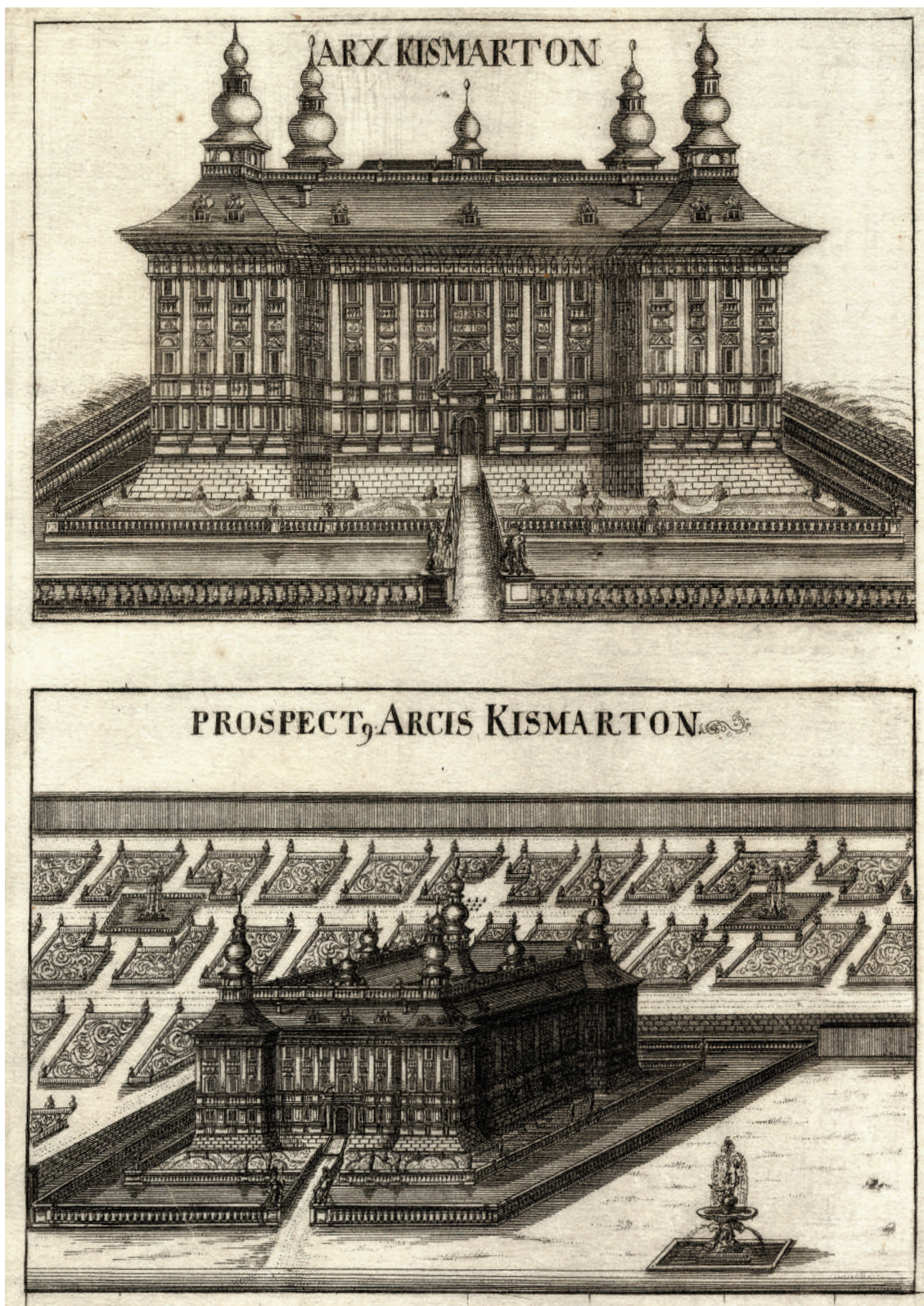
480 meddig késik, meddig marad el

481 subskribáltam, aláírtam

482 alig

483 Kéry Jánosné Czobor Orsolya

484 ónművet/öntárgyat, tálakat és tányérok



49. kép. Matthias Greischer: Kismarton látképe két nézetből, 1680-as évek. Rézmetszet



## 71. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1660. május 6.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint szerelmes *Uramnak*. *Isten* sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Kedvesen vettem az *kegyelmed* levelét. Az *kegyelmed* parancsolatja szerint elküldjük az ónmívet Keriné Asszonyomnak.<sup>485</sup> Az cipellőnek mértékét is ím, megküldettem *kegyelmednek*. Mi kevesére<sup>486</sup> ki akaronk holnap ebédre menni az Uyheli malonban,<sup>487</sup> de mindjárt visszagyövänk estvére. Adja *Isten*, hamar nap egészségben hazajövetelit *kegyelmednek*. Ezzel *Istennek* ajánlom *kegyelmedet*. Költ Kis Martony die 6. Maii 1660.

*Kegyelmednek* szeretettel szolgál, még él  
Gróf Esterhas Orsulya m. p.

P. S.: Szegény fén hokmester<sup>488</sup> ír egy levelet Szentéről. Kér, hogy szóljak *kegyelmednek*, hogy egy komissiót<sup>489</sup> adna *kegyelmed* az szentei számtartóra,<sup>490</sup> hogy annák meg, azmivel hátra maradtott vizeti<sup>491</sup> ebben, hogy ruházná magát. Azt írja, hogy nem fogja *kegyelmedet* ennekután búsítani, csak az *kegyelmed* kegyelmes jóakarattjára hagyja magát, amit azotán ad *kegyelmed* vagy rendel holtig.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 71.

## 72. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1660. május 7.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Mégis kölletik vagy két nap itten mulatnom, de mindazáltal alá megyek, *Isten* engedelmeből, hét-főn. Az minemő mértékről írtam vala,<sup>492</sup> nem külted még föl, akarnám, ha addég fölküldhetnéd,

---

485 Kéry Jánosné Czobor Orsolya

486 kevés időre, rövid időre

487 Kismarton határában, a (bécs)újhelyi úton lévő malomban.

488 vén hofmeister (hopmester: udvarmester)

489 comissio: utasítás

490 előtte áthúzza: tisztartóra

491 fizeti, vagyis fizetése, értsd: elmaradt a fizetése

492 Esterházy Pál felesége cipője nagyságát, méretét tudakolja

még itten késem. Egészségem, *Istennek* hálá, jól szolgál. Húgom *Asszonnak*<sup>493</sup> szolgálomat ajánlom, ha még ottan vagyon. *Isten* adja, egészségben lássalak. Bécz 7. Maii 1660.

Szeretettel szolgál  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.  
MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 72.

### 73. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Höflány, 1660. szeptember 2.

Szolgálomat ajánlom *kegyelmednek*, mint szerelmes *Uramnak*. *Isten* sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*, sziből kívánom!

Az Bába Asszony ma megjött ide,<sup>494</sup> nem is biztat, hogy itten kézzem,<sup>495</sup> talán előbb el küll men-nem Fraknoban, amint láttam,<sup>496</sup> majd beszélek továbbat<sup>497</sup> is felőle. Iszem,<sup>498</sup> talán nem bánja *kegyelmed*, ha elmegyek is, mert magam szem sokára biztathattam magamat, és inkább akarnék mostan fölmennem. Az pohárnokkal ilyen dolog történt mostan, hogy az szolgálját vasban verette az háziara,<sup>499</sup> *kegyelmed* jól végére mehet, mert tökéletlennek esmerem az urat is,<sup>500</sup> magam is megmondom szóval osztán, miben mostan is ismertem meg. Ezzel *Istennek* ajánlom *kegyelmedet*. Költ Evlányban 2. szeptenber 1660.

*Kegyelmednek* szeretettel szolgál, még él  
Gróf Esterhas Orszolya m. p.

P. S.: Az celíd<sup>501</sup> még itten maradt, hamit parancsol *kegyelmed* nekik, mit cselekedjenek, mert az bába azt jovalja,<sup>502</sup> hogy még ma elmenjek immár...

*Címzés:* „adassék az malonban”.

Autográf.  
MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 73.

493 Nádasdy Krisztina (1646–1682)

494 Esterházy Orsolya várandós volt, István József szeptember 27-én született meg.

495 késsem

496 ahogy előre láttam, vagyis mint ahogy gondoltam

497 később

498 hiszem, remélem

499 talán a házában?

500 tökéletlen: megbízhatatlan

501 cseléd

502 javolja, javasolja



## 74. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1660. november 6.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint szerelmes *Uramnak*. *Isten* sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Én megköldettem *kegyelmednek* az lepedőket, egy felsőt, két alsót, már három pár lészen *kegyelmednél*, mert ottan két felső, egy alsó van már. Egy inget is<sup>503</sup> egy lábra valót köldettem, az mely itten maradott. Az új kalandáriomot küldje meg *kegyelmed*, ha volna már *kegyelmednél* magyar. Az Bátyám *Uramnak*<sup>504</sup> ajánlom szolgálatomat, és ha olyat fog találni, küldjen osztán aminek kívántam itten lettében őkegyelmének, ha pedig nem találna is, megírja őkegyelme. Kérem *kegyelmedet*, todasétson maga jó egészségéről, mint szolgál. Nekünk, hála legyen az *Istennek*, itten jól szolgál. Hanem azon kérem *kegyelmedet*, todasétson felőle, hova szállások<sup>505</sup> az céledet Kis Martonyban, ha alámegyünk Kis Martonyban, mert az gyermekek házában<sup>506</sup> nem férnek, minthogy mostan többen vannak az gyermekek. Az pitvarban<sup>507</sup> hideg [van], pedig az jövő héten alámenné[n]k mi, de az gyermekeket addig nem vitetem alá, még *kegyelmedtől* értelmet nem vezek, mint rendelvém el őket. Ezzel *Istennek* ajánlom *kegyelmedet*. Költ Fraknoban Die 6. novenber 1660.

*Kegyelmednek* szeretettel szolgál, még él  
Gróf Esterhas Orsulya m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 74.

## 75. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1660. november 16.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint szerelmes *Uramnak*. *Isten* sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Az hok mestertől írtam volt *kegyelmednek*, de még válaszam ni[n]czen reája. Hoztak ugyan mostan az szabadságlevelet<sup>508</sup> *kegyelmedtől*, de talán még akkor meg nem adták volt az én leveletem *kegyelmednek*. Az *kegyelmed* egészségén igen örülék, hogy jól szolgál, hála *Istennek*, nekem is jól szolgál, mind az gyermekeknek. Tegnap vettem levelet Fraknoból, kértem *kegyelmedet* ugyanezen

---

503 és

504 Esterházy Ferenc (1641–1683)

505 hová szállásoljuk el

506 szobájában

507 pitvar: előtér, előszoba

508 szabadságlevél: bizonyos kötelezettségek alól felmentést biztosító irat

levelemben is, todasétson, ha el mehetek-i Potindorfra, mert Néném Asszony<sup>509</sup> már két levelet írt, kiben szeretettel kért, hogy menjek el és vigyem el Öcsém Asszonyt, az Mancza kis Asszonyt<sup>510</sup> magammal, várja oda. De én mind avval mentettem eddig magamat, hogy *kegyelmedet* minden nap várom, hanem kérem *kegyelmedet*, mennél előbb todasétson, ha elmehetek-e vagy nem. Nem akar-nék *kegyelmed* akaratja nélkül elmenni. Mostan Beczben van az Asszony, négy vagy három napig fog múlatni, ha megjön, hát oda fog őkegyelme hívatni megint, azmint írta. Kérem *kegyelmedet*, ha azon-ban megint írna vagy értem köldene őkegyelme, ne nehezteljen *kegyelmed*, ha elmegyek, ottan is idegenséget vennék már,<sup>511</sup> hogy annyiszor hívattattam magamat és nem mennék. Mindazonáltal addig, ha lehet, megvárám az *kegyelmed* levelét azmég elhozzák, csak hamar választ adjon *kegyelmed*. Költ Kis Martony Die 16. novenber 1660.

*Kegyelmednek szeretettel szolgál, még él*  
Gróf Esterhas Orsulya m. p.

P. S.: Az kalandáriomot értettem, hogy megvetette *kegyelmed*, melyet megszolgállok *kegyelmednek*. Bátyám *Uramnak*<sup>512</sup> mondja *kegyelmed* szolgálatomat, kérem *kegyelmedet*.

*Címzés:* „adassék Szentere. Cito, cito, cito”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 75.

## 76. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1661. január 3.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint kedves és szerelmes *Uramnak*. *Isten* sok jókkal áldja *kegyelmedet*!

Az *kegyelmed* fogadása szerint ím todtára adom *kegyelmednek*, hogy Potindorfra megyek holnap, minthogy hála *Istennek*, jól vagyon az gyermek. Az dogtor is mondja, hogy nem leszen semmi dolga már. Hanem kérem *kegyelmedet*, adja todtomra és írjon, ha Potindorfon várjam-e *kegyelmedet* vagy előbb jöjjen el. Kérem *kegyelmedet*, írjon felőle, szeretettel vegyen annyi időt magának egy kis levél írására, todom, több dolgai is sok lesznek *kegyelmednek*, de talán talál annyi időt, hogy írhat *kegyelmed*. Ezzel *Istennek* ajánlom *kegyelmedet*. Költ Kis Martony Die 3. Januarii 1661.

*Kegyelmednek szeretettel szolgál, még él*  
Gróf Esterhas Orsulya m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 76.

509 Esterházy Anna Júlia (1630–1669)

510 Nádasdy Mária Magdolna (1647–?)

511 rossz néven vennék

512 Esterházy Ferenc (1641–1683)

## 77. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1661. január 5.

*Isten minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!*

Leveledet vettem, mivel penig már Potendorfra mégy, két-három nap ottan lehetsz, de jobb volna azután Kismartomban menned, mivel sem az gyermekeknél, sem az cseléde[k]nél senki nincsen. Mi itten még semmihez nem kezdtünk. *Isten* sokáig *éltesen* egészségben. Bécz 5. *Januarii* 1661.

Neked mindenkor szeretettel szolgál  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 77.

## 78. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Pottendorf, 1661. január 7.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint szerelmes *Uramnak*. *Isten* sok jókkal áldja *kegyelmedet*!

Kedvesen vettem az *kegyelmed* levelét. Én eddig már ma negyed napja mind itten foltam, de ma délotán elmegyek Kis Martonyban. Ezzel *Istennek* ajánlom *kegyelmedet*. Költ Pottindorfon Die 7. Janoarius 1662.

*Kegyelmednek* szeretettel szolgál  
Gróf Esterhas Orsulya

P. S.: Cak tegnap adták az *kegyelmed* levelét meg, délután. Néném Asszonynak<sup>513</sup> mondja *kegyelmed* szolgálatomat, mind Öcsém Asszonynak<sup>514</sup> is. Írjon *kegyelmed*, mikoron várhassam *kegyelmedet* haza, kérem *kegyelmedet*.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 78.

---

513 Valószínűleg Esterházy Anna Júlia (1630–1669).

514 Valószínűleg Nádasdy Krisztina (1646–1682).

## 79. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1661. január 20.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint szerelmes és kedves Uramnak. Isten sok jókkal áldja *kegyelmedet*!

Kedvesen vettem, Édesem, az *kegyelmed* levelét. Az *kegyelmed* egészségén örülék, *Isten* hozza rövid nap, Édesem, *kegyelmedet* jó egészséggel haza. Kérem *kegyelmedet*, todasétson felőle, ha megadták-e azon leveletem, kit Potindorfrúl írtam vagy nem. Ezzel *Istennek* ajánlom *kegyelmedet*, Édesem. Költ Kis Martony Die 20. Janoarii 1662.

*Kegyelmednek* szívből, szeretettel szolgál, még él  
Gróf Esterhas Orsulya m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 79.

## 80. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1662. február 23.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Leveledet vettem, bánom<sup>515</sup> nyavalyádat, de csak élj azzal az orvossággal, azkit mondtam, talán elmúlik azaz betegség. Mi itten sokat bolondoskodánk.<sup>516</sup> Ez elmúlt hétfőn estve Comedián<sup>517</sup> voltam, s onnét General Zuzához<sup>518</sup> mentem, sok Cavalier<sup>519</sup> s Dáma volt ott, estélig köllött ott táncolnom Német módon. Kedden is igen szép Comedia volt, s ím, mind az kettőt megküldöttem olasz nyelven. Aznap Nádasdi *Uramnál*<sup>520</sup> voltam ebéden, s ebéd után egyszersmind rettenetes nagy villányás<sup>521</sup> támadott, de csak egyszer, s az Szent István Tornyán<sup>522</sup> megütötte az menkő az harangot. Mi csak ma kezdtünk tanácskozni, nem vélem, hogy keddek előtt alámehessek Kismartonyban. Egy Zidó Asszontól egy szép smarag [!] gyűrűt vettem magam számára, hordozni valót. Néked is, ím, egy gyémántgyűrűt küldöttem, ha tetszik, úgy gondolom, ócsón megvehetni,

---

515 sajnálom

516 szórakozunk

517 comedia: opera, zenés színmű. Az Esterházy Pál említette, hazaküldött szövegek könyvek nem maradtak fenn. 1662. február 20-án, hétfőn a *Marienne* című „opera tragica”-t adták elő, valamint a *Mercurio esploratoré* címűt, másnap, 21-én, kedden a *La Roselmina fatta Canora* „Operatta in musica”-t. Mindkettő zeneszerzője Giovanni Felice Sances, udvari Vicekapellmeister.

518 Jean-Louis Raduit de Souches (1608–1682)

519 lovag

520 Nádasdy Ferenc (1623–1671)

521 villámlás

522 A bécsi Stephansdom (Szent István-székesegyház) tornyán.



ha volna valami ó gyűrűd, vagy valami más arany miú.<sup>523</sup> Ezek után *Isten* sokáig éltesen jó egészségben. Bécz 23. *Februarii* 1662.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterház Pál m. p.

P. S.: Az Gyémántgyűrűnek középső kövében vagyon valami fogyatkozás, de semmi az, csakhogy nem oly tiszta.

Autográf.  
MNL OL, P 125 Esterházy Pál levelei, Nr. 80.

## 81. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Pozsony, 1662. május 27.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Vettem leveledet, az Barátok<sup>524</sup> dolga nem tudom, miként lehessen meg, mivel Plebanusok nem lehetnek. Mindazáltal *Szent* Mátyás boraiból adatok valamit az kalastromhoz.<sup>525</sup> Itten mi még edég semmit nem végeztünk,<sup>526</sup> az üdöt töltvén csak. Két hét alatt, gondolom, bėjöhetsz. Egészséged felől, kérlek, tudósíts. *Isten* egészségben éltesen sokáig. Posony 27. Mai 1662.

Mindenkor jóakaród  
Comes Paulus Esterhásj m. p.

Autográf.  
MNL OL, P 125 Esterházy Pál levelei, Nr. 81.

---

523 Esterházy Pál arra utal, hogy a régi gyűrű vagy egyéb aranytárgy anyagát beszámítanák a gyémántos gyűrű árába.

524 szerzetesek

525 kalastrom: klastrom, kolostor – Jégtörő Mátyás napján (február 24.) olvad, törik a jég, vagyis kezdődik a tavasz, s az emberek ezen alkalomból ünnepelnek. Úgy látszik, még májusban is van abból a borból, amit a Mátyás-napi vigalomkor bontottak meg, s Esterházy Pál ebből küldetett a kolostorba.

526 Az 1662. évi országgyűlés május 1-jétől szeptember 9-éig tartott.

## 82. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Pozsony, 1662. június 2.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Az Gyűlést csak tegnap kezdtük el sok veszekedéssel.<sup>527</sup> Ím, az selyem kapcákat<sup>528</sup> is megvétettem, talán magam is rövid nap általfordulok.<sup>529</sup> Az szenes ház,<sup>530</sup> nem tudom, kész-é vagy nem. *Isten* éltesen sokáig. Posony 2. Junii 1662.

Igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Címzés: „adassék [más kézzel:] Kismartonban”.  
Autográf.  
MNL OL, P 125 Esterházy Pál levelei, Nr. 82.

## 83. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Pozsony, 1662. június 5.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Egyéb új hírt nem írhatok, hanem ez éjjel Nádasdiné Néném Asszonnak fia lett,<sup>531</sup> *Istennek* hálá, szerencsésen, s az Asszony is tűrhető állapotban vagyon. Gondolom, meghazudja magát az bába.<sup>532</sup> *Isten* veled. Posony Várban 5. Junii 1662.

Mindenkor jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

P. S.: Most itt szolgállok ez héten.<sup>533</sup>

Autográf.  
MNL OL, P 125 Esterházy Pál levelei, Nr. 83.

---

527 A pozsonyi országgyűlésen ellentét robbant ki a katolikus és a protestáns követek között, mert nem akarták a protestánsok sérelmeit megtárgyalni.

528 kapca: zokniszerű ruhadarab

529 hazamegyek

530 (cserép)kályhával fűtött helység

531 Nádasdy Antal László (1662–1729)

532 tévedett a bába

533 Esterházy Pálnak hivatalos kötelezettségei miatt kell Pozsonyban maradnia, hiszen ekkor már királyi tanácsos és főudvarmester.

## 84. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Pozsony, 1662. június 13.

*Isten* sokáig éltesen, édes Atyámfia!

Vettem leveledet, én, *Istennek* hála, jobbadon vagyok, s ha ugyan egészségemet adja *Isten*, általmegyek hozzád Kismartonban, s együtt jöhetünk osztán el. *Isten* adja, lássalak egészségben. Posony 13. Junii 1662.

Igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál levelei, Nr. 84.

## 85. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Pozsony, 1662. június 14.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Tobint<sup>534</sup> olyant, azminemőt kértél, még nem találtunk, mihelyen hoznak, mindjárt veszek. Engem az hideg lölt ugyan, de *Istennek* hála, már jobban vagyok, gondolom, meggyógyulok. Néném Asszony<sup>535</sup> fiát [*beszúrva*: Antal] Lászlónak köröszölték, Érsek *Uram*<sup>536</sup> köröszölte, Cancellarius *Uram*<sup>537</sup> volt körösztatya, Erdödi kisasszony<sup>538</sup> az körösztanya. Azon lések, hogy magam is odaforduljak ez napokban, Kismartonban. *Isten* sokáig éltesen egészségben, édes Atyámfia. Posony 14. Junii 1662.

Igaz Jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál levelei, Nr. 85.

---

534 tobin, tabin, tabit: selyemszövet, sokszor fémszállal szőtt női felsőruhaanyag

535 Esterházy Anna Júlia (1630–1669)

536 Lippay György (1600–1666)

537 Szelepcsényi György (1604/1605 k.–1685)

538 Erdődy Györgynek (1614–1663) és Erdődy Gábornak (1615–1650) is több lánya volt.

## 86. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1662. augusztus 5.

*Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Mivel most alkalmatosság megyen, nem akartam elmúlatni, hogy ne írjak kiemednek és levelemmel meg ne lá[t]ogassam kiemedet. Öremes érteném, mint vannak az gyermekek<sup>539</sup> ottan és meddig vog<sup>540</sup> késni kiemed ottan Beczben, kiről kérem, todasétson kiemed. Költ Kis Martonyban 5. Augusti, havi Boldog Asszony napján 1662.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula Cristina

*Címzés:* „adassék Beczben”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál levelei, Nr. 86.

## 87. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Ternitz, 1662. október 20.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Ím, küldöttem innét, Tirniczról holmi fa- s csontmívet,<sup>541</sup> Czelből<sup>542</sup> többet hozok. Az csontmiű az kis golyóbisban vagyon. Esterhás György Úr<sup>543</sup> is vett magának valamit, az légyen most nálad azmég visszamegyünk. *Isten* hozzád. Tirnicz 20. *Octobris* 1662.

Mindenkor örömöst szolgál  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál levelei, Nr. 87.

539 Feltehetőleg a két legidősebb fiú, Miklós Antal és Pál volt Bécsben az apjukkal.

540 fog

541 csontmív: csontból készült munka

542 Cell, ma Mariazell, búcsújárárhely Stájerországban.

543 Esterházy György (1630–1663)



## 88. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1662. december 3.

Szolgálatomat ajánlom *kiendnek*. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kedvesen vettem az kiend levelét. Az kiend egészségét örülém, kívánnám, értem az kiend hazajövetelét, mikor leszen. Örömet most vettem *kiendnek* ajándékot, egy formás pohárt 8 garason, csak büdös kényesőből.<sup>544</sup> Költ Kis Martonyban 3. Deczenber 1662.

*Kiemednek* szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhás Ursula Cristina

Autográf.  
MNL OL, P 125 Esterházy Pál levelei, Nr. 88.

## 89. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Höflány, 1663. június 2.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint kedves Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Nem akartam elmúlatni, mivel alkalmatosságom vagyom, hogy ne todasétattam volna *kegyelmedet* magam egészsége felől, mely most, hála *Istennek*, jól szolgál. Kívánnék *kegyelmed* felől is jó hír[t] hallanom, ha majd megjön-e *kegyelmed*, hamar alig várnám. Az gyermekek felől is azt írhatom, hogy hála *Isten*, jó egészségben vannak, csak az kis Istóczkán<sup>545</sup> az nátha-horut van, de reménlem, jobban leszen az is. Kérem, todasétson *kegyelmed* az kis Herceg<sup>546</sup> halála felől, ha<sup>547</sup> igaz-e, azt halatok itten, hogy megholt. Az *kegyelmed* parancsolatja szerint holnap éjjel megyek Potindorfra. Az szerincsekerék felől is todasétson *kegyelmed*, ha volt-é, vagy nem. Költ Evlanyban 2. Junii 1663.

*Kegyelmednek* szeretettel szolgál  
Gróf Esterhasi Ursula m. p.

P. S.: Az Beczi ház felől mi jót végezett *kegyelmed*, todasétson *kegyelmed* felőle, kérem *kegyelmedet*.<sup>548</sup>

Címzés: „adassék Beczben”.  
Autográf.  
MNL OL, P 125 Esterházy Pál levelei, Nr. 89.

<sup>544</sup> büdös kéneső: valószínűleg ezüstözött réz

<sup>545</sup> Esterházy István József (1660–1669)

<sup>546</sup> Feltehetőleg Károly József (1649–1664), III. Ferdinánd második házasságából született fia.

<sup>547</sup> vajon

<sup>548</sup> A bécsi Wallner utcai házat 1664-ben sikerült Esterházy Pálnak megvásárolnia, az ezzel kapcsolatos tárgyalásokról kérdezte Orsolya. Lásd a következő levelet.

## 90. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1663. június 5.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Vettem leveledet, egészségem, *Istennek* hálá, jól szolgál. Az kis Herceg<sup>549</sup> beteg ugyan, de már jobban kezd lenni. Az ház állapotáról mostan tractalunk<sup>550</sup> szintén. Az gyermekek számára megvettem az köntösöknek való materiát<sup>551</sup> és süveget is megveszem. Mi innét szerdának előtte nehezen mehetünk el, mivel valami új curiert<sup>552</sup> várunk Török országból, onnét megtudjuk, ha<sup>553</sup> háborúság lesz-e vagy békesség.<sup>554</sup> Ennél most több új hírt nem írhatok, azonban *Istennek* ajánlak. Bécz 5. Junii 1663.

Neked mindenkor örömost szolgál  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál levelei, Nr. 90.

## 91. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Gecseni mező, 1663. július 9.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Itt mi mustrálunk,<sup>555</sup> vagyunk mint<sup>556</sup> nyolc-kilenc ezerig, az én szegény fejemet tevék Generális-sá.<sup>557</sup> Holnap mindazáltal, úgy hiszem, oda mehetek Heflánban. Húgom Eszterházi Ferenczné *Asz-szonyomnak*<sup>558</sup> ajánlom szolgálatomat. Az portéka felől írtam az Fraknai Porkolábnak.<sup>559</sup> *Isten* sokáig éltesse. Datum az kecseni mezőn, die 9. Julii 1663.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Közölve: IVÁNYI 1989, 321; BUBICS–MERÉNYI 1895, 147.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 92.

549 Lásd az 546. jegyzetet.

550 tárgyalunk

551 materia: anyag, textília

552 curir: kurír, futár, hírnök

553 vajon

554 Háborúság lett, hiszen hamarosan elkezdődött az 1663–1664. évi török háború.

555 katonai szemlét tartunk

556 mintegy, hozzávetőlegesen

557 Esterházy Pál generalis vigiliarum praefectus, azaz tábori főstrázsamester lett.

558 Illésházy Ilonának (1646–1669)

559 porkoláb: a főurak várainak biztonságát, védelmi ellátását felügyelő személy

## 92. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1663. augusztus 1.

Szeretettel való szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint szerelmes Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*, szívből kívánom!

Kedvesen vettem az *kegyelmed* levelét, az *kegyelmed* egészségén igen örülék, az híreken is, hogy immár másfelé fordult az törek, talán immár hamar meghozza *Isten kegyelmedet* hozzánk. Írtam volt immár, van egy heti, levelet *kegyelmednek*, nem tudom, hova lettek vele, hogy eddig is meg nem vitték *kegyelmednek*, mikor feljöttem volt ide, Fraknoban, igaz, hogy akkor rosszul szabásó<sup>560</sup> érzettem volt magamat. Az bábát is fölhoztam volt,<sup>561</sup> de másnap vizzabocsá[to]ttam, azóta megint hogy itten vagyok, hála *Istennek*, jól érzem magamat, az gyermekek is jó egészségben vannak. Az mine[m]ő<sup>562</sup> aranymíves ládát kellett volna az inasnak, Tötesinek<sup>563</sup> fölhozni az tárházból,<sup>564</sup> hát más[t] hozott, öreset, föl helyette. Az tárházat mi még nem todtok nyitnya,<sup>565</sup> hanem azotán Sokay Uram mondá, hogy fel todja nyitni, az nyitotta meg és kihoztam belőle magam aranymíves ládát, az asszonynak is az almáriomokban<sup>566</sup> az ezüst mívét megmutattam. Az Bátyám Uramnak,<sup>567</sup> kérem, mondja *kegyelmed* szolgálatomat. Költ Fraknoban 1. Aogusti 1663.

P. S.: Kérem, todasétson *kegyelmed* gyakran maga jó egészségéről. Az mineő véres inge volt az szegény Bátyámnak,<sup>568</sup> nem tudom, melyik tárházban van, *kegyelmed* todasétson felőle, mert on-talan<sup>569</sup> kér Esterhas Ferenczné,<sup>570</sup> most...<sup>571</sup> meg neki.

*Kegyelmednek* szeretettel szolgál, még él  
Gróf Eszterhas Ursula m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 93.

560 formán, féleléppen, értsd: Esterházy Orsolya azt akarja mondani, hogy rosszul állt el fogta el

561 Esterházy Orsolya várandós volt, Krisztina Terézia 1663. október 8-án született meg.

562 minemű

563 Töltésinek

564 tárház: kincstár

565 nyitni, kinyitni

566 almárium: polcos szekrény

567 Esterházy Ferenc (1641–1683)

568 Valószínűleg a vezekényi csatában elesett zólyomi, báró Esterházy Ferenc (1617–1652).

569 untalan: folyamatosan, kitartóan

570 Amadé Ilona

571 Javítás miatt olvashatatlan. Esterházy Orsolya azt kérdezheti férjétől, hogy most megmutassa-e a véres inget Esterházynénak.

### 93. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Marcaltó, 1663. augusztus 3.

Isten minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Mi itten, *Istennek* hála, mindnyájan jó egészségben vagyunk. Még ma vagy holnap elérkeznek Nádasdi,<sup>572</sup> Draskovicz<sup>573</sup> és az Vármegyék hadai, Veszprémi Püspök *Uram* is.<sup>574</sup> Egyéb új hírek nincsenek, hanem az Török immár ide nem jön, hanem az Dunán által költözik Esztergomnál; Uivárat<sup>575</sup> igen emlegeti, *Isten* szégyenítse meg. Kérlek, tudósítsd egészséged felől, mint szolgál, azomban *Isten* sokáig éltesen egészségben. Datum Marcaltó 3. Augusti 1663.

Néked szeretettel szolgál  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Közölve: IVÁNYI 1989, 321; BUBICS–MERÉNYI 1895, 147.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 94.

### 94. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1663. augusztus 10.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*. *Isten* minden kívánta jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Nem akartam elmúlatni, mivel most alkalmatosságom volt, hogy magam egészsége felől ne tudósítottam volna *kegyelmedet*, mely most, hála *Istennek*, jól szolgál, kívánok *kegyelmednek* is *Istentől* olyant. Kérem *kegyelmedet*, tudósítsd maga jó egészségéről, mint szolgál. Az gyermekek is, hála *Istennek*, jó egészségben vannak. Költ Fraknoban 10. Augusti 1663.

*Kegyelmednek* szeretettel szolgál  
Gróf Esterhás Ursula m. p.

P. S.: Kérem *kegyelmedet*, tudósítsd, ha Donán átal megyen-e *kegyelmed* is, vagy nem az több urakkal együtt, kik itten az táborban vannak, mivel az törek oda igyekezik most Uivár felé.

Címzés: „adassék Marcaltőre”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 95.

572 Nádasdy Ferenc (1623–1671)

573 Draskovich Miklós (1625–1687)

574 Sennyei István (1627–1687)

575 Újvár, ma Érsekújvár



## 95. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1663. augusztus 13.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint nekem szerelmes Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Mivel most jött levél Zici Uramtól<sup>576</sup> és igen kéreti *kegyelmedet*, ha szállást adna neki Lanzerban az feleségének, maga élést<sup>577</sup> vinne oda. Engemet is kértek, hogy írjak mellette<sup>578</sup> *kegyelmednek* levelet. Jövendőben is minden jóakarattal lezen *kegyelmedhez*, érette ajánlja magát, minthogy szolgálhat is még sokat az kamarán *kegyelmednek*, többet, mind az szállást tenne. Kérem *kegyelmedet*, engedjen neki inkább most, relesszen ki onnand, ha másképp nem lehet. Most is *kegyelmednek* sok dolgai vannak, az kamarán jövendőbeli tekintetért is celekedjék *kegyelmed* valamit véle, mivel nekünk sokat szolgálhat még inkább; ha másként nem lehet, oda engedheti *kegyelmed* az én szógámat is. Én, én oda nem megyek ebben az időben, az talán öresen van még emberektől, inkább valami nemes asszonyt relesszen ki.<sup>579</sup> [*beszúrva*: ha különben nem lehet] kiadni, azt kérem *kegyelmedet*, celekedjék valami jót véle, mert igen ajánlja magát *kegyelmedhez* való szolgálatra, ha ebben meg nem fogatkozik az szállásban. Költ Fraknoban 13. Aogusti 1663.

*Kegyelmednek* szeretettel szolgál  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Címzés: „adassék Marczaltőre”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 96.

## 96. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1663. augusztus 22.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint szerelmes Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Kérem szeretettel *kegyelmedet*, írjon és todasétson maga felől, hogy ne bósuljak én el is többet immár. Sírtam is rajta, hogy semmi hírem nem jön *kegyelmedtől*, azt sem todhattam, mint is hogy vagyon *kegyelmed*. Két hete immár, hogy semmi levelét nem vettem *kegyelmednek*, nem tudom mire vélni, három levelet írtam immár, ez negyedik, kire egyikre sem jön válaszom. Kérem az Is-

<sup>576</sup> Zichy Istvántól (1616–1693)

<sup>577</sup> élés: ennivaló

<sup>578</sup> szóljak az érdekében

<sup>579</sup> Valakik Lánzsérban tartózkodnak, s Esterházy Orsolya szerint férje inkább azokat küldje el a várból, hogy Zichyéknek legyen hely.

tenért is *kegyelmedet*, írjon, ha lehetséges. Bárcsak minden héten egyzer hadd vigasztalódjam meg is az *kegyelmed* levelével, ha jelenlétivel nem lehet. Költ Fraknoban 22. Aogusti 1663.

*Kegyelmednek szeretettel szolgáló Felesége*  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Címzés: „adassék Marczaltőre”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 97.

## 97. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1663. augusztus 24.

Szeretettel való szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint szerelmes Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Panaszulkodtam<sup>580</sup> az előbbeni levelemben, hogy gyakran nem írt *kegyelmed*, de immár nem panaszkodhatok, mivel egy nap kettőt is hoztak az *kegyelmed* levelét. Örülék rajta, hogy hála *Istennek*, egészségben vagyon *kegyelmed*. Kérem, oltalmazkodjék kiend,<sup>581</sup> mivel hallom, hogy az vérhas, hideglölés az táborban vagyon. Én egyéb új hírt nem írhatok, hanem az Mikloska<sup>582</sup> tegnap legelőszer ministrált. Az gyermekek mind énvelem egyött, hála *Istennek*, egészségben vannak, hanem az kis Katicának<sup>583</sup> az floksus<sup>584</sup> az szemén van. Az Dogtor itten volt, és azt hatta, hogy hólyagat szítassak az nyakán, mivel anniszor az floksos rajta az szemén.<sup>585</sup> Én köldettem *kegyelmednek* négy liktáriomat,<sup>586</sup> melyet nemrégén cináltonk, iskatolákban,<sup>587</sup> meg valami celtlit<sup>588</sup> is csináltam, én abbúl is köldettem *kegyelmednek*, vegye kiend jó néven tőlem. Az pozonyi apácákat nem todom, értette-i<sup>589</sup> *kegyelmed*, hogy Kis Martonyban szaladtak az várban egy éjjel, tegnap onnand Uihelben mentek. Gazdálkodni parancsoltam nekik az tisztartónak, cak egy éjjel háltak itten, reggel elmentek [*beszúrva*: Újhelyben]. Negyvennégyen voltak, szakácsot inned Fraknobúl kúdettem alá nekik. Sólési Palni Asszonyom írt nekem levelet, az [aki] mi házonknál, Posonyban vagyon most, ha kiend Kis Martonyban vagy itten, Frakno táján az vár alatt szállást adna neki, ha az várban nem is, ha ottan meg nem maradhatna Posonyban, az maga élésén

580 panaszkodtam

581 vigyázzon magára

582 Esterházy Miklós Antal (1655–1695)

583 Esterházy Katarina Borbála (1659–1664)

584 fluksus, fluxus: folyás, kelés

585 A hólyagszítás az ún. hólyaghúzó alkalmazást jelenti, ugyanis úgy vélték, hogy a bőrt erősen irritáló anyagok használatával a kóros, mérgező anyagokat eltávolítják a gyulladás helyéről és egyben a testből is.

586 liktárium: összefőzött gyümölcs és nádméz keveréke, amely leginkább a mai dzsemekhez hasonlítható

587 iskatulya, skatulya: doboz

588 celtli: édes aprósütemény

589 értesült-e, hallotta-e

lenne itten.<sup>590</sup> Igen kér azért, todasétson kiend, mit adjak válaszul reá neki. Költ Fraknóban die 24. Aogusti 1663.

*Kegyelmednek szeretettel szolgáló Felesége*  
Gróf Esterhas Ursulya m. p.

P. S.: Az kiend roháját, dolmányit,<sup>591</sup> mentéjét<sup>592</sup> szellőztettem most az poskás házban,<sup>593</sup> mivel az minap az tárházban<sup>594</sup> néztem, hát igen nagy szaga volt, hogy ne vezzen meg, kivettem, szellőztettem, meg berakattam osztán az ládában.

*A levél mellett lévő kis cédulán:*

Nadasdyne Néném Asszony<sup>595</sup> köldett jelzemint,<sup>596</sup> kiből kien[d]nek is részt tettem, felét oda köldettem.

*Címzés: „adassék Marcaltőre”.*

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 98.

## 98. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Marcaltő, 1663. augusztus 26.

*Isten minden jókkal [áldjon] meg, édes Atyámfia!*

Vettem leveledet, csudálom, hogy választomot leveleidre nem vetted, holott én minden leveleidre választ adtam. Egészségem, *Istennek* hálá, jól szolgál. Itt más híreink nincsenek, hanem Uivárt<sup>597</sup> iszonyúképpen löveti az Török, éppen idehallani az lövést. Az Tatár is elérkezett Budához, szerencse azmint értettem, ha mireánk nincsen szándéka, *Isten* szégyenítse meg. Én igen sáncoltatom az Tá-bort, *Isten* talán jól adja az dolgot. Édesem, kérlek, alamizsnálkodjál az szegényeknek, kenyeret, ételt, italt adass, hogy *Isten* könyörüljön rajtunk. Azomban maradok

mindenkor igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.  
Marczaltő 26. Augusti 1663.

Közölve: IVÁNYI 1989, 322; BUBICS–MERÉNYI 1895, 155.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 99.

---

590 ellátná saját magát

591 dolmány: a férfiviselet alsókabátja

592 mente: a férfiviselet felsőkabátja

593 poskás ház: fegyvertár

594 tárház: kincstár

595 Esterházy Anna Júlia (1630–1669)

596 jelzemin, jázmin: a virágzat gyógyhatása régóta ismert, talán ezért „tett félre” Orsolya belőle

597 Újvár, ma Érsekújvár

## 99. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1663. szeptember 15.

Szeretettel való szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint kedves Uramnak. Isten sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Az én egészségem felől, hála Istennek, azt írhatom *kegyelmednek*, jól szolgál most mind az gyermekkel együtt, hanem kérem *kegyelmedet*, írjon az maga jó egészségéről, és todasétson, mint szolgál. Mivel se Komarromi Uramtól,<sup>598</sup> se az előbbeni tisztartótól nem írhatott *kegyelmed*, hogy nem mentek oda, hanem kérem *kegyelmedet*, most ne mulassza el, hanem írjon ezen embertől, mint van. Költ Fraknoban Die 15. septenber 1663.

*Kegyelmednek* szeretettel szolgál  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

P. S.: Mégis addig halljak hírt *kegyelmed* felől, még itten, Vaton van. Kérem, most írjon *kegyelmed*, azután ki todja, mikor írhat, ha tovább megyen *kegyelmedet*.

*Címzés:* „adassék Vatra”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 100.

## 100. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1663. szeptember 18.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint szerelmes Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja [meg] *kegyelmedet*!

Kedvesen vettem az *kegyelmed* levelét. Mind az új híren, hogy Ali basát megölték, igen örülék, adja Isten, az fővezér<sup>599</sup> is úgy járjon. Az kiend egészségén, hála Istennek, igen örülék, Isten tartsa meg *kegyelmedet* benne. Én is, hála Istennek, egészségben vagyok, mind az gyermekekkel együtt. Az szegény Liptaine igen kéri *kegyelmedet*, ha írna kiend Érsek Uramnak<sup>600</sup> az Ura mellett, hogy lenne valami segítséggel [*beszúrva*: az sarcában].<sup>601</sup> Az kiend tekéntetére és levelire talán többet

<sup>598</sup> Komáromi János, Esterházy Pál titkára.

<sup>599</sup> Köprülü Ahmed (1635–1676)

<sup>600</sup> Lippay György (1600–1666)

<sup>601</sup> sarc: váltságdíj



celekednek, és ha ideköldné kiend az levelet, az Érseknek szólót, ő aztán egy soplikációt<sup>602</sup> is íratna melléje, úgy köldné föl Beczben. Költ Fraknoban 38. [!] Septenber 1663.

*Kegyelmednek szeretettel szolgál*  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

*Címzés: „adassék Vatra”.*

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 101.

## 101. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1663. szeptember 22.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint kedves Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Nem tudom mire vélni, hogy már két hete levelét nem vettem *kegyelmednek*, nem is tudhatom, kiend mint van. Én írtam, holnap leszen egy heti, arra sem jött válaszom meg. Most azt írhatom, hogy az torkom megdagadt mind az kétfelől, az fölem megett, mind az Istóczkának is. Annyéra volt, hogy semmit nem ehettem, csak igen lágy ízöt, levest vagy kását. Ha kemént ettem, iszonyón szegezett,<sup>603</sup> de immár jobban kezd lenni, egyik felől meg is apadott, az gyermeknek szintin úgy van, az Istóczkának,<sup>604</sup> de az is jobban van már. Kérem, todasétson kiend is az maga jó egészségéről. Liptayne Asszonyom igen kéri *kegyelmedet*, ha az érseknek<sup>605</sup> írna kiend szegény Liptay Uram mellett, hogy lenne segítséggel szegénynek, soplikációt<sup>606</sup> is íratna, a válaszlevéllel egyött köldné föl Beczben, csak ide köldje kiend az levelet. Ezzel Istennek ajánlom *kegyelmedet*. Költ Fraknoban 22. septenber 1663.

*Kegyelmednek szeretettel szolgál*  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 102.

---

602 suplicatio: kérelem, kérvény

603 Esterházy Orsolyának éles, erős, szúró fájdalma, azaz „szegző” fájdalma volt. Ez esetben a nyaki területek nyirok-csomóinak heveny gyulladása állhatott fenn, ennek oka például tüszős mandulagyulladás is lehetett.

604 Esterházy István József (1660–1669)

605 Lippay György (1600–1666)

606 suplicatio: kérelem, kérvény

## 102. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Vat, 1663. szeptember 25.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Igen szomorúan értem betegségedet, de talán *Isten* jobban adja. Istenért, vigyázz magadra, gyümölcscsel valahogy meg ne terheld az gyomrod, hogy valami nagyobb betegség ne kövessen. Ennékem, édesem, egészségem jól szolgál, *Isten* adja, néked is előbbi jó egészségedet, kiről kérlek, hová hamarabb tudósíts.<sup>607</sup> Még mi itten nem tudjuk, mikor indulunk el, mert Bán *Uramat*<sup>608</sup> várjuk. *Isten* legyen veled, édes Atyámfia! Vatt 25. *Septembris* 1663.

Igaz jóakarod  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Közölve: IVÁNYI 1989, 322.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 103.

## 103. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1663. szeptember 29.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint szerelmes Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Mivel alkalmatosságom vagyon, nem akartam elmúlatni, hogy *kegyelmednek* ne írtam volna és egészségem felől ne todasétattam volna, mely hála *Istennek*, jól szolgál most, melyet *kegyelmed* felől is kívánok hallanom. De igen rossz híreket hallattonk, hogy Uivárat feladták volna,<sup>609</sup> csak *Isten* oltalmában ajánljok már magonkat, mert még ez idén is, ha *Isten* nem könyörül, ki tudja, mint járonk. Ezzel *Istennek* és az Boldog Szűznek oltalma alá ajánlom *kegyelmedet*. Költ Fraknoban 29. septenber 1663.

*Kegyelmednek* szeretettel szolgál  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 104.

<sup>607</sup> minél hamarabb tudósíts

<sup>608</sup> Zrínyi Miklós (1620–1664)

<sup>609</sup> Érsekújvárat 1663. szeptember 26-án elfoglalták a törökök.

## 104. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1663. október 17.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint szerelmes Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Nem akartam elmúlatni, mivel alkalmatosságom vagyom, hogy ne írtam volna *kegyelmednek*, mivel immár, hála Istennek, törhető egészségben is vagyok, hogy magam írhatok; cakhogy erőtelen vagyok még,<sup>610</sup> egyébképpen, hála Istennek, törhetőképpen volnék, az gyermekek is, hála Istennek, egészségben vannak. Az kiend levelét, kit ma egy hete írt Ovárrúl, kedvesen vettem az nyulacskával együtt, cakhogy még akkor választ nem adhattam reá erőtlenségem miatt, immár most mindenkor írhatok, ha alkalmatosságom leszen reá, kiendet is kérem, ha lehet, írjon. Ezzel Istennek és Boldogságos Szűz Máriának és az őrző angyalnak, Szent Ursulának ajánlom kiendet. Isten és az Boldogságus Szűz Maria, Szent Ursula az ő tizenegyezer szűzével,<sup>611</sup> mivel most leszen napja,<sup>612</sup> segítse kiendteket azaz öktezetben az török ellen és adjon boldog nyereséget. Édesem, adja *Isten*, láthatam hamar jó egészséggel kiendet. Költ Fraknoban 17. october 1663.

*Kegyelmednek* szeretettel szolgál, még él  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 106.

## 105. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Komáromi tábor, 1663. október 27.

*Isten* megáldjon, édesem!

Hogy eddég is nem írtam semmit is, azt távollétem cselekedte. *Istennek* hálá, egészségem jól szolgál. Ma indul meg az Török Tábor hazafelé, Lévát meg akarja venni,<sup>613</sup> Nográd talán eddég is oda vagyom.<sup>614</sup> Mi is, gondolom, itten igen sokáig nem késhtünk, ha az Török el fog menni. Azomban, kérlek, egészségedről tudóséts, s én maradok

Igaz Jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

610 Alig kilenc napja, 1663. október 8-án szülte meg Krisztina Terézia nevű kislányát.

611 A 4. század körül élt keresztény hercegnő, akit a legenda szerint 11 ezer társnőjével együtt a hunok öltek meg.

612 Szent Orsolya napja október 21-én van.

613 el akarja foglalni – Léva várát 1663. november elején foglalták el a törökök.

614 Nográd 1663 novemberének második felében hódolt meg a törököknek.

P. S.: Szinte most hozának jó Törököket<sup>615</sup> s öszvéreket majd ötvenig, kettőt megvettem az öszvérekben.

Komáromi Táborból 27. *Octobris* 1663.

Közölve: IVÁNYI 1989, 322; BUBICS–MERÉNYI 1895, 159.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 105.

## 106. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Óvár, 1663. november 10.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Én ide érkezém Ovárra, *Istennek* hálá, jó egészségben. Holnap Levélnél tovább nem mehetek, mivel az szekerekben lévő marhák igen megfáradtak. Hétfőn Védénig s kedden Feiéregházig, szerdán Kismartomban, csötörtökön megyek osztán Fraknoba. *Isten* egészségben megtartván, adja *Isten*, édesem, lássalak jó egészségben. Öcsém *Uramnak*<sup>616</sup> s az többinek ajánlom szolgálatomat. Óvár 10. *Novembris* 1663.

Igaz Jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 107.

## 107. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sérc, 1663. november 12.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édesem!

Reménségemen kívöl<sup>617</sup> érkezém ma ide, Sérczre. Még ma Kismartomban, s onnét holnap estvére, *Isten* segítségéből, Fraknoban megyek estvére. Adja *Isten*, édes lelkem, lássalak jó egészségben. Sércz 12. *Novembris* 1663.

Igaz Jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 108.

<sup>615</sup> török rabok, akikért jó váltságdíj kapható

<sup>616</sup> Esterházy Ferenc (1641–1683)

<sup>617</sup> Nem remélte, hogy odaérkezik.





50. kép. Ismeretlen mester: A hadvezér Esterházy Pál, 1665. Rézmetszet



## 108. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1663. november 22.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint kedves Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Mivel alkalmatosságom van, hát nem akartam elmúlatni, hogy ne írnék. Egészségem felől azt írhatom, hála *Istennek*, jó egészségben vagyok, az gyermekeknek is jó egészségek van, hanem kétejnek<sup>618</sup> az torka fájt, de immár azok is jobban vannak, az Lacinak<sup>619</sup> meg az Palkonak<sup>620</sup> fájt az torka. Kérem, tudásétsen kiend, mikor jön meg kiend, alig várom már megjövetelit kiendnek, adná *Isten*, hamar nap<sup>621</sup> látnám jó egészségben kiendet. Én is ma mentem Egyházhoz.<sup>622</sup> *Istennek*, az boldog szűznek, az őrzőangyal oltalmában ajánlom kiendet. Költ Fraknoban 22. novenber 1663.

*Kegyelmednek* szeretettel szolgál  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Címzés: „adassék comaromi táborban”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 109.

## 109. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Locsmánd, 1664. január 9.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Én eddég érkezém, azomban jöve levelem, hogy visszatérjek, kihez képest Lakompakra visszamegyek. Kérlek, ha lehet, jöjj oda, mert késem ottan, azután megént alá köll mennem egynehány nap múlván. *Isten* hozzon jó egészségben. Datum Loczmány 9. *Januarii* 1664.

Neked Igaz Jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Közölve: IVÁNYI 1989, 323.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 110.

---

<sup>618</sup> kettőjüknek

<sup>619</sup> Esterházy László Ignác (1662–1689)

<sup>620</sup> Esterházy Pál (1657–1664)

<sup>621</sup> hamarosan, mihamarabb, rövid időn belül

<sup>622</sup> egyház: templom – 1663. október 8-án született meg Krisztina Terézia nevű gyermeke, és a gyermekágy után csak most tudott elmenni gyónni és áldozni.

## 110. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1664. február 12.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint szerelmes Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja *kegyelmedet*!

Kérem *kegyelmedet*, ha alkalmatossága vagy, írjon. Én immár ennek előtte is írtam levelet kiendnek, azt sem tudom, ha megadták-e vagy nem kiendnek, semmi válaszem nem jön reá, semmi hírért nem hallhatom már egy holnapja kiendnek, hogy innend hazol[ról] elment. Ha lehetséges, Istenért is kérem kiendet, írjon, bárcak ennihány<sup>623</sup> szót, én sem fogom elmúlatni, hogy ne írjak kiendnek. Egészségem az gyermekekkel egyött, hála *Istennek*, jól szolgál, kívánék már az *kegyelmed* egészsége felől is örvéndetes hírt hallani. Költ Fraknoban Die 12. Februari 1664.

*Kegyelmednek* szeretettel szolgál, még él  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 111.

## 111. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Segesd, 1664. február 14.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Mi itten megvévénk<sup>624</sup> elsőben Börzenczét, azután Baboczát, Türbéket, Barczot, Pécz Városát, annakutána mentünk szintén az eszéki hídig, azt éppen elégettük.<sup>625</sup> Dárdát is megvettük, Baranyavárat is, Sás Várat is, s ím, tegnap visszajöttünkben Segesdet is megadák az Törökök. Énnékem egészségem, még eddég, jól szolgált, *Istennek* hála. Még ma Bán *Urammal*<sup>626</sup> Muraköz felé indulok, ottan nem késsem, mentől hamarább azon lések, hogy haza mehessek. Adja *Isten*, lássalak jó egészségben. Datum Segesd 14. *Februarii* 1664.

Igaz Jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Köszölve: IVÁNYI 1989, 323; BUBICS–MERÉNYI 1895, 168.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 112.

623 egynéhány

624 megvesz: elfoglal

625 Zrínyi Miklós 1664. február 2-án égette fel a stratégiai fontosságú, a török utánpótlást biztosító eszéki Dráva-hidat.

626 Zrínyi Miklós (1620–1664)



51. kép. Veith Kissler – Johann Jacob Hoffmann: Esterházy Pál haditettei. Részlet: Dárda bevétele, 1682. Rézmetszet

## 112. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1664. február 27.

Szolgálatamat ajánlom kiendnek, mint szerelmes Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja kiendet!

Kérem kiendet, todasétson maga egészségéről, mint van. Mielta kiend Horvát országban van, semmi hírét nem hallattam kiendnek, onnand jobban találhat alkalmatosságot kiend, mint az előbbeni helyekből. Minden nap vártok kiendet ez napokban haza, de úgy láttam, Horvát országban töltette kiend az varsangot.<sup>627</sup> Immár adná *Isten* hamar hazajövetelét kiendnek, alig várnám. Ezzel *Isten* oltalmában ajánlom kiendet. Költ Fraknoban 27. Februari 1664.

*Kegyelmednek szeretettel szolgál*  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

<sup>627</sup> farsangot

*A levél bal, hosszanti oldalán:*

Az magam egészsége az gyermekekkel együtt, hála *Istennek*, jól szolgál, csak az Istóczkának<sup>628</sup> az szemei egy kicsint floksususok,<sup>629</sup> de azok is jobban kezdenek lenni. Igaz, hogy ugyanaz Dogtort hivatonk hozzá, oly rőt<sup>630</sup> volt.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 113.

### 113. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1664. május 5.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint szerelmes Uramnak. *Isten* sok [*beszúrva*: minden] jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Azt írhatom *kegyelmednek* magam egészsége felől, hála *Istennek*, jó egészségben vagyok. Az gyermek, az Mikloska<sup>631</sup> is ma költ föl, immár fenn jár, az himlő elszáradt mind rajta, el is kezd hollani immár róla. Az több gyermekek is, hála *Istennek*, egészségben vannak, amint értettem, hanem az Istóknak<sup>632</sup> az szemin [*beszúrva*: mellette] kelis pállat,<sup>633</sup> az barbély<sup>634</sup> palastrommal<sup>635</sup> gyógyítja. Engedje *Isten*, hallhassak jó, öröndetes hírt *kegyelmed* felől is. Kérem is szeretettel *kegyelmedet*, írjon, ha alkalmatossága lészen az írásban. Ezzel *Istennek* ajánlom *kegyelmedet*. Költ Fraknoban 5. maii 1664.

*Kegyelmednek* szeretettel szolgáló Felesége, holtig  
Gróf Esterhás Ursula m. p.

Címzés: „adassék Canisara”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 114.

628 Esterházy István József (1660–1669)

629 floksus, fluksus, fluxus: folyás, kelés

630 rût, csúnya

631 Esterházy Miklós Antal (1655–1695)

632 Esterházy István József (1660–1669)

633 kipállott, kifakadt, váladékos

634 borbély, felcser

635 palastrom, flastrom: gyógyító sebtapas



## 114. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Kanizsai tábor, 1664. május 6.

*Isten minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!*

Én Tegnapelőtt ideérkezém Kanisa alá, szerencsésen. Tegnap mindjárt megcsináltam az én batériámat avagy sáncomat,<sup>636</sup> s már lövettem is az Várat, kiben alkalmas kár is esett. Istennek hálá, elsőben is jó szerencsém volt, mert az perspectivából<sup>637</sup> láttam egy öreg Ágyút az Bástyán, kit szépen lelövettem, mind öszveromlott.<sup>638</sup> Valóban lőnek ide, kicsin héja vala, hogy magamon is nem esett lövés az Török Ágyúkból. Egy muskatérosomot<sup>639</sup> ellőtték az sáncból, fél óra alatt megholt. Ez éjjel kiütöttek az Törökök, volt harc is vélek, de kárral tértek bé az Várban. Az hitván derékfájás mégis rajtam vagyon. Az én batériám nincsen tovább az Vártól négyszáz lépésnél, hiszem Istent, harmadnap alatt közelyebb vihetem. Igen bízna az Vár megvételeben, két bástya alkalmasint leromlott annira, hogy fölfuthatni rajta. Az árkot valóban töltik éjjel-nappal, már csak száz lépés-nire vannak az bástyától. *Isten* tartson meg jó egészségben. Datum Kanisa[i] Tábor 6. Maii 1664.

Igaz Jóakaród  
Gróf Esterhas Pál m. p.

Közölve: IVÁNYI 1989, 323–324; BUBICS–MERÉNYI 1895, 174.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 115.

## 115. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Kanizsai tábor, 1664. május 8.

*Isten minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!*

Én itt egészségben volnék egyébaránt, de az derékfájástól mégsem menekedtem meg. Valóban érte vagyunk,<sup>640</sup> hogy megvegyük az Várat, egy[i]k bástyáját kétfelől lőjük, Stroczi<sup>641</sup> Uram egyfelől, másfelől én. Immár kétszáz lépésnire vagyunk az bástyától, az árkot már annira töltötték, hogy

---

636 ágyúsáncomat

637 távcsőből, távcsőn keresztül

638 eltalálták és tönkre ment

639 muskatéros, muskétás: puskás gyalogos lövész

640 azon vagyunk

641 Pietro Strozzi (†1664), generális

harminc lépésnél nem több, azkit meg köll tölteni. Magad egészségéről s az gyermekekről, kérlek, tudósíts. *Isten* tartson meg jó egészségben. Költ Kanisai Táborból 8. Maii 1664.

Igaz Jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Közölve: IVÁNYI 1989, 324; BUBICS–MERÉNYI 1895, 174.  
Autográf.  
MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 116.

## 116. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Kanizsai tábor, 1664. május 17.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Vettem kedvesen leveledet, örülöm egészségedet. Én is, *Istennek* hálá, tűrhetőképpen volnék, de az derékfájás mégsem szűnt meg rólam. Mi itten éjjel-nappal löjük Canisát, már az árkot is alkalmazt bétöltötték, ednehány nap alatt megválnak<sup>642</sup> az dolog. Én is az én bástyámat kétszáz lépésnire vittem éppen az árokspartra, onnét lövetem az bástyát. Ez éjjel bélopták magokat ednehány hajdú s két Török Zászlót nyertenek, s feles<sup>643</sup> Törököt is vágtak le, őbennek is vezett tízig való. Egyéb új hírem nincsenek, hanem maradok édesem

Mindenkor Igaz Jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.  
Canisai Tábor 17. Maii 1664.

Közölve: IVÁNYI 1989, 324; BUBICS–MERÉNYI 1895, 174.  
Autográf.  
MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 117.

## 117. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Hely nélkül, 1664. május 23.

Szeretettel való szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*, mint szerelmes Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*!

Kedvesen vettem, Édesem, az *kegyelmed* levelét. Hogy az derékvájás még el nem múlt, az sok nyoghatatlanságtól vagyon. Eddig még mind jó híreink voltak, adja *Isten*, rövid nap kezéhez jsson

---

642 eldől, kiderül  
643 nagyszámú, sok

*kegyelmeteknek* Canisa. Ém,<sup>644</sup> köldött Nadasdyní Asszonyom<sup>645</sup> valami levelet, kiben egy Soniog<sup>646</sup> kis Asszont kommandál<sup>647</sup> kiendnek. Örömet akarátját érteném ebben, ha bevegym-e odvaromban vagy nem. Az leveléből bővebben megérti kiend, ém azt is elköldettem kiendnek. Mi, hála *Istennek*, az gyermekekkel egészségben vagyunk. Maradok kiendnek holtig szeretettel szolgáló felesége. Datum 23. maii 1664.

Gróf Esterhas Ursula m. p.

Címzés: „adassék Canisara”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 118.

## 118. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Kanizsai tábor, 1664. május 24.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Ennékem egészségem tűrhetőképpen szolgál, *Istennek* hálá. Már mostan az Vár kapuját löjük, gondolom, harmad nap alatt eldől. Igen nagy ínségben vannak az Törökök, már az lovakra szorultak, azokat eszik. Talán *Isten* rövid nap jól adja az dolgot, azomban maradok

Mindenkor Igaz jóakaród

Gróf Esterhás Pál m. p.

Canisai Tábor 24. Maii 1664.

Közölve: IVÁNYI 1989, 325; BUBICS–MERÉNYI 1895, 174.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 119.

## 119. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1664. június 1.

*Isten* sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*, szívből kívánom, mint szerelmes Uramnak!

Kedvesen vettem már két rendbéli levelét *kegyelmednek*. Az kiend egészségen örülék, *Isten* tartsa tovább meg benne kiendet. Én is gyermekimmal együtt, hála *Istennek*, egészségben vagyok. Értem

---

644 Ím

645 Esterházy Anna Júlia (1630–1669)

646 Szunyogh

647 ajánl

azt is leveléből kiendnek, hogy panaszkodik, hogy nem írok. Miolta az posta ottan volt, azolta háram levelet írtam, az úyheli postára költem, nem todom, mitől lett, hogy meg nem vitték egyikét, az más[i]kat írósoktól köldtem,<sup>648</sup> az minap voltak itten. Az jó híreken örülek, hogy lövik igen az kapot,<sup>649</sup> és nagy éh[s]ég hogyan<sup>650</sup> benne Canisában. Hanem az harmincezer törek, azki Pécznél volt, attúl félek, galibát szerez<sup>651</sup> az megvételben. *Isten* rantsa meg<sup>652</sup> az kereszténység által őket, imádságokat rendeltettem mind Cinsdorfon, miséket mind Kis Martonyban. *Isten* adjon szerencsés hírt hallanók kiendtek felől. *Isten* oltalmában ajánlom kiendet és az Boldogságos Szűznek. Költ Fraknóban első jóni 1664.

*Kegyelmednek szeretettel szolgál holtig*  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

*Címzés:* „adassék Canisara”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 120.

## 120. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Vat, 1664. június 6.

*Isten* megáldjon, édesem!

Az Német had nagy gyalázatosan elmene Canisa alól,<sup>653</sup> kihez képest én is ide jövék Vatra, Nadasdi *Uram*<sup>654</sup> táborában. Már ezután mi lészen, nem tudom. Egészségem jól szolgál, *Istennek* hála, örömost hallanék jó hírt felőled. Az minemő leveleket írtál, abban hármát vettem. Édesem, írd jó egészségedről, s maradok mindenkor

Igaz Jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Vatt 6. Junii 1664.

Közölve: IVÁNYI 1989, 325; BUBICS–MERÉNYI 1895, 177.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 121.

648 Esterházy Orsolya férjének szóló írásokat küldött el a levelével együtt.

649 kaput

650 éhség vagyon

651 gondot okoz

652 rontsa meg

653 Pietro Strozzi generális az osztrák-bajor seregével elvonult Kanizsa alól, így sikertelenül végződött a vár ostroma.

654 Nádasdy Ferenc (1623–1671)

## 121. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Farkasfalva, 1664. június 15.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Én ide, Farkas Falvára érkezém, holnap Regedeig igyekezünk, onnét Muraközben Zrin Vár<sup>655</sup> felé. Az Várat igen löveti az Török, de még tűrhető állapottal vagyon, Zriny Uram<sup>656</sup> maga is ott benn vagyon az Várban. Kis Farkas<sup>657</sup> az minap elveszett,<sup>658</sup> emellett ötszáz Török is. Az egy[i]k sáncát elnyerék az Törököktől s az ágyúkat is elrontották. Tovább mi leszen, megírnya<sup>659</sup> el nem múlantom. Datum Farkasfalu 15. Junii 1664.

Mindenkor Igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Közölve: IVÁNYI 1989, 325; BUBICS–MERÉNYI 1895, 182.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 122.

## 122. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Regedei mező, 1664. június 17.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Mi itten Fölső Lindua s Regede között vagyunk. Ma általmentünk volna az Regedei hidakon, de az Német Tábor takaroszik<sup>660</sup> most azon által. Zrin Uivár még jó karban vagyon, jól is viselik magokat az benn valók. Carintiából s Carnioliából és Stiriából az Polgárság is mind Zrin vára felé takaroszik,<sup>661</sup> hiszem Istent, jól leszen az dolog. Az Török Császártól<sup>662</sup> azminemő Csauz<sup>663</sup> jött az Fő Vezérhez,<sup>664</sup> azt elfogták. Az levélben azt írja az Fő Vezérnek, hogy még huszonötezer embert küldhet, többet nem ez idén. *Isten* megáldjon. Regedei mezőn 17. Junii 1664.

Mindenkor Igaz Jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

---

655 Zrínyiújvár

656 Zrínyi Miklós (1620–1664)

657 Kis Farkas: Zrínyi Miklós török származású, majd kereszténnyé lett kiváló katonája.

658 elesett, meghalt

659 megírni

660 takarodik, elvonul

661 menekül

662 IV. Mehmed (1642–1693)

663 csauz: török futár, hírvivő, követ

664 Köprülü Ahmed (1635–1676)



*A levél mellett lévő kis cédulán:*

Az Postát Pordánra köll küldeni és így mindenkor írhatok levelet, ha Nádasdi Uram<sup>665</sup> leveleit arra viszik.

Közölve: IVÁNYI 1989, 326; BUBICS–MERÉNYI 1895, 182.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 123.

### 123. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1664. június 22.

*Isten sok jókkal áldja meg kegyelmedet, Édes Uram!*

Azt írhatom kiendnek, hogy nagy örömmel vettem az kiemed levelét és az híreket, hogy anni nép táborozik Zeren var<sup>666</sup> felé megint, hogy az törek cászár<sup>667</sup> levelét is elfogták az sauzzal<sup>668</sup> együtt. Én most is, mint az előbbeni levelemben írtam, nyavalyásul vagyok, az sárgaság rajtam, onnak otán<sup>669</sup> mint lések, todtára adom kiendnek első alkalmatossággal. Adjon *Isten* onnand minden jó híreket hallanók. Költ Fraknoban 22. Joni 1664.

*Kegyelmednek szeretettel szolgál, még él*  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

P. S.: Valami olasz gyermeket kommandál<sup>670</sup> Néném Asszony, Nadasdiní Asszonyom,<sup>671</sup> ha kiend akaratja, írja meg, ha megfogadjok az Mikloska<sup>672</sup> mellé.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 124.

---

665 Nádasdy Ferenc (1623–1671)

666 Zrínyiújvár

667 IV. Mehmed (1642–1693)

668 csasz: török futár, hírvivő, követ

669 annak után

670 ajánl

671 Esterházy Anna Júlia (1630–1669)

672 Esterházy Miklós Antal (1655–1695)

## 124. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Zrínyiújvár alatti tábor, 1664. június 24.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Mi itten lassan-lassan szaporoszkunk,<sup>673</sup> csak Isten adna jó szívet Montecuculi *Uramnak*.<sup>674</sup> Az Török Tábor az Murán túl vagy, két batériából<sup>675</sup> löveti az Várost, de lövéssel soha meg nem veszi, hanem minálni<sup>676</sup> kezdett, s immár valóban az kilső revelinhez<sup>677</sup> közel is vagy, úgyannira, hogy két nap alatt nagy dolog, ha az revelin oda nem leszen. Egyébaránt már az mienk is megásták, ha megvenné is, puskaporral fölvetnék<sup>678</sup> s nem árthatna az Várnak. Nagy Isten ostora, hogy többen vagyunk most is az Töröknél, mégsem mernek az emberek reá menni. Tegnap voltam benn az Várban, mind eljártam,<sup>679</sup> s ím, deliniatióját<sup>680</sup> elküldtem. *Isten* megáldjon, édesem. Datum Zrin Vár alatt levő Táborban 24. Junii 1664.

Mindenkor igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Közölve: IVÁNYI 1989, 326; BUBICS–MERÉNYI 1895, 182–183.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 125.

## 125. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Zrínyiújvár alatti tábor, 1664. június 28.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Egyéb új híreket nem írhatok, hanem tegnap reggel ment ostromnak az Török, az revelinben<sup>681</sup> már benne is volt. Az Németek szaladtak is, de magyar hajdúsággal megsegétettük, s az Törököt egyszer kivágtuk az sáncból. Sok Török veszett el, az mieinkben harmincig. Ez estve mintegy

673 szaporodunk, gyűlik a hadnép, a katonaság

674 Raimondo Montecuccoli (1609–1680) – Montecuccolinak bárcsak lenne elég bátorsága a hadakozásra

675 batéria: üteg, ágyúállás

676 minálás: aláaknázás, aknafolyosó készítése

677 revelin: két-két szomszédos bástya közti távolság felezővonalában a várárokba épített, szigetszerűen kiemelkedő „ároksáncnak” nevezhető erődmű

678 fölrobbantanák

679 teljesen bejárta

680 delineatio: rajz

681 revelin: erődmű

tízezeren mentek csatára, Zriny Péter Uram lészen előttök. Mit ad Isten ő *Szent* Fölsége, azon lészek, hogy megírjam, mihelyen visszatérnek. Egészségem, *Istennek* hálá, jól szolgál, azomban maradok

mindenkor igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Zrin Vári Tábor 28. Junii 1664.

Közölve: IVÁNYI 1989, 327; BUBICS–MERÉNYI 1895, 183.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 126.

## 126. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Zrínyiújvár alatti tábor, 1664. június 30.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Jó hírt nem írhatok, hanem tegnapelőtt estvéig ott benn lévén az Várban, láttam, miként vetették föl<sup>682</sup> az Törökök mináit.<sup>683</sup> Azonban kijöven onnét, Bán Uram<sup>684</sup> haragját vettem eszemben Hohenloei Generálisra,<sup>685</sup> ki miatt innét az Táborból el is ment Bán Uram Czáktornyára,<sup>686</sup> kihez képest az egész Magyar Urak s Montecuculi *Uram*<sup>687</sup> is postán engem odaküldöttek, hogy visszahozzam. Ez elmúlt éjjel mentem oda, s hálá *Istennek*, reá is beszéltem, hogy visszatérjen. Azonban hogy már jöttem volna, csak közel Zrin várához, az Török Generális ostromot bocsátott az Várra, mintegy tízezer embert, kik az harmadik ostromra mintegy tíz óra tájban, délelőtt megvették az Várat.<sup>688</sup> Az Németekben veszett nyolcszázig, kik meg sem harcolván az Törökkel, mindjárt hátot adtak,<sup>689</sup> s az Mura hídján nyomták bé az Murában egymást, jobbára mind az vízben vesztenek. Már most az Murán innét lévő száncot löveti. Csak margraf fon Badent<sup>690</sup> várjuk, mindjárt általmegyünk az Murán s megütközzünk az Törökkel derekasan, ha az Németség előbbi szokása szerint szaladóra nem vészi az dolgot. Egyébaránt ha megverhetjük, az Vár is hamar mienk lészen *Isten*

682 robbantották föl

683 mina: akna

684 Zrínyi Miklós (1620–1664)

685 Wolfgang Julius von Hohenlohe (1622–1698)

686 Csáktornya, a muraközi Zrínyi-birtokok központja.

687 Raimondo Montecuccoli (1609–1680)

688 elfoglalták a várat

689 hátat adtak, hátat mutattak, vagyis elfutottak, elmenekültek

690 Badeni Lipót (1626–1671)

segétségéből, [ha] egyáltalában harcot akar Montecuculi Uram próbálni.<sup>691</sup> Adja *Isten*, jó vége legyen, azonban maradok

mindenkor igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Zrin Vári Tábor 30. Junii 1664.

Közölve: IVÁNYI 1989, 327; BUBICS–MERÉNYI 1895, 184–185.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 127.

## 127. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1664. július 5.

Szolgálatomat ajánlom kiendnek, mint kedves Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg *kegyelmedet!*

Én azt írhatom kiendnek, hála *Istennek*, jól szolgál most egészségem az gyermekekkel együtt. Örömet érteném, kiendnek mint szolgál, kívánék jó hírt hallani felőle, az kiend jó egészsége felől. Az Franciákat most várják erre, által az mi jószágokon.<sup>692</sup> Az előbbeni Németek is nyolcvan öket vittek Nékűl<sup>693</sup> el, ugyan éppen oda vannak azok is, vizza nem hozták, kiket szekerek alá adtak, hogy elmentek innend az jószágból. Níván<sup>694</sup> Gonsagu Herceg<sup>695</sup> konpániája<sup>696</sup> volt, azmint nekem írja azt Tsipicz,<sup>697</sup> csak ezek<sup>698</sup> békével mennének. Mondtam, hogy gazágkodással [!] <sup>699</sup> legyenek az oficírekeknek<sup>700</sup> valami ennihány<sup>701</sup> átalag<sup>702</sup> borral, az tizttartónak; mégis az szenséget kímélik meg valamintire mindenkit jószágból, ha valahogy az másik jószágra is mennének. Vasarheli<sup>703</sup> azt írja nekem, tegnapra várták Pordanra meg Szaraz vámra őket, de mivel az víz az Laytán valo hido-  
kat elvitte, talán most attól nem jöhetnek. Ezzel *Istennek* ajánlom kiendet. Költ Fraknoban Die 5. Julii 1664.

---

691 harcba akar-e bocsátkozni

692 jószág: birtok, itt a birtokokon átvonuló katonák esetleges kártételétől tart

693 Nék: Nyék, ma Sopronnyék

694 nyilván

695 Hannibal Gonzaga (1602–1668)

696 konpánia: csapat, ezred

697 Stipsics Péter, kismartoni tizttartó.

698 a francia katonák

699 gazdálkodással

700 tiszteknek – vagyis arra kéri a tizttartót, hogy legyen jó vendéglátója a tiszteknek

701 egynéhány

702 tokaj-hegyaljai hordófajta

703 Talán Vásárhelyi Gergely, aki még Esterházy László familiárisa volt.

P. S.: Az minemő inast kiend az táborból hazaköldött, megholt, hónap lezen temetése Dankovicznak, nem todom, értette-i<sup>704</sup> kiend eddig vagy nem.

*Kegyelmednek szeretettel szolgál, még él*  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

*Címzés: „adassék az Táborban”.*

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 128.

## 128. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Zrínyiújvár, 1664. július 7.

*Isten megáldjon, édes Atyámfia!*

Vettem leveleidet, édesem, bizony szomorú szívvel értem betegségedet, kérlek, tudósíts felőle, ha könnyebben vagy-e. Az ide való hírekről, ím tudósítlak, azokat Esterhás Farkas Uramnak is mutasd meg. Kérlek mégis, édesem, tudósíts egészséged felől. *Isten* éltesen jó egészségben. Datum Zrin Vár 7. Julii 1664.

Mindenkor igaz jóakaród  
Gróf Esterhas Pál m. p.

P. S.: Ma reggel hat órakor az Török Zrin Várának az alsó keretését meggyújtotta, annakutána az bástyákat két helyen minával<sup>705</sup> megásván porral fölvetette, kiután körös-körül meggyújtván az Várat, porrá égette. Ez délig tartott, annakutána maga is költözni kezdet Canisa felé. Holnap az Fő Vezér<sup>706</sup> maga is elmegyén, bizonyos számú jancsárságot<sup>707</sup> hagyván maga után, azki holnapután megyén csak el. Estvefelé vonyatták ki az batériákból<sup>708</sup> az ágyúkat bialokkal,<sup>709</sup> de még két ágyújok maradott, azokkal lőnek néha. Mi is harmad nap alatt, gondolom, megindulunk Győr felé. Montecuculi Uramnak<sup>710</sup> semmi kedve nincsen az ütközethez, előbbeni módja szerint defensive<sup>711</sup> viseli magát. Bán Uram<sup>712</sup> elmarad tőlünk, Botyani Uram<sup>713</sup> minden hadaival hazament, az Horvát Országi hadak is haza oszlottak,<sup>714</sup> Zrini Péter Uram is elment. Az mi kevés hadunk is

704 értesült-e róla, hallotta-e

705 mina: akna

706 Köprülü Ahmed (1635–1676)

707 jancsár: oszmán-török gyalogos katona

708 ágyúsáncokból

709 bivalyokkal

710 Raimondo Montecuccoli (1609–1680)

711 védekezésre beállítva

712 Zrínyi Miklós (1620–1664)

713 Batthyány Kristóf (1637–1685)

714 fölsozlottak, hazamentek



oszlik az füzetetlenség miatt, alég vagyunk többen háromezernél. Canisa alatt késik<sup>715</sup> az Török, meg akarja építeni, az alatt, tudom, Bottyani Uram végházai füstöt vetnek s az Rába külső fele is.<sup>716</sup> Az Erdély Moldvai had Érsek Úivárnál vagyom.

Közölve: IVÁNYI 1989, 328; BUBICS–MERÉNYI 1895, 185.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 129.

## 129. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1664. július 15.

*Isten* sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*, mint Édes Uramat!

Mivel most alkalmatosság ment, hát nem akartam elmúlatni, hogy ne írjak kiendnek. Amellett kérem kiendet, ha hazafordulna,<sup>717</sup> erre az alkalmatlan időre nézve rendben venni<sup>718</sup> kiend jószágát és az várat is, mert *Isten* todja, mint vagyunk. Nem todom, hallata-e kiend szegény Héderváriní Asszonyom<sup>719</sup> is megholt. Kérem kiendet, egy kevés időre is, ha többre nem lehet, jöjjen haza, kívántatnék valóban, most senki semmihez addig nem akar kezdeni. Költ Fraknoban 15. Juli 1664.

*Kegyelmednek* szeretettel szolgál, még él  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Címzés: „adassék az Táborba”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 130.

---

715 időzik

716 Esterházy Pál valószínűnek tartja, hogy a nagy erősség, Kanizsa elvesztése után Batthyány kisebb erődítményeit a török felégeti.

717 hazajönne

718 rendbe tenni

719 Esterházy Erzsébet (1616–1664)

### 130. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Hodosányi mező, 1664. július 16.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Vettem leveledet, édesem, örülök jó egészségeden, kiből *Isten* tartson meg. Azmi új hírek itt vannak, ím includáltam,<sup>720</sup> hogy Esterhás Farkas *Uram* is láthassa. *Isten* éltesse, édes lelkem. Hodásány mezőn 16. Julii 1664.

Mindenkor Igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Tegnapelőtt voltam Zrin Várának<sup>721</sup> helyén s az Török Tábornál is, az minákat<sup>722</sup> mind megnéztem s batériákat<sup>723</sup> is. Bizony dolog,<sup>724</sup> olyan munkát sohasem láttam. Tegnap indultunk meg az Vár alól. Tegnapelőtt szállotta meg az török Kis Komáromot, ma vettük levelét Sárkány István Vicekapitány *Uramnak*, ki azt írja, negyednapnál tovább nem tarthatja az Várat. Mi pedig azt meg nem segítjük, mivel nem is lehet, hanem Pápa felé megyünk, s ott verünk Tábornak az egész armadával,<sup>725</sup> úgyhogy onnét vigyázhassunk az Dunán innét való félre. Az Franciák is holnapután ide érkeznek hozzánk.

Közlve: IVÁNYI 1989, 328–329; BUBICS–MERÉNYI 1895, 186.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 131.

### 131. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Alsólindvai mező, 1664. július 17.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Vettem leveledet, édesem, örülök jó egészségeden, *Isten* tartson tovább is meg benne. Ma mentem Lindvára az Várban, ott ettem ebédet. Elég rossz vár, már egy[i]k oldala ki is dőlt, főképpen az Nádasdi *Uram*<sup>726</sup> része.<sup>727</sup> Holnap megindulunk innét. Kis Komáromot megvette<sup>728</sup> az Török ez

720 includál: mellékel, csatol

721 Zrínyiújvár

722 aknákat

723 ágyúállásokat

724 bizonyos, való igaz

725 hadsereggel

726 Nádasdy Ferenc (1623–1673)

727 Az alsólindvai várat részben Nádasdy Ferenc birtokolta.

728 elfoglalta

elmúlt hétfőn, hitre adták meg, s azután mind levágták őket.<sup>729</sup> Datum Also Lindvai mezőn 17. Julii 1664.

Mindenkor igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

*A levél mellet lévő kis cédulán, más kézzel:*

Azminemű egypár agaram vagyott ottan, fekete, Keri Ferencz<sup>730</sup> *Uramnak* ígérem. Ha érette küld, adassák oda.

Közölve: IVÁNYI 1989, 329; BUBICS–MERÉNYI 1895, 186.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 132.

### 132. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Körmendi tábor, 1664. július 26.

*Isten* élteszen, édes lelkem!

Mi itt minden órában veszedelemben vagyunk ugyan, de hiszem az én Istenemet, nem hágy el bennünket. Azomban kérlek, imádkoztass, s az szegényeket tartassad az Várban,<sup>731</sup> azmint azelőtt, ha gyakrabban léssen is, annál jobb. Én azon lések, hogy hová hamarább<sup>732</sup> fölmenjek hozzád, édesem, azonban áldjon meg az Úr Isten. Körmendi Táborból 26. Julii 1664.

Neked mindenkor igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Közölve: IVÁNYI 1989, 329; BUBICS–MERÉNYI 1895, 186.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 133.

729 Feladták a várat szabad elvonulás fejében, aminek biztonságát a törökök eskü alatt megígérték, azután nem tartották meg a szavukat.

730 Kéry Ferenc (†1700)

731 A fraknói várban tartott alamiznásoknak kellett Esterházy törökellenes hadi sikereiért imádkozniuk.

732 minél hamarabb



52. kép. Veith Kissler – Johann Jacob Hoffmann: Esterházy Pál haditettei. Részlet: Körömend bevétele, 1682. Rézmetszet

### 133. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Köröмени tábor, 1664. augusztus 1.

*Isten megáldjon, édes Atyámfia!*

Örömost érteném, mint légy, édes Atyámfia, kérlek tudóséts felőle. Mi ma megindulunk Sz. Godhárd<sup>733</sup> felé, azt kezdette víni az Török. Egyáltalyában meg akar ütközni velünk, ha általjöhet az Rábán. Istenért, édesem, imádkoztass mindenütt, azhol lehet. Azomban én maradok néked, édes szívem,

mindenkor igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.  
Köröмени Tábor 1. Augusti 1664.

Közölve: IVÁNYI 1989, 330; BUBICS–MERÉNYI 1895, 189.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 134.

733 Szentgotthárdnál 1664. augusztus 1-jén a török elleni háború egyik döntő csatájára került sor.

### 134. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1664. augusztus 2.

*Isten* sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*, mint kedves Uramat!

Mivel alkalmatosság megyen, nem akartam elmúlatni, hogy ne írnék kiendnek. Ma az [Rohr]bácon voltam, Kaczilsdorfon, ottan sok új híreket beszéltek, miként kaptak az törekek az német táborban, és győzedelmesen járt Matakokoli uram.<sup>734</sup> Ellene<sup>735</sup> örömet érteném kiendtől, mint volt, amellet leginkább az kiend egészségét, mint szolgál, örömet érteném. Költ Fraknoban 2. Aogusti 1664.

*Kegyelmednek* szeretettel szolgál, még él  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Címzés: „adassék az Táborban”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 135.

### 135. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1664. augusztus 3.

*Isten* sok jókkal áldja meg *kegyelmedet*, mint szerelmes Uramat, Istentől kívánom!

Kedvesen vettem az *kegyelmed* levelét, kiből értettem, hogy Szen[t]gotthardra megyen kiendtek, és hogy talán ugyan megötközik<sup>736</sup> kiendtek az törekek. Az *Isten* engedje szent malasztját, hogy jól legyen az kiendtek részére, azonban itten imádkoztattak kiendtekért. Cak immár egyszer megadatnék az kiend hazajövetelét [*beszúrva*: kit *Isten* adna hamar]. Költ Fraknóban 3. Aogusti 1664.

*Kegyelmednek* igaz szívből holtig szolgál  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Címzés: „adassék az Táborban”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 136.

<sup>734</sup> Raimondo Montecuccoli (1609–1680)

<sup>735</sup> ellenben, viszont

<sup>736</sup> megütkezik



### 136. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYA

Szentgotthárdi tábor, 1664. augusztus 6.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Mi Istennek hálá, jól járánk. Ma negyednapja általjött mintegy tizenötezer Török, megütötte<sup>737</sup> az Német Tábort s vágott le kétezerig benne, úgyannyira, hogy az Császár<sup>738</sup> hada immár szaladott. Hanem az Franciák oldalról megütötték az Törököt, kihez képest hátot adott,<sup>739</sup> azután megfordult az Császár hada is, úgyhogy az tízezer Törökben nem sok ment el. Ágyút tizennyolcat hoztak el, az több ágyút az Török meg is salválta.<sup>740</sup> Immár az Fő Vezér<sup>741</sup> is futott. Ha Német Uram jól akarta volna az dolgot, vége lesz vala most az hadnak. *Isten* veled. Sz. Godhardi Tábor 6. Augusti 1664.

Mindenkor igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Közölve: IVÁNYI 1989, 330; BUBICS–MERÉNYI 1895, 189.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 137.

### 137. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Csákányi tábor, 1664. augusztus 7.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Vettem leveledet, örülök jó egészségeden, kibem hogy *Isten* tovább is megtartson, szívből kívánom. Tegnap ebéd után mentem vala az Törökök felé, mint jártunk, az Posta meg tudja mondani. Egyébaránt magam is veszedelemben voltam, mert háromszor is csaknem meglúttak, de *Isten* mégis megtartott. *Isten* áldjon meg, édesem. Czákáni mezőn 7. Augusti 1664.

Mindenkor igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Közölve: IVÁNYI 1989, 330; BUBICS–MERÉNYI 1895, 189.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 138.

---

737 rajtaütött

738 I. Lipót (1640–1705)

739 a hátát mutatta, vagyis megfutamodott

740 megmentette

741 Köprülü Ahmed (1635–1676)

### 138. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Körmendi mező, 1664. augusztus 9.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Ennékem egészségem, *Istennek* hálá, jól szolgál, kérlek tudósíts az magad egészsége felől is. Ím, az minapi harcnak delineaioját<sup>742</sup> megküldöttem, el köll tenni, mert képiróval akarom leírtni.<sup>743</sup> *Isten* megáldjon, édesem. Körmendi Mezőn die 9. *Augusti* 1664.

Mindenkor igaz jóakaród  
Gróf Esterhas Pál m. p.

P. S.: Édesem, valóba nehezem utánad,<sup>744</sup> de rövid nap meglátogatlak benneteket, *Isten* akaratjából.

Közölve: IVÁNYI 1989, 331.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 139.

### 139. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Rumi mezei tábor, 1664. augusztus 15.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Vettem leveledet az gyűrűvel együtt, csak várom, hogy Dráskovicz Uram<sup>745</sup> eljöjjön, mindjárt azon lések hogy hozzád menjek. Mivel csaknem maga vagyon Nádasdi *Uram*,<sup>746</sup> igen kér, hogy várjam immár meg, az még<sup>747</sup> eljön. *Isten* megáldjon, édes Atyámfia! Datum Rumi mezőn lévő Táborban 15. *Augusti* 1664.

Mindenkor igaz jóakaród  
Gróf Eszterhas Pál m. p.

Közölve: IVÁNYI 1989, 331.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 140.

---

742 rajzát

743 festővel akarom megfestetni

744 vágyom utánad, hiányzol

745 Draskovich János (1630–1692) vagy Draskovich Miklós (1625–1687)

746 Nádasdy Ferenc (1623–1671) egyedül van a katonáival.

747 amíg

## 140. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Lakompak, 1664. augusztus 27.

*Isten* megáldjon!

Édesem, az én öreg Sraibtisemben<sup>748</sup> vagyon sokféle confectum,<sup>749</sup> kérlek, küldd ide, mert talán e napokban Vittembergi Herceg<sup>750</sup> nálam lészen. *Isten* megáldjon. Lakompak 27. *Augusti* 1664.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Az kulcsa az kis aranyos<sup>751</sup> ládában vagyon!

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 141.

## 141. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1664. augusztus 30.

*Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Most jött levelem Néném Asszonytúl,<sup>752</sup> hogy estvére ide jön Fraknoban. Igen akarnám, ha kiend eljöhetne onnand ide, ha módja van kiendnek. Költ Fraknoban 30. *Augusti* 1664.

*Kegyelmednek* szeretettel szolgál  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Ha módja van, kérem kiendet, jöjjön el ide.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 142.

---

748 Schreibtsch: általában fiókos-rekeszes reprezentatív bútordarab, gyakran nemes fából készült, díszes faragásokkal és berakásokkal.

749 édesség

750 Ulrich von Württemberg-Neuenbürg (1617–1671)

751 aranyozott

752 Esterházy Anna Júlia (1630–1669)

## 142. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1664. szeptember 14.

*Isten* sok jókkal áldja meg kiemetet, mint kedves Uramat!

Kérem kiemetet, todasétson maga jó egészségéről, mint van és hon van kiemetek mostan táborban, hadd hallhassunk valami hírt kiemetek tábora felől is. Semmi híre itten nincsen, hon legyen az Tábor, kiemed felől. Kérem szeretettel kiemetet, írjon, egészsége mint szolgál. Gyakran alig várnám, hírt hallanék, immár örvendettest kiemed felől. Költ Fraknoban 14. szeptember 1664.

*Kegyelmednek* szeretettel szolgál holtig  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 143.

## 143. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Galgóci tábor, 1664. szeptember 25.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édesem!

Ma vettem leveledet, örülök egészségeden, ki énnékem is tűrhetőképben szolgál. Mi most itten vagyunk Galgocznál, talán ugyancsak innét fogunk hazamenni. Az Fő Vezér Uivárnál fekszik,<sup>753</sup> az is hazafelé takaroszik,<sup>754</sup> azmint mondják. *Isten* éltesen sokáig, édesem. Galgoczi Tábor 25. *Septembris* 1664.

Neked mindenkor igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Közölve: IVÁNYI 1989, 331.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 144.

<sup>753</sup> Köprülü Ahmed (1635–1676) Zrínyiújvárnál táborozik.

<sup>754</sup> takarodik, elvonul

#### 144. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1664. szeptember 30.

*Isten* sok jókkal áldja meg kiendet, mint szerelmes Uramat, szíből kívánom!

Kedvesen, szívbéli örömmel vettem az kiend levelét, mivel immár két heti csak egy kis hírt sem hallhattam kiemed felől, mely énnékem nehezen esett igen. De hála *Istennek*, úgy értem, hogy hamar hazajön immár kiend, sokáig nem késik az Táborban, kit *Isten* adjan szerencsésen, megjövetelet kiendnek rövid nap. Költ Fraknoban Die 30. Szeptember 1664.

*Kegyelmednek* szeretettel szolgál holtig  
Gróf Esterhás Ursula m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 145.

#### 145. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Galgóci tábor, 1664. szeptember 30.

*Isten* megáldjon, édesem!

Az Békesség<sup>755</sup> már megvagyon, kihez képest, úgy gondolom, egy hét alatt mi is mind eloszlunk. Adja *Isten*, jó egészségben lássalak. Datum Galgoczi Tábor 30. *Septembris* 1664.

Neked mindenkor igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál

Közölve: IVÁNYI 1989, 332.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 146.

---

<sup>755</sup> békekötés: 1664. augusztus 10-én megkötötték a vasvári békét



## 146. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Újfalu, 1664. október 3.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Én ideérkezém Uifaluban, holnap, Isten segítségével Kismartomban megyek, onnét Vasárnap Fraknóban, mivel már az táborozásnak vége vagy, meglévén az békesség.<sup>756</sup> *Isten* adja, lássalak jó egészségben. Uifalu 3. *Octobris* 1664.

Néked mindenkor igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Közölve: IVÁNYI 1989, 332.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 147.

## 147. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Újfalu, 1664. december 1.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Én ide érkezém, s ím Bécből Zriny Uram<sup>757</sup> halálát ide küldötte Deszpot,<sup>758</sup> kit ezen levelemben bétévén elküldtem.<sup>759</sup> Most több új hírek nincsenek. *Isten* megáldjon, édes Atyámfia. Naidorf 1. *Decembris* 1664.

Igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Közölve: IVÁNYI 1989, 332.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 148.

---

<sup>756</sup> Lásd az előző jegyzetet.

<sup>757</sup> Zrínyi Miklós (1620–1664)

<sup>758</sup> Simon Despot, kismartoni várnagy.

<sup>759</sup> Esterházy a kisnyomtatvány (német nyelvű gyászvers) mellett három darab metszetet is küldött, ezek egyike Zrínyi arcképe volt, ami ma már nincs meg.



53. kép. Esterházy Pál 147. levelének melléklete, 1664. december 1.





54. kép. Esterházy Pál 147. levelének melléklete, 1664. december 1.

## 148. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1664. december 3.

*Isten* sok jókkal áldja meg kiendet, Édesem, szívből kívánom!

Kedvesen vettem az kiemed levelét mind Zrinny uram<sup>760</sup> képével együtt és az énekével.<sup>761</sup> Én, hála *Istennek*, törhetőképpen voltam azolta az gyermekekkel együtt, kívánok örvendetes hírt kiend felől is hallanom, mind az gyermekről.<sup>762</sup> Költ Fraknoban 3. December 1664.

*Kegyelmednek* holtig, szeretettel szolgál  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Címzés: „adassék Béczben”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 149.

## 149. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1664. december 12.

Szolgálatomat ajánlom *kegyelmednek*. *Isten* sok jókkal áldja keindet, mint kedves Uramat!

Nem akartam elmúlatni, mivel alkalmatosság ment, hogy ne írtam volna, egészségem felől is ne todasítottam volna kiendet, mely most, hála *Istennek*, jól szolgál; de harmadnapig<sup>763</sup> rosszul voltam, az most héten hesíg<sup>764</sup> volt rajtam, az hideg is borzogatott,<sup>765</sup> de most, hála *Istennek*, jól vagyok immár. Kívánnék kiend felől is örvendetes hírt hallanom és az gyermek felől. Az itt való gyermekek, hála *Istennek*, egészségben vannak mind. Cak *Isten* hozzana immár meg kiendet, alig várnám haza. Költ Fraknoban 12. Deczenber 1664.

*Kegyelmednek* szeretettel szolgál, még él  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 152.

---

<sup>760</sup> Zrínyi Miklós (1620–1664)

<sup>761</sup> Lásd az előző levelet.

<sup>762</sup> A legidősebb fiú, Miklós Antal (1655–1695) lehetett az apjával Bécsben.

<sup>763</sup> három napig

<sup>764</sup> hőség, hőség, láz

<sup>765</sup> borzogatott

## 150. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1664. december 12.

*Isten megáldjon, édesem!*

Én mégsem tudom, mikor mehetek haza, de gondolom, nem sokáig késem itten. Ím, egy pénzma macskafejet<sup>766</sup> adtak ajándékon, kit ezen levelemben includáltam,<sup>767</sup> igen jó szagú, valami portéka közé köll tenni. Többbrül most nem írhatok, édesem, én vagyok tied s maradok is.

Gróf Esterhás Pál m. p.

Bécz 12. *Decembris* 1664.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 150.

## 151. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1664. december 14.

*Isten megáldjon, édesem!*

Egészségem, *Istennek* hálá, tűrhetőképpen szolgál, örömet érteném, mint légy. Ím, egy négyes klepsidrá<sup>768</sup> küldtem, claris képet<sup>769</sup> is kerestetek, ha találhatok. Még magam sem tudom, mikor mehetek alá; édesem, kérlek tudósíts egészségedről. Bécz 14. *Decembris* 1664.

Igaz jóakaród

Gróf Esterhás Pál m. p.

*A levél mellett egy kis cédulán:*

Ím, egy kőpalackot is küldöttem, azt mondják, méreg ellen igen jó.<sup>770</sup>

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 151.

---

766 pénzma macskafej, itt: figurális illatszertartó vagy illatosított ékszer

767 mellékeltem

768 klepsidra: homokóra, ez esetben négy üvegből álló, ami négy eltérő időtartam mérésére szolgált

769 kláris kép: valószínűleg korallból faragott, vésett medalion

770 Egyes drágaköveknek különböző bajelhárító, illetve gyógyító hatást tulajdonítottak. A nagyobb darab achátból csiszolt edényeket hatásosnak vélték mérgezés ellen.



## 152. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1664. december 23.

*Isten* megáldjon, édesem!

Ennékem még ez innepekben<sup>771</sup> itten köll késnem, bizony bánom, hogy alá nem mehetek, derék dolgaim lévén. Mindazáltal apró Szentek napjára,<sup>772</sup> ha lehet, alá megyek, adja *Isten*, egészségben lássalak. Az Zöld Papagájt is alá küldtem, ez is meglehet, gondolom, nem rosszabb az szürkénél. Azonban maradok, édesem, tied még élek.

Gróf Esterhás Pál m. p.  
Bécz 23. *Decembris* 1664

Közlve: IVÁNYI 1989, 332.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 153.

## 153. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1664. december 27.

Szolgálatomat ajánlom kiendnek, mint kedves Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Nem akartam elmúlatni, hogy kiendnek todtára nem adjam, hogy immár, hála *Istennek*, tegnap föl kezdettem jorni [!] <sup>773</sup> és törhető egészségben vagyok, cakhogy még erőtlén vagyok. <sup>774</sup> Amellett kívánnám todni, mikorra várhassok <sup>775</sup> kiendett haza, kérem kiendet, todasétson felőle. Költ Fraknóban 27. Decenber 1664.

*Kegyelmednek* szeretettel szolgál, még él  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

*Címzés:* „adassék Beczben”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 154.

---

<sup>771</sup> ünnepekben, azaz Karácsonykor

<sup>772</sup> Aprószentek ünnepe, december 28.

<sup>773</sup> jární

<sup>774</sup> Esterházy Orsolya egy hónapja, 1664. november 27-én szülte meg Elek Dominik nevű gyermeküket.

<sup>775</sup> várhassuk, várjuk

## 154. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1665. január 1.

*Isten* sok jókkal áldja meg kiendet, mint kedves Uramat!

Én tegnapelőtt, *Isten* segítségével, egyházhoz mentem,<sup>776</sup> elég sokat vártok kiendet minden nap. Nem tudom mire várni, hogy mindeddig is el nem érkezett kiend. Arra nézve em<sup>777</sup> emberemet küldtem föl, azki vigíre menjen, ha kiendnek vagy az gyermeknek nem eset volna javalyája,<sup>778</sup> kitől *Isten* oltalmaz. Igen búsolok rajta, nem tudom mire várni az okát [*beszúrva*: késésének] kiendnek. Költ Fraknoban újesztendő napján 1665.

*Kegyelmednek* szeretettel holtig szolgál  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 155.

## 155. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1665. augusztus 22.

*Isten* áldja kiendet szok jókkal!

Cak afelől akartam kien[d]nek írnom, hogy hír nélkül nem akartam celekedni, hogy valami szegény emberek vannak fogva itten, és az feleségek könyöreg[nek] értek, hogy kezességen bocsáttassam ki, mivel egyebet nem celekedtek, hanem gyömolcset adtak el Uyhelben. Megint jó kezesség alatt idehozzák, ha kíváncsítik, Sokai Uram is mondja, hogy egyib vétkek nincsen, azkiért fogva volnának. Hanem kérem kiendet, todasétson, mit köll celekednem, mert többszer is bósíthatnak miattok, senki ő házaknál az kis gyermekeken [kívül nincsen], ...kit dologra küldhetnének. Kiemedtől választ várok ezeránt, kérem kiendet, mennél előbb todasétson, ha kezességen kibocsáthatom-e vagy nem. Költ Fraknoban 22. Augusti 1665.

Kiendnek szeretettel szolgál hol[t]ig  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 156.

<sup>776</sup> A hosszú gyerekágy után végre el tudott menni gyónni és áldozni.

<sup>777</sup> ím

<sup>778</sup> nyavalyája, baja

## 156. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1665. szeptember 8.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Egyéb új híreket nem írhatok, hanem az Próféta még ma vagy holnap hozzám jön, talám beszélgetek véle, talám még ez jövő Pénteken alámehetek. Hanem azt az három manó<sup>779</sup> Rabot, azki enyim, küldd föl, talám megszabadulhatnak, úgymint Szaliman Kaisarlit, Sziuasli Omért, Péczi Mustafát, úgy, hogy csötörtökön jókor itt lehessenek. *Isten* sokáig éltesen. Bécz, 8. Septembris 1665.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 157.

## 157. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1665. november 28.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Ím, fogadásom szerint egészségem felől tudósétlak, ki most, *Istennek* hálá, jól szolgál. Az Vásárt is eljárám, mely jóllehet nem olyas, mindazáltal néked Vásárfiát vettem, kit magammal viszek el. Ő Fölsége<sup>780</sup> ez más héten Uihelyben<sup>781</sup> mégyen, én is nem késsem sokáig itten. Adja *Isten*, jó egészségben lássalak. Bécz 28. *Novembris* 1665.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 158.

779 A „manó Rab” jelentése nem világos. Szakmai konszenzussal vélmezhető, hogy kis növésű emberekről van szó.

A kifejezés előfordul ugyancsak török rabokra vonatkozóan az egykorú Batthyány-forrásokban is.

780 I. Lipót (1640–1705)

781 Újhelyben (ma Bécsújhely)

## 158. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1665. november 29.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Ím, az Pater Modestus<sup>782</sup> megadá azmit ígért, úgymint Sz. Dominicus<sup>783</sup> ruhájából scapuliert<sup>784</sup> s Sz. Teresia<sup>785</sup> testéből egy darabot, az Czindorfi sajtot elvárja. Én is ez jövő kedden meg akarok indulni, úgy, hogy szerdán vagy Csötörtökön ottan lehessenek. *Isten* adja, jó egészségben lássalak. Bécz 29. *Novembris* 1665.

Igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 159.

## 159. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1666. január 14.

*Isten* áldja meg kiendet!

Nem akartam elmúlatni, hogy meg ne írjam kiendnek, hogy az aranymívnek<sup>786</sup> nagyobb részit elkölte Nadazdyni Asszonyom<sup>787</sup> [*beszúrva*: Hevenyisini Asszonyom által],<sup>788</sup> 3 tokkal együtt, úgymint az tiszta gyémántost és gyémánttal gyöngyest, és robintosnak egy részit, és az simaragdosnak [!]<sup>789</sup> az tokját és gyakravalóját [!],<sup>790</sup> és saferosest [!] tesettet [!] is,<sup>791</sup> és az nyakbanvetőket, mind az kettőt egy kis iskatolában.<sup>792</sup> Holmi köveket és gyengyet, kik maradtak az termés saferrel<sup>793</sup> együtt, [*beszúrva*: es maicsorics kevel,<sup>794</sup> aranyossal] az jegyzist<sup>795</sup> is, mit köldett is, mi maradt meg

782 Pater Modestus, kamalduli szerzetes, Esterházy Pál káplánja.

783 Szent Domonkos (1170 k.–1221)

784 skapuláré, kapulláré: szerzetesi vagy papi öltözet felett viselt, ujjatlan, elől és hátul hosszan lelógó ruhadarab

785 Ávilai Nagy Szent Teréz (1515–1582)

786 aranymív: aranytárgy

787 Esterházy Anna Júlia (1630–1669)

788 Hevenesyné, a pottendorfi és a szarvkői női udvar irányítója.

789 smaragdosnak

790 nyakravaló

791 zafírral díszített is

792 iskatulya, skatulya: doboz

793 termés zafírral (csiszolatlan drágakő)

794 majc felületre foglalt

795 jegyzis, jegyzék: összeírás az ékszerekről

ottan, azon köll,<sup>796</sup> miképpen végezett az ötvessel, pecsét alatt megküldte. Ha *Isten* ide hozza kiend, megadom az kiend kezéhez mind. Kült Fraknoban 14. Janoarii 1666.

Kiendnek alázatos szolgálója  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 160.

## 160. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Kismarton, 1666. január 15.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Vettem leveledet az aranymív<sup>797</sup> végett. Ím, szinte most költetik Potendorfra mennem, s talám még Béczben is az rossz kismartoniak miatt.<sup>798</sup> Az hornt fölcsináltak<sup>799</sup> az Toronyban, igen hangos, mindennap kapunitáskor és bétételkor<sup>800</sup> muzsikálnak véle. *Isten* éltesen egészségben. Kismartony 15. *Januarii* 1666.

Neked igaz Jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 161.

## 161. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Kismarton, 1666. január 27.

*Isten* megáldjon, édesem!

Vettem leveledet, azkiket kívánsz, fölmennek. Az pört megnyertem, *Istennek* hálá, most megyünk foglalni: az fölső kapun való gémet<sup>801</sup> elfoglalom, ha *Isten* engedi, ma, s osztán más jószágokat is.

---

796 azonkívül

797 aranytárgy

798 Esterházy perben állt a kismartoni tanáccsal.

799 a kürtöt elkészítették – Esterházy Pál 1665. október 19-én leszerződött Georg Winckler bécsújhelyi orgonakészítővel, hogy a tervrajznak megfelelően 130 forintért készítsen a kismartoni kastély tornyába orgonasíppokkal egy 'kürtöt' ('horn'), amin valamilyen akkord szólalhatott meg. A 'kürt' 1721-ben még működő állapotban volt. A szerkezet templomok, kolostorok bejárataihoz vagy városkapukhoz telepített egyszerű dallamot játszó orgonaféle volt.

800 bezáráskor

801 sorompót – Esterházy Pál perben állt a várossal.



Még holnap is leszen pörünk, hiszem Istent, azt is megnyerem. Az Érsek Doctora<sup>802</sup> itten vagy, igen emberséges ember. Itten elvégezvén dolgomat Potendorfra megyek, s onnét Nádasdiné Asz-szonyomhoz,<sup>803</sup> talán hétfőn Fraknoban. *Isten* megáldjon, édesem. Kismarton 27. Januarii 1666.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.  
MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 162.

## 162. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Kismarton, 1666. február 8.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Én holnap, *Isten* engedelmeiből, Béczben megyek, egy hétig való késésem, gondolom, leszen ottan, azután Fraknoban szándékozom. *Isten* maradjon veled. Kismarton 8. *Februarii* 1666.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.  
MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 163.

## 163. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Kismarton, 1666. február 28.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Ma, *Isten* engedelmeiből, Köröszturra<sup>804</sup> megyek s onnét az gyűlésre,<sup>805</sup> azután Körmendre. Kihez képest, mivel ez Farsangon meg nem jöhetek, mához egy hétre az sípos és kulcsár lakodalmát meg-szolgáltatathatod.<sup>806</sup> Egy Vacsora elég nekik, együtt lehet mind az kettőnek lakodalma. *Isten* enged-

---

802 Lippay György (1600–1666) doktora ekkor Procopius Polycarpus Bonanus volt.

803 Esterházy Anna Júlia (1630–1669)

804 Keresztúrra, Nádasdy Ferenc birtokára.

805 Feltehetőleg vármegyegyűlésről van szó.

806 Az Esterházyak állják a lakodalmak költségeit.

vén nem késem, hová hamarább visszatérek. Adja *Isten*, egészségben lássalak. Kismarton 28. *Februarii* 1666.

Neked Igaz Jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 164.

## 164. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Keresztúr, 1666. március 1.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Ím, az sípost fölküldtem, lakodalmát megszolgáltathatod, tegnap estve volt az Vak Dori lakodalma az Gombkötővel. Én az gyűlésre nem mentem, hanem holnap együtt megyünk Körmendre Nádasdi<sup>807</sup> és Draskovicz<sup>808</sup> Uraimmal; Draskoviczné Asszonyom<sup>809</sup> betegeskedik, kiért ide nem jöhetett. Adja *Isten*, egészségben lássalak. Körösztur 1. Martii 1666.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 165.

## 165. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Kos, 1667. február 25.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Én, Istennek hálá, tűrhető egészségben vagyok. Utunk penig Posomból eszerént volt, azmint includáltam<sup>810</sup> ezen levelemben. Kérlek, tudósíts, ha az képírók<sup>811</sup> írtanak-é valamit ott Kismartomban, avagy nem, az kőmévesek is elrontották-é az oratóriumot.<sup>812</sup> Főképpen penig mint szol-

---

807 Nádasdy Ferenc (1623–1671)

808 Draskovich Miklós (1625–1687) és Draskovich János (1630–1692)

809 Draskovich Miklósné Nádasdy Krisztina (1646–1682) vagy Draskovich Jánosné Nádasdy Mária Magdolna (1647–?).

810 csatoltam, mellékeltem

811 festők

812 elbontották-e az oratóriumot

gál mindnyájatok egészsége, arról elvárom válaszat, csak Potendorfra köll az levelet küldeni, onnét utánna hozzák. Datum Kass 25. *Februarii* 1667.

Néked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

*A levélben mellékelten lapon:*

Csötörtökön estvére	Széleskutra
Pénteken	Posomban
Szombaton	Szenczre
Vasárnap	Nagyszombatban
Hetfőn	Czeitére
Kedden ebédre	Beczokban
Vacsorára	Czegliczre <sup>813</sup> Trencsény jószágban
Szerdán	Bánban
Csötörtökön	Vassban az Bainoczi jószágban <sup>814</sup>
Pénteken	Szentkörösztre
Szombaton	Zolyomban
Vasárnap	Besztercze Bányára

*Címzés:* „adassék Kismartonban”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 166.

## 166. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Besztercebánya, 1667. március 1.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Vöttem leveledet, örülöm mindnyájatok egészségét. Mi itten az dolgokhoz már hozzáfogtunk, gondolom, kevesebb idő alatt szabadulhatunk meg, hogynem mint véltük, innét. Ma néztük meg az *Szentegyházat*, oltárokat, orgonát, harangot és napokban megyünk az bányákra s több helyekre. Azomban akarnám, hogy az Taichtgraber<sup>815</sup> ásná az feltő malma mellett való árkot, s az képírók<sup>816</sup>

<sup>813</sup> Esterházy hallomás alapján írhatta le a hely nevét, ami Sedličná lehet.

<sup>814</sup> Talán a mai Vaségető.

<sup>815</sup> Taichgraber, Teichgraber, vagyis toásó

<sup>816</sup> festők

is írnának az Várban;<sup>817</sup> Deszpot Uram<sup>818</sup> is menne el Béczben s végezné el az reá bízattatott dolgokat, ezekről, édesem, parancsolj.<sup>819</sup> Én pedig maradok

Igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Besztercze Bánya Die 1. Martii 1667.

*Címzés:* más kézzel: „Pottendorfról sietve küldjék által”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 167.

## 167. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Seibersdorf, 1667. március 8.

*Isten* áldja kiendet sok jókkal, mint kedves Uramat!

Én, immár vagyon két hétre, hogy írtam kiemednek levelet és azután is ez elmúlt héten, egyikre sem jöhet válaszom, nem tudom, mi oka. Hanem immár tudásétsen egy... kiend maga egészsége felől, mint van, mert semmi hírért nem hallom kiendnek. Én most, hála *Istennek*, az gyermekekkel együtt jó egészségben vagyok, és idejöttem Siayberstorfra tegnap estvére, az Asszony, Draskoviczny Asszonyom<sup>820</sup> látogatására. Költ Siayberstorffon 8. morci<sup>821</sup> 1667.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 168.

---

817 Kismartonban

818 Simon Despot, kismartoni várnagy.

819 intézkedj

820 Draskovich Miklósné Nádasdy Krisztina (1646–1682) vagy Draskovich Jánosné Nádasdy Mária Magdolna (1647–?).

821 március

## 168. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Besztercebánya, 1667. március 10.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Már Istennek hála, az mi *Szent Miklosi* pörünk törhetőképpen foly, száznegyvenezer Tallérban marasztottuk az másfél<sup>822</sup>, mindazonáltal az dolognak még szintén vége nincsen. Egyéb új hírt nem írhatok, hanem azt beszélnek itten, hogy az Török Fileket meg akarja szállani. Palatinusné Asz-szonyom<sup>823</sup> az kis Ládát kedvesen vette. Emellett igen akarnám, hogy ha azokról, azkikről ezelőtt írtam vala, parancsoltál<sup>824</sup> volna. Az stukkátor<sup>825</sup> is bár hozzá kezdene az kápolna ablakához, lenne egyszer kész az kápolna.<sup>826</sup> Azomban egészségedről is tudósíts, mely énnékem tűrhetőképpen szolgál, gondolom, két hét alatt innét elmehetünk hazafelé. Ezzel áldjon meg Isten, édesem.

Az te igaz Jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.  
Besztercze 10. Martii 1667.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 169.

## 169. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Besztercebánya, 1667. március 12.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Ma vettem leveledet, örülök jó egészségeden. Én is, *Istennek* hála, tűrhető egészségben vagyok. Írtam ez napokban is levelet holmi dolgokról, elhittem, rövid nap megviszik. Igen jólesett, hogy az Pater Jezsuitákat<sup>827</sup> kifüzettedek. Az obligatoriára<sup>828</sup> reá köllött volna az qu[i]etantiát<sup>829</sup> is íratni, azon obligatoriát pedig nem köll eltéveszteni. Palatinus Uram igen beteges állapottal vagyon.<sup>830</sup>

822 Elmarasztaltuk a másik felet, vagyis 140 ezer tallért kellene a másik félnek fizetnie.

823 Széchy Mária (1610 k.–1679), a „Murányi Vénusz”.

824 intézkedtetl

825 Mennyezeten és falon lévő stukkódíszeket készítő, általában olasz mester. Valószínűleg Giovanni Andrea Bertinalli, aki Nádasdy Ferencnek 1653–1663 között, Esterházy Pálnak meg 1664–1668 között dolgozott.

826 a kismartoni kastélykápolna

827 jezsuita atyákat

828 kötelezvényre

829 nyugtát

830 Wesselényi Ferenc nádor két hét múlva, 1667. március 23-án el is hunyt.



Itten most egyéb új híreink nincsenek, úgy hiszem, egy hét alatt fölszabadulunk innét. Adja *Isten*, lássalak kedves egészségben. Besztercze 12. Martii 1667.

Az te igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Címzés: „adassék [más kézzel:] Kismartonban”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 170.

## 170. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Besztercebánya, 1667. március 15.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Szaibersdorfról írt leveledet vettem. Csudálom, hogy már négy ízben írott leveleimben egyet sem vőtél, nem tudom, hol akadnak meg leveleim. Énnékem, *Istennek* hálá, egészségem jól szolgál. Egy hét alatt, gondolom, kiszabadulhatunk innét, sőt előbb is, mivel már az dolgoknak vége vagy on alkalmasint, itten semmi új híreink nincsenek mostan. Azomban akarnám, ha az képírók<sup>831</sup> munkálódna, az stukkátor<sup>832</sup> is az kápolnában, kiről kérlek, parancsolj,<sup>833</sup> én pedig maradok, édesem,

az te igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.  
Besztercze 15. Martii 1667.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 171.

## 171. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Besztercebánya, 1667. március 16.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Már talán hatodik levelem ez, nem tudom, vettél-e valamelyet benne. Egészségemről írhatom, hogy *Istennek* hálá, tűrhetőképpen szolgál, itten semmi oly híreink nincsenek, kiről tudósíthat-

---

831 festők

832 Valószínűleg Giovanni Andrea Bertinelli.

833 intézkedj

nálak. Magad egészségéről is tudósíts gyakrabban, adja *Isten*, egészségben lássalak. Datum Besztercze 16. Martii 1667.

Az te igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 172.

## 172. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1667. március 20.

*Isten* áldja kiendet sok jókkal, mint szerelmes Uramat!

Kedvesen vettem az kiemed levelét. Mint írjon kiend, értettem, én azért meghattam az stökkátor felől való állapotot az porkulábnak.<sup>834</sup> Immár hol az pékház volt, árkot is ásnak azon az helyen, mind elrontatták<sup>835</sup> az ...vált.<sup>836</sup> De Filek felől örümem érteném, mi hírei jöttek azolta kiendteknek. Költ Kis Martonyban Die 20. marci 1667.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursulya m. p.

P. S.: Kérem, tudásétsen kiend Filek felől bizonyost, mi hír van. Az Tar Mihalt<sup>837</sup> szegént, nem tudom, tudja-e kiend, hogy megholt ma egy hete. Azon hol itten pater gardinan[!] <sup>838</sup> azt mondja, hogy kend... porral föl akarták vetni<sup>839</sup> az Tőrekek, azonban 40 ezer toreket vetett volna fel az por.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 173.

---

834 porkoláb: a főurak várainak biztonságát, védelmi ellátását felügyelő személy

835 lebontották

836 Ma már olvashatatlan szó.

837 Tar Mihály, az Esterházy család familiárisa.

838 gvárdián: ferences kolostor előjárója. 1667–1668 között Malomfálvay Gergely volt a kismartoni gvárdián.

839 Puska porral föl akarták robbantani.

### 173. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1667. március 22.

*Isten áldja kiendet sok jókkal, mint szerelmes Uramat!*

Kedvesen vettem az kiemed levelét, kettőt immár, egyiket tegnapelőtt, egyiket tegnap. Az kőművesek itt, azmi illeti, az oratóriumot és az pékházat is elrontották,<sup>840</sup> immár csak azakan<sup>841</sup> az követ hordják; de Beczből az képírók<sup>842</sup> még nem jöttek, semmit sem munkálóznak. Meg azmit második levelében parancsolt kiend, az tisztartónak megmondom, ásás felől és azmint parancsolt kiend az képírók felől is, megmondom nekik. Azon kül<sup>843</sup> Despott uram<sup>844</sup> az Borokkal e héten volt Beczben, nem tudom, ha avégett kölleti végezni valamit vagy nem. Költ Kismartonyban Die 22. marcii 1667.

Kiendnek szeretettel szolgáló felesége  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

P. S.: Hamikor igyekezik haza kiemed, kérem, tudasétson, húcsvétra [!] eljöhet-e vagy sem.

*Címzés: „adassék [más kézzel:] Besterczére”.*

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 174.

### 174. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1667. március 24.

*Isten áldja kiendet sok jókkal, mint szerelmes Uramat!*

Kedvesen vettem az kiemed levelét, már 5 vagy hat rendbélit. Azmi az képírókat<sup>845</sup> illeti, még meg nem jöttek, hanem az stukkátor<sup>846</sup> felől parancsolok az porkolábnak.<sup>847</sup> Kérem tudasétson kiend, mikor jön haza, immár alig várnám. Az Tar Mihalt<sup>848</sup> azmi illeti, még meg nem holt, csak hirdették

---

840 lebontották

841 azokon, értsd: azokból

842 festők

843 azon kívül

844 Simon Despot, kismartoni várnagy.

845 festőket

846 stukkátor: mennyezetten és falon lévő stukkódíszeket készítő mester

847 porkoláb: a főurak várainak biztonságát, védelmi ellátását felügyelő személy

848 Tar Mihály, az Esterházy család familiárisa.

itten. Az Zici<sup>849</sup> szógáj[ától] értettem, hogy ma temették az Iliszy Gabort.<sup>850</sup> Azért [*beszúrva*: azt is] hallottam, hogy Stobnyara<sup>851</sup> megyen kiend Homonayni Asszonyomhoz.<sup>852</sup> Kérem, tudáséton kiend, ha egyött jár<sup>853</sup> az Nadazdy urammal.<sup>854</sup> Költ Kis Martony Die 24. marci 1667.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Autográf.  
MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 175.

## 175. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Lakompak, 1667. június 5.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Én, *Istennek* hálá, túrhető egészségben vagyok. Most küldtöm valami csigákért,<sup>855</sup> kik ottan vannak az én házamban, Kismartonban; az földön vannak az belső házban, írtam erről Deszpot *Uramnak*<sup>856</sup> is, ha ottan nincsenek, az Vice Porkoláb<sup>857</sup> is föltalálja. Azután csukják bé az házakat, az kulcsot is hozzák el. Én Pénteknek előtte oda nem mehetek, azmint látom. *Isten* adja, jó egészségben lássalak. Lakompak die 5. Junii 1667.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.  
MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 176.

---

849 Zichy István (1616–1693)

850 Illésházy Gábor 1667. január 13-án hunyt el.

851 Stubnya, a 17. században a magyar arisztokrácia kedvelt fürdőhelye.

852 Esterházy Mária (1638–1684)

853 találkozik, együtt lesz

854 Nádasdy Ferenc (1623–1671)

855 Valószínűleg majdani dísztárgyhoz beszerzett alapanyag, nautilus ház vagy valamilyen másféle tengeri kagyló háza.

856 Simon Despot, kismartoni várnagy.

857 a porkoláb helyettese

## 176. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Kismarton, 1667. július 24.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Az Soprony Gyülekező,<sup>858</sup> *Istennek* hálá, jól végeződék; csak legyen állandó,<sup>859</sup> kihez képest már én is ez jövő szerdán, *Istennek* áldásából, Béczben megyek. Magam, *Istennek* hálá, egészségben vagyok. Az gyermekeken egy kis torokfájás, azaz hurut vagyon, de már az három kicsiny kigázolt belőle, az Cristinkán,<sup>860</sup> Istokon,<sup>861</sup> Laczkón<sup>862</sup> még rajtok vagyon, de gondolom, az is elmúlik. Adja *Isten*, lássalak jó egészségben. *Kismartonban* 24. Julii 1667.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 177.

## 177. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Csáktornya, 1667. szeptember 18.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Mi itten eléggé fáradunk az itt való dolgoknak végben vitelében, s gondolom is, talám majd vége lesz. Azután Klenovnikra megyek Draskovith *Uramhoz*,<sup>863</sup> s onnét igyenesen hazafelé, úgy, hogy ez jövő csütörtökhöz egy hétre, *Isten* engedelmeiből, vagy péntekre Kismartomban lehessenek. Adja *Isten*, lássalak jó egészségben. *Czáktornya* 18. *Septembris* 1667.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Szinte most<sup>864</sup> vettem leveledet, értem az Lauretomi processiót,<sup>865</sup> én is nem késem itten sokat.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 178.

---

858 gyülekező: összejövétel, tanácskozás

859 maradjon is így a helyzet

860 Esterházy Krisztina Terézia (1663–1728)

861 Esterházy István József (1660–1669)

862 Esterházy László Ignác (1662–1689)

863 Valószínűleg Draskovich Jánosról van szó (1630–1692).

864 éppen most

865 lorettói körmenetet





55. kép. Ismeretlen festő: Esterházy István, 1670 után

## 178. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1667. december 5.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Vöttem leveledet, itten azért mind nékem, mind az Mikloskának<sup>866</sup> egészségünk jól szolgál. A Császár ő Fölsége<sup>867</sup> is az Császárnéval<sup>868</sup> együtt, az kis Hercegecskével,<sup>869</sup> jó egészségben vannak. Ma megyen az Császár ő Fölsége vadászni, holnap visszatér. Én magam is, gondolom, ez jövő Pénteken vagy Szombaton Kismartomban leszek *Isten* engedelmeiből. Adja *Isten*, egészségben lássalak. Bécz 5. *Decembris* 1667.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 180.

## 179. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1668. május 31.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Szinte ezen órában érkeztem ide bé egészségben, majd az Processióra<sup>870</sup> megyek, ő Fölsége<sup>871</sup> is majd beérkezik. Emellett én az jövő Vasárnap estvére Szaibersdorfra megyek, ha oda akarsz jönni, eljöhetsz. Ím, holmi partékaért<sup>872</sup> küldöttem föl, azkik kívántatni fognak, mikor az Vőlegént, úgy-mint Palfi Uramot<sup>873</sup> bé fogjuk késérni az Udvarban.<sup>874</sup> *Isten* adja, egészségben lássalak. Bécz 31. Maii 1668.

Neked Igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 181.

---

866 Esterházy Miklós Antal (1655–1695)

867 I. Lipót (1640–1705)

868 Margit Terézia (1651–1673)

869 Ferdinánd Vencel (1667–1668)

870 Valószínűleg körmenetről van szó.

871 I. Lipót (1640–1705)

872 portéka: áru, dolog, valamilyen tárgy

873 1668. június 10-én Pálffy János Antal Bécsben feleségül vette Nádasdy Anna Teréziát, Nádasdy Ferenc lányát.

874 Az esküvőt feltehetőleg az Augustinerkerchében tartották.

## 180. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1668. június 9.

*Isten* áldja kiendet, sok jókkal!

Kérem kiendet, ha tudásétana, mint van, mert immár régen hírt sem hallattom<sup>875</sup> kiend felől, mióta elment Saybersdorfról. Költ Fraknoban Die 9. Junii 1668.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

P. S.: Szeretettel kérem kiendet, igen ha írna, mert immár alig várnám.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 182.

## 181. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1668. június 10.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Vettem leveledet, énnékem egészségem, *Istennek* hálá, tűrhetőképpen szolgál. Ma estve leszen az menyegző<sup>876</sup> az Várban. Holnap Pálfiné *Asszonyomnál*,<sup>877</sup> holnapután Nádasdi Úrnál<sup>878</sup> és így ez jövő Szombatra Fraknóban lehetek, *Isten* segedelméből. Pénteken Kismartomban akarok menni, akarom, ha akkorra odajönnél. *Isten* megáldjon! Bécz die 10. Junii 1668.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Öcsém Uram<sup>879</sup> is itt vagy most az *Asszonyommal*<sup>880</sup> együtt; Draskozy [!] Miklósné *Asszonyomnak* Fia lett, Pálnak köröszölték.<sup>881</sup>

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 183.

---

<sup>875</sup> hallottam

<sup>876</sup> Lásd a 873. jegyzetet.

<sup>877</sup> Maria Franziska Khuen von Belasy, Pálffy Pál nádor felesége.

<sup>878</sup> Nádasdy Ferenc (1623–1671)

<sup>879</sup> Esterházy Ferenc (1641–1683)

<sup>880</sup> Illésházy Ilona (1646–1669)

<sup>881</sup> Draskovich Miklós és Nádasdy Krisztina fia, Pál Antal (1668–1693).

## 182. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1668. július 13.

*Isten minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!*

Ide érkeztem, *Istennek* hálá, egészségben. Az Comediának<sup>882</sup> fele tegnap megvolt, azki igen szép volt, fele pedig holnap, úgymint Szombaton leszen. Úgy hiszem, Érsek *Urammal*<sup>883</sup> együtt hetfőn alámegyünk, vagy kedden, kiről azért írni fogok még ma, végére menvén Érsek *Urammal*. Ím, elküldtem az Comediáról való könyvecskét, kiből megláthatni az dolgot. *Isten* megáldjon! Bécz die 13. Julii 1668.

Neked Igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

*Közölve:* az opera-előadásra vonatkozó részlet olvasási hibával: HÁRICH János, *Esterházy zene-történet*, gépirat, 1946 (OSZK, Kézirattár, Quart Hung. 2913.), II. 36.; Uő, *Esterházy-Musik-geschichte im Spiegel der zeitgenössischen Textbücher*, Eisenstadt, 1959 (Burgenländische Forschungen, Bd. 39), 6. p. 4. jegyz.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 184.

## 183. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1668. július 15.

*Isten minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!*

Hétfőn, úgymint holnap, akartam vala alámennem, de mivel Érsek *Uram* előbb nem mehet szerdánál alá, én is együtt járok, úgyhogy szerdán Estvére Fraknoban megyünk. Csötörtökön legyen az körösztlő.<sup>884</sup> Nádasdi *Uram*<sup>885</sup> maga oda nem megyen, de az Asszony<sup>886</sup> elmegyen.

882 comedia: opera, zenés színmű. Esterházy a július 12-én és 14-én két napra szétválasztva előadott *Il Pomo d'oro* című operát („festa teatrale”) látta. Zeneszerzője Antonio Cesti udvari Vicekapellmeister, két tétel I. Lipóttól származott, a balettbetétek komponistája Johann Heinrich Schmelzer.

883 Széchényi György (1605/1606–1695), kalocsai érsek.

884 1668. július 19., valószínűleg Esterházy János Benedek (1668–1683) keresztelője.

885 Nádasdy Ferenc (1623–1671)

886 Esterházy Anna Júlia (1630–1669)



Kalocsai Érsek *Uram*<sup>887</sup> is elmegyén. Egészségem, *Istennek* hálá, jól szolgál. *Isten* megáldjon. Béc  
15. Julii 1668.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Az Comedia igen-igen szép volt, kiről azután beszélek.

*Közölve:* Hárich 1946, II. 36.; Hárich 1959, 6. p. 5. jegyz.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 185.

## 184. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Lakompak, 1668. augusztus 2.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Leveledet vettem, írtam Öcsém *Uramnak*<sup>888</sup> ide való jövele felől. Emellett mivel ma ide jön Nádasdi *Uram* az *Asszonyával* együtt,<sup>889</sup> Draskovith Miklos *Uram*, Pálfi János *Uram* is Feleségéstől,<sup>890</sup> holnap ebédre Lánzerban megyünk mindnyájan. Az Czászár Orsolya<sup>891</sup> képit mindjárt kültés<sup>892</sup> küldjed igenesten Lánzerban. Mivel penig ez jövő Vasárnap tartja az lövést<sup>893</sup> Kéri *Uram*,<sup>894</sup> csak hétfőn mehetek föl Fraknóban. Az minémő perspectivám<sup>895</sup> vagyon az Drakszlernél,<sup>896</sup> osztán azt is küldd Lánzerban, odaadtam volt csináltatni, gondolom kész eddég. *Isten* megáldjon. *Lakompak* die 2. Augustii 1668.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 186.

---

887 Széchenyi György (1605/1606–1695)

888 Esterházy Ferenc (1641–1683)

889 Nádasdy Ferenc (1623–1671) és Esterházy Anna Júlia (1630–1669)

890 Nádasdy Anna Terézia (†1683)

891 Császár Orsolya (1567–1593)

892 gyorsan, amint csak lehet

893 célba lövést

894 Kéry Ferenc (†1700)

895 távcsővem

896 Drakszler, Drechsler (német), faesztergályos



## 185. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1668. augusztus 2.

Szolgálatomat ajánlom kiendnek. *Isten* sok jókkal áldja [meg] kiendet!

Kedvesen vettem az kiend levelét, mit írjon kiend az prespektivárúl [!],<sup>897</sup> ém,<sup>898</sup> elküldtettem, mind penig az Casar Ursula<sup>899</sup> képét. Az puskások is, úgy hiszem, el fognak menni. Költ Fraknoban Die 2. Augusti 1668.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 187.

## 186. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Szentmiklós, 1668. augusztus 27.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Ím az lovakat elküldtem, ha ugyan ide akarsz jönni Szérdán estvére, ide jöhetsz. *Isten* megáldjon! Sz. Miklosi Malonban die 27. *Augusti* 1668.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 188.

## 187. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1668. október 3.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Mi Kéri Ferencz *Urammal* együtt tegnap elkezdenk az lövést,<sup>900</sup> én egy[i]k Puskámmal egy ezüst vert iskátulát<sup>901</sup> nyertem, az másikkal is egy ezüst füstölőt,<sup>902</sup> de elcseréltem mind a kettőt egy szép aranyas ezüst kupácskáért. Kéri Uram is egy kis ezüst füstölőt nyert. Ez jövő Szombaton megént

<sup>897</sup> perspektíva: távcső

<sup>898</sup> ím

<sup>899</sup> Császár Orsolya (1567–1593)

<sup>900</sup> célba lövést

<sup>901</sup> iskátulya, skatulya: doboz

<sup>902</sup> füstölő, itt: valószínűleg egy díszesebb asztali fűszertartó

lészen lövés, gondolom hetfőn is. Egészségem, *Istennek* hálá, jól szolgál, kit néked is kívánok.  
Bécz 3. *Octobris* 1668.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Ím Deszpot *Uramat*<sup>903</sup> aláküldtem, hogy valami fassiót<sup>904</sup> tégy, megmondja *őkegyelme* szóval.<sup>905</sup>

Autográf.  
MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 189.

## 188. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1668. október 6.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Vettem leveledet, egészségem, *Istennek* hálá, jól szolgál. Ma délután lészen megént lövés,<sup>906</sup> s ez jövő kedden [vagy] szerdára, *Istennek* akaratjából alámegyek Kismartomban. Az Gyermekeket is, úgymint Mikloskát, Istokot, Laczkót<sup>907</sup> hozasd alá Kismartomban. Úgy hallom, valami nyavalyája esett Mikloskának, megesett, hiszem<sup>908</sup> s az Orcáját igen megnyúzta, örömost érténém, miként vagyon. *Isten* megáldjon! Bécz 6. *Octobris* 1668.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.  
MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 190.

## 189. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1668. október 9.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Mivel ez jövő Pénteken estvére Öcsém *Uram*<sup>909</sup> Kismartomban megyen, én is akkorra oda igyekezem. Hozass Fraknobúl valami nyolc ágyra való szerszámot,<sup>910</sup> emellett az Fekete és Fejér lovakat

903 Simon Despot, kismartoni várnagy.

904 fassio: vallomás, nyilatkozat

905 szóban

906 célba lövés

907 Esterházy Miklós Antal (1655–1695), Esterházy István József (1660–1669), Esterházy László Ignác (1662–1689)

908 elesett, úgy hiszem, úgy gondolom

909 Esterházy Ferenc (1641–1683)

910 ágyneműt

is küldd föl ez jövő Szerdán, hogy Pénteken reggel elmehessek. Egy nap nyugodjanak az lovak. Ez elmúlt kedden volt lövés,<sup>911</sup> két szép kis egybejáró,<sup>912</sup> aranyos csészét nyertem. Holnap is lövés lesz. Béc 9. *Octobris* [1668].

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 191.

## 190. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1668. október [9. vagy 10.]

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Vettem leveledet. Ide azért nem szükség jönned, mert én magam is alá akarok mennem ez jövő Pénteken Kismartomban, *Isten* engedelmeiből. Ma volt lövés,<sup>913</sup> én is nyertem két ezüst sőtartót s egy Zászlót, de az sőtartókat el fogom valami másért cserélnem, mivel nekem vannak sőtartóim. Kéri Uram<sup>914</sup> is nyert holmi<sup>915</sup> ezüstöt, Zászlót is. Holnap egy lóért lesz az lövés, Csötörtökön is lövés lesz. Pénteken alá mehetünk osztán. *Isten* adja, lássalak egészségben. Béc *Octobris* 1668.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 192.

## 191. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1668. november 6.

*Isten* áldja kiendet sok jókkal!

Mivel most idejöttem Kis Martonyban, valami leveleket is hoztak, kiend után [*beszúrva*: valót]. Nem akartam elmúlatni én is, hogy kiendnek tudára ne adjam az mostani utamat Maria Táferli<sup>916</sup>

---

911 célba lövés

912 egybetartozó, egybe is rakható

913 célba lövés

914 Kéri Ferenc (†1700)

915 valami(féle)

916 Mariahilfberg bei Gutenstein, alsó-ausztriai búcsújárárhely. Azért nevezték Maria Taferlnek, mert egy fára erősített Mária-képnek csodákat tulajdonítottak.

felí. Ha akarná kielmed, most mennék, még jobb út van, mert aztán hó esnék,<sup>917</sup> rozabb utak is lennek.<sup>918</sup> Kinedtúl [!] <sup>919</sup> választ várok ez íránt. Költ Kis Martonyban Die 6. november 1668.

Kiendnek szeretettel szolgáló [felesége]  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Autográf.  
MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 193.

## 192. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1668. november 7.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Érttem Taferlira való szándéodat, de nem tudom, mely[i]k Frau Taferlira akarsz menni. Mert azki Melken<sup>920</sup> folyúl vagy, oda igen messze volna menned mostan; hanem azki Gróf Hoisz<sup>921</sup> jószágában<sup>922</sup> vagy, oda elmehetsz, de az Fekete lovakot otthon hagyjad, mert igen gyöngék oly köves és messze útra. Én már itten maradok ezen az héten. Ez elmúlt hetfőn két Zászlót nyertem s holmi ezüst mívet.<sup>923</sup> Egészségem tűrhetőképpen szolgál. *Isten* megáldjon! Bécz 7. *Novembris* 1668.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.  
MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 194.

---

917 esnék

918 rosszabb utak is lennének

919 kindentől

920 Melk, bencés apátság és búcsújáróhely Alsó-Ausztriában a Duna mellett.

921 Johann Balthasar von Hoyos (1626–1681)

922 birtokán

923 valami(féle) ezüstmívet, -tárgyat

### 193. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Fraknó, 1668. november 13.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Vettem leveledet, én még tegnap ebédre érkeztem ide, gondolván, magad is itt léssz estvére. Legalább itten is maradok valahány napig, már lássad, ha följönne[1] vagy nem. *Isten* megáldjon! Frakno 13. *Novembris* 1668.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 195.

### 194. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1668. november 22.

*Isten* áldja kiendet sok jókkal!

Kérem kiendet, tudásétson, ha itt kölleszik-é<sup>924</sup> maradnom vagy fölmennem, vagy hova tartsam magamat. Költ Kis Martonyban Die 22. novenber 1668.

Kiendnek szeretettel szolgál  
Esterhas Ursula m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 196.

### 195. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Hely nélkül, 1670. május 9.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Istennek hálá, egészségem tűrhetőképpen szolgál. Az Füzetést<sup>925</sup> is kezemhez vettem, de nem mindenestől, gondolom, Béczben adják meg az többit. Itt semmi olyas hírek nincsenek mostanában, talám *Isten* ő *Szent* Fölsége békességes időt ad; ez jövő hétfőn Nagyszombatban igyekezem, ott egy-két nap késvén visszatérek, egyébaránt itt is nem késem igen sokáig. Azon vagyok, hogy hová

---

924 kölleszik: kell, szükséges

925 fizetést



hamarább<sup>926</sup> lehet, általmenjek az Dunán, mihelt végezem itt való dolgaimot. Adja *Isten*, lássalak egészségben. *Datum* 9. Maii 1670.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 198.

## 196. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1670. május 19.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Egészségem, *Istennek* hálá, tűrhetőképpen szolgál. Ma éltem szintén az maialis curával,<sup>927</sup> igen jó volna, ha magad is élnél véle, hiszem, az malomban meglehetne, közel lévén Doctor Slavius<sup>928</sup> is. Által való menetelemről még semmi bizonyost nem írhatok, mivel még bizontalan vagyok benne, ha táborban köll-é szállanunk<sup>929</sup> vagy nem. Mindazonáltal arról is tudósítani foglak hová hamarabb.<sup>930</sup> Magad s az gyermekek egészségéről is tudósíts. *Isten* megáldjon s éltesen sokáig jó egészségben! Sente die 19. Maii 1670.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 199.

## 197. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Újhelyi malom, 1670. május 19.

*Isten* áldja meg kiendet sok jókkal, mint kedves Uramat!

Mivel most alkalmatosság megyen, nem akartam elmúlatni, hogy ne írnék és ne tudósítanám egészségem felől kiendet. Én, hála *Istennek*, tűrhető<sup>931</sup> egészségben vagyok, cakhogy az flokszus van

---

926 minél hamarabb, amint lehet

927 maialis cura: általános, tavasszal szokásos nagyobb szabású, a szervezetet tisztító kúra

928 Johann Ferdinand Slavius, (bécs)újhelyi orvos.

929 hadba kell-e vonulnunk

930 minél hamarabb, amint lehet

931 tűrhető

az fogamon,<sup>932</sup> és tegnap purgáltam, most már eret akar az dogtor<sup>933</sup> vágatni holnap rajtam. Azért csak hírt várnék örömet kiendőtől ha megjönne és mikor, mely napra, mert én is hazamennék az ünnepre,<sup>934</sup> csak tudnám, mikorra várjam kiendet, idehaz[a] vagy talám ide az ujheli malonban igyekezik-e kiend jönni. Ha tudósétani nem neheztelne kiend, kérem kiendet, írja meg egészsége felől is, mint szolgál, tudósétson kiend, mint szolgál. Költ az ujheli malonban 19. maii 1670ben.

Kiendnek szeretettel szolgáló felesége  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Címzés: „adassék Szenttere”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 202.

## 198. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1670. május 22.

*Isten* minden kívánta jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Vettem leveledet, igen jól cselekedted, hogy mégis maialis curával<sup>935</sup> élsz. Én is vettem tegnap valami pilulákat,<sup>936</sup> kiket Doctor Sorbait<sup>937</sup> adott volt Béczben. Ez jövő Pünkösöd napjára, *Isten* engedelmeből, Szombatban<sup>938</sup> megyek, ottan töltöm az innepeket. Azután kijöven némely Végházakat<sup>939</sup> megtekintek, de nem mindenikét járom most el.<sup>940</sup> Gondolom hogy nemsokára, azaz valami két-három hét alatt, általmehetek az Dunán. Adja *Isten*, jó egészségben lássalak. *Isten* sokáig éltesen jó és kedves egészségben. Sente 22. Maii 1670.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 200.

932 Esterházy Orsolya foga, ínye valószínűleg be volt gyulladva.

933 doktor

934 Pünkösöd, abban az évben május 25.

935 maialis cura: általános, tavasszal szokásos nagyobb szabású, a szervezetet tisztító kúra

936 pirulákat

937 Paul Sorbait (†1679), bécsi orvos.

938 Nagyszombatba

939 végvárat

940 eljár: bejár, megtekint, szemügyre vesz

## 199. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Újhelyi malom, 1670. május 25.

*Isten* áldja meg kiendet sok jókkal!

Kedvesen vettem az kiend levelét, mit írjon kiend, értettem az kiend egészségéről, kin igen örülék. Az magam egészségéről azt írhatom, hogy most törhetőképpen<sup>941</sup> szolgál. Az floksusz<sup>942</sup> folt<sup>943</sup> ez napokban rajtam, de most, hála *Istennek*, elmúlt az is rólam, az orcámról. Most az ünnepeket<sup>944</sup> itten az malonban akarám tőteni, azután, ha nem bánja kiend, hát Sentére igyekezem menni az kiend látogatására, mivel még késik ottan kiemed, kiemednek még előbb kívántam tudtára adni. Költ az ujheli malonban 25. maii 1670.

Kiendnek szeretettel szolgáló felesége  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Címzés: „adassék Sentére tolajdon kezéhez vagy Sonbatban”.<sup>945</sup>

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 201.

## 200. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1670. június 4.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Tegnap érkeztem ide Sellyéről, láttam az ott való végházat.<sup>946</sup> E napokban Leopoldburgban megyek *Isten* engedelmeiből, onnét megtérven talám Nitrára is el kölletik mennem, mihez képest Dunántúl való utam halad,<sup>947</sup> mert talám tovább is kölletik indulnom. Egyébaránt egészségem tűrhetőképpen vagyon, azomban élj az savanyóvízzel<sup>948</sup> s egészségedről is tudósíts. Édesem, kérlek, ne búsulj semmin is, mert hová hamarább<sup>949</sup> azon lészek, hogy általmenjek. Adja Isten, lássalak kedves egészségben. Sente 4. Junii 1670.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 203

<sup>941</sup> tűrhetőképpen

<sup>942</sup> floksusz, fluksusz, fluxus: folyás, kelés

<sup>943</sup> volt

<sup>944</sup> Pünkösödöt, az évben május 25.

<sup>945</sup> Nagyszombatba

<sup>946</sup> végvárat

<sup>947</sup> halasztódik

<sup>948</sup> igyad a savanyúvizet

<sup>949</sup> minél hamarább

## 201. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1670. június 11.

*Isten* sok jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Vettem leveledet, jó egészségedet örülöm, nekem is, *Istennek* hálá, tűrhetőképpen szolgál egészségem. Innét ma ment el Öcsém Uram<sup>950</sup> Pápa felé. Én is megindulok az végekre<sup>951</sup> e napokban, *Isten* engedelmeiből. Onnét visszatérve nem késem itt sokáig, általmegyek az Dunán. Azomban, édes Atyámfia, élj az savanyóvízzel,<sup>952</sup> ki hogy egészségedre válják, szívből kívánom. Adja *Isten*, lássalak kedves jó egészségben. Sempte die 11. Junii 1670

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 204.

## 202. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Leopoldburg, 1670. június 18.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Az Végeket most járom, idejövök Leopoldburgban, Nitrát is megnézem, *Isten* segítségével. Gondolom, két hét múlva megtérek,<sup>953</sup> *Isten* engedelmeiből általmegyek az Dunán. Savanyóvízzel is minden nap élek. Azonban kérlek, egészségedről tudósíts, hiszem az posta által írhatok, az gyermekek egészségéről is írok. Öcsém Uram<sup>954</sup> már Pápa felé ment, én is nem sokáig késem az végek járásával, mert még mostan nem járom mind meg az végeket. Adja *Isten*, lássalak kedves jó egészségben. Leopoldburg die 18. Junii 1670.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 205.

---

950 Esterházy Ferenc (1641–1683)

951 hadba vonulok

952 igyad a savanyúvizet

953 visszatérek

954 Esterházy Ferenc (1641–1683)

## 203. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Lakompak, 1670. június 24.

Szolgalatomat ajánlom kiemednek, mint Szerelmes Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kedvesen vettem az kiemed levelét, kiből értettem az kiend jó egészségét, melyen szívből örülök. Kívánom to[v]ábbat is Istentől, hallhassak ily jó egészségéről való hírt kiemedről. Ha kiemed kívánná, minthogy azt is írja levelében, ha késni foghat, érettem küld, azért csak tudjam, örömet elmegyek én is arra az földre kiemedhez, Donántúl. Én is azt írhatom magom egészségéről, hogy hála *Istennek*, jól szolgál az gyermekimmel együtt. Az ujheli malonban tegnap voltam és ide, Lakonpakra jöttem az Kontrani Asszonyommal, Őkiemének meg akartam mutatni az várat. Holnap Lanerban<sup>955</sup> is elmegyünk, azt is megmutatom őkiemének, onnand osztán estvére Hevlányban<sup>956</sup> megyünk estvére. Én is kívántam mégis még kiend eljön vagy értem köld [*több szó olvashatatlanul átírva, a sorok közé beszúrva a törölt szöveg folytatása*: „... föl is alá való”]. Megunoskodtam az malonban,<sup>957</sup> ide magam az Kontrani Asszonyommal jönni [*beszúrva*: kívántam]. Minthogy most az savanyóvizet iszom, kiendet is úgy értem, hogy issza, most az leveléből úgy értettem kiendnek. Adja *Isten*, hogy egészségére válják kiemednek. Költ Lakonpakon Szent Jivan<sup>958</sup> napján 1670.

Kiendnek szeretettel szolgáló felesége  
Gróf Esterhas Ursula Cristina m. p.

Címzés: „adassék toljadon kezéhez [!] Szenttére”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 210.

## 204. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Höflány, 1670. június 28.

*Isten* áldja meg kiendet sok jókkal, mint szerelmes Uramat!

Mivel most alkalmatosság megyen, nem akartam elmúlatni, hogy kiendnek ne írjak és egészségéről ne értekezzem<sup>959</sup> kiendnek. És meddig késik még Donántúl, kívánnám tudni, kiemed. Én is, hála *Istennek*, jó egészségben vagyok az gyermekekkel együtt. Itten most Nagy Hevlányban<sup>960</sup> vagyok az

---

955 Lánzsérban

956 Höflányban

957 Eluntam magam a malomban.

958 Szent Iván

959 ne tudakozódjak, érdeklődjek

960 Höflányban



Laczkoval<sup>961</sup> és Kristinkával<sup>962</sup> együtt. Kívánom szerencsés hazajövetelit kiendnek rövid nap, és kérem kiendet, tudósétson, hogy mikorra jön haza. Költ Evlanyban 28. Junii, 1670-ben.

Kiendnek szeretettel szolgáló felesége  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Címzés: „adassék Szenttére”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 197.

## 205. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Höflány, 1670. július 3.

*Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kedvesen vettem az kiend levelét. Mit írjon kiend az maga jó egészsége felől, értettem az kiend jó egészségét, ín<sup>963</sup> igen örülék rajta, hogy érthettem az kien[d] jó egészségét. Én is az gyermekimmel együtt, hála *Istennek*, jó egészségben vagyok. Most itten Hevlanyban<sup>964</sup> vagyok az gyermekekkel, úgymint az Laczkoval<sup>965</sup> és Kristinkával<sup>966</sup> vagyok, az többi Fraknoban vagyon. Én is holnap innend az malonban megyek. Unnand, Kirhpihelnek<sup>967</sup> hínak egy szentegyházat,<sup>968</sup> uda vizek valami képet, az minemő szent kút vagyon uttan, hát uda megyek megint. Költ Evlanyban 3. Juli 1670ben.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Címzés: „adassék Sentére”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 206.

---

961 Esterházy László Ignác (1662–1689)

962 Esterházy Krisztina Terézia (1663–1728)

963 én

964 Höflányban

965 Esterházy László Ignác (1662–1689)

966 Esterházy Krisztina Terézia (1663–1728)

967 Maria Kirchbühl, búcsújáróhely Alsó-Ausztriában.

968 templomot

## 206. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1670. július 6.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Tegnap estve érkeztem meg Nitráról, *Istennek* hálá, tűrhető egészségben. Még talám lészen több utam is, kihez képest még egy kevésbé mulatnom<sup>969</sup> köll itten, azaz Dunán innét, gondolom Trenczin felé is köllitik mennem. Mindazonáltal már nem késsem igen sokat, ennek az hónapnak<sup>970</sup> vége felé, gondolom, általmehetek, kiről idején<sup>971</sup> foglak tudósétani. Adja *Isten*, kedves egészségben lássalak. Sempte 6. Julii 1670.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 207.

## 207. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1670. július 23.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Vettem, édes lelkem, leveledet az Posta által. Értem egészségedet, kin szíből örülök, adjon *Isten* ezután még jobb egészséget. Én eddig is idehozattalak volna, de szántalan<sup>972</sup> sok járásim lévén, nem voltam magam is mindenkor itten. Immár alkalmasint végeztem dolgaimat, kihez képest nem késsem, édesem, sokáig immár. Azomban értem, hogy mind az malomban lakol, bizony, édes szívem, jobb volna, ha Kismartomban vagy Fraknoban lagnál, költség is kevesebb volna. Az *Istennért*, az Mikloskát<sup>973</sup> ne hordozd imide-amoda, had tanuljon, mert éppen számár lesz belőle. Jövendőben is *Isten* előtt adsz számot róla, ha temiattad rossz lészen, nagy bűn is [az]. Már azért, édesem, maradj addig ott Kismartonban vagy Fraknoban, vagy akár Lákompakon, azmíg általmegyek, mert csak az társzekeret<sup>974</sup> várom vissza, azután nem késsem. Édes lelkem, adja *Isten*, lássalak kedves, jó egészségben. Sempte die 23. Julii 1670.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

---

969 maradnom

970 hónapnak

971 időben

972 számtalan

973 Esterházy Miklós Antal (1655–1695)

974 társzeker: teherszállításra használt nagyobb, erős szekér

Azt hallom, hogy valami Német Öreg Asszont, Fricz nevőt fogadtál. Édesem, kérlek, ne cselekedd azt ellenemre s magadnak is kárára.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 208.

## 208. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1670. július 27.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Ezen alkalmatossággal is akartam írni, hogy ez jövő *Szent Ignatius* napján<sup>975</sup> Szombatban<sup>976</sup> megyek az Pater Jesuitákhoz,<sup>977</sup> onnét Sellyére, azután hétfőn megindulok, *Isten* akaratjából, úgy, hogy szerdán ebéden Kismartomban legyek. Adja *Isten*, lássalak jó egészségben, édes Atyámfia. Sempte 27. Julii 1670.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 209.

## 209. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Likava, 1670. december 14.

*Isten* megáldjon, édesem!

Én itt Likava vára alatt vagyok már. Árvában voltam, de itt, úgy látom, derekasan hozzá köll látnom az Várvíváshoz,<sup>978</sup> Bécből hoznak valami lövő szerszámokat. Adná az én Istenem, láthatnálak hová hamarébb.<sup>979</sup> Ha Isten innét kiszabadít, sietni fogok haza, de Újesztendő előtt nehezen

---

975 július 31., Loyolai Szent Ignácnak, a jezsuita rend alapítójának ünnepe.

976 Nagyszombatban

977 jezsuita atyákhoz

978 Miután I. Lipót rebellisnek nyilvánította Thököly Istvánt, megostromolták, majd 1670. december 10-én el is foglalták Árva várát, többek között Esterházy Pál vezetésével. Thököly István fiának, a 13 éves Imrének sikerült elmenekülnie Likavába, majd innen Erdélybe. Röviddel azelőtt 1670. november 15-én Esterházy Pál öccse, Ferenc feleségül vette Thököly István legidősebb leányát, Katalint.

979 minél hamarabb



56. kép. Veith Kissler – Johann Jacob Hoffmann: Esterházy Pál haditettei. Részlet: Likava bevétele, 1682. Rézmetszet

leszen megindulásom innét, azmint látom. Azomban kérlek, egészségedről tudósíts. Én pedig maradok

Neked mindenkor igaz jóakaród

Likavka 14. Decembris 1670.  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 211.

## 210. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Teplíce, 1670. december 24.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Sok szántalan dolgok után, *Istennek* legyen hálá, már véget értem mindenkiben,<sup>980</sup> s ide, Sógor Veseleny László *Uramhoz* jöttem, kinél is töltöm az egész innepeket itt, Teplícén, mert Haister

<sup>980</sup> befejeztem minden dolgomat

Generalissal együtt járok.<sup>981</sup> Úgy hiszem, Újesztendő után négy-öt nap múlva Béczben lehetek. Mindazonáltal írok levelet előbb is, hogy ottan lehess, várj azért édes Atyámfia második levelemtől [!]. Egészségem, *Istennek* hála, tűrhetőképpen szolgál. Adja *Isten*, találjon ezen levelem is jó egészségből. Teplicze 24. *Decembris* 1670.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.  
MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 212.

## 211. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Höflány, 1671. január 8.

Szolgálatomat ajánlom kiemédnek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kedvesen vettem az kiend levelét, mit írjon kiend, megértettem az kiend hazajövetelét, és egészségén igen örülék. Kívánom, ha kiend megírná, mikorra költözik ota átmennem kiendnek, vagy mikorra várjam haza, ide. Én Evlanyban<sup>982</sup> vagyok most, itten most, de bemennék Kis Martonyban, ha kiend akarná érkezését? tudnom, mikor jön kiend. Költ Evlanyban Die 8. Janoari 1671.

Kiendnek szeretettel szolgáló felesége  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Autográf.  
MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 213.

---

981 Esterházy Pál Gottfried von Heisterrel (1609–1679) együtt foglalta el a Thököly család több várát, így Árvát és Likavát is.

982 Höflányban



## 212. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1671. május 3.

*Isten* áldja meg kiendet!

Kérem kiendet, adja tudtamra ezen lovas<sup>983</sup> által, ha holnap eljön-e vagy nem, Homonnainí Néném Asszony<sup>984</sup> is igen kívánná tudni; *hod*<sup>985</sup> jövén vissza ez az lovas, hozzon hírt kiend felől. Ezzel *Istennek* ajánlom kiendet. Költ Fraknoban Die 3. maii 1671.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula

*Címzés:* „adassék Laksenburghban”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 229.

## 213. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1671. május 5.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Vettem leveledet. Írhatom azért, hogy énnékem ma szerencse ha lehet, Fraknoban mennem, mindazáltal holnap, gondolom, minden bizonnyal oda mehetek. Egészségem tűrhetőképpen szolgál. Adja *Isten*, lássalak jó egészségben. Húgom Asszonynak *őkegyelmének*<sup>986</sup> ajánlom köteles szolgálatomat. Bécz 5. Maii 1671.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 214.

---

983 lovas, esetleg lovász

984 Esterházy Mária (1638–1684), Homonnai Drugeth György felesége.

985 hogy

986 Esterházy Mária (1638–1684)

## 214. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sopron, 1671. május 26.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Én eléggé voltam érette,<sup>987</sup> hogy ma elmehettem volna innét, de lehetetlennek láttam lenni,<sup>988</sup> kihez képest, mivel még holnap is sok dolgunk lévén, ebéd előtt el nem mehetek. Hanem délután, *Isten* segítségéből, minden okvetetlen<sup>989</sup> fölmegek Fraknoban. Adja *Isten*, lássalak jó egészségben. Soproni die 26. Maii 1671.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhas Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 215.

## 215. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1671. július 10.

*Isten* minden kívánta jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Itt az hírek, *Istennek* legyen hálá, alkalmasint kezdetek csendesedni, mindazáltal még nem szintén hihetni ennek az csendességnek; ha azért az dolgok jobban kezdenek lenni, talám általhozatlak. Azomban kérlek, élj az savanyóvízzel, hiszen közel az Doctor.<sup>990</sup> Húgom, Hommonnainé<sup>991</sup> Asszonyomnak ajánlom szolgálatomat, talám hamar időn általmehetek s udvarolhatok őkegyelmének. *Isten* megáldjon, édes Atyámfia! Sente 10. Julii 1671.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 216.

---

987 nagyon akartam

988 lehetetlennek bizonyult

989 bármi történjék

990 Johann Ferdinand Slavius, (bécs)újhelyi orvos. Lásd a 670. jegyzetet.

991 Esterházy Mária (1638–1684), Homonnai Drugeth György felesége.

## 216. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1671. július 14.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Az ő Fölsége<sup>992</sup> kegyelmes parancsolatjából nékem az Végházakra<sup>993</sup> köll mennem, mindazáltal remélem, három hét forgása alatt visszatérhetek. Azomban igen kedves dolgot cselekednél, ha savanyóvízzel élnél<sup>994</sup> s orvosságokkal; ha akarod, az Uihely malomban, hogy az Doctor is kijárhasson néha az Apatikáriussal.<sup>995</sup> Ha elvégezem itten való dolgaimot, azon lések, hogy általmenjek az Dunán. Adja *Isten*, lássalak jó egészségben. Sempte die 14. Julii 1671.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 217.

## 217. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1671. július 20.

*Isten* áldja kiendet sok jókkal!

Mivel most alkalmatosság mégyen Sentére és Donántúl, hát nem akartam elmúlatni, hogy ne írnek kiendnek és ne tudakoznám, mint van kiemed, kérem, írjon kiend felőle. Én is megérkeztem, hála *Istennek*, egészségben Celbül,<sup>996</sup> és az savanyóvizet én is elkezdem innya holnap. Költ Kis Martonyban Die 20. Juli 1671.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

P. S.: Ha lehet, holnapután Sentére megyek, mert itten elonokodtan<sup>997</sup> szintén immár.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 251.

---

992 I. Lipót (1640–1705)

993 végvárakra

994 savanyóvizet innál

995 patikussal

996 Cell, ma Mariazell, búcsújáróhely Stájerországban.

997 eluntam magam

## 218. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1671. július 23.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Vettem leveledet, akarom, *Isten* egészségben hozott meg Czelből,<sup>998</sup> már azért élj orvossággal s az savanyóvízzel. Ide, által az Dunán, most nem köll jönnöd, az sok Török hírekre nézve nem volna jó. Engem is nem találsz itten, mert az Végekre köll alámennem az ő Fölsége<sup>999</sup> parancsolatjából. Legjobb volna az Uihely malomba avagy Héflánban menned, s ott érvágással s savanyóvízzel élned. Kérlek, édes Atyámfia, ezt el ne mulasd, tudod magad is, mely rosszul vagy néha. Én pedig mikor mehetek által az Dunán, még nem tudom, mindazáltal nemsokára meg fogom írni: ha azomban Fraknoban akarsz lenni is, nem bánom. Kérlek mégis, édes Atyámfia, élj az Orvosságokkal. Homonnainé Asszonyom<sup>1000</sup> elment az Fölföldre.<sup>1001</sup> Adja *Isten*, lássalak kedves egészségben. Sempte 23. Julii 1671.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 218.

## 219. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1671. július 26.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Ez alkalmatossággal akartam írnom s együtt<sup>1002</sup> egészségem felől is, ki most tűrhetőképpen szolgál, kívántalak todósétani. Itt az Török hírek sűrűn kezdetek járni, kihez képest most nem javallom általjövésedet, mert óráit sem tudom, mikor köllitek innét elmennem. Azomban kérlek, édes Atyámfia, élj az savanyóvízzel<sup>1003</sup> s érvágásokkal, s holmi orvossággal, hogy *Isten* egészségedet megadja. Ha az hírek csendesedni fognak, érted küldök osztán magam is. Egészséged felől is tudóséts. *Isten* megáldjon, édes Atyámfia! Sempte die 26. Julii 1671.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 219.

998 Cell, ma Mariazell

999 I. Lipót (1640–1705)

1000 Esterházy Mária (1638–1684), Homonnai Drugeth György felesége.

1001 Fölföld, Felföld: Felső-Magyarország

1002 egyben

1003 igyad a savanyúvizet

## 220. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1671. július 26.

*Isten* áldja meg kiendet sok jókkal, mint kedves Uramat!

Kedvesen vettem az kiend levelét, mit írjon kiend az maga jó egészségéről, értettem, kin igen örülék. Én is, hála *Istennek*, most jó egészségben vagyok az gyermekekkel együtt. Az savanyóvizet is iszom, az dogtor<sup>1004</sup> is itten volt, tegnap jött, ma valami pilolákat<sup>1005</sup> hozott, kik purgáljanak,<sup>1006</sup> purgált is ma. Költ Kis Martonyban 26. Juli 1671.

Kiendnek szeretettel szolgáló felesége,  
Gróf Esterhas Ursula Cristina

*Címzés:* „adassék Sentére”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 220.

## 221. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1671. július 28.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Nagy szeretettel vettem leveledet. Igen akarom, hogy az Orvosságokkal élsz, kérlek, élj tovább is véle, az még<sup>1007</sup> el nem végezed. Én is, *Istennek* hálá, tűrhető egészségben vagyok. Itt az Török hírekben minden nap vagyunk részünk, mindazonáltal remélem, *Isten* jobban adja, s én is rövid idő alatt talám általmehetek. Adja *Isten*, lássalak jó egészségben. Sente 28. Julii 1671.

Neked mindenkor igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 221.

---

1004 doktor

1005 pirulákat

1006 tisztítsanak

1007 amíg



## 222. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1671. július 30.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Most esett értésemre, hogy az Urakat Béczben fogják mind híni,<sup>1008</sup> gondolom azért talám énnékem is érkezik oly levelem. Ha azért oda köll mennem,<sup>1009</sup> mindjárt tudtadra adom, hogy azmikorra én fölmegeyek, te is odajöhess. Egészségem, *Istennek* hála, tűrhetőképpen szolgál. Kérlek, tudóséts az magad egészségéről is. *Isten* adja, lássalak jó egészségben. Sempte 30. Julii 1671.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 222.

## 223. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1671. augusztus 4.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Ez alkolmatossággal akartam írnom s együtt egészségemről is tudósétlak, ki, *Istennek* hála, tűrhetőképpen szolgál. Ez elmúlt *Szent Ignatius*<sup>1010</sup> s *Portiuncula* napjain<sup>1011</sup> Szombatban<sup>1012</sup> voltam, azomban Török híreket hoztak énnékem is, ki köllött sietnem onnét. Kérlek, tudóséts egészségedről, s ha élné[l] az savanyóvízzel még. Az gyermekek felől is tudóséts. Sente die 4. Augusti 1671.

Neked mindenkor igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 223.

---

1008 hívni

1009 mennem

1010 Július 31., Loyolai Szent Ignácnak, a jezsuita rend alapítójának ünnepe

1011 Augusztus 2., Assisi Szent Ferenc rendalapító ünnepe.

1012 Nagyszombatban

## 224. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1671. augusztus 8.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Már alkalmas időtől fogvást nem vettem leveledet,<sup>1013</sup> kihez képest mint szolgál egészséged, nem tudom. Kérlek azért, tudósíts egészséged felől, ki énnékem, *Istennek* hálá, tűrhetőképpen szolgál, az gyermekek állapotjáról is írd. Deszpot *Uramnak*<sup>1014</sup> írtam, hogy kérjen Béczben szabadságot egy kevés időre való általmenetelemre, ki mihelt meglészen, mindjárt általmegyek az Dunán. Adja *Isten*, lássalak kedves egészségben. Sente 8. Augusti 1671.

Neked mindenkor igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 224.

## 225. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1671. augusztus 14.

*Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kedvesen vettem az kiend levelét. Mit írjon kiend az maga jó egészségéről, értettem, kin igen örülék, hogy hála *Istennek*, jól szolgál. Énnékem is most, hála *Istennek*, jól szolgál az egészségem az gyermekekkel együtt. Az kisebbik germeken az főveny volt,<sup>1015</sup> de hála *Istennek*, immár jól vagy[on] az is. Mi ennihány<sup>1016</sup> nap az malonban voltunk. Ott eret vágattam, most immár savanyóvízzel rendelt megint az doktor,<sup>1017</sup> hogy éljek [vele]. Az jövő héten elkedzhetem [!], úgy gondolom. Költ Kis Martonyban 14. Augusti 1671.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula C[r]istina

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 253.

1013 Régen nem kaptam tőled levelet.

1014 Simon Despot, kismartoni várnagy.

1015 A főveny (arena) orvosi értelemben (vese)homok jelentésű, azaz a kisgyerekeknek fájdalmas – esetleg lázzal is járó – vesetáji görcsei lehettek, vizelete feltehetően sűrű, sok üledéket tartalmazó volt.

1016 egynéhány

1017 doktor

## 226. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1671. augusztus 18.

*Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kedvesen vettem az kiend levelét, az kiend egészségét örülém. Én is, hála *Istennek*, jó egészségben vagyok az gyermekekkel együtt, de az savanyóvizet nem ittam, azkit most hoztak, mert nem savanyó volt, merő<sup>1018</sup> friss víz volt. Hanem pogáltam<sup>1019</sup> a nélkül, pilolákkal.<sup>1020</sup> Költ Kis Martonyban 18. Augusti 1671.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

P. S.: Az cászár<sup>1021</sup> idejött az uyheli várban és itten vadászott, most megint ide várják, az uyheli várban. Az gyermekek is, az Mikloska<sup>1022</sup> és Lacko<sup>1023</sup> ottan voltak az cászár vadázatján. Gróf Herbinstantúl kérdezte az Úr, hogy kicsoda gyermeki, az odament, megkérdezte tőlek, is<sup>1024</sup> megmondotta ő Fölségének, kicsodák.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 227.

## 227. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1671. augusztus 21.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Édesem, kedvesen vettem leveledet, örömmel értvén jó egészségedet, kit szívesen kívánnék magam is látnom, de szántalan foglalatosságim miatt nem lehet most. Mindazáltal kis Asszony nap<sup>1025</sup> után csakhamar azon lések, hogy általmenjek hozzád. Kívánván édesem, hogy lássalak örvendtes egészségben, azminthogy maradok is

Neked mindenkor igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.  
Sente 21. Augusti 1671.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 225.

1018 egyszerű, sima

1019 purgáltam

1020 pilola: pirula

1021 I. Lipót (1640–1705)

1022 Esterházy Miklós Antal (1655–1695)

1023 Esterházy László Ignác (1662–1689)

1024 és

1025 Szeptember 8., egyben Esterházy Pál születésnapja.

## 228. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1671. augusztus 23.

*Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kérem kiendet, mivel most alkalmatosság megyen, hogy írjon arról is, mint szolgál egészsége és mikor jön meg Sentéről, vagy ha todnák, mikor jön meg kiend, ha későn, hát odamennék én is Sentére. Költ Kis Martonyban 23. Augusti 1671.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Ursula

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 252.

## 229. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1671. augusztus 24.

*Isten* minden kívánta jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Ez alkalmatossággal kívántam írnom, s együtt<sup>1026</sup> egészséged felől is tudakozódnom, ki énnékem, *Istennek* hála, tűrhetőképpen szolgál. Kérlek édesem, tudósíts egészségedről, s ha<sup>1027</sup> már elvégeztéd-é az Orvoslást,<sup>1028</sup> s mint használt. Remélem, ez jövő kis Asszony nap<sup>1029</sup> után egy héttel általmehetek én is hozzád. Adja *Isten*, édesem, lássalak kedves egészségben. Sente 24. Augusti 1671.

Neked mindenkor igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 226.

---

1026 egyben

1027 hogy, vajon

1028 gyógykezelést

1029 Szeptember 8., egyben Esterházy Pál születésnapja.

## 230. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1671. augusztus 26.

*Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Mivel most Komaromi uram<sup>1030</sup> megyen kiendhez, hát nem akartam elmúlatni, hogy ne írnék kiendnek és meg nem látogatnám kiendet levelem által. Egészségemről is értésére adom kiendnek, hogy hála legyen az *Istennek*, jól szolgál. Az savanyóvizet is iszom, most az gyermekek is, hála legyen az *Istennek*, jó egészségben vannak mind. Az öreg Asszony<sup>1031</sup> csak ma jött meg tőlek Fraknobúl. Hallottam, hogy kiend Tapoczanra ment. Én is el akartam menni kiend otán Sentére, de az hokmestertől<sup>1032</sup> értettem az Tapoczany otat,<sup>1033</sup> azért kis Asszony napjára<sup>1034</sup> akarok odamenni Sentére, kiend otán. Költ Kis Martonyban Die 26. Augusti 1671.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhás Ursula C[r]istina

P. S.: Tegnap valami induljenciás [!]<sup>1035</sup> nap volt, vasárnap azki kezdődött, azért egy hétig tart itten.<sup>1036</sup> Loretomban ott voltam, meggyóntam tegnap, ottan is áldoztam. Az[t] mondták ebéd fölött<sup>1037</sup> az barátok,<sup>1038</sup> hogy Draskoviczní Asszonyomnak<sup>1039</sup> pacifikaleaja [!]<sup>1040</sup> lett nemrégén.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 254.

1030 Komáromi János, Esterházy Pál udvari embere, titkára.

1031 Az öregasszony vagy vénasszony a főúri női udvartartások irányítója.

1032 Hofmeister (hopmester): udvarmester

1033 utat

1034 Szeptember 8., egyben Esterházy Pál születésnapja.

1035 indulgencia: bűnbocsánat, bűnbánat

1036 Mária mennybemenetelének (augusztus 15.) oktaváján (augusztus 22.) bűnbánati hetet tartottak.

1037 ebéd közben

1038 barátok: szerzetesek, itt a lorettói szerviták

1039 Nádasdy Krisztina (1646–1682), Draskovich Miklós felesége vagy Nádasdy Mária Magdolna (1647–?), Draskovich János felesége.

1040 pacificale: kereszt, gyakran ereklyét tartalmazó kézikereszt – a szövegkörnyezetből azonban nem derül ki, hogy pontosan milyen eseményről is van szó



## 231. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Újhelyi malom, 1671. szeptember 2.

*Isten ál[d]ja meg kiendet!*

Kedvesen vettem az kiend levelét, az kiend egészségét örülém. Én is, hála *Istennek*, jó egészségben vagyok az gyermekekkel együtt. Hogy Sentére nem menjünk, értettem azt is, mivel kiemed ottan nem leszen, hanem Selién<sup>1041</sup> és talám az végekben, is<sup>1042</sup> másott. Azért elvárjuk kiendet. Azon lesznek, hogy Evlant<sup>1043</sup> tőtsem az üdőt, mivel még most savanyóvízzel élek. Szent Rozáliára<sup>1044</sup> is elmegyek e héten, holnap azután Hevlanyban és ottan lesznek egy fokáig.<sup>1045</sup> Hanem most itten, az uyheli malomban vagyok ennihán<sup>1046</sup> napja. Lakonpakra ha mennék, egyibaránt<sup>1047</sup> máshova most nem megyek. Kis Asszony nap után egy héttel<sup>1048</sup> elvárjok kiendet Kis Martonyban az Homanay úrfiakkal<sup>1049</sup> együtt, addig Hevlant késem. Költ az uyheli malonban 2. septenber 1671.

Kiendnek szeretettel szolgáló felesége,  
Gróf Esterhas Ursula C[r]istina

P. S.: Az gyermekek, az Mikloska<sup>1050</sup> és Laczko,<sup>1051</sup> Beczben mentek tegnap valami comediára,<sup>1052</sup> úgy vélem, ma hírünkkel leszen az comedia, mivel álta[l]jönnek.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 255.

---

1041 Selie: Sellye, ma Vágsellye

1042 és

1043 Evlan: Höflány

1044 Szent Rozália-kápolna Fraknó mellett. Az Esterházy Pál által építtetett kápolnában szeptember 4-én zarándoklattal ünnepelték Szent Rozália napját a hívők.

1045 sokáig

1046 egynéhány

1047 egyébként

1048 Kisasszony napja, vagyis szeptember 8. után egy héttel.

1049 Valószínűleg Homonnai Drugeth György és Esterházy Mária fiai, Bálint és Zsigmond.

1050 Esterházy Miklós Antal (1655–1695)

1051 Esterházy László Ignác (1662–1689)

1052 comédia: opera, zenés színmű; a darabot nem sikerült meghatározni

### 232. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Újhelyi malom, 1671. szeptember 7.

*Isten* áldja kiendet sok jókkal!

Kérem kiendet, todasétson maga jó egészségérül mint szolgál, és ha elmehetnék-e kiend otán Dunántúl, mert örömet elmennék e héten. Kérem kiendet, ne bánja, ha e héten elmegyek otána kiendnek. Egészségem, hála *Istennek*, törhetőképpen szolgál most az gyermekekkel együtt. Most itt az uyheli malonban vagyok. Az uyheli patikáros is megholt itten, azt írhatom kiendnek. Költ az uyheli malonban 7. Septenber 1671.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula C[r]istina

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 256.

### 233. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1671. szeptember 13.

*Isten* megáldjon, édesem!

Az posta elsietett, s az Vásárfiát itt hatta, ím azért elküldöttem, viseld egészséggel. Én is megindulok ez jövő kedden úgy, hogy csötörtökön ott lehessek az Tököli kis Asszonyokkal<sup>1053</sup> együtt, kik ajánlják néked szolgálatjokat. *Isten* adja, lássalak kedves egészségben. Sente 13. *Septembris* 1671.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 228.

---

1053 Thököly Mária (1656–1695) és Éva (1659–1716)

## 234. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Széleskút, 1672. május 22.

*Isten* minden kívánta jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

*Istennek* legyen hálá, egészségben érkeztem ide, Széleskutra. Bánom, tovább nem múlathattam<sup>1054</sup> Kismartomban, mivel el kellett sietnem. Mindazáltal, édes Atyámfia, kérlek, eljövetelemem ne búslakodjál, *Isten* ő Szent Fölsége jóvoltából remélem, nemsokára visszatérek avagy általhozatlak az Dunán, kiről Szombatból<sup>1055</sup> írni el nem múlatom. Maradván

Neked Igaz jóakaród  
Széleskút 22. Maii 1672.  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 232.

## 235. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1672. május 23.

*Isten* áldja meg kiendet!

Kérem kiendet, todasétson, ha<sup>1056</sup> otána köll-e kiendnek menni vagy mekor,<sup>1057</sup> mert cak kiendttől várok [választ]. Tegnap az lovak az foven<sup>1058</sup> mondták hogy vannak, azért későn hozták be, hogy értek köttem,<sup>1059</sup> azért nem mehettem el. Hanem kérem szeretettel kiendet, írjon, hogy mely nap menjek otána kiendnek. Holnap, ha írna kiend megint, kiendttől választ várok. Költ Kis Martonyban Die 23. maii 1672.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 233.

---

1054 maradhattam

1055 Nagyszombatból

1056 hogy ha

1057 mikor

1058 A lovak a fűvön, vagyis a tavaszi legelőn vannak.

1059 küldtem

## 236. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Pozsony, 1672. május 23.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, Édes Atyámfia!

Ide, Posomban, *Istennek* hála, egészségben érkeztem, még ma Czeklészig akarván mennem. Azomban javallanám, ha Heflánban fürdenél vagy kétszer mégis, tisztulásnak okáért. Itten az Urak közül senki sincsen, mind Szombatban<sup>1060</sup> vannak, én is holnap, *Isten* segítségével, odamegyek. Kívánván egészséged felől jó hírt hallanom, kiről kérlek, tudósíts. *Isten* megáldjon! Posony 23. Maii 1672.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 234.

## 237. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Nagyszombat, 1672. május 25.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

*Istennek* legyen hála, ide, Nagyszombatban, tűrhető egészségben érkeztem. Azon leszek, hogy végére menjek itt való késéseimnek,<sup>1061</sup> kiről mindjárt foglak tudósítani. Azomban kérlek, írd egészséged felől. Jó volna, ha savanyóvízzel s maialis curával élnél, most lévén annak ideje. *Isten* megáldjon, édes Atyámfia. Nagyszombat die 25. Maii 1672.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 235.

---

1060 Nagyszombatban

1061 tartózkodásomnak

## 238. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Nagyszombat, 1672. május 26.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Nagy szeretettel vettem leveledet. Ím azért megparancsoltam, hogy az Zöld bársony hintódot csinálják meg, s ha kész leszen, tudósíts felőle, hogy mégis böcsületesen jöhess erre az földre. Talám penig én magam is nem sokáig késsem itten s általmegyek. Hogyha penig késésem történnék, írok felőle, mert már nagyobb részét dolgainknak itt elvégeztük. Azomban, édesem, maradok az te igaz jóakaród

Szombat 26. Maii 1672

Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 231.

## 239. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Vöröskő, 1672. május 31.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Az itt való lakodalom<sup>1062</sup> már végben menvén, ma Szombatban<sup>1063</sup> megyek, remélem, nem leszen sokáig való késésem s kimehetek valahány napra Sentére. Ottan sem késsem sokat, hanem általmegyek az Dunán, *Isten* segítségével. Azomban meghattam, csinálják meg az Zöld bársony hintót, hogyha késnem kellenék, általjöhess ide, erre az földre. Nem ártana maialis curával<sup>1064</sup> is élned, s néha fürödni is Heflánban, érvágás sem ártana. Mindazáltal közöld az Doctorral ezen dolgot. Adja *Isten*, lássalak jó egészségben. Datum Vöröskő die 31. Maii 1672.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 236.

<sup>1062</sup> Esterházy Pál 1672. május 29-én Erdődy Kristóf és Pálffy Mária Zsuzsanna lakodalmán vett részt.

<sup>1063</sup> Nagyszombatba

<sup>1064</sup> maialis cura: általános, tavasszal szokásos nagyobb szabású, a szervezetet tisztító kúra



## 240. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1672. május 31.

*Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kedvesen vettem az kiend levelét, mit írjon kiend, megértettem benne. Az hintót nem tudom, hogyha Béczben vitték-e vagy nem, de nem lesz az rövid időn kész. Hanem azon köl<sup>1065</sup> is, ha késik kiend, elmehetünk Donántúl az kiend akaratjából. Költ Kis Martonyban 31.<sup>1066</sup> Maii 1672.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Ursula C[r]istina

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 230.

## 241. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Nagyszombat, 1672. június 1.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Vörösköböl<sup>1067</sup> megérkeztem, *Istennek* hálá, tűrhető egészségben, s mivel alkalmatosságom adatott az írásra, nem akarám elmúlatnom, hogy egészséged felől ne értekezzen, kérlek, tudósíts felőle. Értettem, hogy Heflánban is fürödtél, ki igen jólesett. Nem árt többször is fürödni, de az maialis curához is [jó] volna hozzá kezdened, mivel most legjobb léssen. Azomban gondolom, két hét alatt által fogok mehetni az Dunán. Adja *Isten*, kedves egészségben láthassalak. Szombat die 1. Junii 1672.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 237.

---

1065 azon kívül, azon kívül, értsd: anélkül is

1066 A nap számjegye 32-ről javított.

1067 Vöröskő, a Pálffy család birtoka.

## 242. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Nagyszombat, 1672. június 3.

*Isten* minden kívánta jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Lévén alkalmatosságom, kívántam írnom, s épp itt, egészségemről is, ki most tűrhetőképpen szolgál, tudósítanom. Kérlek, magad egészségéről is tudósíts. Remélem, Pünkösöd hetfőn Boldog Asszonra<sup>1068</sup> megy, az táncot is láthatod.<sup>1069</sup> Én is talám nem késsem itten sokáig, általmegyek, *Isten* segítségével, az Dunán. Adja *Isten*, lássalak kedves jó egészségben. Szombat die 3. Junii 1672.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 238.

## 243. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1672. június 7. [?]

Szolgálatomat ajánlom kiendnek, mint szerelmes Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kedvesen vettem az kiend levelét, az kiend egészségét örülém. Kérem kiendtet [!], todasétson, mikor menjek kiend után Donántúl, mert már szintin elottam<sup>1070</sup> itt az várakozást. Az hintót, ki todja, mikor lészen kész, azon köl<sup>1071</sup> is, hiszem van más hintó, azkin elmenjünk. Költ Kis Martony 7. [?] Juni 1672.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Ursula C[r]istina

P. S.: Kérem kiendet, írjon, mikor mehessek el Donántúl kiendhez, mert itten is csak elonjok szinten magonkat magánosan, ottan mégis jobban tőtenék az ödöt.

*Címzés:* „adassék Sonbatban.”<sup>1072</sup>

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 239.

1068 Boldogasszony, Esterházy Pál alapította kolostorral.

1069 A pünkösödölés szokáskörébe tartozott az ünnep körtáncával meg más látványosságokkal való köszöntése.

1070 elóttam, eluntam

1071 azon kívül

1072 Nagyszombatban

## 244. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1672. június 9.

Szolgálatomat ajánlom kiendnek, mint szerelmes Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Mivel most alkalmatosság megyen, nem akartam elmúlatni, hogy ne írjak kiendnek és egészségem felől ne tudasítsam kiendet. Én, hála legyen az *Istennek*, jól vagyok, egészségem jól szolgál az gyermekekkel együtt. Kívánnék kiend felől is örvendetes hírt hallanom, mint szolgál az kiend egészsége, kiről kérem, tudasétson kiend. És mikor megyen el Szonbatbúl ide, Donántúl kiend, arról is todasétson kiend, kérem kiendet. Boldog Asszont<sup>1073</sup> voltam hétfőn az kis Asszonyokkal,<sup>1074</sup> ott az nagy táncon, néztök is. Költ Kis Martonyban 9. Juni 1672.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Ursula C[r]istina

Címzés: „adassék Szonbatban”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 240.

## 245. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1672. június 10.

Szolgálotamat [!] ajánlom kiendnek, mint szerelmes Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Mivel most alkalmatosság megyen, nem akartam elmúlatni, hogy ne írjak kiendnek és egészségmről ne todasítsam kiendet, ki hála legyen az *Istennek*, jól szolgál most az gyermekekkel együtt. Az kiend egészségéről is kívánok örvendetes hírt hallanom, kiről kérem kiendet, todasétson felőle, egészségéről, is<sup>1075</sup> mikor jön meg Donántúl. Ezzel *Istennek* ajánlom kiendet. Költ Kis Martonyban 10. Juni 1672.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula C[r]istina

Címzés: „adassék kezéhez Szonbatban vagy Szentére”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 241.

1073 Boldogasszonyban

1074 Thököly Mária (1656–1695) és Éva (1659–1716)

1075 és

## 246. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Nagyszombat, 1672. június 11.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Szeretettel vettem, édes Atyámfia, leveledet, örülöm jó egészségedet, mindazáltal talám nem ártana savanyóvízzel élned, most főképpen, mivel mostan van legjobb ideje. Én, édes Atyámfia, azon volnék, hogy sokáig ne késném itten, mindazonáltal talám lészen valami kevés ideig való mulatásom. Azon lészek, hogy hová hamarébb<sup>1076</sup> által menjek. Édesem, kérlek, élj orvossággal s savanyóvízzel, remélem, nem fog ártani. Értem, hogy az táncon is voltatok Boldogh Asszont, ki igen jól esett, fürödnöd is nem árt néha Héflámban. Azomban kívánom, lássalak kedves egészségben. Szombat die 11. Junii 1672.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 242.

## 247. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Nagyszombat, 1672. június 15.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

El nem múlathattam, hogy egészségemről ne tudósítsalak, ki most, *Istennek* hála, jól szolgál. Azomban remélem, majd megszabadulunk innét s nem sokáig késsem. Akarnám, ha orvossággal élhetnél, főképpen savanyóvízzel. Egészségedről is, kérlek, tudósíts. *Isten* megáldjon, édes Atyámfia. Szombat die 15. Junii 1672.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 243.

---

<sup>1076</sup> minél hamarább

## 248. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1672. június 20.

Szolgálatomat ajánlom kiendnek, mint szerelmes Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Mivel most alkalmatosság megyen, nem akartam elmúlatni, hogy ne írjak kiemednek és egészségem felől ne todasétattam volna kiemedet, ki most, hála legyen az *Istennek*, jól szolgál, az Tokel [!] kis Asszonyokkal<sup>1077</sup> egyött. Az Lanzért<sup>1078</sup> megmotattam az kis Asszonyoknak, osztán Kabodban<sup>1079</sup> is voltunk, mivel még ottan nem voltak az kis Asszonyok. Visszajövet Keresorát<sup>1080</sup> is voltunk az kis Asszonyokkal, azt az várat is<sup>1081</sup> az kertet megnéztök, és cak ma érkeztönk meg, Cindorfon háltonk. Költ Kis Martonyban 20. Juni 1672.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

*Címzés:* „adassék Szentére vagy hogy Szonbatban”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 244.

## 249. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1672. június 22.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Már Szombatban elvégezvén dolgaimot, ide, Sentére jüttem. El nem múlathattam, hogy levelemmel meg ne látogattalak volna, kívánván örvendetes hírt hallanom egészséged felől, kiről kérlek, tudóséts. Remélem, nem lészen igen tovább sokkal egy hétnél itten mulatásom, azután által igyekezem az Dunán. Azomban az minemő ajándékot adtak az Szombati Apácák, ím odaküldtem neked. Adja *Isten*, lássalak kedves jó egészségben. Sente die 22. Junii 1672.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

---

1077 Thököly Mária (1656–1695) és Éva (1659–1716)

1078 Lánzsért

1079 Kaboldban

1080 Keresztúron

1081 és



Egy árva leánkát comendáltak<sup>1082</sup> Nagy Szombatban, kit Istenre nézve magamhoz vettem s itten van. Kemenczei Leánya, de csak kilenc esztendő, nem nagyobb az Kristinkánál,<sup>1083</sup> ha Isten általviszen, elviszem magammal.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 245.

## 250. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1672. június 26.

*Isten* minden kívánta jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Ím, szinte most indulok Galgoczra Forgács Ádám *Uramhoz*, mindazáltal holnap vagy holnapután visszatérek s azon leszek, hogy itt sokáig ne késsem. Ez jövő hétfőn vagy kedden megindulok, ha előbb nem is, s azon leszek, hogy hová hamarább<sup>1084</sup> Kismartomban mehessek. Adja *Isten*, lássalak kedves egészségben. Sente 26. Junii 1672.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Tegnap itt voltak nálam az te Fracimerid,<sup>1085</sup> még ez héten, ha lehet, általküldöm őket.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 246.

## 251. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Lakompak, 1672. június 27.

Szolgálatomat ajánlom kiéndnek, mint szerelmes Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kedvesen vettem az kiend levelét, mit írjon kiend az maga jó egészségé felől, értettem. Én is most, hála *Istennek*, jó egészségben vagyok az kiend szolgálatjára. Az gyermekekkel együtt mi most itten vagyunk Lakonpakon az Tokeli kis Asszonyokkal<sup>1086</sup> együtt. Ma Lanzerban voltunk és vasárnap az

---

1082 ajánlottak

1083 Esterházy Krisztina Terézia (1663–1728)

1084 minél hamarább

1085 Frauenzimmer, szobalány

1086 Thököly Mária (1656–1695) és Éva (1659–1716)

prosetcion [!]<sup>1087</sup> akaronk lenni Neken,<sup>1088</sup> és holnap az kis Asszonyok Kerestorra akarnak menni. Talán úgyhiszem, az hokmesterrel<sup>1089</sup> köldem el [őket], vagy magam is elmegyek vélek, azután vasárnap Kis Martonyban megyünk. Lánzerban még soha nem voltak az kis Asszonyok, azért voltunk ottan Lánzerban. Mostan örömet Donántúl mennék, ha nem bánná kiend. Költ Lakonpakon 27. Juni 1672.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 247.

## 252. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1672. június 28.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Ez alkalmatossággal tudósítalak egészségem felől, ki *Istennek* hála, tűrhetőképpen szolgál. Kévánván rólad is örvendetes hírt hallanom; az savanyóvizet jó volna igen mostanában innod, s eret is nem ártana vágatni, mostan lévén ideje annak, úgy hiszem, használna. Kérlek, édes Atyámfia, tudósíts egészséged felől, s ahol lakol, örömössjeb [!] ugyanott is ihatnád az savanyóvizet, bárcsak fél ládával, de minden nap innya kellenék. Adja *Isten*, lássalak jó egészségben. Sente 28. Junii 1672.

Neked igaz Jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Az Tököli kis Asszonyok *őkegyelmüknek*<sup>1090</sup> ajánlom köteles szolgálatomat, írtam volna *őkegyelmüknek* is, de sietett az követ.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 248.

---

1087 processio: körmenet

1088 Nyéken (ma Sopronnyék)

1089 Hofmeister, (hopmester): udvarmester

1090 Thököly Mária (1656–1695) és Éva (1659–1716)

## 253. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1672. július 1.

*Isten* minden kívánta jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Ezen alkalmatossággal kívántalak levelemmel meglátogatnom, s együtt<sup>1091</sup> egészségem felől is (ki most, Istennek hála, jól szolgál) tudósítanom. Holnapután, úgymint Vasárnap, *Isten* engedelmeiből Pozsony felé megyek, ott nem késvén igen sokat, általmegyek Kismartomban ez jövő héten. Az Tököli kis *Asszonyok őkegyelmüknek*<sup>1092</sup> ajánlom köteles szolgálatomat. Adj a *Isten*, lássalak kedves egészségben. Sente 1. Julii 1672.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 249.

## 254. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1672. július 9.

Szolgálatomat ajánlom kiendnek, mint szerelmes Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Mivel alkalmatosság megyen most, nem akartam elmúlatni, hogy ne írnék kiendnek, és magam is<sup>1093</sup> az gyermekek felől ne tudásítanom kiendet. Én az gyermekekkel együtt jó egészségben vagyok. Még azt írhatom kiendnek, ma mentek el innend Fraknoban az gyermekek. Költ Kis Martonyban Die 9. Juli 1672.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

P. S.: Holnap Celben<sup>1094</sup> igyekszem már menni innend, azt írhatom kiendnek.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 250.

---

1091 egyben

1092 Thököly Mária (1656–1695) és Éva (1659–1716)

1093 és

1094 Cellbe (ma Mariazell)

## 255. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1672. szeptember 15.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Vettem leveledet, én azért holnapután Kismartonban alámegeyek, s ottan is nem késem, mert táborban köll szállanom. Adja *Isten* jó végét annak az táborozásnak. *Isten* áldjon meg, édes Atyámfia!  
Bécz 15. *Septembris* 1672.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 257.

## 256. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1672. szeptember 27.

*Isten* megáldjon, édesem!

Én még itt vagyok Sentén, ez jövő Szombaton akarván megindulnom az Bánya Városok felé. Egészségem tűrhetőképpen szolgál. Az Cristinka<sup>1095</sup> állapotját, kérlek, ne felejtsd el. Az Apró gyermekek bár fölmenjenek Fraknoban, nem árt idején fölkülteni őket. Az Tököli kis *Asszonyok őkegyelmeknek*<sup>1096</sup> ajánlom szolgálatomat. Egészségedről, kérlek tudóséts. Sente 27. *Septembris* 1672.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 258.

---

<sup>1095</sup> Esterházy Krisztina Terézia (1663–1728)

<sup>1096</sup> Thököly Mária (1656–1695) és Éva (1659–1716)

## 257. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1672. október 3.

*Isten megáldjon, édes Atyámfia!*

Vettem szeretettel leveledet. Az Gyermek azért Kismartomban maradhatnak. Én is ma megindulok az hadakkal. Azomban egészségéd felől is gyakran tudóséts, én is gyakorta igyekezem írnom minden dolgokról. Az Mikloskát<sup>1097</sup> ha lehet, hozasd alá Béczből, jobb Kismartomban hozzá látni.<sup>1098</sup> *Isten megáldjon, édesem! Sente 3. Octobris 1672.*

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 259.

## 258. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Kos, 1672. október 6.

*Isten megáldjon, édes Atyámfia!*

Én ide, Bainocz tájára érkeztem az hadakkal, holnap Turocz Vármegyében megyek, *Isten engedelméből*. Egészségem tűrhetőkép szolgál. Azmint látom szerencse, ha szinte az Fölföldre<sup>1099</sup> nem költetik mennem. Azomban ha levelet akarsz írni, az Bécsi vagy Posony postára köll adni, azok nékem elhozzák. Az Tököli kis *Asszonyoknak őkegyelmeknek*<sup>1100</sup> ajánlom köteles szolgálomat. *Isten megáldjon, édes Atyámfia! Írtam Cas névő faluban 6. Octobris 1672.*

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 260.

1097 Esterházy Miklós Antal (1655–1695)

1098 foglalkozni vele, szem előtt tartani

1099 Fölföld, Felföld: Felső-Magyarország

1100 Thököly Mária (1656–1695) és Éva (1659–1716)



## 259. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Szentmárton, 1672. október 9.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Már az Fáttra hegye alatt vagyok, *Szent Martony*<sup>1101</sup> nevő faluban, ki Rosemberghez három mélföld,<sup>1102</sup> holnap is csak itt, Turocz Vármegyében maradok. Egészségem, *Istennek* hálá, tűrhetőkép-pen szolgál. Itten semmi olyas hírek nincsenek, hanem hogy Eperiest megadták az Fölföldiek-nek<sup>1103</sup> s most ottan vannak. Gondolom, mi is nemsokára odafelé megyünk. Az Tököli kis *Asszonyoknak őkegyelmeknek*<sup>1104</sup> ajánlom köteles szolgálatomat. *Isten* megáldjon, édes Atyámfia! Sz. Martony 9. *Octobris* 1672.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 261.

## 260. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Szentiván, 1672. október 14.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Én ide érkeztem, *Szent Ivánra*, az ki Szepes Vármegyéhez csak négy mélföld.<sup>1105</sup> Az ellenség már errefelé nyomakodik,<sup>1106</sup> úgy hiszem, két-három nap alatt szemben leszünk egymással.<sup>1107</sup> Adja *Isten* szerencsés végét az dolgoknak. Itt szép szerrel vagyunk,<sup>1108</sup> remélem, jót ad *Isten*, erős had lévén velünk. Egészségem, *Istennek* hálá, jól szolgál. Adja *Isten*, lássalak kedves egészségben. *Datum* Sz. Iván 14. *Octobris* 1672.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

*Címzés:* [más kézzel:] „Kis Martonj”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 262.

---

1101 Szentmárton, ma Turócszentmárton

1102 mérföld, mértföld – magyar mérföld: 8,35 vagy 11,3 km

1103 felföldieknek, felső-magyarországiaknak

1104 Thököly Mária (1656–1695) és Éva (1659–1716)

1105 mérföld

1106 nyomul

1107 megmérkőzünk, összecsapunk

1108 szer, itt: hadifelszerelés

## 261. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Lőcse, 1672. október 19.

*Isten* megáldjon, édesem!

Vettem leveledet. Ím azért tegnapi napon az ellenség elszaladott, három ágyút nyertünk, Isten segítségével, negyven talpast fogtunk s vágtak is sokat le benne. Már Szepesre megyünk, onnét Eperiesre s Cassa felé. Adja *Isten*, lássalak hová hamarább jó egészségben. *Datum* Lőcze die 19. *Octobris* 1672.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Címzés: [más kézzel:] „Kis Martonj”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 263.

## 262. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Szadai tábor, 1672. október 28.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Mi itt egészségben vagyunk, *Istennek* hála. Tegnap Kassán voltam, s már az Tisza felé, Tokaira megyünk. Az ellenséggel emberül megverekedénk, s hála *Istennek*, megvertük őket. Most utánok megyünk éppen az Erdély határig. Adja *Isten*, édes Atyámfia, lássalak jó egészségben. *Datum* Zadai táborból 28. *Octobris* 1672.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Az Tököli kis *Asszonyoknak*<sup>1109</sup> ajánlom köteles szolgálatomat.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 264.

---

1109 Thököly Mária (1656–1695) és Éva (1659–1716)



57. kép. Veith Kissler – Johann Jacob Hoffmann: Esterházy Pál haditettei.  
Részlet: Aranyosmedgyes bevétele, 1682. Rézmetszet

## 263. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Böszörmény, 1672. november 11.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Mi ide jöttünk Beszerményben, azki Haidu Város. Tegnap itt találván valami három- vagy négy- száz ellenséget, mihelyen utánok mentem, azontól szaladásra vették az dolgot. Csaknem Debreczenig űztem őket, azomban három-négy szekeret nyertünk tőlök. Innét Kállóra, onnét Szatmárra<sup>1110</sup> megyünk, Eczedben is bémegyek, ha lehet. Én, édes Atyámfia, alég várom, hogy visszamehessek hozzád, kívánván, hogy *Isten* adjon, kedves egészségben láthassalak. Beszermén die 11. Novembris 1672.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 265.

<sup>1110</sup> Szatmárra (ma Szatmárnémeti)

## 264. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Terebes, 1672. december 17.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Általjöven már az Tiszán, Munkácson voltam az Fe[je]delem Asszonyomnál,<sup>1111</sup> s az Ifjú Fejedelemmel<sup>1112</sup> is, Ungvárott is Húgom Asszonyomnál,<sup>1113</sup> azki az más héten megindul Kismartony felé. Idejövén azért Terebesre, Tokai felé megyek, onnét Fülekre s Sente felé, *Isten* segítségével. Ott nem késvén, Kismartony felé megyek. Adja *Isten*, lássalak kedves egészségben. Terebes 17. *Decembris* 1672.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Címzés: [más kézzel:] „Pozony”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 266.

## 265. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Kér, 1672. december 21.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Vettem leveledet, értem, hogy valami kis Pohárkát vettél számomra. Én azért remélem, azmint azelőtt is megírtam, hogy *Szent* Pál nap tájban<sup>1114</sup> Kismartomban lehetek, *Isten* segítségével. Az Innepekben<sup>1115</sup> Torna táján leszek, onnét két nap alatt Fülekre s osztán az Végeken fölsietek, hogy hová hamarébb<sup>1116</sup> mehessek. *Isten* adja, lássalak kedves jó egészségben. *Datum* Kér die 21. *Decembris* 1672.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 267.

1111 Báthory Zsófia (1629–1680)

1112 Rákóczi Ferenc (1645–1676)

1113 Esterházy Mária (1638–1684)

1114 Remete Szent Pál napja: január 15.

1115 Karácsonykor

1116 minél hamarább

## 266. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Szentbenedek, 1673. január 6.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Vettem leveledet, örülöm egészségedet. Én már az végházaknak<sup>1117</sup> nagyobb részét eljártam,<sup>1118</sup> s ma Léváról ide, Szent Benedekben jöttem. Holnap kis Tapolczánban megyek, onnét Nitrára, azután Sentére, Isten engedelmeiből. Ott nem késem sokat s általmegyek Kismartonban. Adja *Isten*, lássalak kedves egészségben. Datum *Szent Benedek* die 6. Januarii 1673.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 268.

## 267. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1673. június 19.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Ez alkalmatossággal kívántalak egészségemről tudósítanálak, ki *Istennek* hála, tűrhetőképpen szolgál. Az Török hírek is alkalmasint megkezdettek szűnni, csak tovább ne legyen valami, én is nem fogok itten sokáig késni. Azomban kérlek, egészséged felől tudósíts, hasonlóképpen az gyermekek állapotjáról. Adja Isten, azmikor látlak, lássalak kedves egészségben. Sente 19. Junii 1673.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 269.

---

<sup>1117</sup> végváraknak

<sup>1118</sup> bejártam



## 268. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1673. június 22.

Szolgálatomat ajánlom kie[nd]nek, mint szerelmes Uramnak. Isten sok jókkal áldja meg kiendet!

Mivel most alkalmatosság megyen, nem akartam elmúlatni, hogy ne írjak kiemednek, mivel már az Ferkón is fekete himlő van<sup>1119</sup> és nem leszen élő. Félő azért, nem tudom, az többit, ha megmarad-e, immár elköttem ebből az levegő égből<sup>1120</sup> Fraknóban. Költ Kis Martonyban 22. Juni 1673.<sup>1121</sup>

Kien[dn]ek szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

P. S.: Kérem kiendet, írjon, mikorra jön meg.

Címzés: „adassék Szentére”.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 91.

## 269. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1673. június 22.

Szolgálatomat ajánlom kiendnek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Nem akartam elmúlatni, hogy az szegény Ferko<sup>1122</sup> halálát meg ne írjam. Ma három óra tájban holt meg, ma el fogjuk temetni is estvére. Költ Kis Martonyban 22. joni 1673.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

P. S.: Az Orsikát<sup>1123</sup> szépen kiverte, meg is érett jól rajta az himlő immár.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 270.

---

1119 Ferenc Ágoston (1666–1673) gyermekük még ezen a napon meg is halt, lásd a következő levelet.

1120 Esterházy Orsolya feltehetőleg arra gondolt, hogy a rossz levegő okozza a betegséget, ahogy ezt akkoriban vélték, és ezért elküldte a többi gyermeket Fraknóba, hogy ne kapják meg a himlőt.

1121 Esterházy Orsolya először tévesen 1663-at írt, majd javította 1673-ra.

1122 Esterházy Ferenc Ágoston (1666–1673)

1123 Esterházy Orsolya Franciska Konstancia (1670–?)

## 270. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Lakompak, 1673. június 25.

Szolgálatomat ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Mivel most Nádasdy Úrfi<sup>1124</sup> szolgálja megyen el Donántúl, hát nem akartam elmúlatni, hogy ne írjak kiemednek és egészségéről ne értekezzen, kirúl kívánnék jó hírt hallani. Kérem kiendet, ne nehezteljen írnya felőle nekem,<sup>1125</sup> mint szolgál egészsége és mikor jön meg kiemed onnand. Költ Lakonpakon 25. Juni 1673.

*Kiemednek* szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

P. S.: Az gyermekek énvelem egyött, hála *Istennek*, törhető egészségben vannak. Mostan itten nem késém, hanem Kis Martonban megyek és Loretonban, Boldog Asszony napjára.<sup>1126</sup>

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 271.

## 271. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Újhelyi malom, 1673. június 28.

*Isten* sok jókkal áldja meg kiendet, mint szerelmes Uramat!

Kedvesen vettem az kiend levelét az virágokkal egyött, az kiend egészségét örülém. Az magam egészségéről azt írhatom, hogy hála legyen az *Istennek*, jól szolgál mostan. Az gyermekek Fraknoban vannak, oda vitettem őket. Az Orsikán<sup>1127</sup> hol az is az himlőben volt, de immár tisztol belőle és jobban van. Kérem kiendet, todasétson felőle, mikor jön meg. Költ az uyheli malonban 28. Juni 1673.

*Kiemednek* szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 272.

1124 Valószínűleg Nádasdy Ferenc és Esterházy Anna Júlia valamelyik fia.

1125 Ne sajnálja a fáradságot és írjon neki.

1126 Valószínűleg Sárlos Boldogasszony napjára (július 2.).

1127 Esterházy Orsolya Franciska Konstancia (1670–?)

## 272. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Újhelyi malom, 1673. június 29.

Szolgálatomat ajánlom *kiemednek*, mint szerelmes Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Mivel Despot uram<sup>1128</sup> elmegyén Donántúl, el nem akartam mulatni, hogy ne írjak kiemednek, mivel még az malonban csak egy nap későnk, aztán Lakanpakra megyőnk az kis Asszonyokkal.<sup>1129</sup> Az mi lakásonkról mégis todasétani akartam kiendet, hon leszőnk egy ideig, talán Kéri Uramhoz és az Asszonyhoz<sup>1130</sup> elmegyőnk látogatni. Költ az uyheli Malonban 29. Juni 1673.

*Kiemednek* szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Ursula

*Címzés:* „adassék Szentere az sentey várban”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 273.

## 273. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Lakompak, 1673. június 30.

Szolgálatomat ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiemetet!

Mivel kiend meghatta, hogy Kirchpergre elvigyem, hát én el akarám vinni e héten az kiend parancsolatjából.<sup>1131</sup> Azután savani vízért<sup>1132</sup> küldök, azt vogom innya<sup>1133</sup> az elebbeni szokás szerint. Kérem kiendet, todasétson, mikor jön meg, mivel itten nem sokáig kísém immár. Lakonpakon és Kis Martonyban himlőznek mostan.<sup>1134</sup> Ha ottan késik kiemed Sentén, hát én is elmegyek Sentére kiemedhez. Költ Lakonpakon 30. Juni 1673.

*Kiemednek* szeretettel szolgáló Felesége  
Grof Esterhas Ursula Cristina

P. S.: Az Tekeli kis Asszonyok<sup>1135</sup> is ajánlják szolgálatjokat kiemednek.

*Címzés:* „adassék Szentére”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 274.

1128 Simon Despot, kismartoni várnagy.

1129 Thököly Mária (1656–1695) és Éva (1659–1716)

1130 Kéry János és Czobor Orsolya

1131 Krisztinka lányukat az apácákhoz akarják beadni, lásd a későbbi leveleket.

1132 savanyúvízért

1133 azt fogom inni

1134 himlőjárvány van

1135 Thököly Mária (1656–1695) és Éva (1659–1716)

## 274. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1673. július 1.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Akarám tudtadra adnom, hogy egészségem, *Istennek* hála, tűrhetőképpen szolgál. Holnap, úgy Boldogh Asszony napján<sup>1136</sup> Szombatban<sup>1137</sup> megyek, ott vagy két-három nap késem s megént ki-jövök. Itt, édesem, az Török hírek gyakorta vannak, adná *Isten* egyszer végét, hogy mehetnék által az Dunán. Mindazáltal remélem, talám *Isten* jobban adja s én is által mehetek hozzád. Adja *Isten*, lássalak hová hamarább<sup>1138</sup> jó egészségben. Sente 1. Julii 1673.

Neked Igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 275.

## 275. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1673. július 4.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Ma jövén ki Nagyszombatból, *Istennek* hála, tűrhető egészségben. El nem múlathattam, hogy levelemmel meg ne látogassalak, kívánván, találjon ez írásom kedves egészségben. Írtam vala az minap is, hogy az Savanyóvízzel éltél volna, mert most legjobb ideje vagy annak, azminthogy én is akarok holnap élnem véle, s vagy egy hétig fogom innya. Igen jó volna néked is azzal élned s osztán eret is vágatnod. Én itten talám nem sokáig késem, azon vagyok, hogy hová hamarább<sup>1139</sup> általmenjek. Adja *Isten*, lássalak, édesem, kedves és kívánatos jó egészségben. Sente 4. Julii 1673.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhas Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 278.

1136 Sarlós Boldogasszony ünnepe Magyarországon július 2.

1137 Nagyszombatba

1138 minél hamarabb

1139 minél hamarabb

## 276. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1673. július 7.

*Isten* megáldjon, édesem!

Szeretettel vettem leveledet, értem örömmel egészségedet, ki énnékem is tűrhetőképben szolgál. Én most kérek licentiát<sup>1140</sup> Béczben, melyet mihelen Deszpot *Uram*<sup>1141</sup> megszerez, mindjárt általmegyek az Dunán, jóllehet, itt minden nap számtalan az sok Török hír, csak valami nagyobb alkolmatlanság ne lenne. Azonban kérlek, élj az savanyóvízzel,<sup>1142</sup> azt hiszem, használni fog. Az Christinka<sup>1143</sup> dolgát elhittem,<sup>1144</sup> véghezviszed, kivel nem is köll igen késni. Adja *Isten*, lássalak kedves egészségben. Sente 7. Julii 1673.

Neked Igaz jóakaród  
Gróf Esterhas Pál m. p.

Az Tököli kis *Asszonyoknak*<sup>1145</sup> köteles szolgálatomat ajánlom.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 279.

## 277. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Lakompak, 1673. július 8.

Szolgálatomat ajánlom kiemednek, mint kedves Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg kiemedet!

Kedvesen vettem kiemednek két rendbeli levelét, melyben értettem az kiemed egészségét és [hogy] sovanyóvizet iszik. Én is elkezdtem volna, de kiend hagyásából, az előbbeni levél szerint, el akarok menni Kirchpergre az Cristinkával.<sup>1146</sup> Az kék Bársony szoknyát is hozzá cináltattam neki, ünneplő szokny[á]nak, azután akarok innya savanyóvizet, ha onnand megjövék; de most igen

---

1140 szabadságot

1141 Simon Despot, kismartoni várnagy.

1142 igyad a savanyóvizet

1143 Esterházy Krisztina Terézia (1663–1728)

1144 megértettem

1145 Thököly Mária (1656–1695) és Éva (1659–1716)

1146 Esterházy Krisztina Terézia (1663–1728)



meleg is van az purgációhoz,<sup>1147</sup> mellette ha pilulát<sup>1148</sup> veszek, jobban meghasul két-három hétön  
án [!].<sup>1149</sup> Költ Lakonpakon 8. Juli 1673.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

P. S.: Az Homanaine Néném Asszony<sup>1150</sup> is itten van Lakonpakon, az kis Asszonyok is,<sup>1151</sup> az Nádaz-  
diak mind, az is az maga leánya.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 280.

## 278. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1673. július 12.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Szeretettel vettem leveledet, örömmel értem egészségedet, ennékem tűrhetőképpen szolgál. Itt  
csak az sok Török hírt hallani. Igen örömost általmennék az Dunán, de az sok rossz hír miatt nem  
lehet, mindazáltal talám csendesedni fognak az dolgok s én is hamar általmehetek. Az Christin-  
ka<sup>1152</sup> állapotjára legyen gondod. Az Tököli kis *Asszonyoknak*<sup>1153</sup> ajánlom szolgálatomat. Kérlek,  
édes Atyámfia, élj az savanyóvízzel<sup>1154</sup> s érvágással is, most igen jó lészen. Azonban kívánom, hogy  
lássalak kedves egészségben. Sente 12. Julii 1673.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 276.

---

1147 purgációhoz, tisztító kúrához

1148 pilulát

1149 át – értsd: most igen meleg van a purgációhoz, ha emellett pilulát vesz be, akkor két-három hétig hasmenése lesz

1150 Esterházy Mária (1638–1684), Homonnai Drugeth György felesége.

1151 Thököly Mária (1656–1695) és Éva (1659–1716)

1152 Esterházy Krisztina Terézia (1663–1728)

1153 Thököly Mária (1656–1695) és Éva (1659–1716)

1154 igyad a savanyúvizet

## 279. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Lakompak, 1673. július

Szolgálatomat ajánlom *kiemednek*. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kedvesen vettem az kiend levelét. Mit írjon kiend, megértettem az szavanyóvíz felől is<sup>1155</sup> érvvágás felől. Előbb, úgy gondoltam, az Cristinkát<sup>1156</sup> Kirchpergre viszem az calastromban,<sup>1157</sup> az kiend parancsolatja szerint, az előbbeni szerint; azután élek vele, az savanyóvízzel. Költ Lakonpakon Juli 1673.

*Kiemednek* szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula

P. S.: Kérem kiendet, todasétson, mikor jön meg, örömet értekezném<sup>1158</sup> felőle. Az Tökeli Maria kis Asszony ajánlja sok szolgálatját kiemednek az kisebbikkel<sup>1159</sup> együtt.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 277.

## 280. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1673. július 18.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Szeretettel vettem, édesem, leveledet, örülök jó egészségeden, kiben *Isten* tartson meg s adja előbbi jó egészségedet. Édes Atyámfia, én alig várnám, hogy általmehetnék hozzád, s arra nézve elkűttem Béczben is az szabadságért, ki mihelyen elérkezik, mindjárt általmegyek az Dunán. Az Christinka<sup>1160</sup> állapotját elhittem,<sup>1161</sup> eddég véghezvitted. Értem, hogy az kék szoknyát bontattad el, hiszem, jobb lett volna Béczben egy szoknyára való materiát<sup>1162</sup> venni, hogysem mint azt elbontani? Sokkal kevesebbe tött volna,<sup>1163</sup> mert azaz szoknya száz ezüst Tallért megért, s huszonöt vagy harminc forintjára materiával beérted volna. Ha ezért már oda van, az többbit ne vesztegesd oly mód nélkül

---

1155 és

1156 Esterházy Krisztina Terézia (1663–1728)

1157 viszem a kolostorba, vagyis apácának adják

1158 értesülnék

1159 Thököly Mária (1656–1695) húga, Éva (1659–1716)

1160 Esterházy Krisztina Terézia (1663–1728)

1161 megértettem

1162 materia: anyag, textília

1163 olcsóbb lett volna

el. Egészségem, *Istennek* hála, tűrhetőképpen vagyok. Adja *Isten*, lássalak téged is jó egészségben.  
Sente 18. Julii 1673.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 281.

## 281. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Fraknó, 1673. július 20.

Szolgálatomat ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiemedet!

Megérkeztem Kirchpergről, az Cristinkát<sup>1164</sup> mégis<sup>1165</sup> jó monddal hattok el ottan. Hanem kérem kiendet, írja meg, hogy az Juloczkat<sup>1166</sup> ez idén vigyök-e be vagy nem,<sup>1167</sup> mert be akarnák azt is venni, de nem tudom, ha bevigyök-e vagy nem ez idén; ha az kiend akarhatja, hát bevihetnők azt is ez idén. Költ Fraknoban Die 20. Juli 1673.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 282.

## 282. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Höflány, 1673. július 29.

Szolgálatomat ajánlom kiemednek, mint szerelmes Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg kiemedet!

Mivel most alkalmatosság megyen, nem akartam elmúlatni, hogy ne írjak kiendnek. Kérem kiendet, todasétson felőle, hogy mikor jön meg Donántúl való jószágából,<sup>1168</sup> mivel mind várom a héten immár kiemedet. Mi itten vagyunk mind mostan Hevianban, hanem Kismartonyban is voltam immár és mint<sup>1169</sup> bemennék, de nem tudom, mikorra jön kiemed meg. Fraknoban is egy hétig késtem az gyermekeknél, mind egészségben hattam őket. Hála *Istennek*, az Tekeli kis

---

1164 Esterházy Krisztina Terézia (1663–1728)

1165 mégis

1166 Esterházy Ilona Rozália Orsolya (1667–1681)

1167 beadják-e őt is apácának

1168 birtokáról

1169 rögtön

Asszonyok<sup>1170</sup> most Fraknobúl, mikor ottan voltam, elmentek Pápára. Az vásárban is voltam mostan, Nagy Martonyban, ottan anni kíót<sup>1171</sup> láttam, hogy egy kopjányival<sup>1172</sup> az Bőreket, azon hol el[e]vent is egy kiátó dogtornál<sup>1173</sup> az ablakról láttam. Az cacilsdorfi páterekkel<sup>1174</sup> ottan az Ebédet megettem, úgy mentem haza ismét. Költ Evlánban 29. Juli 1673.

P. S.: Most vördöttem<sup>1175</sup> is egyzer tegnap itten, Evlánban, ma másodszor fogok, aztán valami maksában [?], itten két mérvődnire Po[tt]endorf táján [*kihúзва*: találtak egy...] jó levegő ég vagyon, azért szerettem itten az lakást. Despott uram<sup>1176</sup> is holnap Beczben megyen.

*Kiemednek szeretettel szolgáló Felesége*  
Gróf Esterhas Ursula Cristina m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 283.

### 283. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1673. augusztus 6.

Szolgálatomat ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiemedet!

Most alkalmatosságom lévén, nem akartam elmúlatni, hogy ne írtam volna kiemednek. Kérem kiemedet, todasétson egészsége felől, mint szolgál, kiről örömet jó hírt kívánnék hallani. Én is most, hála *Istennek*, az gyermekekkel együtt jó egészségben vagyo[n]k mind. Evlanban<sup>1177</sup> lakom most. Nem tudom, mikorra várjuk kiemedet haza. Költ Kis Martonyban 6. Augusti 1673.

*Kiemednek szeretettel szolgáló Felesége,*  
Gróf Esterhas Ursula Cristina m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 284.

---

1170 Thököly Mária (1656–1695) és Éva (1659–1716)

1171 kígyót

1172 kopja: lándzsaszerű, mintegy 2–2,5 méter hosszú szűrő fegyver, amire a korban mértékegységként is hivatkoztak. Esterházy Orsolya a látott kígyóbőrök hosszát jellemzi ezzel.

1173 talán egy vásári kikiáltó doktornál, vásári kuruzslónál

1174 katzelsdorfi ferencesekkel

1175 fürdöttem, fürödtem

1176 Simon Despot, kismartoni várnagy.

1177 Höflányban

## 284. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1673. augusztus 6.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Mivel már egy kevésbé szűnnek az gonosz hírek, én is úgy intéztem utamat, hogy ez jövő szerdához egy hetire,<sup>1178</sup> *Isten* kegyelméből, Kismartomban menjek. Adja *Isten*, édesem, lássalak jó egészségben. Az Tököli kis *Asszonyoknak őkegyelmeknek*<sup>1179</sup> ajánlom köteles szolgálatomat. Sente 6. Augusti 1673.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 285.

## 285. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1673. augusztus 9.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Nagy szívvel s szeretettel vettem leveledet, édesem, írhatom azért, hogy az jövő pénteken vagy Szombaton, *Isten* engedelmeiből, megindulok innét, úgylátszólag mához egy hetire<sup>1180</sup> Kismartomban legyek. Egészségem tűrhetőképpen szolgál, *Istennek* hála. Adja *Isten*, lássalak kedves egészségben. Sente 9. Augusti 1673.

Neked Igaz Jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 286.

---

1178 hétre

1179 Thököly Mária (1656–1695) és Éva (1659–1716)

1180 hétre



## 286. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1673. október 9.

Szolgálatomat ajánlom *kiemednek*, mint szerelmes Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Mivel most Belasnai Uram<sup>1181</sup> elmegyén, hát nem akartam elmúlatni, hogy ne írjak kiemednek levelet. Én egy patikát<sup>1182</sup> vettem kiemednek 10 forinton, ha *Isten* ide hozza kiemedet, megadom kiemednek, az német kiazttnytól [!] <sup>1183</sup> azminemőt kiend kívánt. Költ Kis Martonyban 9. october 1673.

*Kiemednek* szeretetettel [!] szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

P. S.: Kérem kiendet, todasétson felőle, mint van és mikor jön meg.

*A levélhez mellékelte kis cédulán:*

P. S.: Én *kegyelmednek* más új hírt nem írhatok, hanem Vkmanciz uram<sup>1184</sup> írja Kis Martonybúl, hogy érsek uramnak<sup>1185</sup> írtak volna bizonyoson. Suza Uram<sup>1186</sup> írta, hogy megvették Nitrát,<sup>1187</sup> ki is párdikálták [!] Pozonyban az Érsek parancsolatjából.

*Címzés:* „adassék Szentére”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 287.

## 287. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1673. október 20.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Itt, Istennek hálá, nékem egészségem tűrhetőképpen szolgál, s azon Isten jóvoltából az Török ellen szerencsésen jártak katonáim; tegnapelőtt hozván kilenc Rabot Nitrára, s majd hetvenig vágta az Törökben,<sup>1188</sup> nem esvén több hétnél az mieinkben, kinek egy[i]két itt szépen temettük. Én, éde-

1181 A Beleznay család az Esterházyak familiárisa, például Beleznay Ferenc szolgabíró.

1182 orvosságot

1183 Kistner – ládakészítő, kis méretű díszbútorok készítője

1184 Georg Wukmanics, fraknoi udvarbíró.

1185 Szelepcsényi György (1604/1605 k.–1685)

1186 Jean-Louis Raduit de Souches (1608–1682)

1187 elfoglalták Nyitrát – 1673 nyarán több összecsapás is volt az érsekújvári törökök és a német csapatok között.

1188 közel hetven törököt vágta le, vagyis öltek meg

sem, alég várnám, hogy által mehetnék hozzád, azminthogy remélem is, rövid időn meg foglak láthatni, s adja Isten, jó egészségben mindkét részről. *Datum Sente 20. Octobris 1673.*

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 288.

## 288. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Lakompak, 1673. október 21.

Szolgálatomat ajánlom kiemednek, mint szerelmes Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Mivel most az Úrfi, Nádasdy Úrfi<sup>1189</sup> általmegyén, hát nem akartam elmúlatni mégis, ezáltal az levelem által akartam értekezni az kiemed jó egészségéről, kiről kívánnék hírt hallanom, kérem kiendet, todasétson maga jó egészségéről, mint szolgál *kiemednek*. Most az kis Asszonyokkal<sup>1190</sup> és az Lazkóval<sup>1191</sup> együtt jól szolgálna, de az Laczkón valami horot<sup>1192</sup> van. Kívánom kiemednek is sok ezen napot érni, *Szent* Ursula napját.<sup>1193</sup> Költ Lakonpakon sent Ursula napján 1673.

*Kiemednek szeretettel szolgáló Felesége*  
Gróf Esterhas Ursula Cristina

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 289.

## 289. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1673. október 24.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Ez alkalmatossággal akartam egészséged felől értekezni, kiről kívánok örvendetes hírt hallanom, mely nékem is most tűrhetőképpen szolgál. Itt, édes Atyámfia, csaknem minden nap az sok Török hírek vannak, de még eddég, Istennek hálá, igen nagy kárt nem tött. Én igen örömost által-

1189 Nádasdy Ferencnek és Esterházy Anna Júliának több fiúgyermek is szóba jöhet.

1190 Thököly Mária (1656–1695) és Éva (1659–1716)

1191 Esterházy László Ignác (1662–1689)

1192 hurut

1193 Szent Orsolya napja október 21.

mennék az Dunán, ha licentiám<sup>1194</sup> volna. Ha Deszpot *Uram*<sup>1195</sup> általjön, fölküldöm Béczben az licentiáért, ki mihelen elérkezik, mindjárt általmegyek, kívánván lássalak jó egészségben. Sente 24. Octobris 1673.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 290.

## 290. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Lakompak, 1673. október 31.

Szolgálatomat ajánlom kiemednek, mint szerelmes Uramnak. *Isten* sok jók[al] áldja meg kiendet!

Kedvesen vettem kiemednek két rendbeli levelét, melyben az kiend egészségét értettem, kin igen örültem. Az minap Kirestorat<sup>1196</sup> voltam, gyantából egy poskapornak való tartót adta, Draskovicz uram,<sup>1197</sup> azt *kiemednek* tartám, metszettet, gyantából valót. Ha *Isten*, kívánom, meghozná kiendet hamar az ajándékra. Költ Lakonpakon 32. [!] october 1673.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 291.

## 291. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1673. november 7.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Egészségem, Istennek hálá, jól szolgál s mihelyen megérkezik ő Fölsége,<sup>1198</sup> nem késvén azon lések, hogy általmenjek az Dunán, kívánván, lássalak kedves egészségben. Azomban kérlek,

---

1194 szabadságos engedélyem

1195 Simon Despot, kismartoni várnagy.

1196 Keresztúron

1197 Draskovich Miklós (1625–1687) vagy János (1630–1692)

1198 I. Lipót (1640–1705)

magad jó egészségedről is tudóséts, mint szolgál. Az Tököli kis Asszonyoknak<sup>1199</sup> is ajánlom köteles szolgálatomat. *Isten* megáldjon, édes Atyámfia! *Datum Sente 7. Novembris* 1673.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 292.

## 292. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1673. november 12.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Kedvesen vettem leveledet, értem egészségedet, mely nekem is tűrhetőképpen szolgál most, *Istennek* hálá. Elhittem,<sup>1200</sup> Deszpot<sup>1201</sup> eddég elment ő Fölségéhez<sup>1202</sup> licentiáért,<sup>1203</sup> ki mihelt meglészen, azontól<sup>1204</sup> általmegyek az Dunán. Adja *Isten*, kedves s jó egészségben lássalak, édesem. Sente 12. Novembris 1673.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 293.

## 293. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1673. november 19.

Szolgálatomat ajánlom kiemednek, mint szerelmes Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg kiemedet!

Mivel most alkalmatosság megyen, nem akartam elmúlatni, hogy ne írjak kiemednek. Most hozott Néném Asszony<sup>1205</sup> Bécből egy citromot, igen öreget,<sup>1206</sup> melyet kiemednek köttem. Kérem kiendet, vegye jó néven tőlem. Költ Kis Martonyban 19. November 1673.

---

1199 Thököly Mária (1656–1695) és Éva (1659–1716)

1200 értettem

1201 Simon Despot, kismartoni várnagy.

1202 I. Lipót (1640–1705)

1203 engedélyt kérni a számára, hogy szabadságra mehessen

1204 azonnal

1205 Esterházy Anna Júlia (1630–1669)

1206 nagyot

Kérem kiendet, írja meg, mikorra jön meg, immár alig várnám kiemedet, Sentén sokat késik most ottan. Az Tokeli kis Asszonyok<sup>1207</sup> ajánlják szolgálatukat kiemednek. Az Néném Asszony ajánlja kiemednek, elfelejtem [fö]ljebb megírnya, szolgálatját az kis Asszonnyal, Cristinka kis Asszonnyal<sup>1208</sup> [egy]ött.

*Kiemednek szeretettel szolgáló Felesége,*  
Gróf Esterhas Ursula Cristina

Autográf.  
MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 295.

## 294. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1673. november 25.

*Isten megáldjon, édes Atyámfia!*

Leveledet az Citrommal együtt igen kedvesen vettem. Által való menetelemről egyebet nem írhatok, hanem ha licentiám lészen,<sup>1209</sup> mindjárt általmegyek. Itt számtalan az sok Török hír minden nap, mindazáltal remélem, rövid nap általmehetek az Dunán. Adja *Isten*, lássalak jó egészségben. Sente die 25. Novembris 1673.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.  
MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 294.

## 295. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1673. december 1.

*Isten megáldjon, édes Atyámfia!*

Ez alkalmatossággal akartam írnom, kívánván, találjon ezen levelem jó egészségben; úgy remélem, az Ünnepek<sup>1210</sup> előtt általmehetek az Dunán, csak az licentia legyen meg.<sup>1211</sup> Homonnainé Asszonyom<sup>1212</sup> itt van most Sentén, holnap Szombatban megyen, annakutána Czeitére. Deszpotnak<sup>1213</sup>

1207 Thököly Mária (1656–1695) és Éva (1659–1716)

1208 Nádasdy Krisztina (1646–1682)

1209 ha engedélyt kapok a szabadságra

1210 Karácsony

1211 engedélyt kapjon a szabadságra

1212 Esterházy Mária (1638–1684), Homonnai Drugeth György felesége.

1213 Simon Despot, kismartoni várnagy.



föl köllenék Béczben menni az licentiáért, úgy aztán mindjárt általmehetnék. *Isten* adja, egészségben lássalak. Sente 1. *Decembris* 1673.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 296.

## 296. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1673. december 10.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Szeretettel vettem leveledet, s mivel már az licentia meglészen,<sup>1214</sup> én is nem késem itten, hanem azon lések, hogy az Ünnepek előtt<sup>1215</sup> általmehessek az Dunán. Homonnainé Asszonyom<sup>1216</sup> is visszajön s Kismartomban megyen. Kívánom azért, hogy adja *Isten*, jó egészségben lássuk egymást. Sente 10. *Decembris* 1673.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 297.

## 297. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Nagyszombat, 1673. december 15.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Nagy szeretettel vettem leveledet. Általvaló menetelemről azt írhatom, hogy ez jövő Kedden megindulok Sentéről s aznap, *Isten* segítségével, Czeklészig akarok mennem, onnét Szerdán Köpczésig, Csötörtökön hozzád Kismartonban. Adja *Isten*, édesem, lássalak jó egészségben. Nagy Szombat, 15. *Decembris* 1673.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 298.

---

1214 engedélyt kap a szabadságra

1215 Karácsony előtt

1216 Esterházy Mária (1638–1684), Homonnai Drugeth György felesége.

## 298. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Pozsony, 1673. december 17.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Nagy nehezen, de mindazáltal *Istennek* hála, minden kár nélkül általjöttem ide, az Dunán Posomban az hadakkal együtt. Holnap Szenczig, holnapután Sentéig igyekeztén. Az itt valók igen nézték, dicsérték is az seregeket. Egészségem most tűrhetőképpen szolgál, kérlek, magad jó egészségéről is gyakorta tudósíts. Ezzel *Isten* éltesen, kedves jó egészségben. Posony die 17. *Decembris* 1673.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 299.

## 299. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1673. december 22.

Szolgálatomat ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kérem kiendet, ez mostani óttal<sup>1217</sup> siessen átáljöni, mert az kis Asszonynak az lakodalmához<sup>1218</sup> köll valamit magános ideig készülni.<sup>1219</sup> Költ Kis Martonyban 22. December 1673.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula

P. S.: Mivel sokáig késett kiemed, jöjjen immár haza!

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 300.

---

<sup>1217</sup> úttal

<sup>1218</sup> Thököly Mária ment férjhez gersei Pethő László báróhoz.

<sup>1219</sup> bizonyos időre, adott időpontig hamarosan el kell készülni

### 300. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Szentmiklós, 1674. július 5.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

*Istennek* legyen hála, egészségben érkeztem ide, *Szent Miklosra* s szinte hogy idejöttem, az malom mellett ment el Lopkovith Herceg<sup>1220</sup> Hintón sétálni; ő Fölsége<sup>1221</sup> is csak közel ide nyulászott, ha előbb jöttem volna, magam is oda mentem volna, de már hét óra tájban érkeztem ide. Azomban remélem, hetfőre Kismartomban mehetek. Adja *Isten*, lássalak egészségben. *Szent Miklos* 5. Julii 1674.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 301.

### 301. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1674. december 29.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Szeretettel vettem leveledet, örömmel értem egészségedet, kiről kérlek, gyakran tudóséts; énné-kem is tűrhetőképpen szolgál egészségem mostanában, *Istennek* hála. Holnap Nitrára megyek, *Isten* segítségéből, de remélem, igen sokáig nem késsem ottan, megént visszatérek. Azon lészek, hogy még ez Farsangon meglássalak, *Isten* engedelmeiből. Tartson *Isten* kedves egészségben. *Datum Sente* 29. *Decembris* 1674.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 302.

---

1220 Wencel Eusebius von Lobkowitz (1609–1677)

1221 I. Lipót (1640–1705)

### 302. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1675. január 3.

Isten minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Tegnap későn este érkeztem ide, Sentére Nitráról, ahol majd harmadnapig késtem,<sup>1222</sup> *Istennek* hálá, tűrhető egészségben. Ez jövő Szombaton Nagy Szombatban akarok mennem, de ott nem késem. Itt az Török hír igen gyakorta vagyon, csaknem minden nap, mindazáltal még eddég, *Istennek* hálá, nem tött semmi kárt az Török. Azmikor Nitrára mentem is, ötszáz lovas lesett, de [nem] mert belénk kapni,<sup>1223</sup> mivel én is felesed magammal<sup>1224</sup> voltam; s ha tudtam volna bizonyos hun létit az Töröknek, remélem, Isten jó szerencsét adott volna. Ezzel *Isten* megáldjon. Sente die 3. *Januarii* 1675.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 303.

### 303. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1676. április 22.

Szolgálatomat ajánlom kiemednek, mint kedves Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Mivel most leveleket vittek kiend után, nem tudom, hivatták-e Béczben kiendet vagy nem. Örömet érteném kiemedtől, ha megírná, vagy ha előbb ide jönne kiend vagy nem, vagy még ottan késik, hát talán néha rá megyen kiend még. Költ Kis Martonyban 22. Április 1676.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

P. S.: Ma az Úrfi és László [?] Beczben kiment, az Homonnay János, de Balint Úrfi és Sigmond<sup>1225</sup> itten vannak még, holnap Bondorfra mennek. Az kis Asszony *kiemednek* szolgálatját ajánlja, Tökéli kis Asszony.<sup>1226</sup>

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 304.

---

1222 három napig voltam ott

1223 nem volt mersze megtámadni

1224 sokadmagammal, nagyszámú katonasággal

1225 Homonnai Drugeth Györgynek és Esterházy Máriának a fiai.

1226 Thököly Éva (1659–1716)

### 304. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1677. július 14.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Szeretettel vettem leveledet, ide azért talám nem szükséges most följönnöd, mivel én is nem késem három-négy napnál tovább itten, s *Isten* segítségéből, alá akarok mennem. Azomban egészséged felől is tudóséts, kívánom, hogy lássalak kedves jó egészségben. *Isten* megáldjon! Bécz die 14. Julii 1677.

Neked igaz jóakaród, Férjed  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 305.

### 305. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Szentgotthárd, 1677. november 17.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Vettem szeretettel leveledet, azomban értem, hogy *Isten* egy Fiú magzattal megáldott, én is azért ez jövő hetfőn Kismartonban megyek, *Isten* engedelmeiből, az Atyafiakkal együtt.<sup>1227</sup> Adja *Isten*, lássalak kedves egészségben. Datum Sz. Gothárdon 17. *Novembris* 1667.<sup>1228</sup>

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125, Esterházy Pál nádor levelezése, Nr. 179.

1227 Esterházy Pál unokaöccse, Homonnai Drugeth Zsigmond esküvőjén volt Varasdon.

1228 Esterházy Pál 1677 helyett tévesen 1667-re keltezte a levelet. Mivel 1667. május 25-én lánya született, ugyanezen év novemberében nem születhetett újabb gyermeke. Valószínűleg az 1677. november 7-én született Imre fiáról lehet szó.



58. kép. Ismeretlen festő: Esterházy Imre, 1670 után



### 306. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Pozsony, 1678. január 16.

Isten megáldjon, édes Atyámfia!

Szeretettel vettem leveledet, édes Atyámfia. Én azért nagy nehezen általjöttem ugyan, de az szekereknek egy részét túl hattam, ma azért Sente felé megyek. *Istennek* hálá, egészségem tűrhetőképpen szolgál. Értem leveledből az gyermekek betegeskedését, remélem, Isten kisegíti őket abból az nyavalyából. Az kis Asszonnak *őkegyelmének*<sup>1229</sup> mondd szolgálatomat, kérem, ne rösteledjék az írásban, hanem írjon maga jó egészsége felől. Adja Isten, lássalak kedves egészségben. Datum Posony die 16. Januarii 1678.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhas Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 306.

### 307. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1678. január 20.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Légyen hálá Istennek, ő Szent Fölségének, tűrhető egészségben érkeztem ez elmúlt Vasárnap ide, Sentére, s ím, szinte tegnap egy szép Török Gyermeke szökött ki Uivárbúl. Az katonák idehozták, horvátul, tótul is jól tud szólni, e napokban megköröszöltetem, *Isten* engedelmeiből. Hanem kérlek, édes Atyámfia, magad jó egészségéről is tudósíts, hadd tudjam, mint vagy mind magad s mind gyermekink, s azmikor alkalmatosságod leszen, írd gyakorta. Ezzel *Isten* megáldjon, édes Atyámfia! Sente, die 20. Januarii 1678.

Neked igaz jóakaród s Férjed  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 307.

---

<sup>1229</sup> Thököly Éva (1659–1716)

### 308. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1678. január 21.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Leveledet vettem, örömmel értem jó egészségedet, én is, *Istennek* hála, jól vagyok. Az gyermekekre szorgalmatos gondot köll viselni, hogy nagyobb galiba<sup>1230</sup> ne érje őket. Ide az Füzető Mestert<sup>1231</sup> minden nap várjuk, talám én is nemsokára általmehetek. Az kis *Asszonyinak*<sup>1232</sup> szolgálatomat ajánlom, nem tudom, mért olyan röst az írásban.<sup>1233</sup> Azomban *Isten* megáldjon! Sente die 21. Januarii 1678.

Neked igaz jóakaród s Férjed  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 308.

### 309. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1678. január 28.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Szeretettel vettem leveledet. Énnekem egészségem tűrhetőképpen szolgál s mivel 27. Februarii Posomban köll mennem, akkorra téged is, *Isten* segítségével, odahozatlak, azki mindenestől is négy hét. Adja *Isten*, lássalak kedves egészségben, édes Atyámfia. Sente 28. Januarii 1678.

Neked igaz jóakaród s Férjed  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 309.

---

1230 baj, bonyodalom

1231 fizetőmester (Kriegszahlmeister), aki a katonák zsoldját fizeti

1232 Thököly Éva (1659–1716)

1233 miért lusta az íráshoz

### 310. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1678. február 5.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Mostani alkalmatossággal is akartam írnom egészségem felől, ki *Istennek* hálá, tűrhetőképpen szolgál. Én azért azmint azelőtti [levelemben] megírtam, 26. Februarii Posomban akarok menni, akkorra azért magad is odajöhetsz; izentem Palko Inastól, mit köll elhozni. Adja *Isten*, jó egészségben lássalak. *Datum* Sente 5. Februarii 1678.

Az te igaz jóakaród s Férjed  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 310.

### 311. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1678. augusztus 8.

*Isten* minden jókkal áldjon meg, édes Atyámfia!

Ezen alkalmatossággal kívántalak levelem által meglátogatnom, s együtt<sup>1234</sup> egészségedről is jó hírt hallanom. Kérlek azért, tudósíts magad állapotjáról, élsz-e az savanyúvízzel s több orvosságokkal. Én, *Istennek* hálá, tűrhetőképpen vagyok; úgy gondolkodom, hogy még három hétig itten késem, s azután, *Isten* segítségével, által igyekezem az Dunán mennem. Adja *Isten*, lássalak kedves jó egészségben. Sente die 8. Augusti 1678.

Neked igaz jóakaród s Férjed  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Az kis *Asszonynak*<sup>1235</sup> ajánlom köteles szolgálatomat. Egy Catrenka névű leány vagyon Szombatban, azki Esterhás Ferencné *Asszonyom*<sup>1236</sup> mellett is volt. Cech<sup>1237</sup> Léány, örömost az mi Udvarunkban jönne, azt mondja, hogy mindenféle liktáriomot<sup>1238</sup> tud csinálni s öltözetekhez<sup>1239</sup> is igen ért, azért, édes Atyámfia, mit mondjak néki, írd meg.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 311.

---

<sup>1234</sup> egyúttal

<sup>1235</sup> Thököly Éva (1659–1716)

<sup>1236</sup> Thököly Katalin (1655–1701)

<sup>1237</sup> cseh

<sup>1238</sup> liktárium: összefőzött gyümölcs és nádméz keveréke, amely leginkább a mai dzsemekhez hasonlítható

<sup>1239</sup> tud női ruhákat szabni-varrni

### 312. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1678. augusztus 12.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Édes Atyámfia, utamat úgy intézem, hogy ha lehet, 26. Köpczénben legyek estvére, kihez képest aznap odajöhetsz; s ha én szinte aznap ottan nem lennék is, másnap bizonyosan odamegyek, *Isten* segítségéből. Ott várhatnál meg, hogy onnét együtt mehessünk Boldog Asszonyra. *Isten* adja, lássalak jó egészségben. Datum Sente 12. Augusti 1678.

Neked igaz jóakaród s Férjed  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Az kis Asszonynak<sup>1240</sup> ajánlom szolgálatomat.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 312.

### 313. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Nagyszombat, 1678. november 1.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Édesem, az hideg már elhagyott,<sup>1241</sup> *Istennek* legyen hálá, de még bágyadt állapottal vagyok, remélem, azért *Isten* jóvoltából jobban leszek. Azomban én majd táborban megyek.<sup>1242</sup> Adja *Isten*, mikor látlak, lássalak kedves jó egészségben, édes Atyámfia. Szombat die 1. *Novembris* 1678.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 313.

1240 Thököly Éva (1659–1716)

1241 elmúlt a hideglelésem

1242 hadba vonulok



59. kép. Ismeretlen festő: Az érsekújvári csata, 1678

### 314. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1678. [november 1. és 4. között]

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. Isten sok jókkal áldja meg kiendet!

Kedvesen vettem az kiend levelét. Az kiend elmenetelét értettem, cak Isten szerencétesse meg<sup>1243</sup> rakoncátlan, veszélyes dolgokban, mint az hadban. Immár 22 misét is mondottak kiendért. *Isten* tartsa szerencésen kiemedet. Költ Kis Martonyban in Die Dominus 1678.

*Kiemednek szeretettel szolgáló Felesége,*  
Gróf Esterhas Ursula Cristina m. p.

*Címzés: „adassék az Táborban”.*

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 314.

<sup>1243</sup> Isten adjon neki szerencsét

### 315. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1678. november 4.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Szeretettel vettem leveledet az hideglelés ellen való kenyerekkel együtt; igen jól cselekeszel, hogy imádkoztatsz érettem; jó volna, ha az Néta is imádkoznék, szólj annak is. Én immár, *Istennek* hálá, jobban vagyok, az hideg elhagyott. Ez jövő héten már megindulok, *Isten* engedelmeiből, az Táborban. Oly reménségben vagyok, hogy talám *Isten* békességet ad hamar időn, kit ha *Isten* megadna, én is hazafelé mennék. Az kis *Asszony*nak<sup>1244</sup> ajánlom köteles szolgálatomat. Azomban *Isten* megáldjon, édes Atyámfia. Sente 4. *Novembris* 1678.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 315.

### 316. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1678. november 8.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Ma reggel hétszáz Lovas Török s ötszáz Jancsár<sup>1245</sup> jött ide, az Vár eleiben s általjövén egy része az Vágon, Szerdahely nevű Faluból három parasztembert s egy Léánkát vitt el, kit megtudván, én is azmi kevesed magammal lehettem, réá mentem, de meg nem mert várni, noha voltak kétanny[i]n, azmint mi[n]k; annakutána majd két óráig ellenkeztünk velek, de csak elmentek s nem tehettek semmi kárt bennünk, öközülok ednehány megsebesedett. Oly szándékkal voltak, hogy ezt az földet megrabolják, de mégis, *Isten* megtartott most bennünket. Azon fenyegetődnek, hogyha én elmegyek ismét, mindjárt elrabolja ezt az földet. Egészségem, *Istennek* hálá, tűrhetőképpen szolgál. Esterhás Ferencz *Uram*nak s az *Asszony*nak<sup>1246</sup> s az kis *Asszony*nak<sup>1247</sup> ajánlom szolgálatomat. Ezzel *Isten* éltesen sokáig, jó egészségben. *Datum* Sente 8. *Novembris* 1678.

Neked igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Címzés: „adassék [más kézzel:] Kismarton[ba]”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 316.

1244 Thököly Éva (1659–1716)

1245 jancsár: oszmán-török gyalogos katona

1246 Thököly Katalin (1655–1701)

1247 Thököly Éva (1659–1716)



### 317. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1678. november 11.

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. *Isten* sok jók[al] áldja meg kiendet!

Kedvesen vettem az kiemed levelét. Az kiend egészségén örülék és szerencsén, kívánom, *Isten* még tartsa meg kiemedet benne. Kérem kiendet, tovább is szerencsében, kiről kérem kiendet, todasétson nekem felőle. Költ Kis Martonyban Die 11. Szent Martony napján Die Dominus 1678.

*Kiemednek* szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Ursula Cristina m. p.

P. S.: Esterhas Ferenczné Asszonyom<sup>1248</sup> őkieme köszönti kiemedet, és az Tokeli Eva kis Asszony, meg Rosalia kis Asszony.<sup>1249</sup> Az Úr, Esterhas Ferencz, még nincsen itten. Az Tokeli kis Asszony<sup>1250</sup> követi<sup>1251</sup> kiemedet, hogy nem írt. Az úrfi és az kisasszonykák mind itten vannak immár, akik vannak.

*Címzés:* „adassék Szentére, kezéhez”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 317.

### 318. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1678. november 20.

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet, sok szerencés jókkal!

Kedvesen vettem [*beszúrva*: mint] írt levelet kiemednek nekem, az kiend egészségét örülém benne, kívánom tovább is ért[e]ni és az kiend megtartását egészségében. Itt volt Pettő Lasloni Asszójom [!]<sup>1252</sup> is, ennián nap föröttök is Evlanban<sup>1253</sup> vele és Esterhas Ferenczné Asszonyommal.<sup>1254</sup>

---

1248 Thökölly Katalin (1655–1701)

1249 Esterházy Ferenc és Thökölly Katalin első gyermeke, Rozália (1672–1689).

1250 Thökölly Éva (1659–1716)

1251 megköveti, elnézését kéri

1252 Pethő Lászlóné Thökölly Mária (1656–1695)

1253 Höflányban

1254 Thökölly Katalin (1655–1701)



60. kép. Ismeretlen festő: Thököly Katalin, 1670 után

Most tegnap elment inned és Esterhas Ferenczet<sup>1255</sup> várjok holnapra. Költ Kis Martonyban Die 20. novenberis 1678.

[Gróf Esterházy Orsolya]<sup>1256</sup>

P. S.: Kérem kiendet, todasétson, mi szerencével járt és mint vagyon Egészségében.

*Címzés:* „bány[a] városra valamelikre, azhon találatni fog az Úr”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 318.

### 319. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1678. november 28.

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kedvesen vettem az kiend levelét, mit írjon kiemed, értettem meg törhető jó szerencéjében kiemednek. Örülék az törekeken való győzedelmén, kívánom tovább való szerencéjét rajta kiemednek. Költ Kis Martonyban Die 28. novenberis 1678.

*Kiemednek* szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula Cristina m. p.

P. S.: *Kiemednek* szolgálatját izeni az Tokeli kis Asszony, Eva kis Asszony.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 319.

### 320. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Lónyabánya, 1678. december 2.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Vettem szeretettel leveledet, örülök jó egészségeden. Énnékem is tűrhetőképpen szolgálna ugyan egészségem, de igen nagy horut vagyon rajtam. Ím, mi szinte Dévén Várát szállottuk meg<sup>1257</sup>

---

1255 Esterházy Pál öccse, Ferenc (1641–1683)

1256 Esterházy Orsolya elfelejtette aláírni a levelét.

1257 foglaltuk el

tegnapi napon, de mivel ő Fölsége<sup>1258</sup> parancsolatja azt tartja, hogy már tovább ne bántsuk az ellenséget, holnapi napon, *Isten* áldásából, én megindulok Vigles<sup>1259</sup> felé. Mivel az ellenség megégette,<sup>1260</sup> meg akarom építtetnem,<sup>1261</sup> de ott egy napnál tovább nem késem s hazafelé megyek. Azon lézsek, hogy még Karácson Innepi előtt Kismartomban lehessenek. Adja *Isten*, jó egészségben lássalak. Datum Lonya Bányai Táborról, azki Dévén alatt vagyon Die 2. *Decembris* 1678.

Neked igaz jóakaród s Férjed  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 320.

### 321. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1678. december 11.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Istennek Szent neve dicsértessék, ide érkeztem tűrhető egészségben az egész hadakkal. Itten nem akarván késnem, úgy intéztem utamat, hogy egy hét múlván általmenjek Kismartomban, remélem, az jövő keddehez egy hétire<sup>1262</sup> talám ott lehetek. Az pestis mégis igen vagyon itten,<sup>1263</sup> voltam harmadfél ezere<sup>1264</sup> magammal az Fölföldön<sup>1265</sup> s mind egészségesen hoztam haza őket, de félek tőle, hogy helyben el ne vesszenek. Édes Atyámfia, ma is az Várból is holtak ki,<sup>1266</sup> talám az én Istenem megtart. *Isten* adja, lássalak jó egészségben. Datum Sente 11. *Decembris* 1678.

Neked igaz jóakaród, Férjed  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 321.

---

1258 I. Lipót (1640–1705)

1259 Végles

1260 felégette

1261 újjá akarom építtetni

1262 hétre

1263 dühöng itt a pestis

1264 kétezer-ötszáz

1265 Felföld: Felső-Magyarország

1266 haltak meg

### 322. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Köpcsény, 1678. december 16.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Én ide, *Istennek* hála, tűrhető egészségben érkeztem későn estve, Köpczémben, holnap Boldog Asszonyra<sup>1267</sup> megyek, Vasárnap, *Isten* segítségéből, szándékozom Kismartomban Vacsorára. Érttem Öcsém *Uram*<sup>1268</sup> Czelben<sup>1269</sup> való menetelét, elhittem,<sup>1270</sup> nem sokáig késik *őkegyelme* is, megjelen talám Vasárnap vagy hetfőn. Az *Asszonynak őkegyelmének* ajánlom köteles szolgálatomat,<sup>1271</sup> az kis *Asszonynak*<sup>1272</sup> is. *Isten* adja, jó egészségben lássalak. *Datum* Köpczén die 16. *Decembris* 1678.

Neked igaz jóakaród, Férjed  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 322.

### 323. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1679. október 5.

Szolgálatomat ajánlom kiendnek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Mivel immár alkalmatosság megyen, nem akartam elmúlatni, hogy ne írjak. Kívánok örvendetes hírt hallanom kiemedről és ha meglátogathatnám egy hét alatt<sup>1273</sup> kiendet, todasétson kiend felőle. Költ Kis Martonyban 5. october 1679-ben.

*Kiemednek* szeretettel szolgáló Felesége m. p.  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

P. S.: És az gyermekekben nem todom, vigyek-e Donántúl vagy nem, még most az ott való prefektusní Asszonyomat is köszöntse kiend.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 323.

---

1267 Boldogasszonyra – a település templomát Esterházy Pál építtette.

1268 Esterházy Ferenc (1641–1683)

1269 Cellbe (ma Máriazell)

1270 értettem

1271 Thököly Katalin (1655–1701)

1272 Thököly Éva (1659–1716)

1273 egy héten belül



### 324. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1679. október 7.

Szolgalotamat [!] ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Most megyen Silagyi Uram oda, kérem kiendet, todasétson felőle, mint van kiemed vagy mikor jön meg kiemed Sentéről. Egészségéről is todasétson kiemed és mikor jön meg. Ha késnek ottan egy-két hétig is, én is oda igyekezném menni. Költ Kis Martonyban Die 7. october 1679.

*Kiemednek szeretettel szolgáló Felesége*  
Gróf Esterhas Ursula Cristina m. p.

P. S.: Most ment az Tokeli kis Asszony<sup>1274</sup> az nénjéhez<sup>1275</sup> Hasendorfra, onnand Celben<sup>1276</sup> mennek.

*Címzés:* „adassék Sentére”

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 324.

### 325. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1679. október 25.

Szolgalotamat [!] ajánlom kiemednek, mint kedves uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Vettem az kiend levelét, mit írjon kiemed, értettem. Az nyavalás hideglölésén kiendnek bánkodom, kívánnám Istentől ő Fölségétől jobbulását kiemednek. És hogy Catára<sup>1277</sup> vagy penig Táborban megyen kiend, igen bósulok is, őszölő üdön [?] <sup>1278</sup> az emberek kötöznek is Fraknóban, az minap Erdödy Uram is fölköteztetett Fraknóban partikát.<sup>1279</sup> Költ Kis Martonyban Die 25. october 1679.

*Kiemednek szeretettel szolgáló Felesége*  
Gróf Esterhas Ursula

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 325.

---

1274 Thököly Éva (1659–1716)

1275 Thököly Mária vagy Katalin

1276 Cellbe (ma Máriazell)

1277 csatára

1278 őszülő időben, értsd: ősszel

1279 portékát



### 326. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1679. október 31.

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet, szívből kívánom!

Kedvesen vettem az kiend levelét, az kiend orvosítását [!] értettem, adja *Isten*, használhasson. Az szentmiséket is 2 mondattak meg, de többet fogok mondatni 10-ig vagy tizenkettőig. Az hadban értettem kiend menetelét, az *Isten* használhasson ottan kiendnek, kin búsulhatok. Az hazamene-  
telét illeti kiendnek, kívánnám szerencsésen Carácon<sup>1280</sup> előtt. Még egy koldusnak is ad[tam] ma fél tallért ruhára, kiendért imádkozik az is. Költ Kis Martonyban Die 31. october 1679.

P. S.: Kiendet kérem, köszöntse az Porkolábní Asszonyomat ottan Szentín.<sup>1281</sup>

Gróf Esterhas Ursula Cristina m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 326.

### 327. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1679. november 3.

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiemedet, kedvesen kívánom Istentől ő Fölségétől!

Kérem kiendet, todasétson, meddig késik Szentín vagy Szonbatban,<sup>1282</sup> és mikor megyen az más héten-e az táporban [!] kiemed, kérem kiendet, todasítson felőle kiemed. Az kiend hideglölísének elhagyásán örülék, és jobb egészségén utána, kívánom Istentől, ta[r]tson még kiemednek sok esztendeig. Én is az gyermekekkel együtt [*beszúrva*: egészségben vagyok], meg az Beczben valók is. Laczko<sup>1283</sup> és Janos<sup>1284</sup> jó egészségben vannak, e héten Béczben mennek hétfőn vagy egy hétre, [úgy] mint az jövő hétfőn. Datom Kis Martonyban Die Deus 3. novenberis 1679.

*Kiemednek szeretettel szolgáló Felesége,*  
Gróf Esterhas Ursula Cristina m. p.

*Címzés:* „adassék Szonbatban vagy Szentére”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 327.

---

1280 Karácsony

1281 Semptén

1282 Semptén vagy Nagyszombatban

1283 Esterházy László Ignác (1655–1693)

1284 Esterházy János Benedek (1668–1683)

### 328. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1680. augusztus 3.

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. Isten sok jókkal áldja meg kiendet!

Kérem kiendet, ne nehezteljen írnia<sup>1285</sup> maga jó egészsége felől, mint van, és ha késik-e ottan Sentén, és mikor jön átal, ha késnék kiend ottan, hát mi is oda fordulhatná[n]k látni kiemedet, ha nem bánná kiemed. Kérem, ugyanezen követtől írjon kiemed levelet. Költ Kis Martonyban 3. Augusti 1680.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula Cristina m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 329.

### 329. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1680. augusztus 7.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Vettem leveledet, én *Istennek* hálá, tűrhető egészségben vagyok. Itten semmi oly igen gonosz hírek nincsenek, kihez képest talám nem fogok igen sokáig itten késni, így azért nem leszen szükséges általjöveteled, mert mihelyen<sup>1286</sup> veszem az ő Fölsége<sup>1287</sup> parancsolatját, azontól<sup>1288</sup> általmegyek az Dunán. Adja *Isten*, lássalak jó egészségben. *Datum* Sente 7. Augusti 1680.

Neked mindenkor igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 330.

1285 Ne sajnálja a fáradságot és írjon neki.

1286 mihelyst, amint

1287 I. Lipót (1640–1705)

1288 azonnal

### 330. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1680. augusztus 8.

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kedvesen vettem az kiend levelét, az kiend egészségét örülém, kívánom tovább is örvendetes hírit kiendnek hallani. Én is, hála *Istennek*, jó egészségben vagyok, meg az gyermekekkel egyött. Kérem kiendet, todasécon, hogy mikor jön meg haza. Költ Kis Martonyban 8. Augusti 1680.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula Cristina m. p.

*Címzés:* „adassék Szentére”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 331.

### 331. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1680. augusztus 9.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Ezen alkalmatossággal el nem múlathattam, hogy egészségem felől ne írnék, ki *Istennek* hálá, tűrhetőképben szolgál, örömost érteném, magad is mint vagy. Én csak az ő Fölsége<sup>1289</sup> parancsolatját várom, azontúl általmegyek az Dunán. Azomban gyakran írj az magad egészségéről. *Isten* éltesen egészségben, édes Atyámfia! Sente 9. Augusti 1680.

Neked mindenkor igaz Jóakaró Urad  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 332.

---

1289 I. Lipót (1640–1705)

### 332. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1680. augusztus 13.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Én ez jövő hetfőn Köpczényben megyek estvére, *Isten* engedelmeiből, ha azért oda akarsz jönni, nem bánom. Itt sok rossz hír vagyon ugyan most, de talám addég megszűnik. Adja *Isten*, egészségben lássalak, édes Atyámfia. Sente 13. *Augusti* 1680.

Neked mindenkor igaz Jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 333.

### 333. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1680. augusztus 14.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Szeretettel vettem leveledet, én azért, amint tegnap is megírtam, Hetfőn Köpczénben szándékozom, *Isten* segítségéből, ha odajüssz,<sup>1290</sup> nem bánom, sőt inkább akarom. Azért, édes Atyámfia, kívánom, hogy lássalak kedves egészségben. *Datum* Sente 14. *Augusti* 1680.

Neked mindenkor igaz Jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 334.

---

<sup>1290</sup> odajössz

### 334. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1680. augusztus 15.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Írtam vala, hogy hetfőn megyek Köpczénben, de Vasárnap megyek, és így akkorra, estvére odajöhetsz. *Isten* adja, egészségben lássalak. Sente die 15. *Augusti* 1680.

Néked mindenkor igaz jóakaród  
Gróf Esterhás Pál m. p.

*Címzés más kézzel:* „adassék – Kismarton”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 335.

### 335. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1680. augusztus [?] 22.

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kérem, todasétson kiend, mint van, és meddig késik ott; ha lehet, maga egészségéről is, [er]ről todasétson valamit kiend, ha lehet, ezektől az emberektől. Est<sup>1291</sup> ott mi hírei vannak kiendnek, arról is kérem, [ne] nehezteljen tudasétnia.<sup>1292</sup> Költ Kis Martonyban 22. 1680.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 328.

---

1291 és

1292 Ne sajnálja a fáradságot és tudósítsa, írjon neki.

### 336. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1681. február 3.

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kérem kiendet, tudáséton, mint van és mikorra jön el Köpcínből.<sup>1293</sup> Én még, hála *Istennek*, egészségben vagyok, az gyermek, az Palko<sup>1294</sup> hogy rosszul van, dagadt meg.<sup>1295</sup> Költ Kis Martonyban Die 3. februari 1681.

*Kiemednek* szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula Cristina

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 346.

### 337. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1681. február 6.

Szolgálotamat [!] ajánlom *kiemednek*. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kérem, írjon már egyszer kiend, ha ettől is mint van, igaz hírit sem hallhatom kiendnek itt. Igen kérem kiendet, írjon még. Költ Kis Martonyban 6. februari 1681.

*Kiemednek* szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 347.

---

1293 Köpcsényből

1294 Esterházy Pál (1675–1683)

1295 valószínűleg felpuffadt



### 338. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1681. március [?]

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kérem kiendet, todasétson, mint van, mint szolgál egészsége. Ha lehet, oda hozzája igyekzem *kiemednek* mennem Szentére ennián<sup>1296</sup> napra, előbb mint haza jőne kiend Szentéről. Költ Kis Martonyban Die 1681.

*Kiemednek* szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula Cristina

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 361.

### 339. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1681. március 11.

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kérem kiendet, todasétson maga jó egészsége felől, mint van, kérem kiendet, és mikorra menjek kiend után. Ennián<sup>1297</sup> napra is mégis elmennék látogatnia kiendet oda, ha késnek ott. Költ Kis Martonyban Die 11. Marti 1681.

*Kiemedneknek* [!] szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula Cristina

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 348.

### 340. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sempte, 1681. március 12.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Én ide tűrhető egészségben érkeztem, *Istennek* hálá, s nem is késsem sokáig. Hanem ez jövő Vasár-naphoz egy hetire<sup>1298</sup> által akarok az Dunán mennem, *Isten* engedelmebül; ez jövő hetfőn penig

---

1296 egynéhány

1297 egynéhány

1298 hétre

Szombatban<sup>1299</sup> megyek, ott is csak három nap késem. Azon vagyok, hogy Boldogh Asszony nap<sup>1300</sup> estin Boldog Asszonyra menjek, ha azért oda jössz, nem bánom, s együtt mehetünk onnét Kismartomban. *Isten* megáldjon, édes Atyámfia! Sente 12. Martii 1681.

Neked igaz jóakaró Férjed  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 336.

### 341. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1681. március 14.

Szolgálotamat ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kedvesen vettem az kiend levelét, mit írjon kiend, értettem, az kiend elmenetelét értettem. Boldog Asszo[n]yra azért oda menjek il,<sup>1301</sup> vagy még Donántúl is, amint kiend gondolja, kérem, írja meg kiend. Költ Kis Martonyban Die 14. marci 1681.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Cristina Ursula

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 349.

### 342. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1681. április 20.

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kérem kiendet, todasétson, késik-e vagy nem. Ha késik ottan hát még, kívánnék kiemedtől valami patyalatot,<sup>1302</sup> két véggel valót, kit elfelejtettem; az fekete cipkéhez, nyakravalóhoz zhez, kit vetetne kiend. Költ Kis Martonyban Die Aprilis 20. 1681.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhás Ursula Cristina

Címzés: „adassék Béczben”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 350.

1299 Nagyszombatba

1300 Gyümölcsoltó Boldogasszony napja, március 25.

1301 el (?)

1302 patyolat: a len- és pamutvászon legfinomabb, fátýolszerű változata

### 343. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1681. április 23.

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek, mint kedves Uramnak. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kérem kiendet, írjon kiend, meddig késik Béczben, mert kiendet meg is várhatnák, is<sup>1303</sup> todakoznám után,<sup>1304</sup> est<sup>1305</sup> ha vett-e kiend valamit, patyalatot vagy cipkét is. Költ Kis Martonyban Die 23. Április 1681.

*Kiemednek szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Ursula C[r]istina*

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 351.

### 344. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1681. április 28.

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kedvesen vettem az kiend köldett ajándékját, 2 féh<sup>1306</sup> patyalotat<sup>1307</sup> és cipkéket fekete szelemből.<sup>1308</sup> Kérem, írjon kiend, ha Beczből mikorra jön, hogy todjam kiendet várni haza. Költ Kis Martonyban 28. Április 1681.

*Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula Cristina*

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 352.

---

1303 és

1304 értsd: azután

1305 és

1306 vég

1307 patyalatot

1308 selyemből

### 345. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1681. [május 5. előtt]

Szolgálotatamat [!] ajánlom. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kedvesen vettem az kiend levelét, mit írjon egészsége felől, értettem, az kiend egészségén örülék, kívánnám késésit kiendnek, kérem, todasétson is kiend felőle. Költ Kis Martonyban Die 1681.

*Kiemedned* szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula

P. S.: Kiendnek todtára [akartam] adni, az én legkedvesebb kiskotyám,<sup>1309</sup> keserőségemre, igen nagyra, megdöglött szegén ma 7 órakor.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 353.

### 346. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1681. május 5.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Vettem leveledet, értem, hogy megdöglött az Pikulina,<sup>1310</sup> kihez képest én mást<sup>1311</sup> szerzettem, annál kisebbet. Ez is vörös s fehér fótos kutyácska, de az orra nem oly fitos, másképpen igen szép s friss.<sup>1312</sup> Gyöngynek, azaz Perlinek híák,<sup>1313</sup> ez jövő Pénteken alá igyekezem menni s akkor alá viszem magammal. Adja Isten, jó egészségben lássalak. Bécz die 5. Maii 1681.

Neked Igaz jóakaró Férjed  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 337.

---

1309 kiskutyám

1310 Pikulina, vagyis Kicsinyke

1311 másikat

1312 szép élénk

1313 Perli, vagyis Gyöngyöcske

### 347. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1681. május 5.

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiemedet!

Kedvesen vettem kiendtől amit ír, étem,<sup>1314</sup> egy kiskutyát<sup>1315</sup> megint, [*beszúrva*: kinek vételit] ha megvette kiend, Vegli Hanzlitól érttettem immár felőle. Kívánnám egészségben létét kien[d]nek, hogy találná kiendet ezen levelem. Amellett az gyermeknek, ha kis köntest<sup>1316</sup> venne kiend, kérném kiendet. Költ Kis Martonyban Die 5. Mai 1681.

*Kiemednek szeretettel szolgáló Felesége*  
Gróf Esterhas Ursula

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 354.

### 348. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Bécs, 1681. május 6.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Vettem leveledet, az kis Perlinkát magammal talám aláviszem, mert az szemét meg találták ütni s gyógyíttatom. Hetfőn, *Isten* által, alámegyek ebédre. *Isten* adja, lássalak jó egészségben. Bécz 6. Maii 1681.

Neked igaz jóakaró Férjed  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 338.

---

1314 értem

1315 kiskutyát

1316 köntöst

### 349. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1681. [május 6. után]

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kedvesen vettem az kiend levelét, mit iron<sup>1317</sup> kiend, értettem. Az ebecskét örülném, meg hogy még más hozzá hasonló van. Mivel az immár tovább késik kiend hotan<sup>1318</sup> Beczben, hát nem todom, ha mi is meg merjök-e látogatni kiendet vagy nem ottan, oda igyekezőnk aztán...<sup>1319</sup> kiendnek. Költ Kis Martonyban 1681.

*Kiemednek* szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Ursula Cristina

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 360.

### 350. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1681. [május]

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meh [!]<sup>1320</sup> kiendet!

Kérem kiendet, todasétson, maga egészségéről is írjon. Az majmot és az poplikánt<sup>1321</sup> hozták ide, kit igen codás poplikánynak láttam: szörkésnek az mejjén,<sup>1322</sup> nagy farkas, hosszas fokés<sup>1323</sup> is szárnyán, farkán kék is igen, különben ide is vártam. Költ Kis Martonyban 1681.

*Kiemednek* szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula Cristina

P. S.: Az kis asszony is, Tokeli Eva kis kis [!] Asszony szolgálatját ajánlja kiendnek.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 345.

---

<sup>1317</sup> írjon

<sup>1318</sup> ottan

<sup>1319</sup> Javítás miatt olvashatatlan.

<sup>1320</sup> meg

<sup>1321</sup> poplikán: papagáj – Esterházy Pál az új kiskutyán kívül a majmot és a madarat valószínűleg Bécsben vásárolta, vizsgáztatásul Orsolya számára.

<sup>1322</sup> szörkésnek a mellén, mellkasán

<sup>1323</sup> szőkés, vagyis sárga – Esterházy Orsolya valószínűleg egy kék-sárga arapapagájt ír le.



### 351. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1681. június 8.

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kérem kiendet, holnap Cindorfra mennék, ha oda betérhetnék, hát oda is elmennék Cindorfról Sopronban. Kérem kiendet, todasétson, vagy engedje meg odameneteletem. Költ Kis Martonyban Die 8. Joni 1681.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Ursula

*Címzés:* „adassék Sopronban”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 355.

### 352. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1681. június 11.

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kérem kiendet, todasétson, hogy mikor jön kiend el onnand, mert az cászárt<sup>1324</sup> eljöni mondják onnand, kívánnám todni. Az gyöngyfűzőni<sup>1325</sup> is megholt, azmint hallom, *kiemednek* todtára akartam kiendnek adni. Költ Kis Martonyban Die 11. ioni 1681.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Cristina Ursula

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 357.

---

1324 I. Lipót (1640–1705)

1325 gyöngyfűzőné

### 353. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1681. június 15.

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kérem kiendet, to[d]asétson felőle, hogyha err[e] jön-e ő Fölsége<sup>1326</sup> vagy nem, mert mind ide várjok, amint beszílik itten, az szakácsné is<sup>1327</sup> mások is. Kérem, ezen alkalmatossággal todasétson kiend nekem [*beszúrva*: felőle]. Költ Kis Martonyban Die 15. ioni 1681.

Kiendnek szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Ursula Cristina

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 356.

### 354. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sopron, 1681. november 5.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Leveledet vettem, azmint ezelőtt is megírtam, rövid idő alatt éretted küldök, s akkor eljöhetsz. *Isten* megáldjon! Soprony 5. *Novembris* 1681.

Neked igaz jóakarod s Férjed  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 339.

---

1326 I. Lipót (1640–1705)

1327 és

### 355. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1681. november 12.

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kérem, todasétson kiend felőle, mikorra mehessönk oda, valami[n]t Sopronban; had értcem, ha gyóús<sup>1328</sup> vége lesz-i vagy nem, majd azt is. Költ Kis Martonyban 12. november 1681.

*Kiemednek* szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Ursula

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 340.

### 356. ESTERHÁZY PÁL ESTERHÁZY ORSOLYÁNAK

Sopron, 1681. november 17.

*Isten* megáldjon, édes Atyámfia!

Ím, egy Óriás megyen Kismartont nézni. Mivel már itt eleget láttunk rajta, nem árt, ha magad is megnézed. Azomban, azmint azelőtt is megírtam, egy hét múlva elküldök éretted. *Isten* megáldjon! Sopron 17. *Novembris* 1681.

Neked igaz jóakaród, Férjed  
Gróf Esterhás Pál m. p.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 341.

---

1328 gyűlés, a soproni országgyűlés, amelyet 1681. április 28. – december 30. között tartottak

### 357. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1681. [november 17. után]

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kedvesen vettem az kiend levelét, mit írjon kiend, értettem, hogy óriás jönne ide. Nagy emberi coda lehet, ha a városra jön, kívánnám látni. Költ Kis Martonyba 1681-ben.

[Gróf Esterházy Orsolya]<sup>1329</sup>

P. S.: Kívánnám az[t] todni, mely nap menjünk is oda, Sopronban, ha lehet, írná meg kiend.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 342.

### 358. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1681. november 22.

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kérem kiendet, todasétson felőle ha koroná[z]ot<sup>1330</sup> leszen-e az cászárnának<sup>1331</sup> vagy nem, és ha oda megyönk-e reá vagy mehetnék. Költ Kis Martonyban Die 22. November 1681.

*Kiemednek* szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Ursula

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 358.

---

1329 Esterházy Orsolya nem írta alá a levelét.

1330 koronázat, koronázás

1331 I. Lipót harmadik felesége, Eleonóra Magdolna (1655–1720).

### 359. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1681. november 22.

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kedvesen vettem az kiend levelét, az kiend egészségét örülém, hazajövetelét is. Különben odamegyünk Carácson hóra,<sup>1332</sup> azmint az Coronázat is megleszen ott, go[n]dolánk az cászárnénak.<sup>1333</sup> Költ Kis Martonyban Die 22. novenber 1681.

*Kiemednek* szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Ursula

*Címzés:* „adassék Sopronban”.

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 359.

### 360. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1681. november 29.

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Mivel most odamegyen az kiend síposa, az Adam, hát mégis írnya kívántam kiemednek. Kívánnám todakozni, hogy mikor jön kiend ide, ha lehet, írja meg. Költ Kis Martonyban Die 29. novenber 1681.

*Kiemednek* szeretettel szolgáló Felesége  
Gróf Esterhas Ursula

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 343.

---

1332 Karácsony havára

1333 I. Lipót harmadik feleségét, Eleonóra Magdolnát december 9-én koronázták magyar királynévá.

### 361. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1681. [november–december]

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kérem kiendet, todácian [!]<sup>1334</sup> mi[n]t van és mikorra menjönk oda. Az Istenírt is, egyzer legalább todasétson kiend válasszal. Költ Kis Martonyban 1682.

*Kiemednek* szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Ursula Cristina

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 362.

### 362. ESTERHÁZY ORSOLYA ESTERHÁZY PÁLNAK

Kismarton, 1681. december 1.

Szolgálotamat [!] ajánlom kiemednek. *Isten* sok jókkal áldja meg kiendet!

Kedvesen vettem az kiend levelét, mit írjon kiend, értettem. Az kiend egészségén örülék, az coronázotat<sup>1335</sup> is értettem, hogy kedden leszen, és hogy cötörtöken<sup>1336</sup> odamegyönk. Költ Kis Martonyban Die 1. Deczenber 1681.

*Kiemednek* szeretettel szolgáló Felesége,  
Gróf Esterhas Ursula

Autográf.

MNL OL, P 125 Esterházy Pál nádor levelezése Nr. 344.

---

1334 todasétson, tudósítson

1335 1681. december 9-én koronázták meg Eleonóra Magdolnát, I. Lipót harmadik feleségét.

1336 csütörtökön



# Függelék



## Esterházy Orsolya móringlevelei

Kismarton, 1655. február 7.

Mi, Galanthai Gróf Esterhás Orsolya etc., adjuk tudtára mindeneknek, azkiknek illik, fölvén terheket minden Atyáinkfiainak, Successorinknak<sup>1337</sup> s Isten jóvoltából leendő gyermekeinknek; hogy tekéntvén mind az Atyafiúi szeretetet, mind pedig ez elmúlt esztendőben halálos betegsé-  
gemben mellettem való hív és szorgalmatos forgolódását az Tekéntetes és Nagyságos Gróf Galánthai Eszterhás Pál *Uramnak* és Férjemnek *őkegyelmének* (ki ha fölötte serényen akkorbéli állapotomat nem forgatta volna, azmint az Doctorok is s mások is látták) nyilvánvaló hálálom történt volna; és emellett méltóztatott engem, tovább való jóakarátját is mutatván, örökös házastársul venni: ezen levellemnek erejével móríngolok és kötök *őkegyelmének* százezer Tallérig, azaz százötvenezer forintig való jószágot az Lánzéi jószágból, ezenfölül az Lindvai, Lenti, Belatinczi s más jószágokból ötvenezer forintig való jószágot; ezeken kívül pedig minden ingó-bingó javaimot, valamik az Lánzéi Tárházban vagy várakban, vagy majorokban találtnak, libere<sup>1338</sup> adom, és móríngolom *őkegyelmének* úgy, hogy mind az folyúl megírt dolgokról megnevezet Uram *őkegyelme* libere és ulla absque contradictione ullius disponálhasson,<sup>1339</sup> adhassa s fateálhassa,<sup>1340</sup> valakiknek maga akarja. Várainkban pedig, vagy jószáginkban valahun épületet téssen, azaz megírt summára inscribáltassék.<sup>1341</sup> Emellett hogyha mi Praetensióink<sup>1342</sup> nekünk vagy megírt maradékinknak megírt Uram *őkegyelme*, vagy Atyajafiai és Successori ellen lettek volna, lennének, avagy jövendőben akármi módon lehetnének, azt mindenestől cassaljuk,<sup>1343</sup> és annuláljuk in perpetuum.<sup>1344</sup> Ezenkívül pedig hogyha valamely jószágot avagy ingó jókat acquirál<sup>1345</sup> Uram *őkegyelme*, most és jövendőben, kikben én is coquisitrixnak<sup>1346</sup> mondhatnám, azokból ezen levellem erejével mindennémő jussomat kiveszem, az *őkegyelme* libera dispositiójára<sup>1347</sup> engedvén in perpetuum<sup>1348</sup> mindazokat. Ezen móríngló levelmet pedig ha *őkegyelme* úgy fogja kívánni, kész leszek in loco authentico is fatealnom;<sup>1349</sup> ha azért nem fatealnám avagy nem fatealhatnám,<sup>1350</sup> annyi ereje légyen ezen levellemnek,

1337 utódainknak

1338 szabadon

1339 szabadon és ellentmondás nélkül rendelkezessen

1340 vallhassa

1341 ráírassák

1342 igényeink

1343 érvénytelenítjük

1344 és örökre töröljük

1345 megszerez

1346 közösen szerzőnek

1347 szabad rendelkezésére

1348 örökre

1349 hiteleshelyen megvallani

1350 ha mégsem vallanám vagy vallhatnám

mintha fatealtam volna, azminthogy valloim is és kötöm mind az fölyül megírt dolgokat, megnevezett édes *Uramnak őkegyelmének*.

Holott penig ezen megírt levelemet és mórínglászomat vagy magam, vagy jövendő maradékim és Atyámfiak meg nem tartanánk, avagy tartani nem akarnánk, eo facto, toties, quoties<sup>1351</sup> ezer Aranyára, azaz háromezer forint[j]ára jószágunkat valahun teccik *őkegyelmének*, foglalhassa el szerelmes Uram *őkegyelme* ezen levélnek erejével, csak egy Szolgabíró s Esküdt által, salvis permanentibus semper hisce literis sponsalibus.<sup>1352</sup> Kiról adtuk ezen levelünköt kezünk írásával s Pecsétünkkel megerősítvén. Datae in ipsis Nuptiarum Festis<sup>1353</sup> Kismartonii die videlicet videlico Septima Mensis Februarii Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Quinquagesimo Quinto.

Gróf Esterhas Ursula m. p. (pecsét)

*Külzet, Esterházy Pál kézírásával: Az Atyámfia móríngolása Anno 1655. kihez én is hasonlót adtam; más kézzel: Anno 1655. N. 65. Moringab Comitissae Ursula Esterhazy Comiti Paulo Esterhazy facta.*

Csak az aláírás autográf.

MNL OL Esterházy hercegi család levéltára, P 108 Rep. 3. Fasc. A. Nr. 12.

### *Lakompak, 1655. február 8.*

Én, Gróf Galanthay Esterhas Orsolya de Lansér stb. Adjuk tudtára ez levelemnek rendiben mindeneknek, azkiknek illik. Hogy látván s eszemben vévén néménemiő hozzám mutatott Atyafiságos jóakarátját ezen Szerelmes Uramnak, az Tekintetes és Nagyságos Gróf Galanthay Esterhasy Pal Uramnak, Frakno Vára örökes Urának, Soprony vármegye főispánjának, szentelt vitéznek és az hatalmas Harmadik Ferdinand Római Császár Pápay végháza Főkapitányának etc. Az én magam jóakaratomból, mástul senkitül nem kérettetvén adtam és köttettem Lanzér és Lákompak Várait, és in genere<sup>1354</sup> minden más jószágokhoz, avagy akár minemő néven nevezendő állapotokhoz s dolgokhoz tévő és tartozándó, avagy leendő praetensioimat sub quocunque praetextu, Titulo, ac nomine vocat.<sup>1355</sup> Úgy, hogy az felyül megírt Szerelmes Uram Fiúról Fiúra bírhasa az megírt jószágokat és praetensioikat:<sup>1356</sup> obligalván<sup>1357</sup> magamat, hogy soha őkegyelmét, az én szerelmes Uramot s gyermekit; sőt, eo, et iis deficientibus,<sup>1358</sup> Gróf Galanthay Esterhasy Ferencz Urambátyámat is s annak Maradékot (ki egy Testvér Urammal őkegyelmével) sub nullo praetextu quocunque

1351 attól függően, annyiszor amennyiszor

1352 ezen sértetlen móringlevelek által

1353 házasságuk ünnepén

1354 általánosan

1355 [törvényes] igényeimet, akármilyen indokkal, címmel vagy néven neveztetnek

1356 igényeket

1357 kötelezvén

1358 ha neki vagy nekik magvuk szakad

nomine vocato fogom impiedialni,<sup>1359</sup> sőt ha casu quo impiedialtatnák<sup>1360</sup> is jussokban, annak Evictioját<sup>1361</sup> magamra veszem. Akarván Istentől, hogy őkegyelmek békességben bírassák világ vígezetig. Kinek nagyobb bizonyására adtam ez kezem írása alatt való pecsétetes levelemet Praesentium tantummodo per vigorem.<sup>1362</sup> Datum ex Castro Lakonpak.<sup>1363</sup> Die octava mensis Februarii Anno Domini Millesimo sexcentesimo quinquagesimo quinto.

Gróf Esterhaz Ursula (pecsét)

Csak az aláírás autográf.

MNL OL P 108 Esterházy hercegi család levéltára, Rep. 12. Fasc. B. Nr. 36.

### *Kismarton, 1679. november 1.*

Én, Galanthay Gróf Eszterhás Orsolya, adom tudtokra mindeneknek, azkiknek illik ez levelemnek rendiben. Elsőben is fölhevén terheket Miklos, László, Janko, Mihok, Gábor, Palko Fiaimnak s Christina, Ilonka, Orsicska, Juliánka Leánimnak, s mindennemű Atyámfiaimnak vagy Successorimnak,<sup>1364</sup> valakiket ez alább megírandó dolgok akármi módon illetnének, avagy illethetnének. Hogy minekutána Néhai Tekéntetes és Nagyságos Galánthay Gróf Eszterhás Miklos Magyar Ország Palatinusa, Boldog emlékezetű Öregatyám Uram, az Néhai Tekéntetes és Nagyságos Galánthay Gróf Eszterhás István Uramatyám s az Néhai Tekéntetes és Nagyságos Bethlehemfalvay Gróf Turzo Eörsebeth Asszonyom Anyám halálok után az én Tutorságomat,<sup>1365</sup> úgymint Öregatyám magára vállalván, azon Tutorságot viselte; meghalván pedig megírt Öregatyám Uram is *Önagysága*, annak utána az Tekéntetes Nagyságos Galánthay Gróf Eszterhás László Urambátyám alkalmas esztendőig volt tutorom, ki is kimúlván ez árnyékvilágból, az Tekéntetes és Nagyságos Galánthay Gróf Eszterhás Pál akkori Bátyámuram, most pedig szerelmes Uram *őkegyelme* vállalta Tutorságomat magára, s viselte mindaddég, azmég engemet örök házastársul vett *őkegyelme*.

Mivel azért az Tutorságnak Tiszte a számadást magával hozza, tudván pedig s tapasztalván magam is, hogy hasznosan esett mind szegény *Istenben* elnyugodott Palatinus Gróf Eszterházi Miklos Uram s szegény üdvözült Gróf Eszterhás László Uram idejében is, hasomlóképpen az én szerelmes Uram, Galánthay Gróf Eszterhás Pál Uram idejében is az Tutorság viselés, erre nézve, megírt Szerelmes *Uramat* az Tekéntetes és Nagyságos Galánthay Gróf Eszterhás Pál *Uramat*, úgymint megírt eleinek successorát s akkorbéli Tutoromat, s mindennemű Atyafiait, azkikre azon Tutorság viselésének onussa<sup>1366</sup> szállott; az följobb megírt Tutorságokról s minden ingó vagy ingatlan Jóságimnak administratiójáról teljességesen quietálom s absolválom<sup>1367</sup> úgy, hogy se én, se

1359 semmilyen, akármely néven nevezett indokkal nem fogom akadályozni

1360 abban az esetben, ha akadályoztatnak

1361 kb.: peres érvényesítését [mármint a birtokjognak]

1362 csakis jelen oklevél által

1363 Lakompak várában

1364 utódaimnak

1365 gyámságomat

1366 terhe

1367 nyugtázom és elfogadom

maradékim vagy successorim semmi lett úton vagy módon, se megnevezett szerelmes *Uramat*, se más Atyjafiait, azkiket ez dolog illethetne, az megírt Tutorság alatt lött Administrációirúl ne kereshessem s ne kereshessék sub poena perpetua Calumniae.<sup>1368</sup>

Emellett mivel holmi ingó javaim is maradtanak szegény idvözült eleimről, úgymint Arany s ezüst mív s más holmi mobilis dolgok, kiknek nagyobb részét el is költöttük, *Isten* tisztességére is adván benne együtt szerelmes *Urammal*, azokat akármi néven neveztesse nek tekintvén azon szerelmes *Uramnak* én hozzám való sok rendbéli kedveskedésit, kit én hozzám nemcsak úgy, mint Uram avagy Bátyám, hanem mint édes Atyám mutatott, teljességgel *őkegyelmének* cedálom,<sup>1369</sup> az *őkegyelme* szabad dispositiójára<sup>1370</sup> engedvén mind azon megírt jókat mindenestül.

Ezekén kívül, mivel édes Uram *őkegyelme* sok szép Jóságokat s más ingó jókat is szerzett, kiből én azmint magam is megösmérem, magamban semmit nem cooperálhattam,<sup>1371</sup> mindazáltal az Ország Törvénye szerint coaquisitrixnek<sup>1372</sup> mondhatnám, annyiban azért azmennyi én is participálok<sup>1373</sup> azon aquisitumokban,<sup>1374</sup> s részem volna Törvény szerint azokban, akarván azért ezaránt is az én szerelmes Uramhoz megmutatnom szívbeli szeretetemet, kinek is reciproce<sup>1375</sup> vészem naponként hozzám kevésképpen való gondviselését alkalmas időktől fogvást való beteges állapotomban is. Mindazon Coaquisitiót<sup>1376</sup> akármi néven neveztesse per totum<sup>1377</sup> szerelmes Uramnak cedálom,<sup>1378</sup> szabad Dispositiójára,<sup>1379</sup> úgyhogy mindazokkal maga szabad akaratja szerint disponálhasson,<sup>1380</sup> kinek se én, se maradékim semminémű szín avagy praetextus<sup>1381</sup> alatt ne contradicálhassanak<sup>1382</sup> sub poena calumniae.<sup>1383</sup> Mind ezen folyúl megírt dolgoknak nagyobb bizonságára adtam ezen levelemet, kezem írásával és pöcsétemmel megerősétvén. Datum Kismartony die Prima Mensis Novembris. Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Septuagesimo Nono.

Gróf Esterhas Ursula m. p. (pecsét)

*Külzet, Esterházy Pál kézírásával: Az Atyámfia kötése Anno 1679. minden Coaquisitiójárúl s mobiliáirúl. Item az Tutorságrúl.*

Csak az aláírás autográf.

MNL OL P 108 Esterházy hercegi család levéltára, Rep. 7. Fasc. F. Nr. 83

1368 alaptalan vádaskodásért járó örök büntetés terhe alatt

1369 engedem át

1370 rendelkezésére

1371 működtem közre

1372 közös szerzőnek

1373 részes vagyok

1374 szerzeményekben

1375 kölcsönösen

1376 közös szerzemény

1377 teljes egészében

1378 átengedem

1379 rendelkezésére

1380 rendelkezessen

1381 kifogás, ürügy

1382 mondhassanak ellent

1383 alaptalan vádaskodásért járó büntetés terhe alatt



[...]

Én, Gróf Esterhas Orsolya, fölvévén Gyermeimnek, úgymint Fiaimnak, Miklosnak, Laszlonak, Jankonak, Mihoknak, Gabornak, Pálnak, s Leányimnak, Christinának, Orsiknak, Ilonának, Julianának, és azután mindkét ágon leendőknék, s minden Atyámfiaimnak s másoknak is, kiket ez dollog illethetne, terheket, valom ez levelmemnek rendiben. Tudniillik, hogy ennek előtti való üdőkben, úgymint mostanyi Szerelmes Urammal, Tekéntetes és Nagyságos Gróf Galanthai Esterhási Pál Urammal és *őkegyelmével* lett kézfogásunkkor, igaz szeretetűt elsőben is megnevezett Szerelmes Uram akarván hozzám mutatni, möringlasképpen kötött ennekem háromszázezer forintokat úgy, hogy kit *Isten* távoztasson, ha előbb találna holtá történni *őkegyelmének* nálamnál, azon háromszázezer forintig szeretetűnek igaz jelűl szabad dispositiómra<sup>1384</sup> jószágiból annyi érő kimutattassék. Viszont én is emlétett Szerelmes Uramhoz hasonló szeretetemet akarván megmutatnom, ugyanakkor hasomlóképpen möringloltam háromszázezer foréntokat, hasomló okkal és móddal, azmint *őkegyelme* énnékem kötvén kiváltképpen Lánséri Váramat s Lakompakot minden hozzá tartozandó jószággal, és egyebeket is, melyeket az Magyar Országi Korona alatt bírtam és bírok, azon háromszázezer forintokban *őkegyelmének* holtom után szabad dispositiójára zálagképpen.

Minthogy pedig tovább is a dolgokról gondolkodtam, s *Isten* áldását látván rajtunk, ezen Szerelmes Urammal szép gyermekink szaporájával őstől maradt jók lévén, az Lanseri, Lakompak és több jószágim, netalántán édes gyermekimtől, azon kötésemnek alkalmatosságával elidegenedjenek örökös jószágom, azon első möringlő kötésemet bizonyos részében helben hagyván, más részében pedig revocálván<sup>1385</sup> tészek újobban ilyen kötest és vallást *őkegyelmének*. Tudniillik elsőben is azon első möringlő kötésemben emlétett háromszázezer forint summát azmint ott, úgy most is kötöm az én holtom után emlétett Szerelmes Uramnak *őkegyelmének*, s helben hagyom *őkegyelméhez* való igaz szeretetűnek igaz jelűl, megtapasztalván *őkegyelmében* hasonlóképpen énhozzám én is igaz szeretetűt, melyet *őkegyelme* hozzám sok nyavalás állapotimban nemcsak úgy, mint Uram, hanem mint Édesatyám megmutatott.

Másodszor kérem az én Szerelmes Uramat, nehéz néven ne vegye, ha Gyermeimnek is javát kívánván azon háromszázezer forint summát szabad dispositiójára nem kötöm, oly formán, hogy mindaddig bírhasa *őkegyelme* s Legatariusi<sup>1386</sup> az én örökös jószágimat, míglen gyermekim az megnevezett háromszázezer forintokat le nem tennék *őkegyelmének* (noha *Isten* ne adja, úgy gondolkodnám, hogy idegenítőjő lenne hasomló édes Gyermeimtől örökségemnek jövedőben is *őkegyelme*), hanem kötöm azon jószágimat, úgymint Lansért, Lakompakot és hozzá tartozandó jószágokat, az többit is, melyeket Magyar Országi Korona alatt bírtam és bírok, vagy jövedőben is bírhatnék, úgy *őkegyelmének*, hogy holtom után, valamíglen azon háromszázezer forintokat, az megírt jószágnak jövedelméből ki nem fogja venni *őkegyelme*, mindaddiglan bírhasa, mint saját tulajdon maga jószágát, gyermekim is addiglan semmi szín alatt hozzá ne nyúlhasanak.

Harmadszor azon jövedelemből beszédett háromszázezer forintokat pedig hagyom szabad dispositiójára megnevezet Szerelmes Uramnak *őkegyelmének*, szabad légyen véle, valakinek akarja hadnyi és adnyi *őkegyelme*.

1384 rendelkezésemre

1385 visszavonván

1386 örökösei

Negyedszer ha pedig *Isten ő Szent Fölsége* előbb szólétná ki megnevezett Szerelmes Uramat *őkegyelmét* (kit *Isten* távoztasson), hogysen mint az háromszázezer foréntok bevételeét érhetné, kérem azon is emlétet Szerelmes Uramat, azmi még hátra volna azon Summából, maradjon az is Szerelmes Gyermeimre, úgy mindazáltal ha akarja, szabad legyen azzal is, hanem közönségesen mindnyájoknak, csak egyiknek is közölök hagyhassa, hogy azmíg azon háromszázezer forint az jószágok jövedelméből kitelik, azon gyermekem, amelyiknek fogja hadnyi *őkegyelme*, szintén úgy, mint maga *őkegyelme* addiglan bírhasa.

Ötödször azmit együtt szerzettünk pedig, avagy mások kezéből magunkhoz váltattunk, azon Lanséri jószágunk közt, mindazokat emlétet Szerelmes Uramnak maga szabad rendelkezésre adom és hagyom, legyen szabad vele azoknak elhagyásában, azhová és melyik gyermekemnek akarja.

Super quibus praemissis nos ad fidelem praefati Magistri *Prothonotarii* relationem, praesentes literas *nostras* Fassionales relatorias, memorato Comiti, haeredibusque et Posteritatibus ipsorum utriusque sexus universis, iurium eorundem futuram ad cautelam necessarium, sub sigillo *nostro* Judiciali et Authentico, apud Fidelem identidem nostrum Magnificum Stephanum Orban praedictae praesentiae *nostrae* Regiae, in iudiciis Locumtenentem et Consiliarium nostrum habito dandas duximus et concedendas. Datum in Castro Lakompak, feria Quinta post Dominicam Sextam Epiphaniae, Anno *Domini* Millesimo Sexcentesimo Octuagesimo.

Lecto per me Magistrum Georgium Rattki *Sacrae Caesariae Regiae Maiestatis Domini Praesentiae* in iudiciis *Locumtenens* et *Consiliarius Prothonotarius m. p.*

MNL OL Esterházy hercegi család levéltára, P 108 Rep. 7. Fasc. F. Nr. 86.

### *Fraknó, 1681. február 22.*

Én, Galanthay Gróf Eszterhás Orsolya. Adom tudtokra mindeneknek, azoknak illik ezem levelemnek rendiben. Elsőben is magamra vévén terheket, Miklos, László, Janko, Mihok, Gabor, Palko, Adamko Fiaimnak, s Christina, Ilona, Orsicska, Juliánka Leányimnak, s mindennemű Atyámfiainak vagy Successorimnak,<sup>1387</sup> valakiket ez alább megírandó dolgok akármi módon illetnének, avagy illethetnének.

Hogy mivel az én szerelmes Uram, az Tekéntetes és *Nagyságos* Galanthay Gróf Eszterhás Pál Uram *őkegyelme*, mioltátúl fogvást együtt lakunk, Isten áldásából, az Szent Házasságban, sok rendbéli jószágokat s más egyéb ingó, ingatlan jókat szerzett; újonnan pedig csak mostanság is az Kaboldi és Kapuvári Jószágokat, kiknek megszerzésében noha én semmit nem cooperáltam<sup>1388</sup> s munkálódtam, mindazáltal az Ország törvénye szerint coaquisitrixnak<sup>1389</sup> mondathatnám, annyiban azért azmennyiben én is participálok<sup>1390</sup> azon aquisitumokban,<sup>1391</sup> s részem volna Törvény szerint azokban, akarván azért ezaránt is az én szerelmes Uramhoz megmutatnom szívbeli

1387 utódaimnak

1388 nem működtem, nem vettem részt

1389 közös szerzőnek

1390 részes vagyok

1391 szerzeményekben

szeretetetemet, kinek is reciproce<sup>1392</sup> veszem naponként hozzám kiváltképpen való gondvise-  
lését alkalmas időktől fogvást való beteges állapotomban is. Mindazon Coaquisitiót,<sup>1393</sup> akármí  
néven neveztessek, per totum<sup>1394</sup> szerelmes Uramnak cedálom<sup>1395</sup> szabad Dispositiójára,<sup>1396</sup>  
úgyhogy mindazokkal maga szabad akarátja szerint disponálhasson,<sup>1397</sup> kinek se én, se mara-  
dékim semminémű színy avagy praetextus<sup>1398</sup> alatt ne contradicálhassanak<sup>1399</sup> sub poena Calum-  
niae.<sup>1400</sup> Mindezen fölübb megírt dolgoknak nagyobb bizonyására adtam ezen levelemet kezem  
írásával s pöcsétemmel megerősétvén. Datum in Arce Frakno, die vigesima secunda. Februarii  
Anno Millesimo Sexcentesimo Octuagesimon Primo.

Gróf Esterhas Ursula m. p. (pecsét)

*Külzet, Esterházy Pál kézírásával: Ujabb kötése az Atyámfiának az Coaquisitumokról. Anno 1681.*

Csak az aláírás autográf.

MNL OL Esterházy hercegi család levéltára, P 108 Rep. 7. Fasc. F. Nr. 87.

### *Kismarton, 1682. március 31.*

Én, Gróf Fraknay Eszterhás Ursula, vallom ez levelemnek rendiben, hogy mivel az én szerelmes  
Uram, Fraknay Gróf Eszterhás Pál, Magyar Országi Palatinus Uram *őkegyelme*, ez elmúlt időkben  
sok rendbéli fáradsággal s költségivel szerzette magának az Kapuvári Várat s Jóságot; Item az  
Bécsi külső házat is, kikben én is az Ország Törvénye szerint coaquisitrixisnak<sup>1401</sup> mondathatnám.  
Akarván azért azon szerelmes Uramnak hozzám mutatott mindenkori igaz szeretetiért én is hálá-  
dó szívvel lennem, azonfölyül specificált jóságokat, sőt, az több minden néven nevezendő ingó és  
ingatlan jóságokat is, az mennyiben engem is illetnének, mindenestül *őkegyelmének*, úgymint az  
én szerelmes Uramnak cedálom,<sup>1402</sup> úgyhogy azokról szabadon disponálhasson,<sup>1403</sup> valamint maga  
kevánja *őkegyelme*, kész lévén ezen levelemet authenticé<sup>1404</sup> is fateálnom;<sup>1405</sup> holott pedig ezen  
Fassiom<sup>1406</sup> elhaladna, tehát ezen levelemnek annyi ereje légyen, mintha in Loco Authentico

1392 kölcsönösen

1393 közös szerzeményt

1394 teljes egészében

1395 átengedem

1396 rendelkezésére

1397 rendelkezhessen

1398 kifogás, ürügy

1399 ne mondhassanak ellent

1400 alaptalan vádaskodásért járó büntetés terhe alatt

1401 közös szerzőnek

1402 átengedem

1403 rendelkezhessen

1404 hitelesen

1405 vallanom

1406 vallomásom, nyilatkozatom

fateáltam<sup>1407</sup> volna. Melynek nagyobb bizonságára és erősségére, adtam ezen levelemet kezem írá-  
sával és pöcsétemmel megerősétvén. Datum Kismartony, die 31. Martii Anno 1682.

Gróf Esterhas Ursula m. p. (pecsét)

*Külzet, Esterházy Pál kézírásával:* Szegény Atyámfia, Gróf Esteras Orsolya nékem adott levele, kit  
adott azon napon, amelyben meghala szegény. Anno 1682.

Csak az aláírás autográf.

MNL OL Esterházy hercegi család levéltára, P 108 Rep. 7. Fasc. F. Nr. 88.

Egy biankó lap, Esterházy Orsolya aláírásával és pecsétjével

*Külzet:* Alba Comitissae Ursulae Eszterhazy.

MNL OL P 108 Esterházy hercegi család levéltára, P 108. Rep. 7. Fasc. F. Nr. 89.

---

<sup>1407</sup> hiteleshelyen vallottam

# *Esterházy Orsolya lánzséri tárházának összeírása*

1653. március 12.

Anno 1653. die 22. Martii: Ezek az ide alab megh irt mindenemű eszközök Inuentaltattanak az Lanseri Tarhazban Groff Ezterhazi Urs[ul]a Kis Aszszony eö n[agysa]ga számara

Egj örögh Fekete sraibtis ladab[an]<sup>1408</sup>

1. Egy niakban vettő; melyben egy örögh rosa föghö s' benne egy örögh Safir eött rubintal, és mas eött Saffir Rosakkal, s' Rubint Balas<sup>1409</sup> rosaua és 11 giöngyös rosaua kikben hat *szüit* örögh giöngy szem és egy egy Rubint; Egy fekete aranyas Tokban.
2. Egj mas nyakban Vető; kilencz eörögh Rosa, nyolczaban négy négy orientalis giöngy szem<sup>1410</sup>, azok mellet negj negj apro gemant, az kilenczedik boglar penigh ugian négi negi szem örögh orientalis giöngybül, azok közzött negj apro gemant, közepeben egy sziv formaiu hegies szabasu öregh gemant és azon gemant körül tizennyolcz apro gemant, kilencz kisebb rosak mindenikben eött eött apro Tabla gemant; kinek függőiben egy öregh Tabla gemant, és 20 kisebb és eött Rubint, s' eött szem giöngy, zöld barsony Tokban foglalua.
3. Egy köues Arany lancz feier zomanczos, husz Boghlar benne, az kikb[en] tiziben ket ket gemant, es négy négy giöngy, az Tiziben penigh ket ket rubint, s' négy négy szem giöngj, azok közzöt 20 kis boglar kő, és giöngy nélkül fekete tokban.
4. Egy Subladliba[n]; Egy Vörös Aranyas Tokban, egy örögh függő 62. gemantal ket giöngj szem, harmadik hejaua vagion No. 1.  
Item egy fekete aranyazot Tokban, egy örögh függő kiben 80. apro es öreg gemant vagion fekete zomanczal.  
Item egy Vörös Aranyas tokban egy pelikan formaju függő kiben eött gemant, es Tiz rubint vagion, az allyan egy giöngy szem függh.  
Item egy vörös aranyos Tokban egj Cupido formaiu függő melyben 20. gemant 51. rubint es 20. giöngy szem foglaltatik.  
Item egy Vörös barsony Tokoczkaban egy suuegben valo nasffa, melynek az fülö része Corona Imperialis 32. gemant es 4. rubint 6. szem giöngel.  
Item egj fekete Tokban Susanna historiaja Nasffa 25. rubintal es eött gemantal, es 2 giöngj szemmel valo.  
Item egy Vörös négy szeglető aranyas Tokban egj Nasffa ket szarniu Sas formaju, kiben 11 rubint, és eött gemant, 3. Kis Smaragd egj Opaly, és ket kis giöngj szem vagion melette.  
Item egj kerekded tarka Schatulaban egj örögh nasffa 34. gemanttal 3. giöngj szemmel.  
Item egj Vörös Tokocskaban valo feier Zomanczos kereszt, 5. tabla smaragd, es örögh függő giöngj szemmel.

<sup>1408</sup> betoldva oldalt

<sup>1409</sup> balas rubin

<sup>1410</sup> orientális giöngy

Item egy kis fekete aranyas tokoczkaban egy Arany györű, kiben körül 9. apro és az közepin egy hoszu hegiess gemant, a Tizedik kis gemant ki esset.

Item egy fekete s' feier materiaju Iskatulaban egj fekete s' feier Zomanczos örőgh Spaniol rostellios giőrő 28. apro gemanttal és az közepiben egy öregh hegies gemantal.

Ugian azo[n] skatulaban egy mas fekete zomanczos rostellios gemant györő 25 gemantal.

Ugian azon Skatulaban egy feier és kék zomanczos Rostellios öregh Spaniol giőrő sziu formaju, meljnek kerőletin kisded 11 az kozepiben egy öregh doplet<sup>1411</sup> vagion.

Item egy feier zomanczos kö nélkül valo giőrő.

Egi Vörös Barsonios arany premő hoszukas Tokban egy fekete zomanczos sok szeghlető szep öregh gemantos arany giőrő.

Item egy fekete zomanczos rosa formaju arany giőrő, melyben 39. apro gemant vagion

Item egy zomantz nélkül valo arany giőrő kiben egy tablas gemant vagion.

Item mas arany giőrő 7. gemantal az közepin örögheb.

Item egy fekete Rosa forma zomanczos arany giőrő es és kis gemant benne.

Item egy arany giőrő, kiben egy termés Smaragd vagion.

Item egy feier zomanczos Rubintos giőrő.

Item egy arany giöröcske, egy kis rubintal.

Item egy feier zomanczos arany giöröcske 7. Rubinttal.

Item egy kis feier arany giöröcske giöröcske három kis rubinttal.

Item egy kis arany giőrő giőrő 16. törkesecskeuel.

Item egy kis 19. apro s' maragdal valo arany giöröcske az huszadik smaragd hejauul.

Item egy kis arany giöröcske ket galambu egy kis gemant benne.

Item mas arany giöröcske 5. kis gemanttal.

No. Mas feier Subliadliban. Egy fekete négy szeglető aranyas Tokban három feier zomanczos peczet niomo arany giőrő.

Item egy dupla peczitő arany giőrő.

Item egy feier zomanczos rostellios Spaniol arany giőrő, melynek kerőletin 12. kisded rubint, az közepin egy öregh rubint vagion.

Item egy feier zomanczos arany giőrő, egy szegletes smaragd formaiu örögheb[en]e.

Item egy fekete zomanczos arany törkeses giőrő.

Item egy kis feier zomanczos aranj rostellyos giöröcske kis gemant benne.

Item egy Tarka Zomanczos arany giőrő kö nélkül valo.

Egy süvegbe valo korona formaju arany bokreta, kinek az fülin 4 szem giöngj vagion feier skatulaban.

Egy horgas Vörös Tokban egy nyakra valo 78. gemant, és 32. giöngy szem benne.

Egy Vörös hoszikas aranyas Tokban, egy par kezre valo feier zomanczos perecz 12. rubinttal és 12 giöngy szemmel.

Egy Vörös kalan formaju Tokban egy Arany haj tő 12 Rubinttal.

Egy ezüst Skatulatskaban, egy feier zomanczos Rosa formaju hai Tő 19. gemant benne; ugian Skatulaczkaban mas arany haj Tő, ket Rubintal, és 3. giöngj szem[m]el.

1411 Két dísz-, drágakőből összeragasztott kompozitdarab. A kő színének, szépségének fokozására alkalmazták.



Egy feier fekete kerek skatulaczkaban 19. fekete s' feier zomanczos apro rubinttal valo boglarok; kiknek ketej kő nélkül valok, és ött rostellios arany szemmel edgiüt.

Egy gyk formara csinalt arany hai Tö 19. apro gemanttal, papirosban.

Egy feier Zomanczos Rosas formaju arany hai Tö, egy örögh duplettel<sup>1412</sup> és három giöngy szemmel papirosban.

Egy rostellios arany hai Tö, mas darab arany hay Töuel edgiüt papirosban takarua.

Egy feier és szederies Zomanczos tizta arany Eö papirosban takarua.

Egy termes kristalybul és aranybul valo Eö papirosban.

Egy rostellios arany lanczocska 3. rendel valo Papirosban.

Egy 12. rendő giöngge arani lantz papirosban.

Egy rostellios arany lanczocska ket rendel valo.

Egy ket rendő arany csivikkel<sup>1413</sup> es pezmaual s' apro giöngyökkel valo arany Lanczocska.

Egy ket rendő giöngge arany lanczocska, melljen fűgh egy 15. apro gemanttal valo arany körösz, egy kis zomanczos Spaniol kereztel egiüt.

Item egy kis szakadozot igen giöngge lantzocska, mellien fűgh egy arany kereszt 15. Rubintocskaua, és alo s' függő giöngj szem raita; melj mellet egy kis Spaniol zomanczos kereszteczke vagjon.

Item Egy gionge Aczél Lanczoszka, mellien egy kerezt formaiu aranj fűgöcske, kinek közepin egy zöld duplet, és az szelein 3 giöngy szem.

Egy giöngj lantz 6. rendel 891 gyöngybül all, papirosban.

Tizennyolcz feier Zomanczos arany gomb egy egi rubint benne.

Egy Vörös Skatulaczkaban három darab termes dunna Arany.<sup>1414</sup> Item ott 9. arany pénz.

Egy Vörös aranyas Tokban egy Zomanczos aczelban foglalt ora.

Egy fekete aranjas Tokban Valo kicsin oracska.

#### Harmadik Subladliban.

Egy Testszin pantlikan, egy Partha aranyas Landerlin 169. apro rubinttal, és 93. giöngj giöngy szemmel, melynek közepin fűgh egy feier zomanczos galamb, eött apro és négj öröghb [!] rubinttal.

Item egy mas partha 30 fekete s' feier zomanczos egy rubint benne, körös körül apro gyöngy szem[m]ell foglalua.

Item egy parta. 9. boglaros mindenik boglarban egy egi rubint és ket ket giöngj szem.

Item egy Parta kek pantlikan 24. igen giöngge boglaru, egy egi rubintocskaua apro giöngiőcskékkel elegies.<sup>1415</sup>

Item mas Test szin arantias pantlikan valo parta, melybenn 47. gemant fekete Zomanczos boglarocskak vadnak, körös körül apro giöngiel tüzött.

Item mas parta feier ezüstes pantlikan 200. giöngj 83. gemanttal, feier Rosa formaju boglarokkal.

Item mas partha ezüst pantlikan 14. gemantos fekete boglar[r]al 14. feier zomanczos giöngiös boglar[r]al, körös körül 150. giöngiöl.

<sup>1412</sup> duplett kő

<sup>1413</sup> csövekkkel, vagyis cső alakú felfűzött szemekkel fűzött

<sup>1414</sup> A Dunából mosott aranyrögök. Gyakran találkozni velük 16–17. századi tárházak javai között.

<sup>1415</sup> elegyes: rubinokkal és gyöngyökkel váltakozva díszített

Item egy rosa szín színő aranyas pantlikan valo parta 9. örögh boglar[r]al mindenik boglarb[an] egy egi gemant, és ket ket giöngj szem, közbe közbe 8. giöngj szem.  
 Item egi fekete barsonion parta 9. feier zomanczos egi egi gemantos és négy négy giöngiel közbe és kerölette apro giöngj szemek.  
 Item fekete galanon<sup>1416</sup> vala 44. fekete zomanczos és egi Rubintoczkaual boglaros süveghre valo Karima.  
 Item Egy mas arany csépkén valo süueghre valo karima 44. rubintos gionge fekete es fejer boglarocskakkal.  
 Item egi koronka ket rubintos boghlarral mely mellet négy négy gemantocska, és harom gemantos boghlar, az keteiben négy rubint az közepiben az öröghiben<sup>1417</sup> 9. Rubintocska, hat giöngiös boghlar egieb irantis feles giöngiel<sup>1418</sup> rakot.  
 Item mas koronka, meljben vagion tiz boglar, 20. gemantos és feles giöngj szem[m]el az egyik boglar le szakat de melette vagion.  
 Item egy mas hai szín fatiolra csinalt koronka felles giöngy raita.  
 Item negi – – parta kek pantlikan kikb[en] 32 boglar aranyas.  
 Item előtt Ezüst Eöüecske<sup>1419</sup>

Egy Ezüstell borított kis Ladacskab[an] teszt szín Atlacsal bellet, melyb[en] vagyon:  
 Egy aranyban foglalt örögh mogioroni giönj szem, raita fügő kis giöngy szemmel.  
 Egy feier zomanczos rosa 22 rubintocskaua.  
 Egi feier Zomanczos szegh fü 11 rubintocskaua.  
 Egi kis giöngye feier Zomanczos szegh füueczke egy rubinttal  
 Egy haira csinlat giöngiös bokreta.  
 Ket ezüst zomanczos skatulaczka kinek egy[i]keben gyöngy szemek vadnak a másik üres.

Egy Vörös barsonjos kis Ladacskaban.  
 Ket nyakra valo 14. arany szem[m]el 13 Claris  
 Egy nyakra valo örögh claris.  
 Egy nyakra valo apro claris 20 tellyes froman.  
 Egy nyakra het rendő apro Claris.  
 Egy Claris lanczocska gyöngye apro arany szem[m]ekkel elegies.  
 Egi fekete nyakra valo<sup>1420</sup> Gyanta.<sup>1421</sup>  
 Egy feier apro giöngiel és Claris füzött hai tekerő.  
 Egy mas hai tekerő haira füzött giöngiel.  
 Egy par gyöngiel és Clarissal füzött Taczli<sup>1422</sup>

<sup>1416</sup> pántlika, keskeny szalag

<sup>1417</sup> nagyobbikban

<sup>1418</sup> Félbevágott gyöngy, általában a gyöngyház kagylóból kivágott díszítő gyöngy.

<sup>1419</sup> övecske, kis öv

<sup>1420</sup> áthúzza

<sup>1421</sup> Valószínűleg borostyánszemekből füzött nyaklánc.

<sup>1422</sup> Selyemből, lenből készített gallér, kézelő.

Egy Eorógh hoszu feier ladaban Ezüst miü.  
 Ezüst Tall 41. ket Tokban.  
 Ezüst kánna 4.  
 Egy aranyas chesze  
 Egy Szerechen Dio kupa Ezüstben foglalt aranyas.  
 Egj kis Pohar szé k ladacska, kiben Ezüst Aranyas Eszközök vadnak, egj kis ezüst palasz heaul  
 lévén.  
 Egy hojagos Ezüst aranyas kupa, kinek az fedelien feier viragh.  
 Ittem egy mas ahoz hasonlo.  
 Ittem egy vert aranyas eorógh kupa, kinek az fedelien egj ember paczat tart.  
 Ittem egj kiverő öreg kupa, kinek az fedelien egj dardas ember vagyon.  
 Ittem egj ki vert eorógh aranyas kupa, kinek az fedelien egj dardas embert vagjon.  
 Ittem ki vert egy Aranyas fedeles kupa közé szerő, kinek az fedelieről ad [!] dardas ember le  
 esset.  
 Ittem egj fedelies Aranyas közé szerő kupa, kin Thuzo [!] György neve vagjon, az fedelien  
 penigh egj dardas ember.  
 Ittem egj közep szerő Aranyas ki vert kupa, kinek az fedelien egj palczas emberke.  
 Ittem egj közé szerő Aranyas ki vert kupa, németek vadnak raita ki verue, és az fedelien egj  
 dardas ember.  
 Ittem egy örögh szabassu Aranyas ki vert kupa, az fedelien egj hoszu dardaju Ember.  
 Ittem egj ki vert közé szerő Aranyas kupa, kinek a fedelien egj dardas ember.  
 Ittem egj ki vert Aranyas kupa, kinek az fedelien semmi nincz.  
 Item egj hoiagos alacson fedetlen kupa.  
 Ittem egy aranyas ki vert kupa, kinek az fedelien egj dardas ember, az oldalan penigh hatt  
 függeő.  
 Ittem egy eorógh igen szép Aranyas Tokban valo kupa, az fedelien egj ember forman csinalt  
 kép, az bal kezén madar, az masikban sceptrum, az labanal egj kuvasz, egj kis giemant az  
 mellien, dirib függeő giönngiök kőrieöl.  
 Ittem egy eorógh hoiagos Aranyas kupa, kinek az fedelieről három virag törött le.  
 Ittem egj geömbeölő Aranyas ki vert kupa, kinek az fedelien egj karuoly vagion.  
 Ittem egj Aranyas Gerezes kupacska, kinek az fedelien feier viragh.  
 Item egj aranyas ki vert kupacska, kinek az fedelien semmi nincs.  
 Item egj kised Aranyas ki vert kupacska, kinek az fedelien dardas ember.  
 Item egj Tengeri csiga igen mesterségesen Delphin forman csinalt Pohar, felleol valami Nimpha  
 képe, az bál kezén valami feier kigio, keöues, giönngiös tokban vagion.  
 Ittem egy metzet kristall etüstben foglalt aranyas pohar tokostúl.  
 Item egj kis kiverő fedelies aranyas kupacska, kinek az fedelien egj dardas ember.  
 Item egj hojagos viselt fedetlen alachon kupacska.  
 Item egj leani forma aranyas ki vert pohar.  
 Item egj Ezüst Bolstain<sup>1423</sup> Pohara.  
 Ittem egj Gallia forma pohar.  
 Ittem hatt egibe jaro kiveöl beleol aranyozot Pohar.

1423 Bernstein, borostyán

Item négy Ezüst Chésze  
 Item kett ezüst giertia tarto, és egy aranyas koppanto.  
 Item Egj eorögh szabasu Ezüst medencze mosdostúl.  
 Ittem egy Soo tarto Ezüst Aranyazott.  
 Item tokban valo feier ezüst kalan, villa es kés mindenik tizen kettő kettő.  
 Item Ezüst feier Kalan N° 18.  
 Item Ezüst feier Villa N° 17.  
 Aranyas villa N° 1.  
 Item kis ezüst talacska N° 3.  
 Item Arannjas Taniér N° 12.  
 Item ezüst feier Tanier N° 25.  
 Apro ezüst Talacskak N° 12.  
 Item egy Teörkeses kerék Teörök Tükeör, a mely ezüstös aranyos köues.  
 Ittem egy papirosban 19. dirib darab teöreödezeött ezüst.  
 Item egy Patika ladacska, kiben ezüst aranyazot ezkeozeok vannak, Négy Üvegh palasz k heaual leuen.

Ugia[n] most az Inuentaskor

Orsicska kis Aszon eő N[agysa]gha Szamara ezeket az eszközöket vittek el Fraknob[an] az mint köövetkezik.

Egj Aranyas ki vert Ezüst medencze mosdostúl.  
 Egj kívül belől Aranyazot czapa forma kannaczka.  
 Hat ezüst feier egybe [*beszúrva*: jaro] pohar fedeliestül.  
 Egj Aranyas ezüst Só tarto.  
 Egj hat szegleteő Ezüst Palasz Spondiastúl<sup>1424</sup> beleöl aranyozot.

Az Vasas ladaban valo Privilegiumok és Leuelek.

1. Informatioa quon[dam] Excell[entissi]mi Principis D[omi]ni D[omi]ni Nicolai Ezterhazi Regni Hungar[iae] Palatini etc. data filio suo primogenito Comiti quon[dam] Stephano Ezterhazi etc.
2. Aliud eiusdem Excell[entissi]mi Principis memoriale propria manu pro eode[m] filio scriptum.
3. Contradictio et Protestatio Illustriss[imi] quon[dam] Stephani Ezterhazi in causa Arcis Veteris Zoly, contra sp[ectabi]lem ac mag[nifi]cum D[omi]num Paulum Ezterhazi.
4. Literae Fassionales Illustriss[imi] con[dam] D[omi]ni Stephani Eszterhazi et consortis eiusd[em] Ill[usstr]iss[imi]mae Comitissae Elizabethae Thurzo, ratione rerum paraphernalium et Contractum inter nos initorum.
5. Plenipotenciales Excell[entissi]mi quon[dam] Comitis Regni Hungar[iae] Palatini etc. ratione Curiae n[obi]litaris et Colonorum Possessionis Tarchia in certa portione, nihil militans ex quo redempta sit.

<sup>1424</sup> dugójával

6. Fassio Excell[entissi]mi quon[dam] D[omi]ni Nicolai Ezterhazi Regni Hungar[iae] Palatini Simul et oppignoratio quatuor pagor[um] ad Lacum Fertő existentium Ill[usstrissi]mae D[omi]nae Comitissae Elizabetha Thurzo facta.
7. Fassio Excell[entissi]mi quon[dam] D[omi]ni Nicolai Eztehazi Regni Hungar[iae] Palatini data et propria manu scripta, pro Ill[ustrissi]ma D[omi]na Comitissa Elizabetha Thurzo, Relicta Vidua quon[dam] Ill[ustrissi]mi D[omi]ni Comitis Stephani Ezterhazi, pro ducatis Aureis mille Talleris Imperialib[us] in Specie.
8. Tarcharúl valo fassiok sub Imperialibus mille, nihil militans ex quo illa Possessio redempta sit.
9. Fassio super Possessione Raidingh Egr[egio] Jacobo Sziluasi oppignorata.
10. Super domo in Po[sse]ssione Szent Marton cum Egre[gio] quon[dam] Joanne Dankovicz.
11. Contradictio g[ene]ralis scopius fati Ill[usstrissi]mi D[omi]ni Comitis Stephani Ezterhazi contra dispositiones sibi praejudiciosas totius toties fati Excell[entissi]mi D[omi]ni Comitis Palatini Nicolai Ezterhazi etc. parentis sui facta.
12. In negotio Poss[ess]ionis Tarchia nihil militans, ex quo redempta sit.
13. Contradictio Ill[ustrissi]mae quon[dam] d[omi]nae Elizabethae Thurzo ra[ti]o[n]e Arcis et Bonor[um] Papen[is].
14. Inscriptionales Francisi Hollossi Super sessione in S[an]cto Martino.
15. Licentia Reverendissimi R[evere]n[disi]mi D[omi]ni Nuncii Apostolici Maletesta de celebrando Sacro missae Officio in quovis loco congruo.
16. Lakondorffi igassagrúl való Levelek.
17. Quietantia Joannis Vaykouicz super redemptione trium Colonoru[m].
18. Protestatio et Contradictio toties fatae Ill[ustrissi]mae d[omi]nae Comitissae Elizabethae Thurzo, ra[ti]o[n]e rerum mobilium Ill[ustrissi]mi quon[dam] Comitis Emerici Thurzo Patris Sui, ex eo quor[um] sibi in iisdem non fuisset facta realis satisfactio.
19. Extractus Aruen[is] L[itte]rarum.

Feier ladaban mas rendbeli Leuelek vadnak ez szerint.

1. Litera Inscriptionales Mag[nifi]ci quon[dam] d[omi]ni Erasmi à Puchamb, super Po[sse]ssionibus Ramecz et Schangraben.
2. Fassio D[omi]nae Ursulae Chiaszar, Korpach, Czindorff et Pangorth jure perennali debito[rum] 80000 [sic!] mille floreno[rum] amoris Conjugali fatet[ur] post morte[m].
3. Pallium Strigoniense.
4. Super possessiones utraq[ue] Rabnicz et Schuengraben.
5. Annuntia Ferdinandi primis super jure Patronat[us] in Episcopatu Jaurien[si] et Chasmen[si], condamnatio Nicolao Olaho data, quod possit beneficia vacantia libere meritis versionis conferre.
6. Ferdinandi primi confirmatio sup[er] libera dispositione omnium bonorum mobilium et immobilium archiep[iscop]i Strigonien[si] Nicolao O[la]hi exceptis Ecclesiasticis.
7. Donatio eiusdem Imperator. Ferdinandi primi super Castro Lanser, Nicolao Olah, Archiep[iscop]o Strigonien[si] facta, fratribus item et consanguineis Nicolao Chiaszar et Ursulae Olah et coeteris A[nn]o 1553.

8. Consensus Regius cum jure Regio Super emptione Castri Lansér per D[omi]num Nicolaum Olah, Archiep[isco]pum Strigonien[sem] imperatum, sub dato 1553 Viennae die 11 July emanat[um].
9. Statutio pura Castri Lánsér Anno D[omi]ni 1554. facta.
10. Ferdinandi Primi Super pura Statutione ex Consensu Regio cöempti Castri Lánsér pro quondam Ill[ust]r[iss]imo d[omi]no Nicolao Olah, Posony dei prima Aprilis A[nn]o 1554 emanata.
11. Copia l[itte]rarum Ferdinandi primi super emptione Castri Lansér per Erasmus Teüffel á Joanno Vaißmarch facta.
12. Collatio Ferdinandi primi super Archieppiscopatu Strigonien[si] Reuend[issimo] quon. D[omi]no Nicolao facta.
13. Consensus Ferdinandi primi super venditione Bonor[um] Also et felső Relczefeő siue Rabnicz, ab Erasmo Puchamb per Nicolaum Olahum empta.
14. Consensus Regius Ferdinandi primi super P[osse]ssione Czindorff Pangart et Korpach ac Decem vinear[um] in P[osse]ssione Niek promonthorio pro parte Nicolai Olah et nepotibus eius facta.
15. Transumptum Staturiar[um] Super Castello Monyorokerek Rebcsefeő Alsó Rebcse feő et Felső Rebcse feo pro quon[dam] Thoma Erdödi emanatu[m] ac ad instantiam Nicolai Olahi in iudicib[us] octvalibus [ext]tradatum.
16. In Anno D[omi]ni 1558. Factae Armales Laudum et encomiorum Reuer[endissi]mi con[dam] d[omi]ni Nicolai Olahi.
17. Armales, origo, laudes et encomia R[everendissi]mi D[omi]ni Nicolai Olah.
18. Fassionales quon[dam] Thomae Nadasdi Palatini, ad Fassionem olim Erasmi a Pucham super Venditione portionum possessionariarum in Also Felső Rebcsefeő et Schwengraben, quondam Rmo Nicolao Olah nepotibusque et neptis perpetuo Anno 1559. emanatae, et aliae literae super iisdem possessionibus p plurimae in Capsa propria earum possessionum.
19. Fassionales Ferdinandi primi Imperatororis, super assecuratione venditionis Castri Lanser ad fassionem Nicolai Olah emanatae, quod si videlicet Erasmi Treüffel de praetensione Arcis Lansér aliquid jure obtinuerint, non plus quam tria millia florenorum teneatur eisdem Teuffel sororibus soluere.
20. Emaritatio Virginis Annae Olah Anno 1552. coram personali praesentia Michaelae de Mere facta.
21. Literae Testimoniales super possione Pangart in Comitatu Soproniensi, pro Dna Helena Olah vidua, per Nicolaum Olah fratrem suum facta.
22. Relatoria Capituli Strigoniensis super pura Statutione Arcis et Bonorum Lansér Ao 1569. pro parte Reverendissimi Domini Nicolai Olah Archiepiscopi Strigoniensis exemptione ac superinde impetrati consensus Regii emanatione facta.
23. Fassio Dominae Susannae filia Joannis Weiserprah super assensione Juris sui in Arce Lansér.
24. Collatio Imperatoris Ferdinandi primi Egregio Tomae Olah, Nicolao Chiaszar et Georgio Bona Super punitione malefactorum Jure gladii Anno 1555. factae.
25. Relatoria Capituli Strigoniensis Super pura Statutione Arcis et Bonorum Lansér, pro parte Rmi dni Archiepiscopi Nicolai Olahi, ac nepotibus, et neptis Anno 1554. emanata.



26. Donatio Imperatoris Ferdinandi primi super Baronatu Egrii Nicolai Chiaszar Anno 1559. facta.
27. Transumptum Literarum Statutoriarum Capituli Poseniensis super Statutione Castrum Monyorokerek, et Vörösvar ac Castello et Oppido Keormend Thomae Erdődi Cancellario Ungarico in Judiciis Octualibus determinatum.
28. Fassionales Imperatoris Ferdinandi Primi Anno 1553 emanatum, quibus mediante Egregii Georgius Christophorus et Andreas Teüffel, Arcem et Bona Lansér Nicolao Olaho ac nepotibus et neptis suis jure perpetuo pro certa summa vendiderunt.
29. Expeditoria cautio Christophoro Teüffel super venditione Arcis Lansér.
30. Litterae Adiudicatoriae quondam Emerici Czobor Locumtetentis Officij Palatinalis pro parte magnificae dominae Annae Zluni de Frangepan alias Relictae Viduae magnifico dno Nicolai Olah Chaszar super adjudictione quartae puellaris, de castris Gora<sup>1425</sup> et Zkrad<sup>1426</sup>, ac Castello Letouanicz<sup>1427</sup> ac castri Cretin. Quantum ad jus impignoratitium, itidemque Castrorum Felső Cladusa Also Cladusa et Kerchenie, Anno 1573 Posonij feria quinta proximo post Beatae Luciae Virginis et Martyris ultimo die termini celebrationis Judiciorum emanatae.
31. Collatio Ferdinandi primi super Episcopatu Zagrenbiensi Reuerendissimo Nicolao Olah facta.
32. Archiepiscopatus Strigonien confirmatio per Iulium 3. summum [.]rificem Rmo Dno Nicolao facta.
33. Loczman és Gyrót határos igazetasíról valo Leuelek, in Capsa literarum metalium.
34. Testimoniales Pauli Gregoriancz Zagrabiensis et Jauriensis episcopi super installatione Pallii Nicolai Olahi Viennae Anno 1555. emanatae.
35. Literae emptionales et aliae super domo Viennensi.
36. Copia Fassionis Domini Teüffel super Castro Lansér et pertinentibus *Reuerendissimo* d[omi]no Archiepiscopo facta.
37. Genealogia quaendam Familiarum Reverendissimi domini Nicolai Olah Archiepiscopi Strigoniensis.
38. Par transmissionis super portione poss[es]ionis Raidingh, contra Egrium Franciscum Seged de Gyanaffalva velut Incattum.
19. Consensus Regius de Koprechanperge.
40. Donationalis ratione Locumtenentiae.
41. Negotium possionis Pangart, id est Relatio pro Generosa Domina Helena Olah, Egregii condam Nicolai Olasz Re[lic]ta vidua Incatta Contra Religiosos Fratres Beati Pauli Primi Eremitae.
42. Transumptum Literar metalium Posonij tempore octauarum Anno 1564. emanatum, factum *metarum* et limitum possessionum Dereczke et Pulia. Item aliae metales variae Castri Lanser. Item in uno fasciculo literae<sup>1428</sup> metales variae concernentes Possessionem Gyrót. Item perambulatio et contractus possessiionum Pandorff et Schandarff, positum ad Capsam literarum metalium.

---

1425 Gora, Horvátország

1426 Skrad/Szkrad, Horvátország

1427 Letovanić, Horvátország, Sziszek-Monoszló, Erdődy-birtok a 16. századtól.

1428 triae?

43. Transumptum literarum metalium Andrae de Bathor, Judicis Curiae Anno 1564 Posonii emanatum Bondorff, Pulya Ghyrot, et reliquarum possessionum metas in se comprehendens. Positum ad Capsam literarum metalium.
44. Testamentum quondam Generosae magnificae Dominae Olah.
45. Chyrom Janos keőzött, és Chyaszar Miklos giermeki keőzött, szegheny megh holt Szluni Anna Aszony halala utan minden peőreőkről valo megh egiesüles.
46. Lakompak és Veperd keőzeött léuő hatarúl valo Leuel.
47. Fassiones diuersorum in negotio Contra Chorom.
48. Par in causa Joannis Pogan contra Dominos Dersffi.
49. Collation Capitaneatus Papensis Illustrissimo quondam Domino Comiti Stephano Ezterhasi facta.
50. Acz Niczki és Segéd familianak Olah Ersok Sucessori ellen való peőreők.

Lora valo szerszamokról, s' fegiuerről valo Jegyzés.<sup>1429</sup>

Egy Sarga szabasu Rakot Ladaba[n] ezek az eszközek vadnak.  
 Egy Veőrös barsonios Uy Szablia Szkoffium Ezüstel aranyal varrot Szablia tarsolia Selyem Szijastul.  
 Egy fekete barsonios hüveleő Törkessel rakot Demeczki Szablia.  
 Item mas Teörkeses Fodor Demeczki Szablia.  
 Egy Veörös barsonios heueleo szablia ezüstös aranyazott.  
 Egy szelies fekete czapaua buritot aranyas szablia.  
 Egy Törkesses Aranyas bott, egy heja az Teörkesnek.  
 Mas teörkesses Aranyazot bott  
 Egy kőves nyeregh, az kengieleis ezüst kőues.  
 Ket ezüstös hegiesteőr.  
 Item egj par kengiel aranyazot.  
 Item egj hanesar zeöld kőuekkel, auagy duplettokkal rakot, közbe közbe Rubintos, Tokban vagion.  
 Ket hold forman csinalt ezüstös nielő balta.  
 Egj Szkoffiommal varrot lodingh palaczkostul  
 Item egj Vörös barsanyos szkoffium Aranyal, es Ezüstel varrot Tegez puzdra.  
 Item mas puzdra nilakkal veörös barsanyos Szkoffium ezüsttel varrot.  
 Egy törkesses köves Aranyazot fék, szügielöstül nyakra valostul kék Tokban.  
 Mas annal kisseb Törkesses köues aranyazot fék szögyelestul veres Tokban.  
 Egj mayczos Aranyazot fék szügielestul kőues  
 Ket ezüst fék szár, egyik fejer, masik aranyazot.  
 Egj órógh Teörkeses veres karmasinra chinalt aranyazott kantar.  
 Egj Szelies boglari Aranyazot fek Szügyielestul.  
 Mas annal szelesebb aranyazot fék szügielöstul, egy kö az szügyelöben.  
 Egy fék ritka boglari selyemre chinalua, az boglari zomanczosok.  
 Egy réghi fék szügielöstul ezüst aranyazot boglari.

---

<sup>1429</sup> A két utolsó szó más kézzel.

Egy kantar szügielöstül aranjozt boglarokkal.  
 Mas kantar goliobis forman chinalt szügielöstül rész szerint aranyozott rész szerint fejer.  
 Mas egy selyem kantar szügielösül ezüst Aranjozt karikak raita.  
 Egy Uy Kantar fejer Ezüst apro boglaro, szügielöstül.  
 Egy Pallos szorito szironnal varrot.  
 Egy ezüstel boritot *kariann* zabra Teörkises.  
 keözönséges paraszt fék szár három, egyik selyem közönséges sziból valo, ket pallos szorito.  
 Egi szkoffiummal varrot vörös barsony lora valo czafragh az kinek az nyeregh allia sarga Atlacz  
 Masodik apro virgu vörös barsonyra teözött lora valo Czaffragh, annakis az nyeregh allia Sarga  
 Atlacz.  
 Az harmadik Veörös barsonyra teözött [*áthúzás miatt olvashatatlan szavak*] eörögh virago lora  
 valo szkofiumos Czafragh, kinek az nyeregh allia vörös bagazia.  
 Egi Batok<sup>1430</sup> Tokban egy egész kötes Süvegben valo fekete kochagh Toll, kiben eginhanj  
 Szall fejer vagjon.

#### Oltarhoz valo Paramentomokrúl valo Jegyzés.

Vagion egy Aranjas Apparamentumos Ladacska mas egy feier ladaban kiben oltarhoz Ezüst  
 ezközők vadnak, neuzet szerint penigh.  
 Egy merőn Aranjozt Ezüst kelh patenastül  
 Item egi Ciborium fedelestül mereön Araniazot  
 Item ket ezüst Aranjas Anpolna [!] Tanierostül  
 Item Ostianak valo Ezüst skatula kívül belől aranjas  
 Item szentelt viznek valo Ezüst edenj kívül belől aranjas.  
 Item Ablutionak valo Ezüst pohar belől Aranjas.  
 Item Egi Ezüst Aranjas Aspersorium.  
 Item egi Ezüst thuribulum cum naucula  
 Item egi Ezüst Chengeteő.  
 Egi portatile  
 Item ket Ezüst giertia tartó.

Item Masodik ladaban, ket ezüst giertia tarto.

Item egi ezüst kereszt.  
 Item egi kapsaban ket Pala  
 Egy Zöld Antipendium.  
 Egy Vastagh Abrosz.  
 Ket vékonj Abrosz.  
 Egy hoszu kendő

Masik Fekete Ladaban.

Antipendium egi.  
 Item egi Zöld Terczenel kasula, Stola és maniul[us].

---

<sup>1430</sup> bádog

Item egj Viragos Atlacz kasula cum perinentijs.  
Egj Antependium.  
Egj Alba cum humerale.  
Missale ala valo ket Vankos.

#### Fejer ruhanak szama zöld Ladaba[n]

Lepedő szama par varratos ketej fekete selymes No. 14.  
Egi fejer varrasos lepedő kinek alsojok nincs, egyke annakis fekete selyemmel varrot No. 5.  
Reczés lepedő par No. 9.  
Reczés lepedő also nélkül No. 7.  
Olasz varrasos lepedő tars nélkül valo No. 1.  
Aranjas lepedő ketteinek tarsa vagio[n] njolczanak nincs No. 10.  
Selyem[m]el varrot also nélkül valo lepedő No. 1.  
Hoszu vankos hejaki aranjasok No. 12.  
Hoszu selymes vankos hej No. 6.  
Hoszu köteses vankos hej No. 4.  
Hoszu Vankos hej iras utan valo czernaua No. 1.  
Kerekded aranyas Vankos hej No. 17.  
Kerekded vankos hej Reczes sarga szür seljemmel varrot No. 5.  
Reczes kerek vankos hej fejer czernaua varrot No. 12.  
Reczes kerek vankos hej zöld taffoatual bélt bélet No. 2.  
Kerek vankos hej seljemmel varrot No. 4.  
Seljemmel varrot zöld vetkező No. 1.  
Agira valo selyemmel varrot superlat darab No. 4.  
Koszoroja öttödik No. 5.  
Tizta recze Superlat No. 2.  
Veörös és sarga Atlacz Superlat darab No. 3.  
Egj koszoruia No. 1.  
Vörös kamuka Superlat.  
Kék kamuka reczével varrot Superlat darab No. 2.  
koszoruja harmadik

#### Feier Ladaban

Hoszu Abroszok No. 9.  
Kerek Aztalra valo Abrosz No. 21.  
Fejer varrasos keszkenő No. 12.  
Sárga Szeőr Seljemmel varrot keszkenő No. 6.  
Retzés Rechcs kendő keszkenő fejer czernaua varrot No. 8.  
Olasz varrasos kendő keszkenő 3.  
Chépkés kendő keszkenő 2.  
Vörös és kék pamuttal szüt kendő keszkenő 3.  
Seliemmel varrot kendő keszkenő 8.

Aranjas seliem[m]el var[r]ot kendő keszkenő 6.  
 Kőteses kendő keszkenő 1.  
 Teörök pattiolat kendő keszkenő 2.  
 Hoszu abrosz ala valo keszkeniő 1.  
 Seljem[m]el varrot beör vagi Abrosz ala valo keszkeniő 1.  
 Rechés Asztal keszkeneő 26.  
 Kamuka Asztal keszkeniő 8.  
 Köz Asztal keszkeniő 4.  
 Bör ala valo Török varassal valo keszkeniő 2.  
 Bör ala valo sarga szüz seliem[m]el varrot Rechés Abrosz 5.  
 Czernaual varrot Reczés bör ala valo Abrosz 9.  
 Tizta bör ala valo Abrosz 1.  
 Kőteses bör ala valo Abrosz 1.  
 Egy hinto hatulyara valo fekete vasas ladaban harom ezer forint.

#### Ruhak szama.

Egi Vörös Skarlat galleros hoszu uyu nusztal belet mente 12. par szkoffiumos gomb raita.  
 Egy zöld sima barsony hoszu uyu galleros heuz mallal bellet mente.  
 Egy sima vörös barsony nusztal bellet súp uyu mente, 18. par szkoffiumos gomb raita.  
 Egy tegla színő seliem pozto mente Síp uju nuzt mallal bellet, ezüst fonalbul szeőtt 18. par gomb raita.  
 Egi zöld barsonj mente Síp uju heuz mallal volt belelue de lefeitettek alola.  
 Egi heuz lab beles az hoz az mentehez valo.  
 Egi Veörös Skarlat niari galleros hoszu uju mente, vörös viragos terczenellel bellet 12. par szkoffiumos gomb raita.  
 Egi vörös Sima barsonj Síp uju mente premes, Vörös sima Atlacsal bellet, Aranj fonalbúl 18. gomb raita.  
 Egi zöld sima barsonj dolmanj, zöld taffotauual bélet, 17. selemes és Aranj fonalbúl gomb az mellyén, az ujan harom haro[m] gombocska.  
 Egi vörös vont Aranj réghi forma menteczke, 9. par gomb raita, zöld Török Atlacsal bellet.  
 Egi fekete viragos barsonj dolmanj, Vörös taffotauual bélet 18. Szkoffiumos gomb az mellien, az Ujan harom harom.  
 Egi Vörös sima barsonj dolmanj test szín taffotauual bélet 16. szkoffiumos gomb az mellyen, az ujan harom harom.  
 Egi Vörös barsonj nisztal nusztal bellet süuegh test szín taffotaua taffotauual béllet.  
 Egi belletlen Szaruas Szín pozto Süvegh czitron szín viragos Atlacsal belöl béllet.  
 Egy fejer Seliem halo Eöu.  
 Egi fekete Taffota barsony Janker, keörnyöl arany csipke raita, eottuen Arany boglar raita, mindenikének közepiben egi egi giemant, és negj negj giöngj szem.  
 Egi Vörös Aranjas viragos Janker arany galonnal, a ket eleie vörös Taffotaval bellet.  
 Egi Megi színő Ezüstös viragos Janker, ezüst galon[n]al.  
 Egi Megi szín Sima barsony Szoknia, egi rendel az allian giöngiös prem, felöl az premen giöngiös viragok, ez alian ket rendel giöngiös prem, azonis giöngiös viragok.

Egy Fekete Sima barsony Szoknia, az allian ket rend keskenj Skofiummal varrott prem, egy rend szellies, s' az elein négy rend keskeny ket rend szelies. Az lant uyan Szkoffium[m]al viragok, habos aranios Test szin Tabin az bélésse.

Egy Sima Veörös barsonj Szoknia, négy rend Szelies aranj prem, az allyan; az elein 8. rend lant uyauual.

Egy szederies Atlacz barsonj Szoknia 4. rend Szellies Arany prem, ezüstel eluegi.

Egy zöld viragos barsonj Szoknia, 5. rendel keskenj rostellos Arany prem raita.

Egy megj Szinó Ezüstes terczenel viragos Szokina ezüst galonnal.

Egy szederies Aranyas Terczenel viragos Szoknia aranj galon[n]al.

Egy Vörös aranjas terczenel viragos Szoknia, egy rendel galon raita.

Egy kék aranjas viragos terczenel szoknia, egy rendel Arani gala[nd] raita

Egy test szin viragos ezüstes Terczenel szoknia egy rendel rostellos ezüst prem raita

Egy test szin viragos Atlacz szoknia, ket rend arani czipke raita.

Egy el bonlot [!] Baraczk szin viragos vont aranj szoknia ezüst aranj viragokkal.

Egy fekete barsonj viragos kis Suba, giöngiös viragok körniöl körniöl raita s' az Gallieranis igen apro gubas barsonial béllet.

Egy fekete meczet barsonj kis suba, eött rendel szelies prem raita, az galieran prémes nestel belet, a ket elein s' az gallieran nuszt lab.

Egy fekete viragos barsonj palast, három rendel arany csipke raita, nuszt mallal belet, az elein es galleran nuszt, eörögh viragu.

Egy fekete eorögh virago barsonj Palast, egy rendel arany csipke raita heuz labbal bellet.

Egy fekete eorögh viraghu barsony Palast, három rend ezüst araniel eluegy prem raita, fekete taffotauual bellet, s' az eleie es gallera gubas barsonial.

Egy fekete örögh viragu barsonj palast, egy rend aranj galon raita, fekete taffotauual belet, s' az elein és galleran gubas barsony

Egy Sima megiszin barsony magyar vall, egy rend giöngiös premmel.

Egy Vörös barsony magyar vall ket rendel Ezüst Aranjal eluegy prem raita.

Egy Sima megj szin barsony magyar vall, ket rendel ezüst Araniel eluegy landelli raita.

Egy test szin sima barsony magyar vall, ket rendel ezüst Araniel eluegy prem raita.

Egy zöld viragos barsonj vall, haro[m] rendel ezüst Araniel eluegy... raita.

Egy vörös Aranyas viragos terczenel vall, egy rendel arany galon raita.

Egy test szin viragos ezüsteos terczenel magyar vall, három rendel rostellos ezüstös prem raita.

Egy kék Aranjas viragos terczenel vall egy rendel aranj galon raita.

Egy megj szin ezüstös viragos Terczenel vall egy rendel ezüst galo[n] raita.

Egy kiraly szin viragos Atlacz magyar vall, haro[m] rendel ezüst Landerliuel.

Egy tesztszin viragos Atlacz magyar vall, egy rend Aranj landerliuel.

Egy kék hoszu halo suba, apro arany viragokkal és Arany galonal.

Ezeken kiueöl vagio[n] egy veöreös patika lada

Item egy ezüst maicz haro[m] arancias gomb raita.



Az Fölső Tarhazban.

Huszonhat darab Flandriai karpit.  
Item nyolcz darab Veres tarka Atlacz karpit.  
Tizennyolcz darab zöld Atlacz tarka karpit  
Devany szeőnyegh öreg No. 6.  
Harom Persiay kis Szőniegh 3.  
Hat Velencei seliem szeőniegh 6.  
Olah Ersek Paplanyai vont arany es Barsony 4.  
2. uőrös Barsoni szekerben ualo Vankos, s' egy úveges hinto szeker veres aranyas.

Ezeken kívül marad az Porkolab egy mint Horuath Miklos gondviselese[he]z, egy eöreögh fedeles ezüst kanna, a kit az Szegheny I[ste]nben el nyugott groff Esterhasi Istuan Uram Bilikomérth tartot az Varban. Actum in Arce Lansér Anno et die ut Supra

D[aniel] Esterhás m. p.  
Esterhazi Farkas m. p.  
Daniel Rauck m. p.  
Adamus Szalkouicz m. p.  
Gregor Nagy de Vasarheli m. p.

MNL OL Esterházy hercegi család levéltára, P 108 Rep. 12. Fasc. Q. Nr. 638.

# Fogalomtár

*ágyra való szerszám*: az ágyneműk összefoglaló neve

*bagazia*: pamutszövet fényesre mángorolt felülettel, bokacsinként is ismert

*balás rubin*: általában a rubinnál világosabb, rózsaszínes drágaköveket nevezték így a középkor óta.

Valójában többnyire nem rubin, hanem spinell kövekről van szó.

*batéria*: üteg, ágyúsánc

*büdös kéneső*: hidegen ezüstözött sárgaréz

*celtli*: kisebb méretű édesség cukorból, magvakból, aprósütemény

*claris kép, kláris kép*: korallból vésett, faragott, esetleg koralldarabokból összeállított kép

*comedia, opera*: zenés színmű. Az Esterházy Pál említette, hazaküldött szövegkönyvek nem maradtak fenn. 1662. február 20-án, hétfőn a *Marienne* című „opera tragica”-t adták elő, valamint a *Mercurio esploratoré* címűt, másnap, 21-én, kedden a *La Roselmina fatta Canora* „Operatta in musica”-t. Mindkettő zeneszerzője Giovanni Felice Sances, udvari Vicekapellmeister.

*curir, kurír*: futár, hírnök

*csausz*: török követ, futár

*csontmű*: elefántcsontból, narválszarvból, rozmáragyarból vagy akár különféle tülokből, szarvból faragott esztergált tárgyak megnevezésére használták

*delineatio*: rajz, vázlatos rajz, esetleg alaprajz

*dolmány*: a férfiviselet alsókabátja

*egybejáró*: egybetartozó, egyberakható

*fekete himlő*: súlyos fertőző betegség (variola vera)

*floksus, fluxus*: folyás, váladékozás

*formás (pohár)*: a figurális (többnyire állatalakos) kialakítást jelenti

*főveny, fővény*: lázas állapot

*füstölő*: itt: díszesebb asztali fűszertartó

*füstös üveg*: valószínűleg színes drágakövek utánzására készített áru

*gombkötő*: fém-, selyem-, gyapjúfonalból gombot, illetve zsinórt, sujtást, vitézkötést készít

*gyantából való*: borostyánból készült

*hajszip*: világos barna, gesztenyeszín

*iskatolya*: skatulya, dobozka

*janicsár*: oszmán-török gyalogos katona

*jelzemin*: jázmin; a virágzat gyógyhatása régóta ismert

*kaftán*: szövetből, posztóból készült, többnyire bélelt felsőkabát. A 16–18. században az Oszmán Birodalom állami tisztviselőinek öltözeke. Ajándékként, zsákmányként kerülhettek magyar főúri tulajdonba, ahol drága kelméjüket gyakran alakították át felsőruhává, ágyterítővé, paplanná.

*kamuka*: selyem- vagy lenfonalból mintásan szőtt kelme, mai megnevezéssel damaszt

*kapca*: rövid szárú, harisnyaféle lábbeli. A csizmához, papucsához viselték, többnyire finom bőrből szabták.

*képiro*: festő, táblaképet és falképet, de zászlókat, valamint efemer dekorációkat is készítő mesterművész

*királysín*: Magyarországon a vörös megjelölésére használták, ti. a király címerének (vörös) színe. Francia forrásokban ugyanezen okból a kék egy árnyalatát hívták királysínnek.

*klepsidra*: homokóra

*köntös, nyári köntös*: a felsőruházat összefoglaló neveként alkalmazták, de a legfölül viselt, bélelt, mindkét nem által viselt kabátfélét is jelentette

*legtika, lektika*: gyaloghintó. Feltehetően a német „Legtuch”, s annak elferdített alakja.

*liktarium, liktárium*: gyümölcsből főzött, fűszerezett, édesített szirupos főzet, lekvár, befőtt. Gyógynövényből, gyógyfüvekből készített változata orvossággént is szolgált.

*madrac, matrac*: az ágydeszken, ágylécekre szalmával töltött zsákot, rá pedig gypjával vagy szalmával keményre tömött matracot helyeztek

*majc*: fémszálból táblácskás fonással alakított szalag

*mente*: a férfiviselet felső kabátja

*minálás*: robbanóanyaggal föltöltött aknáknak elkészítése, az ahhoz szükséges földmunkák elvégzése, a. m. egy adott terület elaknásítása

*muskatéros, muskétás*: puskás gyalogos lövész

*mustra*: hadi szemle

*násfa*: a kora újkorban függő, köves ékszer, amelyet a nyakékre akasztva, esetleg süvegen, hajban is viselhettek

*olvasó*: a magánáhítatot segítő eszköz, elterjedése Szűz Mária tiszteletével függ össze, a 15. századtól. Az 10+1 szemből és kereszt függőből álló olvasó, azaz dekád a 17. században is gyakori formája volt. Ismert az öt dekádból és kiegészítő 3+2 szemből álló rózsafüzér is.

*orientális gyöngy*: a magyar nyelvű forrásokban a szabálytalan alakú gyöngyök neve

*pacifikálé*: oltárra helyezett kereszt, erre adják a békecsókot

*palastrum, flastrum*: gyógyító sebtapasz

*paraszt üveges hintó*: egyszerűbb kivitelű, zárt terű kocsi

*patyolat*: a legfinomabb len-, illetve pamutvászonfajta

*pézsma macskafej*: valószínűleg figurális illatszertartó, amelybe a pézsmamacska mirigyváladékával illatosított golyót, avval átitatott szivacsot helyeztek

*pogácsa*: tésztából vagy húsvagdalékból készített, zsiradékban vagy kemencében kisütött lepény, kisebb cipó. Jelentheti magát a formát is.

*porkoláb*: várnagy, várparancsnok, a vár személyzetének vezetője

*puskás ház*: fegyvertár

*revelin*: két-két szomszédos bástya közti távolság felezővonalában a várakba épített, szigetszerűen kiemelkedő „ároksáncnak” nevezhető erődmű, minden esetben úgy fordítva, hogy egyik hegyesszöge előre nézzen. Nem ritkán rajtuk keresztül vezetett út a várba.

*sarc*: itt: váltságdíj

*skapuláré, kapulláré*: szerzetesi, papi öltözet felett viselt, ujjatlan, elöl és hátul hosszan lelógó ruhadarab

*skófiun*: aranyból vagy ezüsből alakított huzal, amelyet a ruházat, lófelszerelés, díszfegyver, nyereg díszítésére is használtak

*sraibtis, Schreibtisch*: reprezentatív bútordarab, amelyet ezüsttel, arannyal, egyéb drágakövekkel, különféle berakásokkal ékesítettek

*stukkó, stukkátor*: márvány, mész és gipsz, valamint enyves víz keverékéből készített plasztikus díszítővakolat, amelyet festeni és faragni is lehet. A stukkátor az ezeket készítő szobrász.

*superlat, szuperlát*: az ágy díszítő kárpitozásának eleme: az ágymennyezet kerületére erősített függöny és díszítőfodor, bordűr együttesen

*szövétnék*: viasszal vagy szurokkal bevont kötél, melyet különösen szabad téren használtak világítóeszközként, tkp. fáklya

*tabit, tobin*: fémszálas mintázatú, gyakran ripszhatású selyemszövet, női felsőruhák, bélések alapanyaga

*taczi*: selyemből vagy finom lenből készített, többnyire csipke kezelő vagy gallér

*tafata, tafeta*: vászonkötésű selyemszövet. Megnevezése perzsa eredetű, olasz közvetítés útján, a tafeta átvételéből.

*tárház*: a magyar nyelvű forrásokban tárháznak, kincstárnak, néha kamrának vagy boltnak nevezték azt a helyet, ahol a kincseket tartották (a tárház egy másik jelentése az élelmek s egyéb „marhák” tárolásával van összefüggésben), a latin nyelvű szövegekben a thesaurus megnevezés fordul elő. A tárházak nem a reprezentáció színhelyei, hanem biztonságos, jól zárható és jól védhető helyek (sokszor ezért nincs is ablakuk): minden értéket ide raktak az ékszerektől a fegyverekig, a ruhaneműktől a lószerszámokig, a leltárak tanúsága szerint anyag és típus szerint szétválogatva.

*társzekér*: teherszállításra használt nagyobb, erős szekér

*terczenel, tarcolán*: sodrott selyemszálból szőtt, fémfonalas díszű nehéz selyemszövet, női felsőruhák alapanyaga

*testszín*: világos rózsaszín

*verdigál*: spanyol eredetű szó, a széles, alul terebélyes női szoknyák kitámasztására szolgált. Készülhetett nádból, meghajlított vesszőből, halcsontból, fémből vagy egymáshoz varrt, kötözött párnákból.

*vörösség*: himlő

## *Esterházy Orsolya és Esterházy Pál életének eseményei*

1635. szeptember 7., Kismarton	Esterházy Pál születése (szülei: Esterházy Miklós és Nyáry Krisztina)
1637. szeptember 26., Kismarton	Esterházy István és Thurzó Erzsébet házassága
1641. január 17., Sempete	Esterházy Ferenc születése (szülei: Esterházy Miklós és Nyáry Krisztina), Nyáry Krisztina halála
1641. március 7., Lakompak	Esterházy Orsolya születése (szülei: Esterházy István és Thurzó Erzsébet)
1641. július 4., Bécs	Esterházy István halála
1642. július 4., Lakompak	Thurzó Erzsébet halála
1644. február 6., Kismarton	Esterházy Anna Júlia és Nádasdy Ferenc házassága
1645. november 11., Nagyhöflány	Esterházy Miklós halála
1645. december 11., Nagyszombat	Esterházy Miklós temetése
1646 Grác	Pál tanulmányai a jezsuita kollégiumban
1647–1652 Nagyszombat	Pál tanulmányai a jezsuita egyetemen
1650. február 6., Rohonc	Esterházy László és Batthyány Mária Eleonóra házassága
1652. április 28., Szenc	Esterházy Mária és Hommonai Drugeth György házassága
1652. augusztus 23., Róma	X. Ince pápa diszpenzációja, amelyben engedélyezte Orsolya és Pál házasságát
1652. augusztus 26., Vezekény	Esterházy László halála
1652. szeptember 13., Prága	III. Ferdinánd kinevezi Pált Pápa főkapitányává
1652. szeptember 14., Prága	III. Ferdinánd kinevezi Pált Sopron vármegye főispánjává
1652. szeptember 14., Prága	III. Ferdinánd kinevezi Pált Orsolya gyámjává
1652. október 21., Fraknó	Orsolya és Pál titkos házassága
1652. november 26., Nagyszombat	Esterházy László és három unokatestvére temetése
1653. június–július	Esterházy Pál délnémet körútja Nádasdy Ferencsel, Regensburgban részt vett IV. Ferdinánd koronázásán, ugyanitt arany sarkantyús lovaggá üti az uralkodó, III. Ferdinánd
1654. június 14., Sempete	Esterházy Dániel halála
1654. október 21., Rohonc	Esterházy László felesége, Batthyány Eleonóra halála
1654. október	Pál Székesfehérváron a török elleni csatában vesz részt
1655. február 6., Kismarton	Orsolya és Pál házassága nyilvános kihirdetése

1655. február 7., Kismarton	Orsolya móringlevelében 150 ezer forintig köti a láncséri uradalmat Pálnak
1655. február 8., Lakompak	Orsolya újabb móringlevele, a teljes láncséri uradalmat és a lakompaki kastélyt köti Pálnak
1655. március 19., Bécs	III. Ferdinánd kinevezi Pált kamarássá
1655. június 6., Pozsony	Mária Eleonóra magyar királynévá koronázása, Pál a lakomán Lipót főherceg pohárnoka
1655. június 27., Pozsony	Lipót főherceg magyar királlyá koronázása
1655. július 1., Pozsony	III. Ferdinánd kinevezi Pált magyar királyi tanácsossá
1655. december 31., Fraknó	megszületik Orsolya és Pál első gyermeke, Miklós
1656. szeptember Prága	Pál részt vesz Lipót főherceg cseh királlyá koronázásán
1659. február–március	Pál Csornán, Pápán és Sümegen
1659. augusztus, Pozsony	Pál részt vesz az országgyűlésen
1661. február 6., Trencsén	Esterházy Ferenc és Illésházy Ilona házassága
1661. április 8., Bécs	I. Lipót kinevezi Pált királyi főudvarmesterré
1662. március 1., Bécs	Pál részt vesz a hadikonferencián
1662. június, Pozsony	Pál részt vesz az országgyűlésen
1662. november 14., Bécs	Pál részt vesz a hadikonferencián
1663. június 1–3., Laxenburg és Bécs	Pál részt vesz a hadikonferencián
1663	Pál török elleni küzdelmei, augusztus Marcaltő, szeptember Vat, október Komárom, november Óvár, Sérc
1664	Pál török elleni küzdelmei, január Locsmánd, február Segesd, május Kanizsa, június Vat, Zrinyiújvár, július Alsólendva, Körmend, augusztus Szentgotthárd, Körmend, szeptember Galgóc
1664. december, Bécs	Pál részt vesz a hadikonferencián
1667. február–március	Pál felső-magyarországi útja: Pozsony, Szenc, Nagyszombat, Csejte, Zólyom, Kassa, Besztercebánya
1667. október–november	Pál Csáktornyan, Klenovnikban és Szentgotthárdon
1668. november, Maria Taferl	Orsolya zárándoklata
1668. december 14., Bécs	I. Lipót kinevezi Pált a dunáninneni kerületi és a bányavidéki országrész főkapitányává
1669. január 22., Pottendorf	Esterházy Anna Júlia halála
1669. február 12., Trencsén	Illésházy Ilona halála



1669. április	I. Lipót kinevezi Pált Csobánc várkapitányává
1669. szeptember 8., Boldogasszony	Széchenyi György kalocsai érsek és győri püspök felszenteli a boldogasszonyi templomot
1670. április 24., Bécs	I. Lipót kinevezi Pált a Magyar Királyság északnyugati határának főkapitányává
1670 nyara	Pál Semptén tartózkodik és a végvárat járja: Lipótvár, Nyitra
1670. szeptember 2., Lőcse	Esterházy Farkas halála
1670. november 15., Árva	Esterházy Ferenc és Thököly Katalin házassága
1670. november 20.	Az uralkodó parancsára Pál megindult a felső-magyarországi lázadók ellen, Árvát és Likavát ostromolja
1671 nyara	Pál Semptén tartózkodik, a végvárat járja
1671. július, Mariazell	Orsolya zarándoklata
1671. szeptember	Pál Kismartonba viszi gyámleányait, Thököly Máriát és Évát
1672. május 23., Nagyszombat	Pál részt vesz a törvénykezési napon
1672 nyara	Pál Semptén tartózkodik
1672. október–november	Pál hadjáratot vezet a törökök ellen: Túróc és Szepes vármegyékben, majd Kassa, Tokaj, Böszörmény, Debrecen, Kálló, Ecsed
1672. december, Munkács	Pál találkozik Báthory Zsófiával és Rákóczi Ferencével és Ungváron Esterházy Máriával
1673. január	Pál a végvárat járja: Léva, Nyitra
1673 nyara és ősze	Pál Semptén tartózkodik
1674. november	Thököly Mária és Pethő László házassága
1674. december	Pál Semptén tartózkodik
1675. január	Pál Semptén tartózkodik
1678. január–február	Pál Semptén tartózkodik
1678. augusztus	Pál Semptén tartózkodik
1678. november, Sempte	Pál összetűzése a törökökkel
1678. december 2., Dévény	Pál a csapataival megszállja a várat
1679. június 16., Bécs	I. Lipót kinevezi Pált belső titkos tanácsossá
1679. október	Pál Semptén tartózkodik
1680. augusztus	Pál Semptén tartózkodik
1680. november	Thököly Mária és Nádasdy István házassága
1681. június 13., Sopron	Pált nádorrá választják az országgyűlésen

1681. november, Sopron	Pál részt vesz az országgyűlésen
1681. december 9., Sopron	Eleonóra Magdolna (Wittelsbach) királynévá koronázása, Pál nádorként a főasztalnál ül, Orsolya is megjelenik
1681. december 27., Madrid	Pált az aranygyapjas rend tagságával tüntetik ki
1682. február 24., Bécs	Pál az ágostonos templomban megkapja az aranygyapjas rendet, ugyanaz nap lakomát tart 118 meghívottal
1682. március 31., Kismarton	Esterházy Orsolya halála
1682. augusztus 23., Kismarton	Esterházy Pál és Thököly Éva házassága

## *Esterházy Pál és Orsolya gyermekei*<sup>1431</sup>

	Név	Születés/halál	Keresztszülők	Életpálya
1.	Miklós Antal	Fraknó, 1655. december 31. – 1695. augusztus 5.	Kéry János és felesége Czobor Orsolya <sup>1432</sup>	esztergomi kanonok, tinini püspök
2.	Pál	Fraknó, 1657. szeptember 8. – Fraknó, 1664. április 6.	Batthyány Ádám és felesége, Formentini Aurora	6 évesen meghalt himlőben <sup>1433</sup>
3.	Katalin Borbála	Kismarton, 1659. február 10. – Fraknó, 1664. április 6.	Kéry János és felesége, Czobor Orsolya	5 évesen meghalt tífuszos megbetegedésben <sup>1434</sup>
4.	István József	Fraknó, 1660. szeptember 27. – Kismarton, 1669. július 17.	Lippay György, Nádasdy Magdolna Mária	8 évesen meghalt himlőben <sup>1435</sup>
5.	László Ignác	Bécs, 1662. augusztus 27. – Pozsony, 1689. november 26.  eltemetve: Pozsony, Szent Márton-templom	I. Lipót császár és özvegy Gonzaga Eleonóra császárné, Bécsben keresztelték az ágostonos templomban augusztus 27-én <sup>1436</sup>	pozsonyi kanonok, rátóti prépost, teológiai doktor
6.	Krisztina Terézia	Kismarton, 1663. október 8. – Kismarton, 1728. december 7.	Nádasdy Ferenc és Esterházy Anna Júlia <sup>1437</sup>	ágostonos apáca, a kismartoni zárda főnöke

<sup>1431</sup> Az adatok a kiadott magyar nyelvű családi napló (*Az Esterházyak családi naplója*, kiad. SZILÁGYI Sándor, Történelmi Tár 11[1888], 209–224.) alapján lettek felvéve, illetve azokat kiegészítettük a kiadatlan, de bővebb latin nyelvű napló adataival: *Protocolum in Quo Diversae Antiquitates, res Memorabiles et Nativitates Ac Mortes Inclitae Familiae Estoras Ex Variis Manuscriptis In Unum Collectae Continentur*, jelzete: MNL OL, Esterházy hercegi család levéltára, P 125 Esterházy Pál iratai, Nr. 11887, ez utóbbiakat jelezzük.

<sup>1432</sup> A latin nyelvű naplóban Batthyány Ádámot és feleségét adta meg keresztszülőkként, *Protocolum*, i. m., f.68.

<sup>1433</sup> Uo. f.75.

<sup>1434</sup> Uo. f.76.

<sup>1435</sup> Uo. f.83.

<sup>1436</sup> Uo. f.73.

<sup>1437</sup> Uo. f.74.

	Név	Születés/halál	Keresztszülők	Életpálya
7.	Elek Dominik	Fraknó, 1664. november 27. – Kismarton, 1673. június 10.  eltemetve: „tétettem több bátyjai mellé az pater franciscanusoknál”	Nádasdy Ferenc és Esterházy Anna Júlia <sup>1438</sup>	8 évesen meghalt himlőben
8.	Ferenc Ágoston	Fraknó, 1666. január 3. – Kismarton, 1673. június 12.	Nádasdy Ferenc és Esterházy Anna Júlia	7 évesen meghalt himlőben
9.	Ilona Rozália Orsolya	Kismarton, 1667. május 25. – Kismarton, 1681. augusztus 20.	Nádasdy Ferenc és Esterházy Anna Júlia	14 évesen meghalt
10.	János Benedek	Fraknó, 1668. július 3. – Bécs, 1683. március 22.	Esterházy Anna Júlia	14 évesen meghalt
11.	Orsolya Franciska	Fraknó, 1670. január 3. – ?, 1696 után	Kéry Ferenc és felesége, Széchy Julianna	ágostonos apáca
12.	Mihály Bernárd János	Fraknó, 1671. május 4. – ?, 1721. március 24.	Kéry Ferenc és Széchy Julianna	királyi udvarmester, kamarai tanácsos, Sopron vármegye főispánja
13.	György Bernárd	Kismarton, 1672. április 24. – Kismarton, 1672. május 13.	Széchenyi György és Thököly Mária	3 hetesen meghalt
14.	Gábor Ferenc	Kismarton, 1673. április 15. – ?, 1704 elején	Ferdinand Eggenberg herceg és felesége, Anna Schwarzenberg hercegné <sup>1439</sup>	Fejér, Zala és Somogy vármegyék főispánja, királyi tanácsos
15.	Pál	Kismarton, 1675. június 15. – Kismarton, 1683. május 7.	Kéry Ferenc és felesége, Széchy Julianna	7 évesen meghalt
16.	Anna Júlia	Kismarton, 1676. szeptember 3. – ?, 1696 után	Ferdinand Johann Slavius és felesége	ágostonos apáca

<sup>1438</sup> Uo. f.77.

<sup>1439</sup> Esterházy eltévészttette a keresztneveket, Johann Christian von Eggenberg és a felesége Marie Ernestine zu Schwarzenberg volt.

	Név	Születés/halál	Keresztszülők	Életpálya
17.	Imre	Kismarton, 1677. november 7. – Kismarton, 1677. november 8.	Valperger Tamás kismartoni káplán keresztelte	1 naposan meghalt
18.	Ádám Lipót József	Bécs, 1680. június 2. <sup>1440</sup> – ?	Katharina Hoher grófnő Werdenberg Kuefstein gróf felesége és Kollonich Lipót <sup>1441</sup>	szervita szerzetes

1440 A bécsi Szent Mihály-templom digitalizált anyakönyvében (Taufbuch 1673–1686, f.324.) szerepel a pontos születési dátum, és a keresztszülők neve is.

1441 A magyar nyelvű naplóban Esterházy Pál üresen hagyta a születési dátumot, s nem nevezte meg a keresztszülőket, ld. *Esterházyak családi naplója*, i. m., 219. A latin nyelvű kéziratban a születés dátuma tévesen szeptember 10. Ugyanitt a keresztszülők nevét is bejegyezte Esterházy Pál., ld. *Protocolum*, i. m., f.97. Hoher grófnő esetében ismét eltévesztette a keresztnevet, Anna Franziska Hocherről lehet szó, Johann Georg von Kuefstein gróf feleségéről.





# Személynévmutató

A mutatóban az oldalszámokra utalunk.

## A

Ács Pál 15, 55  
 Ádám, Esterházy Pál sipoja, legkésőbb 1666-tól 287  
 Ali pasa 138  
 Amadé Ilona (†1671 után), a vezekényi csatában  
 elesett zólyomi Esterházy Ferenc (1617–1652)  
 felesége 133  
 András kocsis 113  
 Angelis, Michael ab („Angyelis”), páter 23

## B

Badál Ede 39  
 Badeni Lipót, Leopold Wilhelm, Markgraf von Baden  
 (1626–1671, „margraf fon Baden”), őrgrof,  
 a német birodalmi seregek parancsnoka 155  
 Bán uram → Zrínyi Miklós  
 Bán Péter 21  
 Báthory család 54  
 Báthory András (†1566), országbíró 308  
 Báthory István, ecsedi (1555–1605), országbíró 54  
 Báthory Zsófia („Fejedelemasszony”),  
 II. Rákóczi György fejedelem felesége,  
 a levelezés idején özvegye 236, 319  
 Bátor, páter („carmelita barát”) 23  
 Batthyány család 5, 37, 38, 52, 53, 98  
 Batthyány Ádám (1610–1659, „Botyáni uram”),  
 gróf, politikus, hadvezér, naplóíró, Zrínyi Miklós  
 barátja. Eleonóra nevű leányát Esterházy László  
 (1626–1652), Pál bátyja vette feleségül. 24, 42,  
 98, 104, 321  
 Batthyány Borbála, Forgách Zsigmond felesége 60  
 Batthyány Eleonóra (1633–1654), Esterházy Pál  
 bátyjának, Lászlónak a felesége 20, 81, 317  
 Batthyány Kristóf (1637–1685, „Botyáni uram”),  
 dunántúli főkapitány, Batthyány Ádám fia  
 157, 158  
 Bayer, Florian 14, 66  
 Bél Mátyás 47  
 Beleznay család 248  
 Beleznay (Belasnai) Ferenc 248  
 Benda Borbála 7, 27  
 Benda Kálmán 7

Bertinalli, Andrea Giovanni, stukkátor 182, 183  
 Bethlen Gábor (1580–1629, „Bethlehem”),  
 erdélyi fejedelem 7, 21, 51  
 Block, Benjamin (1631–1690), lübecki származású  
 festő Nádasdy Ferenc és Esterházy Pál  
 alkalmazásában 30, 50  
 Bolond Vak Jancsi 35, 111  
 Bona György, Oláh Miklós lánytestvérének,  
 Orsolyának a második férje, gyermekük is  
 Bona György 306  
 Bonano, Policarpo Procopio, itáliai természettudós,  
 Lippay György orvosa 178  
 Borbély István, Varanyi, seborvos 43  
 Botyáni uram → Batthyány Kristóf  
 Bottyani uram → Batthyány Ádám  
 Brandenburgi Katalin, Bethlen Gábor felesége,  
 erdélyi fejedelemasszony 57  
 Bubits Zsigmond 10, 17, 19, 21, 26, 32, 132, 134,  
 137, 142, 145, 148–156, 158–161, 163  
 Buzási Enikő 14, 15, 48, 50, 55, 60, 77

## C

Cancellarius Uram → Szelepcsényi György  
 Casar Ursula → Császár Orsolya  
 Catrenka (Catřenka), cseh leány 261  
 Cenner-Wilhelmb Gizella 47  
 Cesti, Antonio, zeneszerző, 1665–1669 között  
 a bécsi udvari együttes helyettes vezetője 191  
 Choron János (Chorom, Chyrom) 308  
 Cristina Hugom Asszony → Nádasdy Krisztina  
 Cristinka → Esterházy Krisztina Terézia  
 Czászár Orsolya → Császár Orsolya  
 Czobor Erzsébet, Thurzó György felesége 7, 52  
 Czobor Imre 307  
 Czobor Orsolya („Kereny Asszonyom”,  
 „Kériné”, „Kéryné”), Kéry János koronaőr  
 második felesége 117, 119, 121, 240, 321

## Cs

Csáky család 57  
 Csáky Istvánné Forgách Éva → Forgách Éva  
 Császár → III. Ferdinánd

Császár → I. Lipót  
 Császár Miklós → Oláh-Császár Miklós  
 Császár Orsolya (1567–1593, „Casar”, „Czászár”),  
 Esterházy Miklós nádor első feleségének,  
 Dersffy Orsolyának az anyja, illetve Oláh Miklós  
 esztergomi érsek nővérének unokája  
 192, 193, 305  
 Császárné → Eleonóra Magdolna  
 Császárné → Margit Terézia

## D

Dankovicz inas 157  
 Dankovicz János 305  
 Dauscha, Gottfried 43  
 Dersffy család 18, 20, 308  
 Dersffy Orsolya (1583–1619), Esterházy Miklós  
 első felesége 15, 17, 18, 20–22, 51, 56  
 Despot, Simon („Deszpot”), kismartoni várnagy  
 (Oberkastellan) 110, 168, 181, 185, 186, 194,  
 214, 240, 242, 246, 250, 251, 252  
 Dominkovits Péter 21  
 Domonkos, Szent (1170 k.–1221, „Dominicus”),  
 a domonkos vagy prédikáló rend  
 megalapítója 46, 176  
 Draskovich János (1630–1692, „Draskovicz úrfi”,  
 „Draskovicz uram”), Nádasdy Mária Magdolna  
 férje 79, 164, 179, 187, 217, 250  
 Draskovich Jánosné → Nádasdy Mária Magdolna  
 Draskovich Miklós (1625–1687, „Draskovicz úrfi”,  
 „Draskovicz uram”), horvát-magyar főúr,  
 országbíró. Első felesége: Nádasdy Krisztina,  
 Nádasdy Ferenc leánya, gyermekei Pál (1692)  
 és Ádám (győri tábornok 1715); második felesége  
 Erdődy Sándor özvegye, Csáky Krisztina.  
 33, 79, 134, 164, 179, 190, 192, 217, 250  
 Draskovich Miklósné → Nádasdy Krisztina  
 Draskovich Pál Antal (1668–1693),  
 Draskovich Miklós és Nádasdy Krisztina fia 190  
 Drentwett, Philipp Jakob, II. 58

## E

Eberhard Ulrich von Württemberg-Neuenbürg  
 (1617–1671, „Vitembergi [!] Herczeg”),  
 részt vett az 1663–1664. évi háborúban. 165  
 Eggenberg, Ferdinand, herceg 322  
 Eggenberg, Johann Christian von (1641–1710) 38  
 Eleonóra Magdolna Terézia (1655–1720), pfalz-  
 neuburgi hercegnő, I. Lipót harmadik feleségeként  
 német-római császárné és magyar királyné.  
 Sopronban, 1681. december 9-én koronázták  
 magyar királynévá. 27, 34, 286–288, 320

Erdődy család 307  
 Erdődy Gábor 129  
 Erdődy György 7, 129  
 Erdődy kisasszony, Erdődy György (1614–1663)  
 vagy Erdődy Gábor (1615–1650) leánya 129  
 Erdődy Kristóf (1649–1704), Pálffy Mária Zsuzsanna  
 férje 33, 222  
 Erdődy Kristófné → Pálffy Mária Zsuzsanna  
 Erdődy Tamás 306, 307  
 Erdődy uram 270  
 Érsek uram → Lippay György  
 Érsek uram → Szelepcsényi György  
 Esterházy (Eszterházy) család 5, 7, 15, 17–19,  
 21–25, 37–39, 41, 44, 46, 47, 51, 56, 57, 61, 66,  
 75, 178, 184, 185, 191  
 Esterházy Ádám (1680–?, „Ádámkó”), Esterházy Pál  
 és Orsolya gyermeke 27–29, 37, 296, 323  
 Esterházy Anna Júlia (1630–1669, „Nádasdiné  
 Néném Asszony”, „Néném Asszony”),  
 Esterházy Pál nővére, Nádasdy Ferenc felesége  
 18, 19, 24, 31, 33, 37, 38, 42, 58–60, 80, 89, 91,  
 101, 102, 104, 112, 113, 116, 124, 125, 128, 129,  
 137, 150, 153, 165, 176, 178, 191, 192, 239, 249,  
 251, 317, 318, 321, 322  
 Esterházy Anna Júlia (1676–1696 után, „Julianka”),  
 Esterházy Pál és Orsolya gyermeke 293, 295,  
 296, 322  
 Esterházy Dániel (1585–1654),  
 Miklós nádor testvére 21, 30, 55, 313, 317  
 Esterházy Elek Dominik (1664–1673),  
 Esterházy Pál és Orsolya gyermeke 43, 173, 322  
 Esterházy Erzsébet (†1664), Miklós nádor  
 testvérének, Pálnak a leánya; Héderváry István  
 felesége 158  
 Esterházy Farkas (1614–1670), Esterházy Pál  
 unokatestvére, apja testvérének, Gábornak  
 a fia 19–23, 30, 31, 55, 56, 93, 157, 159, 313, 319  
 Esterházy Ferenc, báró, zólyomi (1617–1652),  
 Miklós nádor testvérének, Pálnak a fia.  
 A vezekényi csatában esett el. Felesége  
 Amadé Ilona. 133  
 Esterházy Ferenc (1641–1683, „Bátyám Uram”,  
 „Öcsém Uram”), Pál öccse, Pápai Főkapitány.  
 Első felesége Illésházy Ilona, a második Thököly  
 Katalin. 18, 24, 25, 34, 37, 55, 60, 81–84, 94,  
 105, 117, 123, 124, 133, 142, 190, 192, 194, 201,  
 205, 264–266, 269, 292, 317–319  
 Esterházy Ferenc Ágoston (1666–1673, „Ferkó”),  
 Esterházy Pál és Orsolya gyermeke 41, 238, 322  
 Esterházy Ferencné → Amadé Ilona  
 Esterházy Ferencné → Illésházy Ilona

- Esterházy Gábor Ferenc (1673–1704),  
Esterházy Pál és Orsolya gyermeke 38, 42,  
293, 295, 296, 322
- Esterházy György (1630–1663), Esterházy Pál  
unokatestvére, apja testvérének, Esterházy  
Dánielnek és Rummy Juditnak a fia, esztergomi  
prépost. A párkányi csatában esett el. 130
- Esterházy György Bernárd (1672), Esterházy Pál  
és Orsolya gyermeke 40, 41, 322
- Esterházy Imre (1677), Esterházy Pál és Orsolya  
gyermeke 38, 41, 257, 258, 323
- Esterházy Ilona Rozália Orsolya  
(1667–1681, „Julocska”), Esterházy Pál  
és Orsolya gyermeke 41, 245, 293, 295, 296, 322
- Esterházy István (1616–1642), Miklós nádor  
legidősebb fia, Esterházy Orsolya apja,  
Pál mostohafivére 17, 18, 20, 21, 53–57, 293,  
304, 305, 308, 313, 317
- Esterházy István József (1660–1669, „Istócska”,  
„Istók”), Esterházy Pál és Orsolya gyermeke  
37, 39, 43, 122, 131, 139, 147, 187, 188, 194, 321
- Esterházy János Benedek (1668–1683, „Jankó”),  
Esterházy Pál és Orsolya gyermeke 39, 42,  
43, 191, 271, 293, 295, 296, 322
- Esterházy Katalin Borbála (1659–1664, „Katica”),  
Esterházy Pál és Orsolya gyermeke 40, 41, 76,  
77, 136, 321
- Esterházy Krisztina Terézia (1663–1728, „Cristinka”,  
„Kristinka”), Esterházy Pál és Orsolya gyermeke  
39, 41, 133, 141, 144, 187, 203, 228, 231, 240,  
242–245, 293, 295, 296, 321
- Esterházy László (1626–1652), Esterházy Miklós  
és Nyáry Krisztina fia 9, 19, 20, 22, 23, 30, 31,  
50, 51, 55, 96, 156, 293, 317
- Esterházy László Ignác (1662–1689, „Laci”, „Lackó”),  
Esterházy Pál és Orsolya gyermeke 38, 39, 41,  
43, 144, 187, 194, 203, 215, 218, 249, 271, 293,  
295, 296, 321
- Esterházy Mária (1638–1684, „Homonnainé  
Asszonyom”), Homonnai Drugeth György  
felesége, Esterházy Pál húga 18, 24, 25, 54,  
55, 102, 186, 208, 209, 211, 218, 236, 243, 252,  
253, 317, 319
- Esterházy Mihály (1671–1721, „Mihók”),  
Esterházy Pál és Orsolya gyermeke 293, 295,  
296, 322
- Esterházy Miklós (1583–1645), nádor,  
Esterházy Pál apja 7, 8, 17–21, 30, 37, 43, 50,  
51, 53–55, 293, 304, 305, 317
- Esterházy Miklós Antal (1655–1695, „Miklócska”),  
rátóti prépost, esztergomi kanonok, majd  
tinnini püspök. Esterházy Pál és Orsolya  
gyermeke. 37, 39, 41, 43, 95, 98, 100, 105, 114,  
130, 136, 147, 153, 171, 189, 194, 204, 215, 218,  
232, 293, 295, 296, 318, 321
- Esterházy Orsolya (1641–1682, „Orsiczka”, „Orsik”,  
„Ursa”, „Ursula Cristina”), Esterházy István  
(1616–1641) és Thurzó Erzsébet (1621–1642)  
gyermeke, Esterházy Pál első felesége. – passim
- Esterházy Orsolya Franciska Konstancia (1670–?,  
„Orsika”), Esterházy Pál és Orsolya gyermeke  
41, 238, 239, 293, 295, 296, 322
- Esterházy Pál (1635–1713), herceg,  
nádor, Esterházy Miklós nádor és Nyáry  
Krisztina gyermeke. Első felesége Esterházy  
Orsolya (1641–1682), a második  
Thököly Éva (1656–1716). – passim
- Esterházy Pál (1657–1664, „Palkó”), Esterházy Pál  
és Orsolya gyermeke 18, 39–41, 130, 144, 321
- Esterházy Pál (1675–1683, „Palkó”), Esterházy Pál  
és Orsolya gyermeke 276, 293, 295, 296, 322
- Esterházy Pál (1901–1989), herceg 7–10
- Esterházy Péter (1950–2016), író 6, 50
- Esterházy Rozália (1672–1689), Esterházy Ferenc  
és Thököly Katalin gyermeke 265
- Eszterházy → Esterházy
- Éva 95
- F**
- Fábiánovich Ferenc, Esterházy Pál inasa,  
később fraknoi várnagy 89, 90
- Fazekas István 14, 44, 48
- Fejes Judit 19, 21–24
- I. Ferdinánd (1503–1564), német-római császár,  
magyar király (1526–1564) 305–307
- III. Ferdinánd (1608–1657, „Császár”, „Öfölsége”),  
német-római császár, magyar király (1637–1657)  
19, 24, 64, 80, 90, 91, 93, 100, 131, 317, 318
- Ferdinánd Vencel (1667–1668, „kis Hercegecske”),  
I. Lipót és első felesége, Margit Terézia  
csecsemőkorban elhunyt gyermeke 189
- Ferenc, Assisi Szent (1182–1226), a ferences rend  
megalapítója 35, 213
- Forgách Ádám (1601–1681), tárnokmester,  
országbíró 228
- Forgách Éva, Csáky István felesége 57
- Forgách Zsigmondné Batthyány Borbála →  
Batthyány Borbála
- Forgácsné asszonyom 18
- Formentini Aurora Katalin (1609–1653),  
Batthyány Ádám felesége 321
- Fővezér, török → Köprülü Ahmed

„Francli sido” → Mayer, Frankl  
Fränkl, Moyzes → Mayer, Frankl  
Fricz, német öregasszony 31, 205  
V. Frigyes, pfalzi választófejedelem (1596–1632)  
53, 56  
Fülöp Éva 22

## G, Gy

Galavics Géza 45  
Gombkötő Mátyás szolga 117, 118  
Gonzaga, Hannibal (1602–1668, „Gonsagu Herceg”),  
mantuai örgróf, birodalmi herceg és osztrák  
tábornagy 156  
Gödölle Mátyás 14  
Gregoriánc Pál (†1565), zágrábi és győri püspök,  
majd kalocsai érsek 307  
Greischer, Matthias 88, 120  
Gürtler, Wolfgang 61  
Gyanafalvi Seged Ferenc  
(Franciscus Seged de Gyanafalva) 307

## H

Haister Generalis → Heister, Gottfried von  
Hajnal István (1892–1956), történész, az Esterházy  
család levéltárosa 7  
Hárich János (1904–1990), az Esterházy család  
levéltárosa 7–10, 191, 192  
Haupt, Herbert 61, 64  
Hausner Gábor 10, 23  
Héderváriné Asszonyom → Esterházy Erzsébet  
Héderváry Istvánné → Esterházy Erzsébet  
Heister, Gottfried von (1609–1679,  
„Haister Generalis”), az Udvari Haditanács  
alelnöke 206, 207  
Herberstein („Herbinstan”), gróf 41, 215  
Herceg, kis → Károly József  
Herceg, kis → I. Lipót  
Hercegecske, kis → Ferdinánd Vencel  
Hevenesyné („Hevenyisin”) Asszonyom,  
Esterházy Anna Júlia pottendorfi és a szarvkői  
női udvartartásának irányítója 176  
Hoher, Anna Franziska 323  
Hoher, Katharina 323  
Hoffmann, Johann Jacob, bécsi rézmetsző 33, 47,  
146, 161, 206, 235  
Hohenlohe, Wolfgang Julius von (1622–1698,  
„Hohenloi Generális”), gróf, a Rajnai  
Szövetség Magyarországra küldött csapatainak  
a parancsnoka 155  
Hoisz gróf → Hoyos, Johann Balthasar von  
Hollósi Ferenc 305

Homonnai Drugeth Bálint, Homonnai Drugeth  
György és Esterházy Mária fia 218, 256  
Homonnai Drugeth György (1633–1661,  
„Homonnai uram”), kassai tábornok,  
Esterházy Pál húgának, Máriának a férje 54, 55,  
79, 104, 208, 209, 211, 218, 243, 252, 253, 317  
Homonnai Drugeth Györgyné → Esterházy Mária  
Homonnai Drugeth János 256  
Homonnai Drugeth Zsigmond, Homonnai Drugeth  
György és Esterházy Mária fia 218, 256, 257  
Homonnainé Asszonyom → Esterházy Mária  
Horn Ildikó 19, 33  
Horváth Miklós 313  
Hoyos, Johann Balthasar von (1626–1681,  
„Hoisz gróf”) 44, 196  
Hunyadi Mátyás → I. Mátyás

## I

Ignác, Loyolai Szent (1491–1556), a jezsuita rend  
alapítója 205, 213  
Illésházy Gábor (†1667) 13, 186  
Illésházy Ilona (1646–1669), Esterházy Pál öccsének,  
Ferencnek az első felesége 60, 132, 190, 318  
Imre (†1031), Szent, István király fia 50  
X. Ince (1574–1655, Innocentius), pápa,  
ő engedélyezte Esterházy Pál és Orsolya  
házasságát 23, 24, 317  
Ipolyi Arnold 15  
Istók, Istócska → Esterházy István József  
Iványi Emma 10, 23, 31, 132, 134, 137, 140,  
142, 144, 145, 148–156, 158–161, 163, 164,  
166–168, 173

## J

Jankó → Esterházy János Benedek  
Jankovics József 14  
Jesu Maria, Alexander a, páter 23

## K

Káldy Ferenc, ifj. (†1692), Batthyány Ádám  
udvari familiárisa 98  
Kalocsai Érsek uram → Széchényi György  
Kanizsay Orsolya, Nádasdy Tamás felesége 7  
Karácsonyi János 35  
Károly József (1649–1664, „kis Herceg”),  
III. Ferdinánd második házasságából  
született fia 131  
Károlyi Zsuzsanna, Bethlen Gábor első felesége 7  
Katalin, Szent 44  
Katica → Esterházy Katalin Borbála  
Katona Imre 60

- Kemenczei leánya 228  
 Kemény János 7  
 Kereny Asszonyom → Czobor Orsolya  
 Kériné Asszonyom → Czobor Orsolya  
 Kéry család 38  
 Kéry Ferenc (†1700, „Kéri uram”), Kéry János koronaőr fia, ifj. Kéry Jánosnak (1638–1685), a pálos rend generálisának a testvére, Széchy Julianna férje. Ő is részt vett az 1663–1664. évi hadjáratban, Babocsánál együtt harcolt Esterházy Pállal. 160, 192, 193, 195, 322  
 Kéry János koronaőr. Első felesége: Esterházy Anna Zsófia (1590–1638), a második: Czobor Orsolya. 20, 240, 321  
 Kéry Jánosné → Czobor Orsolya  
 Khuen von Belasy, Maria Franziska, Pálffy Pál felesége, Pálffy János édesanyja 190  
 Kitlitschka, Werner 44  
 Király → I. Lipót  
 Király Péter 32, 33  
 Kis Farkas (†1664), Zrínyi Miklós török származású, kereszténnyé lett kiváló katonája, a töröktől visszafoglalt Berzence kapitánya 152  
 Kisics („Kisich”, „Kisicz”, „Kissich”, „Kissith”) György, kismartoni főporkoláb 90, 91, 95  
 Kiss Erika 21, 48, 50, 55, 74  
 Kissler, Veith 33, 146, 161, 206, 235  
 Kollonich Lipót (1631–1707), esztergomi érsek 323  
 Kolosvári → Olasz-Kolosváry István  
 Koltai András 54  
 Komáromi János („Komáromi uram”), Esterházy Pál udvari embere, titkára 93, 138, 217  
 Komáromy András 7  
 Kontráné asszonyom 202  
 Kopp, Margit 14, 66  
 Kosztká Borbála, Thurzó Ferenc felesége 56  
 Kovács Gyöngyi 32  
 Köprülü Ahmed (1635–1676, „Fővezér”, „Fővezír”), oszmán nagyvezír 138, 152, 157, 163  
 Körner, Stefan 61  
 Kristinka → Esterházy Krisztina Terézia  
 Kristinka → Nádasdy Krisztina  
 Kuefstein, Johann Georg von 323  
 Kürtössy család 21  
 Kürtössy György, Esterházy Pál és Orsolya 1652. évi titkos házasságának egyik résztvevője 24
- L**  
 Laci, Lackó → Esterházy László Ignác  
 I. Lipót (1640–1705, „kis Herceg”, „Császár”, „Király”, „Öfölsége”), III. Ferdinánd fia. Főherceg, majd német-római császár (1658–1705), magyar király (1657–1705); Pozsonyban, 1655. június 27-én koronázták magyar királlyá. Esterházy Pál grazi iskolatársa. 27, 32, 38, 41, 91, 93, 95, 101, 115, 163, 175, 189, 191, 205, 210, 211, 215, 250, 251, 255, 268, 272, 273, 283, 284, 286–288, 318, 319, 321  
 Lippay György (1600–1666, „Érsek Uram”), veszprémi, egri püspök, majd 1642-től esztergomi érsek 129, 138, 139, 178, 321  
 Liptay uram 139  
 Liptayné Asszonyom (Liptainé) 138, 139  
 Lobkowitz, Wencel Eusebius von (1609–1677, „Lopkovith Herczeg”), herceg 255  
 Lónyay Anna, Kemény János felesége 7  
 Lorántffy Zsuzsanna, I. Rákóczi György felesége 7
- M**  
 Maidalchini Pamphilj, Olimpia (1591–1657, „Olimpia nevű asszony”), X. Ince pápa bátyjának az özvegye 23  
 Malomfalvay Gergely (1616–1669), kismartoni gvardián 184  
 Mancza kisasszony → Nádasdy Mária Magdolna  
 Maredli, mosóné („Maredli az moson”), a kismartoni személyzet tagja 113  
 Margit Terézia (1651–1673, „Császárné”), I. Lipót német-római császár és magyar király felesége 189  
 „margraf fon Baden” → Badeni Lipót  
 Mária Eleonóra, Gonzaga (1630–1686, „Császárné”), mantovai hercegnő, III. Ferdinánd feleségeként 1651–1657 között német-római császárné; Pozsonyban, 1655. június 6-án magyar királynévá koronázták. 38, 91, 93, 94, 101, 318, 321  
 Martí Tibor 19, 31, 51, 56  
 „Matakokoli uram” → Montecuccoli, Raimondo  
 Mátyás → Gombkötő Mátyás  
 I. Mátyás, Hunyadi (1443–1490), magyar király (1458–1490) 24, 80  
 Mayer, Frankl (Moyzes Frankl (?), „Francli sido”), bécsi kereskedő 64, 78  
 IV. Mehmed (1642–1693), török szultán 1648–1687 között 152, 153  
 Meller Simon 32  
 Merei Mihály 306  
 Merényi Lajos 7, 10, 17, 19, 21, 26, 31, 52, 54, 60, 132, 134, 137, 142, 145, 148–156, 158–161, 163  
 Micskiné Asszonyom („Miczkiné”, „Mecskiné [?]”) 104  
 Miklóska → Esterházy Miklós Antal



Mikó Árpád 15  
 Modestus, pater, kamalduli szerzetes, Esterházy Pál  
 káplánja 46, 176  
 Mohl Adolf 41  
 Monok István 5, 48, 55  
 Montecuccoli, Raimondo (1609–1680, „Matakokoli  
 uram”, „Montecuculi uram”), a 17. századi  
 Habsburg Birodalom egyik legjelentősebb  
 hadvezére. 1664. augusztus 1-jén a szentgotthárdi  
 csatában az ő vezetésével győztek a keresztény  
 csapatok Köprülü Ahmed nagyvezír serege  
 felett. 13, 154–157, 162

## N

Nagy Béni 48  
 Nádasdy család 5, 34, 60, 114, 243  
 Nádasdiné Nénemasszony → Esterházy Anna Júlia  
 Nádasdy Anna Terézia (†1683, „Terézia Öcsém”),  
 Nádasdy Ferenc és Esterházy Anna Júlia gyermeke,  
 Pálffy János Antal első felesége 106, 189, 192  
 Nádasdy Antal László (1662–1729), Nádasdy Ferenc  
 és Esterházy Anna Júlia gyermeke,  
 pálos főperjelhelyettes, csanádi püspök,  
 győri nagyrépost 33, 128, 129  
 Nádasdy Ferenc, gróf (1623–1671), országbíró,  
 mecénás, Esterházy Anna Júlia férje,  
 Pál sógora 5, 19, 31–33, 37, 38, 44, 60, 104, 106,  
 114, 117, 126, 134, 151, 153, 159, 164, 178, 179,  
 186, 189, 190, 191, 239, 249, 317, 321, 322  
 Nádasdy István Ignác (1653–?), Nádasdy Ferenc  
 és Esterházy Anna Júlia gyermeke, Thököly Mária  
 második férje 319  
 Nádasdy Krisztina (1646–1682, „Cristina”, „Kristinka”,  
 „Húgom Asszon”), Nádasdy Ferenc és Esterházy  
 Anna Júlia legidősebb gyermeke, Draskovich  
 Miklós felesége 31, 114, 117, 118, 122, 125,  
 179, 181, 190, 217, 252  
 Nádasdy Mária Magdolna (1647–?, „Mancza  
 kisasszony”), Nádasdy Ferenc és Esterházy Anna  
 Júlia gyermeke, Draskovich János (†1692)  
 felesége 33, 124, 179, 181, 217, 321  
 Nádasdy Pál Antal (1668–1693), Draskovich Miklós  
 és Nádasdy Krisztina fia 190  
 Nádasdy Tamás (1498–1562), nádor, Kanizsay  
 Orsolya férje, Nádasdy Ferenc dédapja 7, 306  
 Nádasdy úrfi 239  
 Nagy Gábor 14  
 Néta 264  
 Niczky család 308  
 Niczky Mária, az Esterházy gyerekek gondozója 43  
 Niederkorn, Jan Paul 65

## Ny

Nyáry család 17, 54  
 Nyáry Krisztina (1604–1641), Esterházy Miklós  
 felesége 7, 15, 17, 18, 20, 37, 46, 52–54, 57, 317  
 Nyáry Pál 7

## O

Oorni Teréz 21  
 Oláh Anna, Oláh Miklós testvérének a leánya 306  
 Oláh Ilona, Oláh Miklós lánytestvére, Olasz Miklós  
 felesége 306, 307  
 Oláh Miklós (1493–1568), tudós humanista,  
 esztergomi érsek 305–308, 313  
 Oláh Orsolya, Oláh Miklós lánytestvére. Első férje  
 Császár Kristóf, a második Bóna György;  
 fiai Oláh-Császár Miklós és Bóna György. 305  
 Oláh Tamás, Oláh Miklós testvérének a fia 306  
 Oláh-Császár Miklós, Oláh Miklós unokaöccse.  
 Felesége Szluny Frangepán Anna. 305–308  
 Olasz-Kolosváry István (1578–1658, Kolosvári),  
 fraknoi főporkoláb, az Esterházy család több  
 tagjának bizalmi embere, Esterházy László  
 (1626–1652) egyik nevelője. 23, 39, 43, 107  
 Olasz Miklós, Oláh Miklós lánytestvérének,  
 Ilonának a férje 307  
 Olimpia asszony → Maidalchini Pamphilj, Olimpia  
 Orbán István, királyi személynök 27, 296  
 Orsiczka → Esterházy Orsolya  
 Orsika → Esterházy Orsolya  
 Orsika → Esterházy Orsolya Franciska Konstancia  
 Orsolya, Szent (Szent Ursula) 45, 141, 249  
 Ostrosith család 32  
 Ostrosith Mátyás 7

## Ö

Öfölsége → I. Lipót  
 Öfölsége → III. Ferdinánd

## P

Pál, Szent 45, 99, 236  
 Palatinus Uram → Wesselényi Ferenc  
 Palatinusné Asszonyom → Széchy Mária  
 Pálffy család 223  
 Pálffy Géza 14  
 Pálffy István 57  
 Pálffy János Antal (1642–1694), Pálffy Pál nádor fia,  
 első felesége Nádasdy Ferenc leánya,  
 Anna Terézia 33, 189, 192  
 Pálffy Mária Zsuzsanna, Erdődy Kristóf férje  
 33, 222  
 Pálffy Pál (1589–1653), országbíró, nádor 190



Pálffy Pálné → Khuen von Belasy, Maria Franziska  
 Palkó → Esterházy Pál (1657–1664)  
 Palkó inas 261  
 Pásztor Emese 57  
 Pater János → Vicarius, Johannes  
 Pater Modestus → Modestus, Pater  
 Pécsi („Péczi”, Peçuylu) Mustafa, török rab 175  
 Péter Katalin 19, 23, 24  
 Pethő László, gersei, gróf, Thököly Mária férje  
 254, 319  
 Pethő Lászlóné → Thököly Mária  
 Petzolt, Hans 53  
 Piccolomini, Ottavio (1599–1656), itáliai főnemes,  
 birodalmi herceg, császári hadvezér 100  
 Pils, Susanne Claudine 65  
 Pogan (Pogány?), Johannes 308  
 Pollerman, Mathias, Esterházy Pál udvari és hadi  
 trombitása 33  
 Porcia, Johann Ferdinand von (1605–1665),  
 I. Lipót főminisztere, az 1650-es évektől 1665  
 elején bekövetkezett haláláig a bécsi diplomácia  
 irányítója 92  
 Pranckl, Matthias (Pränckhl, Pränckl, Pränzl,  
 „Prancli ötves”), bécsi udvari ötös 61, 62, 76  
 Prickler, Harald 34, 43  
 Puchheim, Erasmus von (1518–1571, Pucham),  
 osztrák főnemes 305, 306  
 Püsky János (1597–1657), kalocsai érsek 23  
 Pühtler, Hans, höflányi fürdőmester 43

## R

Rácz György 14  
 Rákóczi család 7  
 Rákóczi Erzsébet, Erdődy György felesége 7, 27  
 I. Rákóczi Ferenc (1645–1676, „Ifjú Fejedelem”),  
 II. Rákóczi György és Báthory Zsófia fia, erdélyi  
 fejedelem 236, 319  
 I. Rákóczi György (1593–1648), erdélyi fejedelem  
 7, 51  
 II. Rákóczi György (1621–1660), erdélyi fejedelem 7  
 Rákóczi László (1633–1664), naplóíró, Rákóczi Pál  
 és Hethesi Pethe Anna fia, II. Rákóczi György  
 unokatestvére 33  
 Ráttky György, 1669–1672 között Sopron vármegye  
 alispánja, majd Esterházy Pál fraknói uradalmának  
 egyik vezetője 296  
 Rauck, Daniel 313  
 Rauscher, Peter 65  
 Ress Imre 7  
 Révay Kata Szidónia (†1710 után), Ostrosith Mátyás  
 felesége 7

Rozália, Szent (12. sz.), Esterházy Pál a Fraknó  
 vára fölötti, azonos nevű hegység legmagasabb  
 csúcsára építtetett (1666) kápolnát Rozáliának  
 szentelte 218

## S

Sadler, Tobias 17  
 Sances, Giovanni Felice, udvari  
 Vicekapellmeister 126  
 Sárkány Jánosné („Szárkány Jánusni”), férje  
 a Kanizsával szembeni végek vicegenerálisa (?)  
 114, 159  
 Schäffer, Klemens, heiligenkreuzi cisztercita apát  
 38  
 Schmelzer, Johann Heinrich, híres hegedűvirtuóz,  
 zeneszerző, 1671-től a bécsi udvari együttes  
 helyettes vezetője 191  
 Schwarzenberg, Marie Ernestine zu 38, 322  
 Schwarzenberg, Anna zu 322  
 Seged de Gyanafalva, Franciscus → Gyanafalvi  
 Seged Ferenc  
 Sennyei István (1627–1687), veszprémi püspök  
 134  
 Serfőző Szabolcs 45  
 Silagyi → Szilágyi  
 Sinkó Katalin 15  
 Sivaslı Ömer („Szivaszlı Ömer”), török rab 175  
 Slavius, Johann Ferdinand, orvos 43, 198, 209, 322  
 Sókay uram (Sokai), Esterházy Pál alkalmazottja  
 Fraknón 133, 174  
 Soniog → Szunyogh  
 Sorbait, Paul (†1679), orvos 43, 199  
 Souches, Jean-Louis Raduit de (1608–1682,  
 „General Zuza”, „Suza uram”), korabeli magyar  
 levelekben „Zúza” vagy „Susa uram”-nak nevezett  
 hugenotta, francia származású császári tábornok,  
 a Haditanács tagja 126, 248  
 Sölési Pálné → Szőlősi Pálné  
 Stipsics („Stipcsics”, „Tsipczicz”) Péter, kismartoni  
 tisztartó 156  
 Strenberger, Johannes, kismartoni intéző 47  
 Strozzi, Pietro (†1664; „Stroczi uram”), gróf,  
 olasz származású császári altábornagy,  
 Zrínyiújvár alatt halt meg 148  
 Sudár Balázs 14  
 Suza uram → Souches, Jean-Louis Raduit de

## Sz

Szabó Károly 7  
 Szalai Béla 5  
 Szaliman (Süleyman) Kaisarli, török rab 175

Szalkovich Ádám (†1672), esztergomi kanonok,  
 Esterházy Pál tanulmányainak felügyelője  
 a nagyszombati jezsuita kollégiumban.  
 1652. október 21-én ő adta össze Esterházy Pált  
 és Orsolyát. 23, 25, 94, 96, 313  
 Szárkány Jánusni → Sárkány Jánosné  
 Széchényi György (1605/1606–1695; „Érsek uram”,  
 „Kalocsai Érsek uram”) veszprémi, később  
 győri püspök, kalocsai, majd esztergomi érsek,  
 egyházi író 39, 191, 192, 319, 322  
 Széchy Julianna, Kéry Ferenc (†1700) felesége 322  
 Széchy Mária (1610 k.–1679, „Palatinusné  
 Asszonyom”), Wesselényi Ferenc nádor második  
 felesége, a „Murányi Vénusz” 182  
 Szegedi Kőrös Gáspár, Nádasdy Tamás  
 és Kanizsay Orsolya orvosa 7  
 Szelepcsényi György (1604/1605 k.–1685,  
 „Cancellarius uram”, „Érsek uram”),  
 esztergomi érsek, mecénás, műkedvelő  
 rézmetsző 25, 39, 129, 248  
 Szentmártoni Mihály, Esterházy-familiáris.  
 Esterházy László (1626–1652) láncséri tisztartója,  
 az Esterházak érdekeit és ügyeit képviseli  
 megyegyűléseken. 96, 97, 108, 109  
 Szilágyi („Silagyi”) uram 270  
 Szilágyi András 50, 53, 61, 66  
 Szilágyi Sándor 7, 18, 321  
 Szilvási Jakab 305  
 Szilvássyné 20  
 Szivaszli Ömer → Sivasli Ömer  
 Szluny Frangepán Anna, Oláh-Császár Miklós  
 (Oláh Miklós unokaöccse) felesége 307, 308  
 Szondi 119  
 Szőlősi Pálné („Sölési Pální”) 136  
 I. Szulejmán (1494–1566), török szultán 46  
 Szunyogh („Soniog”) kisasszony 31, 150

## T

Tar Mihály, az Esterházy család familiárisa 184, 185  
 Tekeli → Thököly  
 Teréz, Ávilai Nagy Szent (1515–1582, „Teresia”),  
 kora egyik jelentős misztikusa, a karmelita rend  
 megújítója 46, 176  
 Terézia Öcsém → Nádasdy Anna Terézia  
 Teuffel, Andreas 307  
 Teuffel, Christophorus 307  
 Teuffel, Erasmus 306  
 Teuffel, Georgius 307  
 Thököly család 207  
 Thököly Éva (1659–1716, „Tekeli”, „Tokoli”,  
 „Tökeli”, „Tököli”), Thököly Imre, Katalin és Mária

testvére, Esterházy Pál második felesége.  
 Testvérével, Máriával Esterházy udvarában  
 nevelkedett. 8, 10, 27–29, 34, 36, 37, 74–78,  
 219, 225, 227–234, 240, 242–247, 249, 251,  
 252, 256, 259–262, 264, 265, 267, 269, 270, 282,  
 319, 320

Thököly Imre (1657–1705), felső-magyarországi  
 fejedelem, Esterházy Pál és Ferenc sógora,  
 Zrínyi Ilona második férje 205  
 Thököly István (1623–1670), gróf, gyermekei:  
 Katalin, Mária, Éva és Imre; Esterházy Pál  
 és Ferenc apósa. 32, 205  
 Thököly Katalin (1655–1701, „Tekeli”, „Tököly”),  
 Thököly Imre, Éva és Mária testvére. Első férje  
 Esterházy Ferenc, a második gróf Maximilian  
 Jörger, a harmadik Johann Jakob von Löwenburg  
 udvari kamarai tanácsos. Esterházy Ferencről  
 született Antal fia Rákóczi Ferenc mellett  
 harcolt, majd Rodostóban halt meg (1722).  
 34, 57, 205, 261, 264–266, 269, 270, 319  
 Thököly Mária (1656–1695, „Tekeli”, „Tököly”),  
 Thököly Imre, Éva és Katalin testvére.  
 Első férje gersei Pethő László, a második gróf  
 Nádasdy István, a harmadik pedig Johann  
 von Tarnowski, lengyel gróf. 34, 75, 76, 77,  
 219, 225, 227–234, 240, 242–247, 249, 251, 252,  
 254, 265, 270, 319, 322  
 Thurzó család 17, 52–56  
 Thurzó Erzsébet (1621–1642), Thurzó Imre  
 és Nyáry Krisztina leánya; Esterházy István  
 felesége, Orsolya édesanyja 15, 17–22, 50, 51,  
 53–57, 293, 304, 305, 317  
 Thurzó Ferenc 56  
 Thurzó György (1567–1616), nádor 7, 17  
 Thurzó Imre (1598–1621), Thurzó György és Czobor  
 Erzsébet fia, Erzsébet apja 17, 18, 52, 53  
 Thurzó Krisztina (1622–1632), Thurzó Imre  
 és Nyáry Krisztina leánya 53  
 Tompos Lilla 57  
 Tóth Ernő 7  
 Tóth Gergely 47  
 Tsipicz → Stipsics Péter  
 Töltési inas 133  
 Török Császár → IV. Mehmed  
 Tusor Péter 23

**U, Ű**  
 Uhl Gabriella 27  
 Újváry Zsuzsanna, J. 22  
 Ursula → Orsolya

## V

Vaissmarch (Weissmarck?), Johann 306  
Vajkovicz János 305  
Vak Dóri 179  
Valperger (Walperger) Tamás, kismartoni káplán  
38, 323  
Várday család 54  
Várday Kata, Nyári Pál felesége 7  
Varga László, Á. 21  
Varjassy Péter 14  
Várkonyi Gábor 7, 27  
Vásárhelyi Gergely, Esterházy László  
familiárisa 156, 313  
Vegli (vsz. Vegl, Fegl, a. m. Vogl, Vögl), Hanzli 281  
Veselény → Wesselényi  
Veszprémi Püspök Uram → Sennyei István  
Vicarius, Johannes SJ (1603–1666, „Pater Janos”),  
elzászi származású jezsuita szerzetes. Szoros  
kapcsolatban állt Esterházy Pállal, szerepet játszott  
Orsolyával való házasságkötésében. Részt vett  
a fraknoi, a kismartoni és a pápai térítésekben  
(1659–1660). Az Esterházyak kismartoni  
családi kriptájában temették el. 39, 82, 100  
Vida Tivadar 7  
Viskolcz Noémi 5, 14, 15, 37, 41, 52, 56  
Vittembergi (!) Herczeg → Eberhard Ulrich,  
Herzog von Württemberg-Neuenbürg  
Vizkelety (Wizkelety) János 52  
Wukmanich → Wukmanich

## W

Walperger → Valperger  
Weissmarck (Vaissmarch), Johann 306

Weiserprah, Joannes 306

Wesselényi Ferenc (1605–1667, „Palatinus Uram”),  
politikus, nádor (1655–1667). Wesselényi  
Istvánnak Dersffy Katával kötött házasságából  
született, s így anyja révén rokonságban volt  
Esterházy Miklóssal. Első felesége Bosnyák Zsófia,  
a második Széchy Mária. 1663-ban Zrínyi  
Miklóssal egyetértésben szervezte a készülődő  
törökellenes háborút. 32, 101, 182  
Wesselényi László („Veselény”), Wesselényi Ferenc  
nádor és első felesége, Bosnyák Zsófia fia,  
szendrői kapitány. Életének nagyobb részét  
lengyelországi birtokain töltötte. 206  
Winckhler, Georg, bécsújhelyi orgonakészítő  
177  
Wizkelety → Vizkelety  
Wukmanich (Ukmanich, Vukmanich, Wkmanich),  
Georg, fraknoi udvarbíró (Hofrichter) 100, 109,  
116, 248

## Z

Zichy Edmund 7  
Zichy István (1616–1693, „Zici uram”), a Magyar  
Kamara elnöke (1655–1671) 36, 135, 186  
Zmudzinsky, Jerzy 46  
Zrínyi Miklós (1620–1664, „Bán uram”,  
„Zriny uram”), politikus, hadvezér, hadelméleti  
és politikai író, korának legjelentősebb magyar  
költője 8, 140, 145, 152, 155, 157, 168, 171  
Zrínyi Péter (1621–1671), költő, fordító, politikus  
és hadvezér. A költő Zrínyi Miklós öccse. 157  
Zuza, Generál → Souches, Jean-Louis Raduit de  
Zvara Edina 48, 55

# Helynévmutató

A mutatóban az oldalszámokra utalunk, az első név a korszakban használatos forma.

## A

Abaújkér → Kér  
Alsó-Kladusa (Alsó Cladusa, ma Nagykkladusa, Velika Kladuša, BIH) 307  
Alsó Lindva, Zala vm. (Lendva, Lindva, Lindau, ma Alsólendva, Lendava, SLO) 21, 22, 159, 160, 291, 318  
Alsószerdahely → Szerdahely  
Altsohl → Zólyom  
Aranyosmeggyes, Szatmár vm. (Medieșu Aurit, RO) 235  
Árva, Árva vm. (Árvavár, Oravský Podzámok, SK) 205, 207, 319  
Augsburg (D) 58

## B

Babocsa, Somogy vm. (H) 145  
Bad Radkersburg → Regede  
Bad Tatzmannsdorf → Tarcza  
Bad Stuben → Stubnya  
Bainócz → Bajmóc  
Bajmóc, Nyitra vm. (Bainócz, Weinitz, Bojnice, SK) 232  
Bán, Trencsén vm. (Banowitz, Bánovce nad Bebravou, SK) 180  
Banská Bystrica → Besztercebánya  
Baranyavár, Baranya vm. (HR) 145  
Barcs, Somogy vm. (H) 32, 145  
Baumgart → Pangart  
Beckó, Trencsén vm. (Beckow, Beckov, SK) 180  
Bécs (Vienna, Wien, A) 18, 27, 29, 31–33, 35–39, 43, 46, 61, 76, 78–80, 89, 100, 101, 105, 110, 111, 115, 116, 118, 119, 121, 122, 124–127, 130–132, 139, 168, 171–173, 175–177, 178, 181, 185, 187, 189–197, 199, 205, 207, 208, 213, 214, 218, 223, 231, 232, 242, 244, 246, 250, 251, 253, 256, 257, 271, 278–282, 297, 306, 307, 317–323  
Bécsújhely → Újhely  
Belatinc, Zala vm. (Beltinci, SLO) 21, 291  
Bernolákovó → Cseklész  
Berzence, Somogy vm. (Börzencze, H) 32, 145

Beszermény, Hajdú vm. (Böszörmény, ma Hajdúböszörmény, H) 235, 319  
Besztercebánya, Zólyom vm. (Neusohl, Banská Bystrica, SK) 35, 180–185, 318  
Bojnice → Bajmóc  
Boldogasszony, Moson vm. (Frauenkirchen, A) 34, 39, 44, 46, 47, 224–226, 239, 262, 269, 278, 319  
Bondorf, Vas vm. (ma Bónisfalva, Bonisdorf, A) 256, 308  
Börzencze → Bezence  
Böszörmény → Beszermény  
Bratislava → Pozsony  
Breitenbrunn → Széleskút  
Buda (Ofen, H) 8, 137  
Budapest (H) 7, 8, 10, 66  
Büdöskút, Sopron vm. (Stinkenbrunn, ma Steinbrunn, A) 34, 98

## C

Čachtice → Csejte  
Cacilsdorf → Katzelsdorf an der Leitha  
Čakovec → Csáktornya  
Canisa → Kanizsa  
Cas → Kos  
Cassa → Kassa  
Cell, Stájerország (Czell, ma Mariazell, A) 44, 45, 105, 130, 210, 211, 230, 269, 270, 319  
Červený Kameň → Vöröskő  
Cladusa → Alsó- és Felső-Kladusa  
Częstochowa (PL) 45  
Cindorf, Sopron vm. (Czindorf, ma Cinfalva, Cindrof, Siegendorf, A) 96, 151, 176, 227, 283, 305, 306  
Czaybersdorf → Seibersdorf  
Czeglicz → Sedličná  
Czell → Cell

## Cs

Csákány, Somogy vm. (H) 163  
Csáktornya, Zala vm. (Tschakturn, Čakovec, HR) 155, 187, 318  
Csejte, Nyitra vm. (Čachtice, SK) 180, 252, 318

Cseklész, Pozsony vm. (Bernolákovó, SK) 221, 253  
Csicsva, Zemplén vm. (SK) 20  
Csobánc, Zala vm. (H) 22, 319  
Csorna, Sopron vm. (H) 34, 99, 108, 109, 318

## D

Dárda, Baranya vm. (H) 145, 146  
Debrecen, Hajdú vm. (H) 235, 319  
Deutschkreutz → Keresztúr  
Devecser, Veszprém vm. (H) 108, 109  
Dévény, Pozsony vm. (Theben, Devín, SK) 267, 268, 319  
Doborján → Raiding  
Dobra, Vas vm. (ma Vasdobra, Neuhaus am Klausenbach, A) 96  
Dobrá Niva → Dobrovina  
Dobrovina, Zólyom vm. (Dobronya, Dobrá Niva, SK) 20  
Dolná Streda → Szerdahely  
Dombó, Baranya vm. (ma Vásárosdombó, H) 22  
Donnerskirchen → Fehéregyháza  
Döbrököz, Tolna vm. (H) 22  
Dunaújfalú → Újfalu

## E, É

Eberau → Monyorókerék  
Ecsed, Szatmár vm. (ma Nagyecsed, H) 235, 319  
Eisenstadt → Kismarton  
Éleskő, Pozsony vm. (Scharfenstein, Ostrý Kameň, SK) 53  
Eperjes, Sáros vm. (Preschau, Prešov, SK) 233, 234  
Érsekújvár → Újvár  
Eszék, Verőce vm. (Osijek, HR) 32, 145  
Esztergom, Esztergom vm. (H)  
Eszterháza → (Süttör, Fertőd, H) 7  
Evlány → Höflány

## F

Farkasfalva, Vas vm. (Farkasfalu, ma Vasfarkasfalva, Wolfau, A) 152  
Fehéregyháza, Sopron vm. (Fejéregyház, ma Fertőfehéregyháza, Donnerskirchen, A) 20, 42, 82, 89, 90, 142  
Feketevár, Alsó-Ausztria (Schwarzenbach, A) 22  
Feketeváros, Sopron vm. (Purbach am Neusiedler See, A) 89  
Felső-Kladusa (Felső Cladusa, BIH) 307  
Felsőlendva, Vas vm. (Oberlimbach, Grad, SLO) 152  
Felső/Fertőszéleskút → Széleskút  
Feltő malom (Kismarton környékén) 180

Fertőd → Eszterháza  
Fertőfehéregyháza → Fehéregyháza  
Fertőszentmiklós → Szentmiklós  
Fertőszéplak → Széplak  
Filakovo → Fülek  
Filek → Fülek  
Forchtenstein → Fraknó  
Fraknó, Sopron vm. (Forchtenstein, A) 7–10, 18, 21–24, 26, 30, 31, 34–39, 41, 43, 46–48, 50, 51, 53, 55, 56, 60, 61, 74, 75, 77, 78, 80, 81, 84–88, 96–101, 103, 105, 106, 107, 114, 122, 123, 133–142, 144–147, 150, 153, 156, 158, 160, 162, 165–168, 171, 173, 174, 176–178, 190–194, 197, 203, 204, 208, 209, 211, 217, 218, 230, 231, 238, 239, 245, 246, 270, 292, 296, 304, 317, 318, 321, 322  
Frauenkirchen → Boldogasszony  
Freistadt → Galgóc  
Fülek, Nógrád vm. (Filek, Fileck, Filakovo, SK) 182, 184, 236

## G, Gy

Galánta, Pozsony vm. (Galantha, Galanta, SK) 22, 23, 48  
Galgóc, Nyitra vm. (Freistadt, Hlohovec, SK) 166, 167, 228, 318  
Garamszentbenedek → Szentbenedek  
Garamszentkereszt → Szentkereszt  
Gáta, Moson vm. (Lajtakáta, Gattendorf, A) 90  
Gattendorf → Gáta  
Gecsen, Vas vm. (Keczen, Geccseny, H) 131  
Geristoff → Gyirót  
Gora (HR) 307  
Grác, Stájerország (Graz, A) 29, 46, 317  
Grad → Felsőlendva  
Graz → Grác  
Grosshöflein → Höflány  
Güns → Kőszeg  
Gyrót → Gyirót  
Gyirót (Gyrót, Kroatisch Geresdorf, Geristoff, A) 307  
Győr, Győr vm. (Raab, H) 157

## H

Hajdúböszörmény → Beszermény  
Hartenstein, Alsó-Ausztria (Hartnstein, A) 22  
Hasendorf (A) 270  
Heflán → Höflány  
Hegyesd, Zala vm. (H) 22  
Heiligenkreuz an der Gran → Szentkereszt  
Helmec, Zemplén vm. (H) 20  
Hlohovec → Galgóc

Hodošan → Hodosány  
 Hodosány, Zala vm. (Hodošan, HR) 159  
 Hornstein → Szarvkő  
 Höflány, Sopron vm. (Evlány, Héflám, Heflán,  
 Heflány, Hevlán, Nagyhöflány, Grosshöflein,  
 A) 25, 31, 34, 35, 37, 41, 43, 44, 112–115,  
 122, 131, 132, 202, 203, 207, 211, 218, 221–223,  
 226, 245, 246, 265, 317  
 Hronský Beňadik → Szentbenedek

**K**  
 Kaltenstein → Levél  
 Kanizsa, Zala vm. (Canisa, ma Nagykanizsa, H)  
 32, 147, 148–151, 157, 158, 318  
 Kabold, Sopron vm. (Kabod, Kobersdorf, A)  
 29, 227, 296  
 Kálló, Szabolcs vm. (ma Nagykálló, H) 235, 319  
 Kapuvár, Sopron vm. (H) 22, 29, 296, 297  
 Kaschau → Kassa  
 Kass → Kos  
 Kassa, Abaúj-Torna vm.  
 (Cassa, Kaschau, Košice, SK) 35, 234, 318, 319  
 Katzelsdorf an der Leitha, Stájerország  
 (Cacildorf, Kaczildorf, A) 13, 44, 162, 246  
 Keczen → Gecsen  
 Kér, Abaúj-Torna vm. (ma Abaújkér, H) 236  
 Kerchenie (H) 307  
 Keresztúr, Sopron vm. (Körösztúr, Kirestor,  
 ma Sopronkeresztúr, Németkeresztúr,  
 Deutschkreutz, A) 13, 22, 31, 113, 114, 178,  
 179, 227, 229, 250  
 Keszthely (H) 22  
 Kirchberg, Alsó-Ausztria (Kirchperg, A) 41, 44,  
 240, 242, 244, 245  
 Kirchenbichl → Maria Kirchbüchl  
 Kirestor → Keresztúr  
 Kirhpihel → Maria Kirchbüchl  
 Kiskomárom → Komárom  
 Kismarton, Sopron vm. (Kismartony, Eisenstadt, A)  
 7, 9, 18, 19, 21, 22, 24, 25, 27, 28, 34–39, 41,  
 43–48, 51, 53, 60, 79, 80, 82, 83, 87, 89, 91, 93,  
 94, 98, 106, 107, 109–111, 115, 117–121, 123–126,  
 128–131, 136, 142, 151, 168, 177–180, 182–187,  
 189, 190, 194–197, 204, 205, 207, 210, 212,  
 214–218, 220, 223–225, 227–234, 236–240,  
 245–248, 251, 253–257, 263–266, 268–273,  
 275–288, 291–294, 297, 298, 317–323  
 Kistapolcsány → Tapolcsány  
 Kisvárdá → Várda  
 Kittsee → Köpcsény  
 Kladusa → Alsó- és Felső-Kladusa

Klastrom/Kalastrom/Borsmonostor (?) (A) 22  
 Klenovnik (HR) 187, 318  
 Kobersdorf → Kabold  
 Komárom, Zala vm. (Kiskomárom,  
 ma Zalakomár, H) 141, 142, 144, 159, 318  
 Korpács (Krpáčovo, SK) 305, 306  
 Kos, Nyitra vm. (Cas, Kass, Koš, SK) 179, 180, 232  
 Košice → Kassa  
 Köpcsény, Moson vm. (Köpczény, Kittsee, A)  
 22, 253, 262, 269, 274–276  
 Körmend, Vas vm. (H) 160, 161, 164, 178,  
 307, 318  
 Köröztúr → Keresztúr  
 Kőszeg (Güns, H) 22  
 Kroatisch Geresdorf → Gyirót  
 Krpáčovo → Korpács

**L**  
 Lackenbach → Lakompak  
 Lajtakáta → Gáta  
 Lakompak, Sopron vm. (Lakanpak, Lackenbach, A)  
 20, 22, 26–28, 33, 34, 41–43, 54, 55, 86, 87, 95–99,  
 104, 109, 111, 165, 186, 192, 202, 218, 228, 229,  
 239, 240, 242–244, 249, 250, 292, 293, 295, 296,  
 308, 317, 318  
 Laksenburg → Laxenburg  
 Landsee → Lánzsér  
 Lánzsér, Sopron vm. (Lanzer, Landsee, A)  
 20–22, 26, 30, 33, 34, 36, 52, 54–57, 99, 111, 135,  
 192, 202, 227–229, 291, 292, 295, 296, 299,  
 305–307, 313, 318  
 Lauretom → Lorettom  
 Laxenburg, Alsó-Ausztria (Laksenburg, A)  
 116, 208, 318  
 Léka, Vas vm. (Lockenhaus, A) 5, 22  
 Lendava → Alsólindva  
 Lenti, Zala vm. (Nempti, H) 22, 291  
 Leopoldburg → Lipótvár  
 Leopoldstadt → Lipótvár  
 Leopoldov → Lipótvár  
 Lethava, Trencsén vm.  
 (Lethawa, Zsolnalitva, Lietava, SK) 52, 53  
 Letovanić (HR) 307  
 Leutschau → Lőcse  
 Léva, Bars vm. (Levice, Lewenz, SK) 22, 32, 141,  
 237, 319  
 Levél, Moson vm. (Kaltenstein, A) 142  
 Levice → Léva  
 Levoča → Lőcse  
 Lewenz → Léva  
 Lietava → Lethava



Likava, Nyitra vm. (Likavka, SK) 205–207, 319  
 Likavka → Likava  
 Lindau → Alsólindva  
 Lindva → Alsólindva  
 Lipótvár, Nyitra vm. (Leopoldburg, ma Újvároska, Leopoldstadt, Leopoldov, SK) 200, 201, 319  
 Liptovský Ján → Szentiván  
 Lockenhaus → Léka  
 Locsmánd, Sopron vm. (Lutzmannsburg, A) 144, 307, 318  
 Lónyabánya (Lovinobaňa, SK) 267, 268  
 Lorettom, Sopron vm. (Lauretom, Loretto, A) 44, 187, 217, 239  
 Lovinobaňa → Lónyabánya  
 Lőcse, Szepes vm. (Leutschau, Levoča SK) 234, 319  
 Lutzmannsburg → Locsmánd

## M

Madrid (E) 320  
 Magyaróvár → Óvár  
 Marcaltő, Veszprém vm. (H) 39, 134–137, 318  
 Maria Kirchbüchl, Alsó-Ausztria (Kirhpihel, Kirchenbichl, A) 44, 203  
 Maria Taferl → Mariahilfberg bei Gutenstein  
 Mariahilfberg bei Gutenstein, Alsó-Ausztria (Taferli, Maria Taferl, A) 44, 195, 196, 318  
 Mariazell → Cell  
 Martin → Szentmárton  
 Mattersburg → Nagymarton  
 Mediešu Aurit → Aranyosmeggyes  
 Melk, Alsó-Ausztria (A) 44, 196  
 Mikulov → Nikolsburg  
 Monyorókerék, Vas m. (Eberau, A) 306, 307  
 Mosonmagyaróvár → Óvár  
 Mukacsevo → Munkács  
 Munkács, Bereg vm. (Munkatsch, Mukacsevo, UA) 20, 21, 51, 236, 319  
 Müllendorf → Szárazvám

## N, Ny

Nagyecsed → Ecsed  
 Nagyhöflány → Höflány  
 Nagyálló → Kálló  
 Nagykanizsa → Kanizsa  
 Nagykladusa → Alsó-Kladusa  
 Nagymarton, Sopron vm. (Mattersburg, A) 35, 246  
 Nagyszombat, Pozsony vm. (Sonbat, Szombat, Trnava, Tyrnau, SK) 20, 29, 31, 51, 85, 103, 180, 197, 199, 200, 205, 213, 220–228, 241, 252, 253, 256, 261, 262, 271, 278, 317–319  
 Nagytapolcsány → Tapolcsány

Nagyvezekény → Vezekény  
 Naidorf → Újfalu  
 Neckenmarkt → Nyék  
 Nék → Nyék  
 Németkeresztúr → Keresztúr  
 Nempti → Lenti  
 Neuhaus am Klausenbach → Dobra  
 Neuhäusel → Újvár  
 Neusohl → Besztercebánya  
 Nikolsburg (Mikulov, CZ) 51  
 Neudorf → Újfalu  
 Neutra → Nyitra  
 Nitra → Nyitra  
 Nógrád, Nógrád vm. (H) 141  
 Nová Dedinka → Újfalu  
 Nové Zámky → Újvár  
 Nürnberg (D) 53, 56  
 Nyék, Sopron vm. (Nék, ma Sopronnyék, Neckenmarkt, A) 156, 229, 306  
 Nyitra, Nyitra vm. (Neutra, Nitra, SK) 32, 200, 201, 204, 237, 248, 255, 256, 319

## O, Ó

Oberlimbach → Felsőlendva  
 Oravský Podzámok → Árva  
 Osijek → Eszék  
 Ostrý Kameň → Éleskő  
 Óvár, Moson vm. (ma Magyaróvár, Mosonmagyaróvár, H) 141, 142, 318

## P

Pangart (Pangorth, Paumgarten, Baumgart, A) 306, 307  
 Pápa, Veszprém vm. (H) 20, 31, 34, 81, 86, 99, 104, 108, 109, 117, 159, 201, 246, 292, 305, 317, 318  
 Pécs, Baranya vm. (H) 145, 151  
 Potindorf → Pottendorf  
 Pottendorf, Alsó-Ausztria (Potindorf, A) 5, 124–126, 131, 176–178, 180, 181, 246, 318  
 Pordány, Sopron vm. (ma Vulkapordány, Wulkaprodersdorf, A) 153, 156  
 Pozsony, Pozsony vm. (Pressburg, Bratislava, SK) 32–37, 39, 42, 43, 90–95, 101, 102, 112–115, 127–129, 136, 179, 180, 221, 230, 232, 236, 248, 254, 259–261, 306, 308, 318, 321  
 Prága (Praha, CZ) 32, 101, 317, 318  
 Preschau → Eperjes  
 Prešov → Eperjes  
 Pressburg → Pozsony  
 Pulia → Pulya

Pullendorf → Pulya  
 Pulya, Sopron vm. (Pulia, Pullendorf, A) 307, 308  
 Purbach am Neusiedler See → Feketeváros

**R**  
 Raab → Győr  
 Rabnitz → Rámóc  
 Raiding, Sopron vm. (Doborján, A) 20, 98, 305  
 Radkersburg → Regede  
 Rámóc, Sopron vm. (Ramec, Ramocz, Rabnitz, A) 305, 306  
 Rebcsefő → Répcefő  
 Regéc, Abaúj-Torna vm. (H) 21, 51  
 Regede, Stájerország (Radkersburg, Bad Radkersburg, A) 152  
 Regensburg (D) 32, 317  
 Rechnitz → Rohonc  
 Répcefő, Sopron vm. (Rebcsefő, Schangraben, Schuengaben, Schwendgraben, A) 305, 306  
 Rezi, Zala vm. (H) 22  
 Rohonc, Vas vm. (Rechnitz, A) 42, 317  
 Rohrbac, Stájerország (Rohrbach an der Leitha, A) 162  
 Róma (Roma, I) 23, 25, 39, 114, 317  
 Rosenberg, Liptó vm. (Rózahegy, Rosemberg, Ružomberok, SK) 233  
 Rotenstein → Vöröskő  
 Rotenturm → Vörösvár  
 Rózahegy → Rosenberg  
 Rum, Vas vm. (H) 164  
 Ružomberok → Rosenberg

**S**  
 Šala → Sellye  
 Sankt Benedikt → Szentbenedek  
 Sárvár, Vas vm. (H) 5, 60  
 Sásd, Baranya vm. (H) 22  
 Sásvár, Baranya vm. (pusztahely, Baranyavár vagy Dárda palánkja, H) 145  
 Sathmar → Szatmár  
 Satu Mare → Szatmár  
 Saybersdorf → Seibersdorf  
 Schangraben → Répcefő  
 Schelle → Sellye  
 Scharfenstein → Éleskő  
 Schimeg → Sümeg  
 Schuengaben → Répcefő  
 Schützen am Gebirge → Sérc  
 Schwarzenbach → Feketevár  
 Schwendgraben → Répcefő

Sedličná, Trenčsén vm. (Czeglicz, Seglicz, Vágszállás, SK) 180  
 Segesd, Somogy vm. (H) 32, 145, 318  
 Seibersdorf, Alsó-Ausztria (Czaybersdorf, Saybersdorf, Szayberstorf, A) 34, 104, 106, 114, 116, 117, 181, 183, 189, 190  
 Sellye, Nyitra vm. (Selie, ma Vágsellye, Schelle, Šala, SK) 200, 205, 218  
 Sempte, Pozsony vm. (Sente, Szene, Szente, Šintava, SK) 18, 27, 31, 32, 34–36, 39, 41, 43–45, 81–85, 102, 103, 121, 124, 198–205, 209–219, 222, 225, 227, 228–232, 236–238, 240–245, 247–256, 259–262, 264, 265, 268, 270–275, 277, 317, 319  
 Senec → Szenc  
 Sente → Sempte  
 Sérc, Sopron vm. (Schützen am Gebirge, A) 142, 318  
 Siegendorf → Cindorf  
 Simeg → Sümeg  
 Šintava → Sempte  
 Skrad (Szkrad, Zkrad, HR) 307  
 Sonbat → Nagyszombat  
 Sopron, Sopron vm. (H) 19, 27, 28, 34, 187, 209, 283–287, 319, 320  
 Sopronkeresztúr → Keresztúr  
 Sopronnyék → Nyék  
 Steinbrunn → Büdöskút  
 Stinkenbrunn → Büdöskút  
 Stobnya → Stubnya  
 Strečno → Sztrecsény  
 Stubnya, Turóc vm. (Stobnya, Teplice, ma Stubnyafürdő, Bad Stuben, Turčianske Teplice, SK) 186, 206, 207  
 Sümeg, Zala vm. (Simeg, Schimeg, H) 108, 318  
 Süttör → Eszterháza

**Sz**  
 Szada, Zemplén vm. (ma Taktaszada, Zada, H) 234  
 Szádvár, Abaúj-Torna vm. (H) 22  
 Szakmár → Szatmár  
 Szárazvám, Sopron vm. (Müllendorf, A) 156  
 Szarvkő, Sopron vm. (Hornstein, A) 22, 176  
 Szatmár (Szakmár, Sathmar, ma Szatmárnémeti, Satu Mare, RO) 235  
 Szayberstorf → Seibersdorf  
 Székesfehérvár, Fejér vm. (H) 317  
 Széleskút, Sopron vm. (ma Felső/Fertőszéleskút, Breitenbrunn, A) 180, 220  
 Szempc → Szenc  
 Szenc, Pozsony vm. (Szempc, Wartberg, Senec, SK) 101, 180, 254, 317, 318

Szente → Sempte  
 Szentiván, Liptó vm. (Liptovský Ján, SK) 233  
 Szentbenedek, Bars vm. (ma Garamszentbenedek, Sankt Benedikt, Hronský Beňadik, SK) 237  
 Szentgotthárd, Vas vm. (Sz. Godhárd, H) 161–163, 257, 318  
 Szentkereszt, Bars vm. (Szentkörösz, ma Garamszentkereszt, Heiligenkreuz an der Gran, Žiar nad Hronom, SK) 180  
 Szentmárton, Turóc vm. (Szentmártony, ma Turócszentmárton, Martin, SK) 233, 305  
 Szentmiklós, Sopron vm. (ma Fertőszentmiklós, H) 80, 109, 182, 193, 255  
 Széplak, Sopron vm. (ma Fertőszéplak, H) 109  
 Szerdahely, Pozsony vm. (ma Alsószerdahely, Dolná Streda, SK) 264  
 Szigetvár-Turbék (Turbék, H) 32, 145  
 Szombat → Nagyszombat  
 Sztrecsény, Trencsén vm. (Strečno, SK) 20, 22

## T

Tábor, Sopron vm. (H) 22  
 Taferli → Mariahilfberg bei Gutenstein  
 Taktaszada → Szada  
 Tapolcsány, Bars vm. (Tapoczan, Tapolcsány, ma Kistapolcsány, Topoľčianky, SK) 217, 237  
 Tarcsa, Vas vm. (ma Tarcsafürdő, Bad Tatzmannsdorf, A) 304  
 Tátika, Zala vm. (H) 22  
 Teplice → Stubnya  
 Terebes, Zemplén vm. (ma Tőketerebes, Trebischau, Trebišov, SK) 236  
 Teuffel, Erasmus → 306  
 Ternitz, Alsó-Ausztria (Tirnitz, A) 45, 130  
 Theben → Dévény  
 Tirnicz → Ternitz  
 Tokaj, Zemplén vm. (H) 234, 236, 319  
 Topoľčianky → Kistapolcsány  
 Torna, Abaúj-Torna vm. (Tornau, Turňa nad Bodvou, SK) 236  
 Tőketerebes → Terebes  
 Trebischau → Terebes  
 Trebišov → Terebes  
 Trenčín → Trencsén  
 Trencsén, Trencsén vm. (Trentschin, Trenčín, SK) 204, 318  
 Trnava → Nagyszombat  
 Tschakturn → Csáktornya  
 Turbék → Szigetvár-Turbék  
 Turčianske Teplice → Stubnya  
 Turňa nad Bodvou → Torna

Turbék → Szigetvár-Turbék  
 Turócszentmárton → Szentmárton  
 Tyrnau → Nagyszombat

## Ú

Újfalu, Pozsony vm. (Naidorf, ma Dunaújfalu, Neudorf, Nová Dedinka, SK) 168  
 Újhely, Alsó-Ausztria (ma Bécsújhely, Wiener Neustadt, A) 34, 35, 41, 43, 94, 136, 151, 174, 175, 209, 215  
 újhelyi malom (A) 34, 41, 43, 121, 198–200, 203, 210, 211, 218, 219, 239, 240  
 Újvár, Nyitra vm. (Úyvár, Érsekújvár, Neuhausel, Nové Zámky, SK) 32, 134, 137, 140, 158, 248, 259, 263  
 Újvár → Zrínyiújvár  
 Újvároska → Lipótvár  
 Újzrínyivár → Zrínyiújvár  
 Ungvár, Ung vm. (Uzsgorod, Uzshorod, UA) 236, 319  
 Uzshorod → Ungvár

## V

Vágsellye → Sellye  
 Vágszállás → Sedličná  
 Varasd, Varasd vm. (Warasdin, Varaždin, HR) 257  
 Varaždin → Varasd  
 Várda, Szabolcs vm. (Kisvárd, H) 54, 57  
 Vas, Zólyom vm. (ma Vaségető, Železná Breznica, SK) 180  
 Vásárosdombó → Dombó  
 Vasdobra → Dobra  
 Vasfarkasfalva → Farkasfalva  
 Vasvár, Vas vm. (H) 167  
 Vat, Vas vm. (ma Mersevát, egykor Felső-, Nagy-, Belső- vagy Kastélyosvat, H) 138–140, 151, 318  
 Védény, Moson vm. (Véden, Wieden am See, A) 142  
 Végles, Zólyom vm. (Vigles, Víglaš, SK) 22, 268  
 Velika Kladuša → Alsó-Kladusa  
 Velké Vozokany → Vezekény  
 Veperd, Sopron vm. (Weppersdorf, A) 308  
 Vezekény, Bars vm. (ma Nagyvezekény, Velké Vozokany, SK) 23, 133, 317  
 Vienna → Bécs  
 Víglaš → Végles  
 Vigles → Végles  
 Vöröskő, Trencsén vm. (Rotenstein, Červený Kameň, SK) 33, 222, 223

Vörösvár, Vas v. (Rotenturm, A)

307

Vulkapordány → Pordány

## W

Warasdin → Varasd

Wartberg → Szenc

Wechsel, Alsó-Ausztria (A) 4

Weinitz → Bajmóc

Weppersdorf → Veperd

Wieden am See → Védeny

Wien → Bécs

Wiener Neustadt → Újhely

Wolfau → Farkasfalva

Wulkaprodersdorf → Pordány

## Z, Zs

Zada → Szada

Zalacomár → Komárom

Železná Breznica → Vas

Zeren vár → Zrínyiújvár

Žiar nad Hronom → Szentkereszt

Žilina → Zsolna

Zkrad → Skrad

Zólyom, Zólyom vm. (Altsohl, Zvolen, SK) 20, 180,  
304, 318

Zrínyiújvár, Somogy vm. (Zeren vár, Zrin Vár,  
Zrínyivár, Újzrínyivár, H) 32, 152–157, 159,  
166, 318

Zvolen → Zólyom

Zsolna, Trencsén vm. (Žilina, SK) 22

# Képek jegyzéke

## Bevezetés

1. Esterházy Orsolya levele 1653-ból (MNL OL – P 125 No. 5.)
2. Esterházy Orsolya levele 1664-ből (MNL OL – P 125 No. 130.)
3. Esterházy Orsolya levele 1681-ből (MNL OL – P 125 No. 355.)
4. Esterházy Pál levele 1655-ből (MNL OL – P 125 No. 19.)
5. Esterházy Pál levele 1664-ből (MNL OL – P 125 No. 133.)
6. Esterházy Pál levele 1681-ből (MNL OL – P 125 No. 337.)
7. Esterházy Pál grófi címere, részlet. A hadvezér Esterházy Pál, 1665. Rézmetszet (MNM – lt. sz. 55.1341)

## Viskolcz Noémi tanulmánya

8. Ismeretlen festő: Nyáry Krisztina, 1626 (Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein; fotó: Manfred Horvath – B 494)
9. Tobias Sadler: Az Esterházy család családfája, 1670. Rézmetszet (MNL OL – P 108 Rep. 49. Fasc. B. No. 1.)
10. Ismeretlen festő: Esterházy Miklós, 17. század közepe (MNM – lt. sz. 36)
11. Ismeretlen festő: Dersffy Orsolya, 17. század közepe (Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein; fotó: Andreas Hafenscher – B 583)
12. Ismeretlen festő: Esterházy Farkas, 17. század közepe (Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein; fotó: Manfred Horvath – B 359)
13. Ismeretlen festő: Esterházy Pál és Esterházy Orsolya eljegyzési képe, 1650 (Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein; fotó: Manfred Horvath – B 302)
14. Esterházy Orsolya móringlevele 1680-ból (MNL OL – P 108 Rep. 7. Fasc. F. No. 85.)
15. Üres lap Esterházy Orsolya aláírásával (MNL OL – P 108 Rep. 7. Fasc. F. No. 89.)
16. Esterházy Pál saját kezű rajza verseskönyvében, 1670 körül (MNL OL – P 125. No. 11896)  
Felirata: „PuSZtában lEvő siRaLMas EnEk” a kiemelt betűk „P[ál] Szerelme” anagrammát tartalmazzák.  
A felirat szélén „C[omes] P[aulus]” és „C[omitissa] V[rsula]” monogram a címereikkel
17. Benjamin Block: Esterházy Pál, 1655 (Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein; fotó: Manfred Horvath – B 36)
18. Benjamin Block: Esterházy Orsolya, 1659 (Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein; fotó: Manfred Horvath – B 354)
19. Ismeretlen mester: A török fővezér sátra, 1664. Tollrajz, akvarell (MNL OL – Tervtár T2 No. 1052)
20. Veith Kissler – Johann Jacob Hoffmann: Esterházy Pál haditettei, 1682. Rézmetszet (Esterházy Privatstiftung, Eisenstadt, Graphische Sammlung – GR 1147)
21. Esterházy Pál nádori diplomájának első oldala, 1681 (MNL OL – P 108 Rep. 2–3. Fasc. E. No. 74.)
22. Ismeretlen művész: Kismarton látképe, 17. század vége (MNM – lt. sz. 55.1310)
23. Ismeretlen festő: Öleb az Esterházy Katalint ábrázoló festményről (26. kép), 1670 után (Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein; Foto im Lohnbüro – B 496)
24. Ismeretlen művész: Fraknó látképe, 17. század vége (MNM – lt. sz. 55.1308)

25. Ismeretlen festő: Esterházy György, 1670 után (Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein; Foto im Lohnbüro – B 209)
26. Ismeretlen festő: Esterházy Katalin, 1670 után (Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein; Foto im Lohnbüro – B 496)
27. Ismeretlen festő: Esterházy Pál, 1670 után (Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein; Foto im Lohnbüro – B 303)
28. Ismeretlen festő: Esterházy János, 1670 után (Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein; Foto im Lohnbüro – B 219)
29. Ismeretlen festő: Esterházy Gábor, 1670 után  
(Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein; Foto im Lohnbüro – B 199)
30. Esterházy Pál 1678-as, saját kezű végrendeletének első oldala (MNL OL – P 108 Fasc. G. No. 55.)
31. Esterházy Pál 1678-as, saját kezű végrendeletének utolsó oldala (MNL OL – P 108 Fasc. G. No. 55.)
32. Johann Jacob Hoffmann – Johann Jacob Hermundt: Esterházy Orsolya halotti képe, 1704. előtt. Rézmetszet  
(Esterházy Privatstiftung, Eisenstadt, Graphische Sammlung – GR 627)

#### **Kiss Erika tanulmánya**

33. Ismeretlen, valószínűleg bécsi mester: Thurzó Erzsébet, 1641 (Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein; fotó: Manfred Horvath – B 498)
34. Ékszerrajz. Gyémántokkal és gyönggyel díszített ékszerek, 17. század második fele.  
Lavírozott tollrajz (MNL OL – P 113 Varia 125. d. No. 571.)
35. Ékszerrajz. Gyémántos ékszerek és gyöngysor. 17. század második fele.  
Lavírozott tollrajz (MNL OL – P 113 Varia 125. d. No. 570.)
36. Ékszerrajz. Gyöngyös övek, nyakravalók és karkötő. 17. század második fele.  
Lavírozott tollrajz (MNL OL – P 113 Varia 125. d. No. 574.)
37. Ékszerrajz. Gyémántokkal díszített öltöző, ékszerkészlet. 17. század második fele.  
Lavírozott tollrajz (MNL OL – P 113 Varia 125. d. No. 569.)
38. Ékszerrajz. Gyöngyös-gyémántos öltöző, ékszerkészlet. 17. század második fele.  
Lavírozott tollrajz (MNL OL – P 113 Varia 125. d. No. 573.)
39. Ékszerrajz. Smaragddal és gyémánttal díszített öltöző, ékszerkészlet. 17. század második fele.  
Lavírozott tollrajz (MNL OL – P 113 Varia 125. d. No. 567.)
40. Ékszerrajz. Zafírral, gyémánttal és gyönggyel díszített öltöző, ékszerkészlet. 17. század második fele.  
Lavírozott tollrajz (MNL OL – P 113 Varia 125. d. No. 568.)
41. Ékszerrajz. Rubinokkal díszített öltöző, ékszerkészlet. 17. század második fele.  
Lavírozott tollrajz (MNL OL – P 113 Varia 125. d. No. 572.)
42. Ékszerkészlet tokja, aranyozott bőr, bársonybéléssel  
(Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein, Scahtzkammer, ltsz.: K 794-Futteral-c.)
43. Ismeretlen festő: Thököly Éva, 1672  
(Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein; fotó: Manfred Horvath – B 614)
44. Ismeretlen festő: Thököly Mária, 1672  
(Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein; fotó: Andreas Hafenscher – B 631)
45. Gyöngyös-gyémántos rezgőtű, arany, festett zománc, gyöngy és cirkónia kiegészítésekkel.  
Matthias Pränczl, Bécs, 1665 (Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein)
46. Ismeretlen festő: Esterházy Katalin, 1670 után  
(Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein; Foto im Lohnbüro – B 496)
47. Ismeretlen festő: Esterházy Katalin, 1687 után  
(Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein; Foto im Lohnbüro – B 237)



## Levelezés

48. Matthias Greischer: Fraknó látképe két nézetből, 1680-as évek. Rézmetszet (MNM – lt. sz. 55.1218)
49. Matthias Greischer: Kismarton látképe két nézetből, 1680-as évek. Rézmetszet (MNM – lt. sz. 55.1232)
50. Ismeretlen mester: A hadvezér Esterházy Pál, 1665. Rézmetszet (MNM – lt. sz. 55.1341)
51. Veith Kissler – Johann Jacob Hoffmann: Esterházy Pál haditettei. Részlet: Dárda bevétele, 1682. Rézmetszet (Esterházy Privatstiftung, Eisenstadt, Graphische Sammlung – GR 1147)
52. Veith Kissler – Johann Jacob Hoffmann: Esterházy Pál haditettei. Részlet: Körmend bevétele, 1682. Rézmetszet (Esterházy Privatstiftung, Eisenstadt, Graphische Sammlung – GR 1147)
53. Esterházy Pál 147. levelének melléklete, 1664. december 1. (MNL OL – P 125 No. 148 f. 4.)
54. Esterházy Pál 147. levelének melléklete, 1664. december 1. (MNL OL – P 125 No. 148 f. 5.)
55. Ismeretlen festő: Esterházy István, 1670 után (Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein, Foto im Lohnbüro – B 345)
56. Veith Kissler – Johann Jacob Hoffmann: Esterházy Pál haditettei. Részlet: Likava bevétele, 1682. Rézmetszet (Esterházy Privatstiftung, Eisenstadt, Graphische Sammlung – GR 1147)
57. Veith Kissler – Johann Jacob Hoffmann: Esterházy Pál haditettei. Részlet: Aranyosmedgyes bevétele, 1682. Rézmetszet (Esterházy Privatstiftung, Eisenstadt, Graphische Sammlung – GR 1147)
58. Ismeretlen festő: Esterházy Imre, 1670 után (Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein, Foto im Lohnbüro – B 167)
59. Ismeretlen festő: Az érsekújvári csata, 1678 (Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein, Foto im Lohnbüro – B 469)
60. Ismeretlen festő: Thököly Katalin, 1670 után (MNM Történeti Képcsarnok – 1555)

*Prince and Palatine Pál Esterházy's  
Correspondence with His First Wife,  
Orsolya Esterházy,*

ed. by Noémi Viskolcz, Edina Zvara, with collaboration  
by Péter Király, Erika Kiss, Budapest, Kossuth, MTAK, 2019 (Esterhazyana)

The present volume contains the correspondence (362 letters) of one of the most important aristocratic couples in the Hungarian Kingdom in the 17th century, Pál Esterházy (1635–1713) and Orsolya Esterházy (1641–1682). The correspondence was arranged by János Hárích, the last archivist of the Princely House of Esterházy family in the 1930s. After the nationalization following World War II, the collection has been kept in the National Archives of Hungary.

Pál Esterházy and Orsolya, the son and granddaughter of Palatine Miklós Esterházy, were married as children on October 21st, 1652 by the superiors of the family to keep the huge fortune Orsolya inherited within the family. They acquired matrimonial dispensation from Pope Innocent X through the intervention of the Carmelites. The marriage was made public, however, only on February 6th, 1655 when Emperor Ferdinand III approved of it and when Orsolya became biologically mature enough for the matrimony. The correspondence bear witness to their marriage that lasted about 30 years.

Orsolya was considered wealthier at the time of the wedding, her landholdings and assets were evaluated to be over 600.000 Florins by some sources. The young wife, however, handed over her total wealth to her husband for handling in 1655 in two letters detailing the engagement presents she gave to Pál that indicated total confidence in her husband. Later she re-confirmed the donations she made in favour of her husband, Pál Esterházy and regarding the estates they acquired together she also resigned her property rights in favour of her husband. It is no wonder that as years went by Pál tended to consider all acquisitions of their estates and personal effects his doing and her wife's family inheritance smaller and smaller.

The main residence of the couple was in Kismarton although they spent a lot of time in Lánzsér and Lakompak. Pál Esterházy was often called away on business due to his high position and, therefore, at times they spent months apart. The count participated at the diet in Pozsony and at talks in Vienna and as the number of his titles grew (Royal Councillor in 1655, Lord Steward 1661, Lord Lieutenant of the Danubian Region and Lord of the Royal Mines in 1668, Royal Privy Councillor in 1679, Palatine in 1681) his duties increased. Most often he was called away from home on military campaigns: after the war against the Ottoman in 1663–1664, as Lord Lieutenant he had to deal with the rebels in Upper Hungary and once again during the 1670s he often fought battles against the Ottoman Turks. He directed the military campaigns from the castle of Sempte in County Nyitra and sent his accounts of events to Orsolya from there. He had a separate household in Sempte, sources said that he led a merry life there having a ball and affairs with certain ladies such as Erzsébet Rákóczi. In the meanwhile, Orsolya Esterházy handled the home, managed the estate, brought up the children, and gave shelter to nuns who were on the run or put

up French soldiers. When Pál Esterházy moved the Thököly daughters, Mária and Éva, to Kismarton in 1671 to whom he had recently become a guardian, Orsolya's life became also fuller. She went on excursions with the girls and enjoyed their company. From the correspondence it seems that the couple had spent less time together like other couples since Orsolya Esterházy was almost always expecting a baby. In 25 years the couple had 18 children. The first one, Miklós, was born on December 31, 1655 when Orsolya was not yet 14. The smaller children were sent to Fraknó to live with their wet nurses or instructors while the bigger boys went to school. Several of them (for example Miklós and László) were meant to have a church career, while the 10-year-old Krisztina was sent to the convent of Kirchberg. A lot of tragedy befell the family; the parents saw the death of 8 of their children who died before they were 14 either in smallpox or a typhoid epidemic.

Understandably one of the most important themes of the correspondence concerned the health of their family members as well as their diseases. Pál Esterházy took great care in advising his wife about the things to do. Orsolya had little opportunity to recuperate between child birth and getting pregnant again. From the 1670s she was under constant medical supervision due to the exhaustion of her body. Doctors in Weiner Neustadt or Vienna ordered medicinal baths, cleansing and taking acidic spring water. They also performed therapeutic bloodletting on her while apothecaries provided her with various balms and piles. To take a therapeutic bath, Orsolya did not have to travel far. The family residence in Höflány close to Kismarton was situated next to a sulphuric bath that had been in use since medieval times.

The life of the Esterházy couple was interwoven with deep religious devotion that manifested in many ways. They often visited the cloisters nearby and went on pilgrimage. Especially the Virgin Mary shrine in Mariazell in Styria was important for them. They founded the Saint Catherine Chapel there which they visited almost every year either together or alone. Orsolya proved her piety with alms she regularly gave to the poor, with prayers for her husband and votive gifts he offered to shrines.

Orsolya Esterházy died on March 31, 1682 in Kismarton in the arms of her husband. She was put to rest in the bigger hall of the crypt in the Franciscan church in Kismarton. Or maybe this is not the right term since Pál Esterházy ordered her corpse to be embalmed, clothed and placed in the crypt standing.

# Tartalom

Monok István: Esterhazyana, egy új ikersorozat .....	5
Viskolcz Noémi: Bevezetés és kutatástörténeti áttekintés .....	7
Viskolcz Noémi: Esterházy Pál és Esterházy Orsolya .....	15
Kiss Erika: „Ami megvan, az megvan – No de mi lett a hozománnyal?” .....	50

## Levelek

1. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1652. április 23. ....	79
2. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1652. május 31. ....	79
3. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Szentmiklós, 1652. október 5. ....	80
4. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1653. március 6. ....	80
5. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Sempte, 1653. szeptember 16. ....	81
6. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Sempte, 1653. október 10. ....	82
7. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Sempte, 1653. ....	82
8. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Sempte, 1653. december 11. ....	83
9. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Sempte, 1653. december 17. ....	83
10. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Sempte [?], 1653. ....	84
11. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Sempte, 1653. ....	84
12. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1654. március 1. ....	85
13. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1654. március 2. ....	86
14. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1654. hónap nélkül, 23. ....	86
15. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1654. ....	87
16. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1655. január 21. ....	87
17. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Fehéregyháza, 1655. február 24. ....	88
18. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Fehéregyháza, 1655. február 26. ....	90
19. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Pozsony, 1655. március 2. ....	90
20. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Pozsony, 1655. március 4. ....	90
21. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Pozsony, 1655. március 24. ....	92
22. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Pozsony, 1655. április ....	92
23. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Pozsony, 1655. április 21. ....	93
24. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Pozsony, 1655. április 29. ....	93
25. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Pozsony, 1655. május ....	94
26. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Pozsony, 1655. június 5. ....	94
27. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Pozsony, 1655. június 22. ....	95
28. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Lakompak, 1655. október 25. ....	95
29. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Fraknó, 1655. november 14. ....	96
30. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Lakompak, 1655. november 14. ....	97
31. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Lakompak, 1656. január 28. ....	97
32. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1656. január 31. ....	98
33. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Lakompak, 1656. február 22. ....	98
34. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Csorna, 1656. május 25. ....	99
35. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Lakompak, 1656. június 25. ....	99
36. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1656. augusztus 12. ....	100
37. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1656. augusztus 25. ....	100
38. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Prága, 1656. szeptember 8. ....	101
39. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Pozsony, 1656. október 30. ....	101
40. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempte, 1656. november 10. ....	102
41. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempte, 1656. november 23. ....	102
42. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempte, 1656. november 26. ....	103

43. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1656. november 27. ....	103
44. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Lakompak, 1657. január 27. ....	104
45. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Seibersdorf, 1657. május 30. ....	104
46. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1657. október 5. ....	105
47. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Fraknó, 1658. február 13. ....	106
48. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1658. június 14. ....	106
49. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Fraknó, 1658. november 30. ....	107
50. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Csorna, 1659. február 28. ....	108
51. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Pápa, 1659. március 5. ....	108
52. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Pápa, 1659. március 10. ....	109
53. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Pápa, 1659. március 15. ....	109
54. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1659. április 25. ....	110
55. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1659. április 26. ....	110
56. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1659. április 27. ....	111
57. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Lakompak, 1659. július 20. ....	111
58. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Pozsony, 1659. augusztus ....	112
59. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Höflány, 1659. augusztus 25. ....	112
60. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Höflány, 1659. augusztus 26. ....	113
61. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Höflány, 1659. szeptember 9. ....	114
62. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Höflány, 1659. szeptember 12. ....	114
63. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Pozsony, 1659. december 3. ....	115
64. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1660. február 19. ....	115
65. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Seibersdorf, 1660. április 27. ....	116
66. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1660. május 1. ....	116
67. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1660. május 1. ....	117
68. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1660. május 3. ....	118
69. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1660. május 5. ....	118
70. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1660. május 5. ....	119
71. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1660. május 6. ....	121
72. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1660. május 7. ....	121
73. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Höflány, 1660. szeptember 2. ....	122
74. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1660. november 6. ....	123
75. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1660. november 16. ....	123
76. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1661. január 3. ....	124
77. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1661. január 5. ....	125
78. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Pottendorf, 1661. január 7. ....	125
79. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1661. január 20. ....	126
80. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1662. február 23. ....	126
81. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Pozsony, 1662. május 27. ....	127
82. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Pozsony, 1662. június 2. ....	128
83. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Pozsony, 1662. június 5. ....	128
84. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Pozsony, 1662. június 13. ....	129
85. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Pozsony, 1662. június 14. ....	129
86. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1662. augusztus 5. ....	130
87. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Ternitz, 1662. október 20. ....	130
88. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1662. december 3. ....	131
89. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Höflány, 1663. június 2. ....	131
90. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1663. június 5. ....	132
91. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Gecseni mező, 1663. július 9. ....	132
92. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1663. augusztus 1. ....	133
93. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Marcaltő, 1663. augusztus 3. ....	134
94. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1663. augusztus 10. ....	134
95. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1663. augusztus 13. ....	135
96. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1663. augusztus 22. ....	135
97. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1663. augusztus 24. ....	136
98. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Marcaltő, 1663. augusztus 26. ....	137

99. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1663. szeptember 15. ....	138
100. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1663. szeptember 18. ....	138
101. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1663. szeptember 22. ....	139
102. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Vat, 1663. szeptember 25. ....	140
103. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1663. szeptember 29. ....	140
104. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1663. október 17. ....	141
105. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Komáromi tábor, 1663. október 27. ....	141
106. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Óvár, 1663. november 10. ....	142
107. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sérc, 1663. november 12. ....	142
108. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1663. november 22. ....	144
109. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Locsmánd, 1664. január 9. ....	144
110. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1664. február 12. ....	145
111. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Segesd, 1664. február 14. ....	145
112. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1664. február 27. ....	146
113. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1664. május 5. ....	147
114. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Kanizsai tábor, 1664. május 6. ....	148
115. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Kanizsai tábor, 1664. május 8. ....	148
116. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Kanizsai tábor, 1664. május 17. ....	149
117. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, hely nélkül, 1664. május 23. ....	149
118. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Kanizsai tábor, 1664. május 24. ....	150
119. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1664. június 1. ....	150
120. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Vat, 1664. június 6. ....	151
121. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Farkasfalva, 1664. június 15. ....	152
122. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Regedei mező, 1664. június 17. ....	152
123. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1664. június 22. ....	153
124. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Zrínyiújvár alatti tábor, 1664. június 24. ....	154
125. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Zrínyiújvár alatti tábor, 1664. június 28. ....	154
126. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Zrínyiújvár alatti tábor, 1664. június 30. ....	155
127. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1664. július 5. ....	156
128. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Zrínyiújvár, 1664. július 7. ....	157
129. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1664. július 15. ....	158
130. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Hodosányi mező, 1664. július 16. ....	159
131. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Alsólindvai mező, 1664. július 17. ....	159
132. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Körmendi tábor, 1664. július 26. ....	160
133. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Körmendi tábor, 1664. augusztus 1. ....	161
134. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1664. augusztus 2. ....	162
135. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1664. augusztus 3. ....	162
136. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Szentgotthárdi tábor, 1664. augusztus 6. ....	163
137. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Csákányi tábor, 1664. augusztus 7. ....	163
138. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Körmendi mező, 1664. augusztus 9. ....	164
139. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Rumi mezei tábor, 1664. augusztus 15. ....	164
140. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Lakompak, 1664. augusztus 27. ....	165
141. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1664. augusztus 30. ....	165
142. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1664. szeptember 14. ....	166
143. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Galgóci tábor, 1664. szeptember 25. ....	166
144. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1664. szeptember 30. ....	167
145. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Galgóci tábor, 1664. szeptember 30. ....	167
146. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Újfalu, 1664. október 3. ....	168
147. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Újfalu, 1664. december 1. ....	168
148. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1664. december 3. ....	171
149. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1664. december 12. ....	171
150. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1664. december 12. ....	172
151. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1664. december 14. ....	172
152. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1664. december 23. ....	173
153. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1664. december 27. ....	173
154. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1665. január 1. ....	174



155. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1665. augusztus 22. ....	174
156. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1665. szeptember 8. ....	175
157. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1665. november 28. ....	175
158. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1665. november 29. ....	176
159. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1666. január 14. ....	176
160. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Kismarton, 1666. január 15. ....	177
161. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Kismarton, 1666. január 27. ....	177
162. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Kismarton, 1666. február 8. ....	178
163. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Kismarton, 1666. február 28. ....	178
164. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Keresztúr, 1666. március 1. ....	179
165. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Kos, 1667. február 25. ....	179
166. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Besztercebánya, 1667. március 1. ....	180
167. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Seibersdorf, 1667. március 8. ....	181
168. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Besztercebánya, 1667. március 10. ....	182
169. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Besztercebánya, 1667. március 12. ....	182
170. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Besztercebánya, 1667. március 15. ....	183
171. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Besztercebánya, 1667. március 16. ....	183
172. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1667. március 20. ....	184
173. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1667. március 22. ....	185
174. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1667. március 24. ....	185
175. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Lakompak, 1667. június 5. ....	186
176. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Kismarton, 1667. július 24. ....	187
177. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Csáktornya, 1667. szeptember 18. ....	187
178. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1667. december 5. ....	189
179. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1668. május 31. ....	189
180. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1668. június 9. ....	190
181. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1668. június 10. ....	190
182. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1668. július 13. ....	191
183. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1668. július 15. ....	191
184. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Lakompak, 1668. augusztus 2. ....	192
185. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1668. augusztus 2. ....	193
186. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Szentmiklós, 1668. augusztus 27. ....	193
187. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1668. október 3. ....	193
188. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1668. október 6. ....	194
189. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1668. október 9. ....	194
190. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1668. október [9. vagy 10.] ....	195
191. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1668. november 6. ....	195
192. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1668. november 7. ....	196
193. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Fraknó, 1668. november 13. ....	197
194. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1668. november 22. ....	197
195. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, hely nélkül, 1670. május 9. ....	197
196. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempte, 1670. május 19. ....	198
197. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Újhelyi malom, 1670. május 19. ....	198
198. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempte, 1670. május 22. ....	199
199. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Újhelyi malom, 1670. május 25. ....	200
200. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempte, 1670. június 4. ....	200
201. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempte, 1670. június 11. ....	201
202. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Leopoldburg, 1670. június 18. ....	201
203. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Lakompak, 1670. június 24. ....	202
204. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Höflány, 1670. június 28. ....	202
205. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Höflány, 1670. július 3. ....	203
206. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempte, 1670. július 6. ....	204
207. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempte, 1670. július 23. ....	204
208. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempte, 1670. július 27. ....	205
209. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Likava, 1670. december 14. ....	205
210. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Teplíce, 1670. december 24. ....	206

211. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Höflány, 1671. január 8. ....	207
212. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1671. május 3. ....	208
213. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1671. május 5. ....	208
214. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sopron, 1671. május 26. ....	209
215. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempete, 1671. július 10. ....	209
216. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempete, 1671. július 14. ....	210
217. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1671. július 20. ....	210
218. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempete, 1671. július 23. ....	211
219. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempete, 1671. július 26. ....	211
220. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1671. július 26. ....	212
221. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempete, 1671. július 28. ....	212
222. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempete, 1671. július 30. ....	213
223. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempete, 1671. augusztus 4. ....	213
224. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempete, 1671. augusztus 8. ....	214
225. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1671. augusztus 14. ....	214
226. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1671. augusztus 18. ....	215
227. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempete, 1671. augusztus 21. ....	215
228. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1671. augusztus 23. ....	216
229. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempete, 1671. augusztus 24. ....	216
230. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1671. augusztus 26. ....	217
231. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Újhelyi malom, 1671. szeptember 2. ....	218
232. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Újhelyi malom, 1671. szeptember 7. ....	219
233. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempete, 1671. szeptember 13. ....	219
234. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Széleskút, 1672. május 22. ....	220
235. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1672. május 23. ....	220
236. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Pozsony, 1672. május 23. ....	221
237. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Nagyszombat, 1672. május 25. ....	221
238. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Nagyszombat, 1672. május 26. ....	222
239. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Vöröskő, 1672. május 31. ....	222
240. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1672. május 31. ....	223
241. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Nagyszombat, 1672. június 1. ....	223
242. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Nagyszombat, 1672. június 3. ....	224
243. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1672. június 7. [?] ....	224
244. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1672. június 9. ....	225
245. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1672. június 10. ....	225
246. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Nagyszombat, 1672. június 11. ....	226
247. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Nagyszombat, 1672. június 15. ....	226
248. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1672. június 20. ....	227
249. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempete, 1672. június 22. ....	227
250. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempete, 1672. június 26. ....	228
251. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Lakompak, 1672. június 27. ....	228
252. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempete, 1672. június 28. ....	229
253. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempete, 1672. július 1. ....	230
254. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1672. július 9. ....	230
255. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1672. szeptember 15. ....	231
256. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempete, 1672. szeptember 27. ....	231
257. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempete, 1672. október 3. ....	232
258. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Kos, 1672. október 6. ....	232
259. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Szentmárton, 1672. október 9. ....	233
260. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Szentiván, 1672. október 14. ....	233
261. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Lőcse, 1672. október 19. ....	234
262. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Szadai tábor, 1672. október 28. ....	234
263. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Böszörmény, 1672. november 11. ....	235
264. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Terebes, 1672. december 17. ....	236
265. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Kér, 1672. december 21. ....	236
266. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Szentbenedek, 1673. január 6. ....	237

267. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Semppte, 1673. június 19. ....	237
268. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1673. június 22. ....	238
269. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1673. június 22. ....	238
270. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Lakompak, 1673. június 25. ....	239
271. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Újhelyi malom, 1673. június 28. ....	239
272. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Újhelyi malom, 1673. június 29. ....	240
273. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Lakompak, 1673. június 30. ....	240
274. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Semppte, 1673. július 1. ....	241
275. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Semppte, 1673. július 4. ....	241
276. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Semppte, 1673. július 7. ....	242
277. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Lakompak, 1673. július 8. ....	242
278. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Semppte, 1673. július 12. ....	243
279. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Lakompak, 1673. július ....	244
280. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Semppte, 1673. július 18. ....	244
281. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Fraknó, 1673. július 20. ....	245
282. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Höflány, 1673. július 29. ....	245
283. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1673. augusztus 6. ....	246
284. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Semppte, 1673. augusztus 6. ....	247
285. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Semppte, 1673. augusztus 9. ....	247
286. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1673. október 9. ....	248
287. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Semppte, 1673. október 20. ....	248
288. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Lakompak, 1673. október 21. ....	249
289. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Semppte, 1673. október 24. ....	249
290. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Lakompak, 1673. október 31. ....	250
291. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Semppte, 1673. november 7. ....	250
292. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Semppte, 1673. november 12. ....	251
293. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1673. november 19. ....	251
294. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Semppte, 1673. november 25. ....	252
295. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Semppte, 1673. december 1. ....	252
296. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Semppte, 1673. december 10. ....	253
297. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Nagyszombat, 1673. december 15. ....	253
298. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Pozsony, 1673. december 17. ....	254
299. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1673. december 22. ....	254
300. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Szentmiklós, 1674. július 5. ....	255
301. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Semppte, 1674. december 29. ....	255
302. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Semppte, 1675. január 3. ....	256
303. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1676. április 22. ....	256
304. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1677. július 14. ....	257
305. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Szentgotthárd, 1677. november 17. ....	257
306. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Pozsony, 1678. január 16. ....	259
307. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Semppte, 1678. január 20. ....	259
308. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Semppte, 1678. január 21. ....	260
309. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Semppte, 1678. január 28. ....	260
310. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Semppte, 1678. február 5. ....	261
311. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Semppte, 1678. augusztus 8. ....	261
312. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Semppte, 1678. augusztus 12. ....	262
313. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Nagyszombat, 1678. november 1. ....	262
314. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1678. [november 1. és 4. között] ....	263
315. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Semppte, 1678. november 4. ....	264
316. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Semppte, 1678. november 8. ....	264
317. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1678. november 11. ....	265
318. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1678. november 20. ....	265
319. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1678. november 28. ....	267
320. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Lónyabánya, 1678. december 2. ....	267
321. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Semppte, 1678. december 11. ....	268
322. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Köpcsény, 1678. december 16. ....	269

323. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1679. október 5. ....	269
324. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1679. október 7. ....	270
325. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1679. október 25. ....	270
326. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1679. október 31. ....	271
327. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1679. november 3. ....	271
328. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1680. augusztus 3. ....	272
329. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempete, 1680. augusztus 7. ....	272
330. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1680. augusztus 8. ....	273
331. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempete, 1680. augusztus 9. ....	273
332. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempete, 1680. augusztus 13. ....	274
333. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempete, 1680. augusztus 14. ....	274
334. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempete, 1680. augusztus 15. ....	275
335. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1680. augusztus [?] 22. ....	275
336. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1681. február 3. ....	276
337. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1681. február 6. ....	276
338. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1681. március [?] ....	277
339. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1681. március 11. ....	277
340. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sempete, 1681. március 12. ....	277
341. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1681. március 14. ....	278
342. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1681. április 20. ....	278
343. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1681. április 23. ....	279
344. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1681. április 28. ....	279
345. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1681. [május 5. előtt] ....	280
346. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1681. május 5. ....	280
347. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1681. május 5. ....	281
348. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Bécs, 1681. május 6. ....	281
349. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1681. [május 6. után] ....	282
350. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1681. [május] ....	282
351. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1681. június 8. ....	283
352. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1681. június 11. ....	283
353. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1681. június 15. ....	284
354. Esterházy Pál Esterházy Orsolyának, Sopron, 1681. november 5. ....	284
355. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1681. november 12. ....	285
356. Esterházy Orsolya Esterházy Orsolyának, Sopron, 1681. november 17. ....	285
357. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1681. [november 17. után] ....	286
358. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1681. november 22. ....	286
359. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1681. november 22. ....	287
360. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1681. november 29. ....	287
361. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1681. [november–december] ....	288
362. Esterházy Orsolya Esterházy Pálnak, Kismarton, 1681. december 1. ....	288

## Függelék

Esterházy Orsolya móringlevelei .....	291
Esterházy Orsolya láncséri tárházának összeírása, 1653 .....	299
Fogalomtár .....	314
Esterházy Orsolya és Esterházy Pál életének eseményei .....	317
Esterházy Pál és Orsolya gyermekei .....	321
Személynévmutató .....	325
Helynévmutató .....	334
Képek jegyzéke .....	341
Summary. Prince and Palatine Pál Esterházy's Correspondence with His First Wife, Orsolya Esterházy .....	344